

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

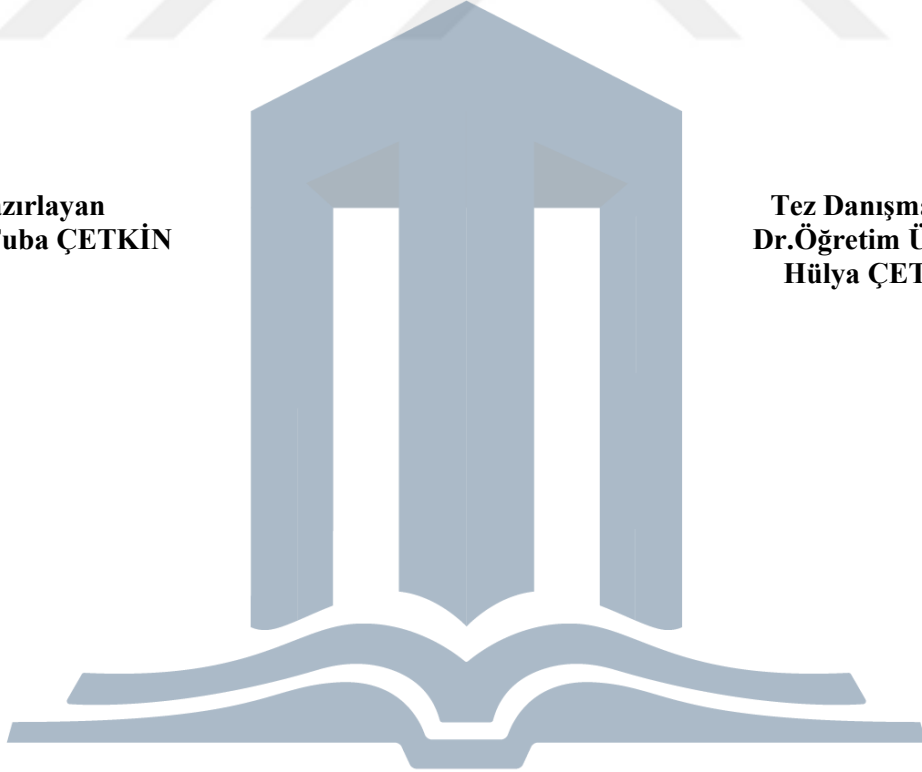
KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I MUKADDES'TE

PEYGAMBER DUALARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Farah Tuba ÇETKİN

Tez Danışmanı
Dr.Öğretim Üyesi
Hülya ÇETİN

Çanakkale – 2019

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te Peygamber Duaları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/11/2019

Farah Tuba ÇETKİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Farah Tuba ÇETKİN'ne ait "Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Peygamber Duaları" adlı çalışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Dr. Öğretim Üyesi
Hülya ÇETİN
(Danışman)

Prof. Dr. Şevket Yavuz

Dr. Öğretim Üyesi
Mahmut SALİHOĞLU

Tez No : 10316325

Tez Savunma Tarihi: 21.11.2019

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

.../.../2019

ÖZET

KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I MUKADDES'TE PEYGAMBER DUALARI

Dua fitri bir ihtiyaçtır. Hangi inanca sahip olursa olsun insan dua etmektedir. Ayrıca dua dinlerde de önemli bir konudur ve dinin bir tezahürü olarak kabul edilir.

Peygamberler ve kutsal kitaplar inananlar için bir rehberdir. Birçok konuda yol gösterir. Kutsal kitaplar dua konusunda da rehberlik etmekte ve birçok dua örneklerini içinde barındırmaktadır. Özellikle de kutsal kitaplar, peygamber dualarının çok olması nedeniyle en iyi kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu amaçla hem dinlerin duaya bakışını tespit edebilmek hem de peygamberleri daha iyi anlamak için kutsal kitaplarda yer alan peygamber duaları üzerinde çalışmamızı gerçekleştirdik.

Çalışmamızda önce Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyetin kabul ettiği kutsal kitaplar hakkında genel bilgi verdik. Her üç dinin peygamberliğe ve duaya bakış açısını inceledikten sonra, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'da yer alan peygamber dualarını tespit ettik. Duaların içerikleri, hangi durum ve zamanlarda yapıldığı ve duaların arka planı hakkında bilgi verdik.

Sonuç kısmında tespit edilen peygamber duaları hakkında genel bir değerlendirme yaparak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Sözcükler: Dua, Peygamberler, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an-ı Kerim.

ABSTRACT

PROPHET’S PRAYERS IN THE QUR’AN AND THE BIBLE

Prayer is an inherent need. People pray no matter what faith they have. In addition, prayer is also an important issue in religions and it is considered a manifestation of religion. Prophets and holy books are a guide for believers. They guide you in many ways. The holy books also provide guidance on prayer and contain many examples of prayer. Especially the holy books are the best sources because of the high number of prayers of the prophets. In order to determine the view of religions in prayer and to better understand the prophets, we performed our study on the prayers of the prophets.

In our study, we first gave general information about the holy books accepted by Judaism, Christianity and Islam. After examining the perspectives of all three religions on prophethood and prayer, we found the prophet prayers in the Bible and the Qur’an. We gave information about the contents of the prayers, the situations and times of the prayers and the background of the prayers.

In the conclusion part, we made a general evaluation about the prayers of the prophets and revealed the similarities and differences.

Key words: Prayer, Prophets, Bible, Qur’an

ÖNSÖZ

Tanrı'yla iletişim olarak kabul edilen dua insanlığın var oluşuyla birlikte dünya sahnesinde yerini almıştır. Akılla, vicdanla duygularla bezenen insanın ilk yaptığı hata Cennet'ten çıkarılmasına sebep olmuştur. Asıl vatanından ayrılan insan pişmanlık içerisinde Tanrı'yla iletişime geçerek, ilk duasını affedilmek için yapmıştır. Bizler Tanrı'yla iletişime geçme hissiyatı içerisinde yaratılmışken Tanrı da görevlendirdiği peygamberler aracılığı ile insanlarla iletişime geçmiş ve peygamberleri insanlara yaşamda kılavuz kılmıştır. Peki, Adem peygamberle başlayan bu karşılıklı iletişim diğer peygamberlerle de devam etmiş midir? Yaşamda kılavuzluk yaparken hangi durumlarda duaya yönelmişlerdir? Dualarını nasıl yapmışlar ve dualarında neler istemişlerdir?

Dua ederken insan samimi duygularla iletişime geçmekte, en yalın, en içten, en duru haliyle inandığı varlığa kendini anlatmaktadır. Dua anında kurulan her bir cümle ve her bir istek kişinin hayatının özeti gibidir. Dualar insanların yaşadıklarının cümleleştirilmiş halidir. Yaşanan sıkıntılar, kırgınlıklar, pişmanlıklar, bir şeylere ulaşma arzusu ve çabası, bir sorundan kurtulmak için başvurulacak çareler veya yapılan bir hatanın ardından duyulan hüznün ve pişmanlık, hayatta tanıklık edilen şeylere karşı duyulan hayranlığın ifadeleri ve daha birçok neden duada yerini bulur. Adem'le başlayan dua diğer peygamberlerle de devam etmiş ve Kutsal kitaplar bu peygamberlerin dualarını bizlere anlatırken hem onları hem de dualarını ölümsüzleştirmiştir.

Kur'an'da geçen İbrahim Peygamber'in cennet talebi ahiret inancının bir sonucudur. Eski Ahit'te/Tanah'ta, İshak Peygamber *“Her şeye gücü yeten Tanrı”* diyerek başlar duaya ve bize inandığı Tanrı hakkında fikir verir. İncil'de İsa *“Göklerdeki Babamız”* diye başlayarak öğrettiği duada, Tanrı'nın hâkimiyetine vurgu yapar. Yani dualar yaşam izlerini içerisinde barındırırken, peygamberlerin inanç izlerini de taşır.

Dualar geleceğe dair umutları da taşır. Geleceğini inşa etmeye çalışırken insanın yardıma ve desteğe ihtiyacı vardır. Gayret ve çabasının sözlü hali dualardır. Nihayetinde peygamberler de toplumları inşa etmekle görevlendirilmişlerdir. Öyle ki bu inşa sadece bu dünya ile sınırlı değildir. Onların inşa hedefleri çok daha büyüktür. Her bir ferdin hayatına dokunarak onların ahiret yurdunu da inşaaya çabalar. Peygamberlerin de bu yolda yardıma ihtiyaçları vardır ve dualar insanlığın kurtuluşu için bir umuttur ve umudu yakarışlara taşır.

Dualarda, bazen yapılan hataların sonucunda ödenen bedellerin sızıları ve sancıları da vardır. Bu hatalar insanı çıkmaza sürüklerken dua insanın kurtarıcısıdır. İnsanı hayata tutan dualar olur. Peygamberler bizler gibi değilse de bazen onların hayatlarında da yanlış alınan kararlar olmuştur. Dua böyle anlarda peygamberlerin kurtuluşuna sebep olmuştur. Dua insanlar için bir kurtuluş vesilesidir de. Kirlerden arınmanın, hatalardan dönmenin, büyük yanlışları yarı yolda bırakarak doğru yola ermenin vesilesidir.

Dualar bu ve benzeri nedenlerle peygamberleri anlamaya çalışan herkes için en güzel yardımcılardır. Çünkü yaşanan her şey kısa ve özlü bir şekilde yürekten gelip ağızdan dökülürken bizzat hayatlarını bize anlatır. Bu nedenle biz de kutsal kitaplarda geçen peygamberlerin dualarını inceledik. Duaları tespit ederek hem peygamberlerimizi anlamak hem de onların kılavuzluğuna daha çok ihtiyacımız olduğu bu dönemde onları örnek almak istedik.

Söz konusu çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce incelemesi yapılacak olan üç büyük dinin kutsal kitaplarının içeriği hakkında kısa bilgi verdik. Birinci bölümde dinlerin peygamberlere ve duaya bakış açılarını inceledik. Bu bölümde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyetin peygamberlere bakış açısını kutsal kitaplar bağlamında inceledik. Yine bu bölümde duanın genel anlamda tanımını yaptıktan sonra, insanın duaya olan ihtiyacını ele aldık. Ayrıca bu bölümde üç büyük dinin duaya bakış açısını araştırdık. Dinin bizzat mensuplarından istediği ve belirli kurallara uyularak yapılan dua ile insanın içinden gelen ve belirli kurallara bağlı olmayan, yaşamda ortaya çıkan durumlar ve şartlarla ilgili dualar olduğunu gördük. Bu bölümde bu ayrımı çok da dikkate almadan üç dinin dua kavramını, duaya verilen önemini anlamaya ve anlatmaya çalıştık. İkinci ve üçüncü bölümü Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan dualar başlığıyla inceledik. Her iki bölümde de kutsal kitap metinlerinde geçen sadece peygamberlere ait olan yalvarma, isteme gibi anlamlara gelen dua cümlelerini tespit ettik. Bu dualar kimler tarafından yapılmış, hangi şartlarda yapılmış, yapılan dualar kabul edilmiş mi ve duanın konusu nedir gibi sorulara cevap aradık. Dördüncü bölümde ise her iki kutsal kitapta karşılığı olan peygamber dualarının birbirleriyle karşılaştırmasını yaptık.

Dinler Tarihi metodolojik açıdan objektif/tarafsız olmayı gerektirir. Biz de bu bağlamda Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyetin kendi ölçütlerinin olduğunu ve bu dinlerin ortaya çıktıkları ve yaşadıkları zamanın koşullarını dikkate alarak çalışmamızı yapmaya gayret ettik.

Tezimizin konusunu araştırırken kutsal kitap, peygamberlik ve dualar konusunu içermesi nedeniyle birçok kitap ve tez inceledik. Yahudilik ve Hristiyanlıkta geçen dualar için Eski Antlaşma ve Yeni Antlaşma'yı içeren Kitab-ı Mukaddes'in 2009 basımlı Türkçe çevirisinden faydalandık. Kur'an-ı Kerim için de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mealinden faydalanarak duaları tespit ettik.

Bu araştırmayı yaparken desteğini esirgemeyen, sabır ve hoşgörüsüyle benden ümidini kesmeyerek tezimin bu aşamalara kadar gelmesine vesile olan danışman hocam Prof. Dr. Hidayet Işık Bey'e çok teşekkür ederim. Tezim hakkında değerli görüşlerini bildirerek katkıda bulunan Dr. Öğretim Üyesi Hülya Çetin Hanımefendi'ye ve Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Salihoğlu Bey'e de teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam esnasında vermiş olduğu destek ve göstermiş olduğu anlayış sebebiyle eşim Abdulvasi Çetkin'e ve kızlarım Bilgesu'ya ve Elif'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİK HİRİSTİYANLIK VE İSLAMİYETTE PEYGAMBERLİK VE DUA

1.1. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyette Peygamberlik.....	9
1.1.1. Yahudilikte Peygamberlik Anlayışı.....	9
1.1.2. Hıristiyanlıkta Peygamberlik Anlayışı	14
1.1.3. İslamiyette Peygamberlik Anlayışı	18
1.2. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyette Dua ve Duaya Bakış.....	22
1.2.1. Duanın Tanımı.....	22
1.2.2. İnsanın Duaya Olan İhtiyacı	26
1.2.3. Yahudiliğin Duaya Bakışı.....	31
1.2.4. Hıristiyanlığın Duaya Bakışı	44
1.2.5. İslamiyetin Duaya Bakışı.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES'TE GEÇEN PEYGAMBER DUALARI

2.1. Eski Ahit'te/Tanah'ta Yer Alan Peygamber Duaları	63
2.1.1. Nuh'un Duası	64
2.1.2. İbrahim'in Duası	66
2.1.3. İshak'ın Duası.....	68
2.1.4. Yakup'un Duası.....	70

2.1.5. Musa'nın Duası.....	71
2.1.6. Yeşu'nun Duası.....	79
2.1.7. Debora'nın Duası.....	81
2.1.8. Davut'un Duası.....	82
2.1.9. Süleyman'ın Duası.....	96
2.1.10. İlyas'ın Duası	99
2.1.11. Eyup'un Duası	100
2.1.12. Yeşaya'nın Duası.....	101
2.1.13. Yeremya'nın Duası.....	104
2.1.14. Daniel'in Duası	107
2.1.15. Yoel'in Duası.....	108
2.1.16. Yunus'un Duası	109
2.1.17. Mika'nın Duası	111
2.1.18. Habakkuk'un Duası	112
2.2. Yeni Ahit'te Yer Alan Peygamber Duaları.....	114
2.2.1. İsa'nın Duası	117
2.2.2. Elçilerin Duası	122
2.2.3. Pavlus'un Duası	123
2.2.4. Yakup'un Duası.....	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN PEYGAMBER DUALARI

3.1. Adem'in Duası	133
3.2. Nuh'un Duası.....	134
3.3. İbrahim'in Duası	138
3.4. Lut'un Duası	144
3.5. Yakup'un Duası.....	145

3.6. Yusuf'un Duası	146
3.7. Eyup'un Duası	148
3.8. Şuayb'ın Duası.....	149
3.9. Musa'nın Duası.....	150
3.10. Davut'un Duası	160
3.11. Süleyman'ın Duası.....	162
3.12. Yunus'un Duası	165
3.13. Zekeriya'nın Duası.....	166
3.14. İsa'nın Duası	168

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM'DE KARŞILIĞI OLAN PEYGAMBER DUALARININ BİRBİRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Nuh Peygamber	170
4.2. İbrahim Peygamber	170
4.3. Yakup Peygamber	171
4.4. Musa Peygamber	171
4.5. Davut Peygamber	172
4.6. Süleyman Peygamber.....	172
4.7. Eyup Peygamber	173
4.8. Yunus Peygamber	173
4.9. İsa Peygamber	173
SONUÇ	157
KAYNAKÇA	164
ÖZGEÇMİŞ.....	169

KISALTMALAR

A.Ü.	:	Ankara Üniversitesi
Bkz.	:	Bakınız
Çev.	:	Çeviren
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
s.	:	Sayfa
Ter.	:	Tercüme Eden
Yay.	:	Yayınları
y.y.	:	Yüzyıl

GİRİŞ

1. Tezle İlgili Teknik Bilgiler

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmamızın konusu Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan peygamber dualarıdır. Yeryüzünde var olan din duygusunun en güzel ürünlerinden biri dualardır. Yaşanılan mutluluklar, sevinçler, acılar, sıkıntılar, istekler ve kaçışlar hemen dualarda yerini alır. İnsan inandığı varlığa ihtiyaç duyarak yaşadıklarını paylaşır ya yardımını bekler ya da umutlarını dillendirir.

Kutsal Kitaplar inananlar için rehberdir. Birçok konuda insanlara yol gösterir. Peygamberlerin hayatlarının örneklerini bulduğumuz kutsal kitaplar bizim için birinci kaynaktır. Bu nedenle çalışmamızda peygamberleri ve dualarını ele alırken Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyetin kitaplarını inceledik ve duaları tespit ettik. Bu duaları peygamberlerin ne durumda ne zaman ettiklerine, dualarında nelere yer verdiklerine baktık. Dualarının içeriğine bakılırken kişisel, toplumsal, dini, ekonomik veya politik mi olduğunu tespit ettik. Sonrasında duanın üslubu hakkında bilgi verdik. Duada Tanrı'ya övgü, kişinin acziyetini ifade, zorluğu veya talep edilen şeyi bildirme gibi ifadeler olup olmadığına baktık. Duaların kabulü hakkında bir bilgi olup olmadığını araştırdık ve duaların kutsal kitaplarda neden yer almış olabileceği üzerinde durduk. Yapılan incelemeler neticesinde birçok peygamberin dua ettiği ve kutsal kitaplarında bu dualara yer verdiğini gördük. Kutsal kitaplar birçok duayı içinde barındırmakta en güzel örnekleri bize sunmaktadır. Buradan yola çıkarak tezin amaçlarından biri dinlerin duaya bakış açısını ortaya koymaktır. İkincisi ise, dualar peygamberler tarafından bazen sıkıntı anlarında başvurdıkları bir yardım çağrısı, bazen bir isteğin dillendirilmesi, bazen bir şükürün ve Tanrı'ya olan sevginin ve hayranlığın ifadesi, bazen de bir hatanın affı için duyulan pişmanlığın yakarışlarıdır. Bu nedenle peygamberler ve yapmış oldukları dualar, onları daha iyi anlamamızı sağlayacak ve insanların yaşayabildiği her şeyi yaşayabilen insan peygamberlerin örnek alınması daha da kolaylaşacaktır. Ayrıca dualarda yer alan yakarışlar ve temenniler o dinin inanç sistemi hakkında bilgi vermesi açısından en iyi kaynaklardır. Dualar dinlerin inanç sistemlerinin en iyi şekilde anlaşılmasına da vesile olacaklardır.

1.2. Araştırmanın Yöntem ve Metodu

Dinler tarihinin bilim dalında olduğu gibi kendine has metotları vardır. Dinler Tarihi deskriptif, karşılaştırma, fenomolojik metodu kullanmaktadır. Bu metotlardan biri deskriptif metottur. Olayları, olduğu gibi ayrıntılarıyla nasıllığını tanıtır ve nitelendirir. Bizler de bu araştırmayı yaparken bu metodu dikkate alarak çalışmamızı gerçekleştirdik. Her dinin kutsal kitabında yer alan peygamber ve dualarını incelerken kendi sınırlarını, inanç sistemlerini dikkate aldık. Taraf olmadan, yargılamadan ve iyi-kötü ayırımına gitmeden tespit ettiğimiz duaları kendi dininin çizmiş olduğu çerçeve içerisinde inceledik.

Kullandığımız diğer bir metot ise karşılaştırma metodudur. Dinlerin doğuşlarını, gelişmelerini, birbirleriyle etkileşimlerini, karşılaştırmalı tarihlerini, inanç, ibadet ve ahlak sistemlerini, dini kurumlarını, kültürlerini ve mezheplerini hak-batıl ayırımı yapmaksızın inceler. Duaların tespitlerini yaptıktan sonra bu metot gereğince duaların genel anlamda karşılaştırmasını yaptık.

Fenomenoloji de Dinler Tarihinin bir metodudur. Dinlerde çeşitli fenomenler bulunur. Bu fenomenlerin belirlenmesi, fenomenolojik metoda bağlıdır. Din fenomeni olarak duanın arka planında yer alan temel ve öz noktaları belirlemeye çalıştık.

Diğer bir metot tarihi metottur. Tarihi metot olayları kronolojik tarih ve meydana geliş sırasını gözeterek düzenler. Kronoloji, tarihsel olayların, tarihini ve sıralanışını inceleyerek, olayları zaman içinde meydana gelme sırasına göre ele alır. Bu metoda uygun olarak, kutsal kitapları incelerken önce Tevrat'ı, Mezmurlar'ı, İncil'i ve Kur'an-ı Kerim'i inceledik. Kutsal kitapların sırasını takip ederek duaları tespit ettik.

2. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyetin Kutsal Kitapları Hakkında Genel Bilgi

2.1. Yahudiliğin Kutsal Kitabı Eski Ahit/ Tanah Hakkında Genel Bilgi

Eski Ahit'in İbranicedeki karşılığı olan Tanah, Yahudilerin kutsal kitabıdır. Eski Ahit için kullanılan ıbranice bir terimdir. “*Tanakh*”, bölüm adları olan Torah, Neviim ve Ketuvim kelimelerinin baş harfleri olan taf(t), nun(n), kaf'ın(kh) birleşmesinden oluşmuş bir isimdir¹. Eski Ahit ifadesi hristiyanların kullandığı bir ifadedir. Hristiyanlar Tanah'ı kutsal kitap olarak kabul eder ve bu, Kitab-ı Mukaddes'in ilk bölümünü oluşturur. Hem Yahudi hem de hristiyan geleneğinde Musa'ya nispet edilen Tevrat'ın kelime kelime Yehova tarafından vahyedilen bir kitap olduğu kabul edilir. Ancak Pavlus ile birlikte, yer alan Tanah'ta şer'i

¹ Baki Adam, “*Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*”, Pınar Yayınevi, İstanbul 2002, s.48.

hükümlerin İsa Mesih vasıtasıyla kaldırıldığına inanılır. Yeni Ahit’le birlikte bu hükümlerin geçersiz olduğu ilan edilmiş, daha ilk Kudüs Konsili’nde Hristiyanlardan, bazı hükümler dışında Eski Ahit’e/Tanah’a uymamaları istenmiştir. (Elçilerin İşleri, 15/28-29). Hristiyanlık Eski Ahit’i/ Tanah’ı kurtuluş tarihinin ilk merhalesi olarak kabul etmektedir.

Tanah üç ana kısımdan oluşur. Bunlar; Tora (Tevrat), Neviim (Peygamberler), Ketuvim’dir (Kitaplar).

Yahudilere göre Tanah yirmi dört bölümden oluşurken, Hristiyanlara göre ise otuz dokuz bölümden oluşmaktadır. Bu fark, Hristiyanlarca her biri müstakıl kabul edilen bölümlerin Yahudilerce bir tek kitap sayılmasındandır².

Tanah şu bölümlerden oluşmaktadır.

Tora (Tevrat): Yahudiler tarafından Tora olarak isimlendirilen Tevrat, Tanah’ın ilk ve en önemli bölümüdür. Batı’da bu bölüm ise “*Pentateuque*” olarak adlandırılmaktadır ki bu “*Esfar-ı Hamse’nin*” karşılığıdır. Tora, Yahudi inancına göre, Yehova tarafından Musa’ya vahyedilmiştir. Vahyedildiği gibi de günümüze kadar gelmiştir. Bugüne kadar O’nun bir benzerinin gelmeyeceğine inanılır.

Tora (Tevrat), beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar Yaratılış, Mısır’dan Çıkış, Levililer, Çölde Sayım ve Yasa’nın Tekrarı’dır. Yaratılış, ilk insanın yaratılışından Yusuf’un vefatına kadar geçen olayları, diğer bölümler ise Musa’nın dünyaya gelişinden vefatına kadarki dönemde meydana gelen olayları, Musa’nın ilahi vahye mazhar oluşu ve çöldeki kırk yıllık hayatını kapsamaktadır.

Neviim (Peygamberler): Bu bölümde Yahudi tarihi anlatılır. “Neviim” bölümü Tanah’ın ikinci kısmını oluşturur. Yahudiler Neviim’deki kitapları iki gruba ayırır. İlk grupta yer alan kitaplara “*İlk Nebiler (Neviim Rişonim)*”, ikinci grupta yer alan kitaplara ise “*Son Nebiler (Neviim Ahoronim)*” adı verilir. İlk Nebiler bölümünde Yeşu, Hakimler, Birinci ve İkinci Samuel, Birinci ve İkinci Krallar’ın kitapları yer alır. Son Nebiler bölümünde ise Yeşaya, Yeremya, Hezekiel ile on iki peygamber (Amos, Hoşea, Yoel, Ovadya, Nahum, Mika, Habakkuk, Yunus, Hagay, Sefanya, Zekariya, Malaki) kitapları yer alır.

İlk Nebiler bölümünde yer alan kitaplarda Musa’nın ölümünden sonra Yahudilerin Tanrı tarafından vaat edilmiş topraklara yerleşmeleri, krallığın kuruluşu, kralların idaresi, davranışları, Yahudilerin putperest topluluklarla yaptıkları mücadeleler ve kutsal mabedin

² Ömer Faruk Harman, “Ahdi Atik”, *DİA*, İstanbul 1998, I/495.

kuruluşu, yıkılışı anlatılırken, son nebiler bölümünde yer alan kitaplarda ise nebilerin putperestliğe karşı devamlı mücadeleleri, tek bir Tanrı fikrini bütün insanlara yaymak için gösterdikleri gayret, halka dini telkinleri ve öğütleri anlatılır.³

Hristiyanlar Neviim kısmının tasnifini yaparken ilk Nebiler kısmını “*Tarihi Kitaplar*” içerisinde alır. İlk Nebiler kısmının tarihi kitaplar içerisinde yer almasının sebebi İsrailîliler’in tarihi, Yasanın Tekrarı’nın bıraktığı yerden Babil esaretine kadar anlatılmasıdır. Sonraki Nebiler bölümde yer alan kitapları ise, “*Yazar Peygamberler*” diye adlandırılan peygamberlerin isimleriyle anar.

Ketuvim (Kitaplar): Tanah’ta Tora ve Peygamberlerden (Neviim) sonra gelen üçüncü bölümü oluşturur. Çeşitli Yunanca yazmalarda ve kilisece benimsenen listelerde farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Ketuvim bölümü, bütün İbranice Kitab-ı Mukaddes listelerinde yer almakla birlikte hep aynı şekilde sıralanmamaktadır.

Ketuvim bölümünde yer alan kitaplar ise Mezmurlar, Süleyman’ın Özdeyişleri, Eyup, Ezgiler’in Ezgisi, Rut, Yeremya’nın Mersiyeleri, Vaiz, Ester, Daniel, Ezra ve Nehemya, Birinci ve İkinci Tarihler’dir⁴.

2.2. Hristiyanlığın Kutsal Kitabı Yeni Ahit Hakkında Genel Bilgi

Hristiyanlara göre Tanrı’nın İsrailoğulları ile yaptığı ahit yani antlaşma bozulmuştur. İsrailoğulları bu antlaşmanın tekrar Yeremya (31/31) vasıtasıyla olduğunu kabul ederken hristiyanlar bu antlaşmanın İsa vasıtasıyla olduğunu kabul eder. Yani Tanrı İsa’ya yeni bir ahit vaad etmiştir (İbraniler’e Mektup, 9/15). Bu nedenle de hristiyanların kabul ettiği bu son ahtin yazılı belgeleri de Yeni Ahit’tir. Ancak bu yazılı belgelere bu ismin verilmesi, M.S. II. asrın sonlarına doğru olmuştur. Yeni Ahit sadece hristiyanlarca kutsal kabul edilmektedir. Hristiyanlara göre Kitab-ı Mukaddes’i oluşturan yazıların tamamı Tanrı kelimidir. Onlara göre bu kitap, Kutsal Ruh tarafından ilham edilmiştir ve yazarı Tanrı’dır. Kutsal metin yazarları ise sadece Tanrı’nın vasıtalarıdır. Kilise ilk dönemlerde bunu yani kutsal metinlerin tamamıyla Tanrı tarafından yazdırıldığı inancını benimsemiş olsa da zamanla bu görüşü terk ederek bunların kutsal metin yazarları eliyle tertip edildiğini kabul etmiştir.

³ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınevi, Ankara 2002, s.224.

⁴ Eski Ahit/Tanah hakkında geniş bilgi için Bkz. Ömer Faruk Harman, “Ahdi Atik”, *DİA*, İstanbul 1998, I/494-501.

Yeni Ahit toplam yirmi yedi kitaptan oluşur. Bunların sayısı Trent Konsili'nde belirlenerek son şeklini almıştır. Bu kitaplar İnciller (4), Elçilerin İşleri, Pavlus'un Mektupları (14), Genel Mektuplar (7), Yuhanna'nın Vahyi'dir.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde İncil ve Havariler diye iki bölüme ayrılan Yeni Ahit günümüzde, Eski Ahit'te/Tanah'ta olduğu gibi, üç kısma ayrılmıştır.

1. Tarihi Kitaplar: Dört İncil ve Elçilerin İşleri
2. Talimi Kitaplar: Pavlus'un Mektupları ile yedi mektup
3. Peygamberlik: Yuhanna'nın Vahyi

Bu kitaplar aynı zamanda ve aynı tarihte ortaya çıkmadığı gibi yazıya da geçirilmemiştir. Eski Ahit'te/Tanah'ta olduğu gibi uzun süre şifahi olarak nakledilmiş, daha sonra yazıya geçirilmiştir. Yeni Ahit külliyatı içinde en erken yazılanlar Pavlus'un Mektupları'dır. Daha sonra İnciller, en son olarak da Yuhanna'ya nispet edilen yazılar kaleme alınıp bu koleksiyona dâhil edilmiştir.

İnciller: Kilisece İsa'nın hayatının, faaliyet ve tebliğinin anlatıldığı İnciller dört olarak belirlenmiştir. Hristiyan inancına göre İnciller, İsa Mesih'in hayat ve doktrinini veren temel kitaplardır.

Elçilerin İşleri: Yeni Ahit'te tarihi kitaplar arasında yer alır. İnciller'den hemen sonra gelir. Bu kitap Luka İnciline ek olarak yazıldığı ve yazarının da İncil yazarı Luka olduğu kabul edilir. Elçilerin İşlerinde İsa'nın göğe yükselişinden, Pavlus'un Roma'ya yolculuğu ve orada iki yıllık sürede geçen dönemin olayları yer alır. Elçilerin İşlerinin yazarı ilk Hristiyan cemaatinin hayatını naklederken on iki havarinin hepsinden bahsetmez. Sadece bazıları hakkında bilgi verir. Ayrıca bu kitapta Pavlus'un faaliyetlerinden ve yolculuklarından da bahsedilir.

Pavlus'un Mektupları: İnciller'den sonra Pavlus'un çeşitli topluluklara yazdığı mektuplar gelmektedir. Hristiyan teolojisinin temelini oluşturan akidevi fikirlerin anlatıldığı, Hristiyan cemaatiyle ilgili meseleler ve Pavlus'a sorulan bazı soruların cevaplarının yer aldığı, Musa şeriatına, özellikle de sünnet olmanın zorunlu olduğuna dair görüşlerin reddedildiği, Mesih'in gelişiyle onun rolünün sona erdiği, Musa şeriatının geçerliliğini yitirdiğinin belirtildiği mektuplardır. Ayrıca bu mektuplarda Mesih İsa'nın insanların selamete kavuşmasının temel taşı olduğu belirtilir. İncil'e iman ve Mesihi hayata uymada gayretli ve uyanık olmaları öğütlenir. Hristiyanların uygulayacakları ahlaki görevler bildirilir.

İsa Mesih'in tekrar geleceği, ancak bunun yakın olmadığı, o gelmeden önce irtidad, dinsizlik, yalan gibi birtakım alametlerin çoğalacağı anlatılır. Bu ve buna benzer birçok konunun ele alındığı mektuplar Romalılar'a, Korintoslular'a, Galatyalılar'a, Efesoslular'a, Filipililer'e, Koloseliler'e, Selanikliler'e, Timoteos'a, Titus'a, Filemon'a ve İbraniler'e yazılmıştır.

Genel Mektuplar: Yeni Ahit'te yer alan yedi mektup, şahıs ve cemaat ayrımı yapmadan tüm Hristiyanlara hitap ettiği için "*Genel Mektuplar*" ismiyle anılmıştır.

Genel Mektuplarda gerçek iman ve sevginin yanında iyi amellerin gerekli olduğu üzerinde durulur. İnsanlar arasında iyiliğe, karşılıklı yardımlaşma ve diğer ahlaki öğütlere yer verilir. Şeriatın bir bütün olarak yaşanması gerektiğine değinilir. Hristiyanlar kötülüklerden kaçınmaya teşvik edilir. Mesih'in çarmıhta kanını dökmesi nedeniyle meydana gelen kurtuluşu kabule ve Mesih'te birliğe çağırılır. İsa'nın Mesih olduğu ve Tanrı'da tecessüs ettiğini kabul etmeyenlere cevaplar verilir. Bu bölümde yer alan mektuplar Yakup'un, Petrus'un, Yahuda'nın ve Yuhanna'nın mektuplarıdır.

Vahiy: Yeni Ahit külliyatı içerisinde yer alan Vahiy kitabının yazarı kesin olarak bilinmemektedir. Yazar kendisini Peygamber Yuhanna (Vahiy, 1/1, 4, 9; 22/8-9) olarak tanıtır. Ancak on iki havariden biri olduğunu belirtmez. Kilise geleneği ise Vahiy kitabını İncil yazarı Yuhanna'ya nisbet eder. Ancak bu görüşü bütün kiliseler kabul etmez.

Vahiy kitabı iki ana bölümden meydana gelir. Birinci bölüm (1/9-3/22), Asya'daki yedi kilise için yazılmış mektupları içerir. İkinci bölüm (4/1-22/5) ise ahir zamanla ilgili belirtileri, büyük çatışmayı ve diğer olayları sembollerle anlatan vahyi ihtiva eder⁵.

2.3. İslamiyetin Kutsal Kitabı Kur'an-ı Kerim Hakkında Genel Bilgi

Kur'an- Kerim; Allah tarafından Peygamber Hz. Muhammed'e vahiy yoluyla indirilen ve ondan bize kadar tevatürle nakledilen, lafzı ile ibadet olunan muciz kelimelerin ismidir⁶. Kur'an-ı Kerim "Allah Kelamı" olarak da tanımlanır. Kelam anlamlı sözü ifade ettiği için bir muhataba yönelik olmayı (hitap) içermektedir⁷.

Kur'an-ı Kerim'de ayetler veya sureler bir konu bütünlüğü içerisinde yer almaz. Bunun nedenlerinden biri ayetlerin peygamber'in seslendiği toplumun çeşitli tutumlar ve sergiledikleri davranışlara göre inmesidir. İkincisi ise toplumun ihtiyaçları, olayların gelişimi

⁵ Yeni Ahit hakkında geniş bilgi için Bkz. Ömer Faruk Harman, "Ahd-i Cedid", *DİA*, İstanbul 1998, I/501-507.

⁶ Ali Eroğlu, *Kur'an Tarihi ve Kur'an ilimleri Üzerine*, Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi, Erzurum 2002, s.21.

⁷ Kur'an-ı Kerim hakkında geniş bilgi için Bkz. Tahsin Güngör, "Kur'an-ı Kerim'in Mahiyeti", *DİA*, İstanbul 2002, XXVI/388.

vb. değişik durum ve şartlar da göz önünde bulundurulunca farklı zamanlarda inen ayet veya sureler, konu bütünlüğü oluşturacak şekilde bir sıra izlememiş olmasıdır. Bu nedenle Kur'an'ı oluşturan konular mushafın başından sonuna kadar yayılmıştır. Bu durum bugüne kadar yapılan çalışmalarda Kur'an'ın içeriği hakkında ancak sınırlı ve yaklaşık bilgiler verebilmiştir. Kur'an'da yer alan konuların belirlenmesi, konu başlıklarının seçimi, bunların sayıları, içerikleri, ayetlerin içeriklerine göre değişik konulara dağılımı gibi özellikler birbirinden farklı tercih ve tasnifler ortaya çıkarmıştır. Bazı eserlerde Kur'an'ın muhtevası birkaç ana başlık altında toplanırken bazı eserlerde ise yüzlerce konu sıralanır. Mesela; İbn Cerir et-Taberi Kur'an'ın muhtevasını tevhit, haberler ve kıssalar, diyanat; Zemahşeri Allah'ı layık olduğu şekliyle tanıtmak, ibadet, emir ve nehiy, va'd ve void; Razi ilahiyyat, mead, nübüvvat, kaza ve kader şeklinde tasnif eder ⁸.

Kur'an'ın nüzul süreci dikkate alındığında içeriği Mekki ve Medeni sureler şeklinde tasnif edilmiştir.

Mekki Sureler: Allah'ın birliğine, kudretine ve lutufkarlığına, ahiret gününe ve öldükten sonra diriliş, amellerin karşılığı gibi ahiret meselelerine dair ayetlerle, ahlaki bilinci oluşturmayı hedefleyen ayetler geniş yer tutar. İnkârcılar, atalarından kalma inançları körü körüne sürdürmek yerine bu konularda akıllarını kullanmaya çağılır.

Mekki sure ve ayetlerde genellikle Allah'ın birliği ve lutufkarlığı inancı ibadetlerin ana gerekçesi olarak gösterilir. Namaz, oruç gibi formel ibadetlerden önce çeşitli ayetlerle insanlarda ibadet şuurunun geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bütün dinlerin ortak amaçları olarak görülen din, can, akıl, mal ve neslin korunması hususundaki temel hükümlerle fazilet ve ahlak prensipleri de Mekki surelerin ağırlıklı konularındandır.

Ayetler çoğunlukla kısa hacimlidir. Mekki surelerin birinci amacı iyi niyetli insanları ikna etmektir. İkinci amacı ise toplumun ileri gelen müşriklerine meydan okuyarak onları aciz bırakmaktır. Ayetler genelde kısadır. Ayetlerin içeriğine bağlı olarak bazı durumlarda sert seslidir. Genellikle muhatabı akliyönden ikna etme hedefi yanında insanları duygusal yönden de kuşatan bir anlatım özelliğine sahiptir.

Medeni Sureler: Medeni surelerde Mekki surelerin ihtiva ettiği başlıca konuların yanında ibadetler ve muamelat konuları ağırlık kazanmıştır.

⁸ Mustafa Çağrı, "Kur'an-ı Kerim'in Muhtevası", *DİA*, İstanbul 2002, XXVI/390.

Medine şartlarında ortaya çıkan yeni düzen içinde giderek belirginleşen hukuki ve siyasi yapıya paralel olarak vahiy de gittikçe artan ölçüde normatif bir değer kazanmış, özellikle Medeni surelerde tekrar edilen Allah'a ve resulüne itaat buyruğu ile bu itaatten yüz çevirenlere yönelik ciddi eleştiriler ortaya konulmuştur.

Medine'de ilk kez yahudi topluluğu ile karşılaşılması nedeniyle yahudilere ve genel olarak Ehli Kitab'a, onların tarihlerine genişçe yer verilmiştir. Zamanla hristiyan topluluğuyla ilişkilerin başlaması ile Teslis inancında ısrar edenler açıkça eleştirilmiştir. Medine'de münafık denilen bir topluluğun ortaya çıkmasıyla bunları tanıtan ve eleştiren bölümler Medeni sureler arasına girmiştir. Medine'de müslümanlar ve diğer toplulukların arasında savaşların meydana gelmesiyle bu savaşların sonuçları, genel savaş hükümleri, ayrıca diplomasi kuralları da Medeni surelerde yerini almıştır.

Medeni surelerin üslubu, Mekki surelerin üslubuna göre daha sadedir. Sembolik ifadeler, mecaz anlatımlar ve istiareler daha azdır. Anlatımda açıklık ön plandadır. Medeni surelerde içeriğin bir sonucu olarak Mekki surelere göre hacminin giderek dahada genişlediği görülür.⁹

⁹ Kur'an-ı Kerim hakkında geniş bilgi için Bkz. Mustafa Çağrıcı, "Kur'an-ı Kerim'in Muhtevası", *DİA*, İstanbul 2002, XXVI/390-393.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK VE İSLAMİYETTE PEYGAMBERLİK VE DUA

1.1. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyette Peygamberlik

1.1.1. Yahudilikte Peygamberlik Anlayışı

Peygamberlik Tanrı'yla insanlar arasındaki irtibatı sağlamakla gerçekleşir. Yahudi geleneğinde de peygamberlik temel müesseselerdendir. Yahudiliğe göre peygamber; Tanrı tarafından tebliğ vazifesiyle görevlendirilmiş olan kişidir¹⁰.

Yahudilikte peygamberlik; *“Tanrı’nın insanlara yönelik iradesini onlara ulaştırmak, onları gelecek hususunda uyarmak, gerektiğinde gelecekte vuku bulacak olayları önceden haber vermek, kendisine bir konuda danışıldığında o konuda bilgi vermek”* görevlerini kapsar. Bu görevleri yerine getiren kimseye ise peygamber denmiştir¹¹.

Yahudi inanç esaslarına göre peygamberlere iman esastır. Peygamberlere iman Yahudi dininden sayılmanın şartlarından biridir. Musa bin Meymun, iman esaslarından herhangi birinin kabul edilmemesi durumunda o kişinin kâfir olacağını ve yahudi cemaatinden çıkmış sayılacağını bildirmiştir¹². Bu esaslardan biri de peygamberlere imandır.

Yahudiler, Tanah'ta ismi geçen tüm peygamberlere iman ederler. Peygamberlik Nuh ile başlamış, Malaki ile son bulmuştur. Yahudi inancına göre peygamberlerin sonuncusu Malaki'dir. En büyük peygamberleri Musa'dır¹³. Musa'dan sonra gelen peygamberler onun şeraitini devam ettirmişlerdir. Nübüvvet görevi kadınlara da verilmiştir. Yahudi peygamberler içinde kadın peygamberden de bahsedilmektedir.

Yehova, Yahudilerin milli ilahıdır. Tanah'ta geçen tüm peygamberler Yahudi ırkına gönderilmiştir. Yehova'nın peygamber aracılığıyla ilettiği sözler sadece İsrailoğulları içindir ve Yehova kendisini, kullarına peygamberlerine vahyettiği sözler ile anlatmıştır. Tanrı ile

¹⁰ Eldar Hasanov, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Sayı: 4, İstanbul 2014, III/670.

¹¹ Fuat Aydın, *Yahudilik*, İnsan Yayınevi, İstanbul 2004, s.87.

¹² Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, Anka Yayınevi, İstanbul 2001, s.182.

¹³ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, s.232.

insan arasında başka bir aracı da düşünülmemiştir. Yehova, yeryüzündeki hükümlerinin temsilcisi olarak da İsraili peygamberleri seçmiştir¹⁴.

Yahudi anlayışında peygamberlik, kişinin kendi isteğiyle ve çabasıyla kazanılmadığı gibi doğuştan getirdiği veya sonradan elde ettiği birtakım özelliklerin sonucu da değildir. Peygamberlerin seçimi tamamen Yehova'ya aittir. Bununla görevlendirilen kişinin bu görevi kabul edip etmemesi gibi bir tercih hakkı yoktur. Peygamberlik görevini alan kişi Tanrı'nın sözünü iletmek zorundadır. Peygamberler, bunu istemeseler, hatta bu uğurda birçok sıkıntıya uğrasalar, haksızlığa, saygısızlığa maruz kalsalarda bu görevi yerine getirmek zorundadırlar. Yahudi peygamberler otoritelerini bizzat Tanrı Yehova tarafından alırlar. Bu sebeptendir ki Tanrı'nın üstün gücünü sürekli kendilerinde hissetmişlerdir. Kendini peygamber olarak tanıtan kişi Tanrı tarafından görevlendirilmemiş ise bu sahte bir peygamberdir. Yani peygamberliğin kaynağı Tanrı'ya dayandırılmış ve Tevrat'ta peygamberin otorite ve gücünü Tanrı'dan aldığı zikredilmiştir¹⁵.

Tanrı'nın İsrailoğullarının uymasını istediği kurallar ve ilkeleri aktarma görevi peygamberlik sisteminin temelini oluşturur¹⁶. Peygamberlerin halklarına ilettiği bu ilkeler ve kurallar tüm İsrail halkıdır. Peygamberler, tüm nesiller üzerinde ilahi bir otoriteye sahiptirler. Peygamberlerin ilk tebliğleri Tanrı'nın varlığını kabule çağırarak olmuştur. Tanrı sözünü hakkı ile taşımak, onu halkına öğretmek, halkının yanlışlarını kınamak veya düzeltmek ve onları eğitmek İsraili peygamberlerin görevlerindendir¹⁷.

Tanrı, “*Seni büyük bir ulus yapacağım, seni kutsayacak, sana ün kazandıracağım. Bereket kaynağı olacaksın.*” (Yaratılış, 12/2) ayetinde belirttiği üzere İbrahim aracılığıyla İsrail halkına ahde sadık kaldıkları sürece Kenan ülkesini vaat etmiştir. İbrahim ve sonrasında İshak ve Yakup Tanrı'dan aldıkları bu sözü İsrailoğullarına iletmiştir. Bu nedenle peygamberler, Tanrı ile yapılan ahde ve şeriata uymaları için toplumu dönem dönem uyarmak zorunda kalmışlardır. Musa tebliğini yaparken toplumun anayasasını oluşturmuştur. Tanrı'dan aldığı hükümleri, ahlaki ve toplumsal ilkeleri insanlara duyurmuştur.

¹⁴ Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, s.287.

¹⁵ Emine Taşdelen, *Yahudilikte Nübüvvet*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s.13.

¹⁶ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul 2008, s.101.

¹⁷ Hakan Uğur, *Kur'an'ın Tasdik Ettiği Tevrat'taki Konular*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2008, s.205.

Musa'dan sonra gelen peygamberlerin asıl görevi ise Musa şeriatını insanlara duyurmak olmuştur. Yani Musa'nın şeriatını esas alarak insanları davet etmişlerdir. Bu şeriate uymayanları ceza ile korkutmuşlar, uyanlara ise birtakım vaatlerde bulunmuşlardır.

Peygamberler, toplumlarını, başka tanrılara taptıkları ve getirdikleri kurallara (Hoşea, 9/17) uymadıkları müddetçe Tanrı'nın cezası ile karşılaşacaklarını ve felaketlere uğratılacaklarını bildirmişlerdir. İsrail peygamberleri, halkına sık sık şu tebligatta bulunmuşlardır: “*Tövbe edin, Tövbe edin yoksa Yehova'nın cezası size isabet eder.*” Bu şekildeki uyarılar İsrail halkının başına gelebilecek felaketlerin engellenebilmesi içindir¹⁸.

Yahudilikte peygamberliğin temel mesajı ahlakidir. Peygamberler için ayinler ve merasimler fazla bir ehemmiyete sahip olmamıştır. Onlardan daha önemli olan ahlaki emirlerdir¹⁹. Peygamberler en çok yanlış yolda olanların yanlışlıklarını söyleyerek onları doğru yola teşvik etmek olmuştur. Nebiler mabet ve kurban işleri ile ilgilenmemişler, bu konuları genelde kâhinlere bırakmışlardır. Peygamberlerin belirli bir eğitimleri de olmamıştır. Ahlaki ve vicdani kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır²⁰. Peygamberler toplum düzenini sağlayabilmek için Tanrı'dan aldıkları sözleri halklarına ulaştırmışlardır. Bu yolda çalışmışlardır. Hatta Krallar döneminde bile krallara yol gösterici olmuşlardır. Ahlaki düzenlemeler yapmışlar, sosyal ilişkileri düzenlemişlerdir. Peygamberler ilahi mesajı yorumlamışlar, halkın anlayacağı şekilde açıklamışlardır. Topluma öğüt ve nasihatte bulunmuşlardır.

Musa ve diğer peygamberler ahiretle ilgili konulara değinmemişlerdir. Yehova dirilerin Tanrı'sıdır ve insan amellerinin mükâfatını bu dünyada görecektir. Hayata mana veren şey ise Rabbe inanmaktır²¹.

Yahudilikte peygamberlerin günahsız olduğuna inanılmaz. Yahudilikte Tevrat'ta bazı peygamberlerin yasak ve günah kabul edilen birtakım fiilleri işledikleri anlatılır. Bu konuda peygamberlerin diğer insanlardan pek bir farkı yoktur, onlar gibi günah işlemişlerdir.

Yahudi inancında peygamberler mucize göstermişlerdir. Yahudi inancında mucize, Tanrı'nın tarihe müdahalesidir. Bunu da insanlar üzerindeki gücünü ve iradesini ortaya koyarak yapar. Buna göre gerçekleşen mucizeler bazen Tanrı'nın iradesini ortaya koymak için bazen de sonucu ulaşmak içindir. Mesela Musa'ya verilen asa, beyaz el ve on felaket (Çıkış,

¹⁸ Annamari Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, Kırkambar Yayınevi, İstanbul 1999, s.145.

¹⁹ Annamari Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, s.145.

²⁰ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 2011, s.232.

²¹ Annamari Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, s.142.

7/12) Tanrı'nın gücünü insanlara göstermek içinken, Kızıldeniz'in yarılmasıyla İsrailoğulları'nın Firavundan kurtulması ve çölde kendilerine gökten men ve selva indirilmesi (Çıkış, 14/16) Tanrı'nın İsrail kavmiyle ilgili iradesinin bir sonucudur. Tanah'ta mucize için Tanrı'ya atfedilen “*harikulade şeyler veya işler*” anlamına gelen “*pele ve ni fla (ot)*” kelimeleri kullanılırken “*ot(ot) ve mofet(im)*” kelimeleri ise peygamberler için kullanılmaktadır. Bu kelimeler “*işaret, kehanet*” anlamlarına gelir²². Bu mucizelerin tek kaynağı Tanrı'dır. Peygamberlerin buna hiç müdahalesi söz konusu değildir. Tanah'ta Musa²³, Yeşu (Yeşu, 4/19-24), İlya (I. Krallar, 17/10-16), Elişa (II. Krallar, 2/13-14) gibi peygamberlerin mucizelerinden bahsedilir.

Yahudiler için en büyük peygamber Musa'dır. Çünkü Musa, İsrail halkına önderlik yapmıştır ve Tanrı'nın mesajını onlara iletmıştır. Horev (Sina) Dağı'nda Tanrı ile yüz yüze görüşebilen tek peygamberdir (Yasanın Tekrarı, 34/10-12). Yahudiler peygamberleri dereceleri bakımından da ikiye ayırmıştır. Bu derecelendirmeyi Musa'dan sonra yaparlar. Birinci grupta bulunan peygamberler Yeşaya, Yeremya, Hezekiel gibi Tanah'ta kitapları bulunan peygamberlerdir. İkinci grupta ise Samuel, Elişa ve Natan gibi peygamberler yer almıştır. İkinci gruptaki peygamberlere “*roeh (gözetten, çoban) ve hoze (uyaran)*” isimler verilmiştir. Bu tür peygamberler İsrail tarihinde çoktur. Aynı zaman ve aynı bölgede, birçok peygamber görev yapmıştır²⁴.

İbn Meymun da peygamberleri birden on ikiye kadar derecelendirmiş, birinci derecede Yeftah, Samson, Saul, Davut ve Amasay gibi isimleri sayarken, on ikinci derecede ki peygamberi en mükemmel peygamber olarak kabul ettikleri Musa'yı zikretmiştir²⁵.

İbn Meymun, sadece kendi milletinden değil farklı milletlerin içinden de peygamberlerin çıktığını söylemiştir. Ancak bu peygamberler en düşük İsrailli peygamberin derecesinden daha düşük bir seviyede olduğunu belirtmiştir²⁶.

İsraillilerin içerisinde kadın peygamberler de çıkmıştır. Tanah'ta ismi geçen kadın peygamberler; Miryam, Debora (Dvora), Hulda, Noadya, Yeşaya'nın karısıdır²⁷. Tanah'ta Miryam Musa ve Harun'la birlikte zikredilir (Çıkış, 15/20). Debora hem hâkimdir hem de bir

²² Salime Leyla Gürkan, “Mucize”, *DİA*, XXX, İstanbul 2005, s.353.

²³ Çıkış, 14/10- 12; Çıkış, 4/6- 8; Çıkış, 14/21- 31.

²⁴ Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2002, s. 158.

²⁵ Emine Taşdelen, *Yahudilikte Nübüvvet*, s.57.

²⁶ Yusuf Besalel, “Peygamberler ve Peygamberlik”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Yayınevi, İstanbul 2001, II/504.

²⁷ Çıkış, 15/20; Hakimler, 4/4; II. Krallar, 22/14; Nehemya, 6/14; Yeşaya, 8/3.

peygamberdir. Hulda, Kral Yoşiya zamanında yaşamış, kralı ve halkı Tanrı'ya kulluğa çağırıştır. Kudüs'ün tahrip edileceğini bildirmiştir (II. Krallar, 22/14-20). Noadya Nehemya zamanında yaşamış ve ona muhalefet etmiştir (Nehemya, 6/14).

Yahudilikte peygamberler için ayrıca Nebi, Roeh ve Hozeh, İsh ha-Elohim/Tanrı Adamı, Obedah ha-Elohim/Tanrı'nın Kulu, Obednu Nebiim/Kullarım Peygamberler, Mal'ak/Haberci-Elçi gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu farklı ifadeler peygamberlerin farklı yönlerini ortaya koyarken peygamberlerin tarihi seyrini de göstermektedir. Nebi kelimesi ilk olarak Yaratılış'ta İbrahim için, Yasanın Tekrar'ında Musa için kullanılmıştır. Roeh kelimesi ilk kez Samuel için kullanılırken Hozeh ise Gad²⁸ için kullanılmıştır. İsh ha Elohim Tevrat'ta Musa için kullanılırken, diğer bölümlerde Samuel, Şemaya, İlya ve Elişa²⁹ için kullanılmıştır. Obedah ha-Elohim ifadesi Musa'dan sonra kullanılmakla beraber Yeşu, Samuel, Ahiya, İlya, Yunus, Yeşaya için de kullanılmıştır³⁰.

Hanok, Nuh, İbrahim, İshak, Yakup ve Musa öncesi Yahudi peygamberlerindendir. Bu peygamberler İsrail halkını kurmuşlardır. Tanrı, İbrahim, İshak ve Yakup ile sözleşerek Kenan topraklarını onlara ebedi olarak bıraktığını bildirmiştir. Yahudi tarihinin ata peygamberlerindendir.

Yahudilikte peygamberlikle ilişkilendirilen gruplar vardır. Bunlar mabede bağlı olan , *"kohenler"*, hiçbir yere bağlı olmayan *"hikmetli kişiler"* ve vecd halinde olan *"krallardır"*.

Harun, Yahudi inancında bir kohendir. Hikmetli kişiler olarak kabul edilen öğütçüler olarak anılan kişiler ise Yusuf ve Eyup'tur. Ayrıca Yahudi tarihinde krallar da vardır. Bunlar *"Rabbin Mesih'idir"*. Halk içinde Tanrı'yı temsil etmişlerdir. Bu krallar mabedi yönetmiş, kurban takdim etmiş ve halkı takdis etmişlerdir. Bu nedenle Tanah'ta kralların Tanrı'nın vahyine muhatap olduğu görülür. Tanah'ta Davut (David) ve Süleyman (Şelomo) kral olarak karşımıza çıkar. İbn Meymun onların vahyin en düşük derecesini aldıklarını bildirir³¹. İbn Meymun genel kanaatin aksine peygamber kabul ettiği ve İslamiyette birer peygamber kabul edildiği için Eyup'un, Davut'un ve Süleyman'ın dualarını da inceleyeceğiz.

²⁸ Yaratılış 20/7; Yasanın Tekrarı 18/15; I. Samuel 9; I.Tarihler 9/22, II. Samuel 24/ 11; I.Tarihler 21/ 9.

²⁹ Yasanın Tekrarı 33/1; I. Samuel 9/6- 10; I. Krallar 12/21- 24.

³⁰ Emine Taşdelen, Yahudilikte Nübüvvet, s.71.

³¹ Emine Taşdelen, Yahudilikte Nübüvvet, s.106.

1.1.2. Hristiyanlıkta Peygamberlik Anlayışı

Yeni Ahit'te peygamber için “*prophetes*” terimi kullanılır. Prophetes Grekçe bir kelime olup “*geleceği önceden ilan eden*” anlamına gelir. Bu kelime Eski Ahit'te/ Tanah'ta geçen “*navi*” kelimesinin Yetmişler tercümesindeki karşılığı olup Tanrı'nın kalamını duyuran anlamına gelir³². Dolayısıyla Hristiyanlıkta peygamber, önceden haber veren bugünden geleceğe dair olaylar hakkında bilgiler veren kimsedir. Yeni Ahit'e göre geçmiş, gelecek ya da şimdiki zamanla ilgili gerçeği açıklayan, doğrudan doğruya Tanrı'dan haber getiren kişi demek olan peygamberler, önceleri Tanrı ile insanlar arasındaki daha sonra ise Tanrı-İsa ve insanlar arasındaki iletişimi sağlama göreviyle sorumlu tutulmuşlardır³³. Yeni Ahit'te peygamber (prophet) ifadesi yanında, zaman zaman peygamberlikte bulunmak (prophecy) tabiri de kullanılmıştır. Söz konusu metinlerine göre Tanrı, peygamberlik görevini yüklediği kimselerin aracılığı ile insanlar üzerindeki manevi iradesini ifşa etmiştir³⁴.

Hristiyanlıkta Eski Ahit'te/ Tanah'ta geçen tüm peygamberlerin peygamber oldukları kabul edilir. Hatta Yeni Ahit'te, Eski Ahit'te/ Tanah'ta geçen bazı peygamberin sözlerine atıflar yapılarak sözleri aktarılır. Örneğin, Yeni Ahit'te Yoel peygamberin gelecekte vuku bulacak olayları çok önceden haber verdiğine işaret edilerek peygamberliği kabul edilir (Elçilerin İşleri, 2/16-21). İsa'nın kendisinden mucize isteyen Ferisilere ve Yazıcılara Yunus Peygamber'e atıfta bulunarak cevap verdiği görülür³⁵. Yine İsa, kıyamet gününün yaklaştığını haber verirken Daniel Peygamber'in sözünden alıntı yapar (Matta, 24/15). Bununla birlikte Kitab-ı Mukaddes'te geçen İbrahim, Yakup, Musa, Davut ve diğer peygamberler “*Rabbin Hizmetçileri*” şeklinde anılırlar³⁶. Zekeriya Yahudilikte bir peygamber değildir. Ancak Hristiyanlıkta peygamber olarak kabul edilir. Yahya ise Zekeriya Peygamber'e müjdelenmiş, Tanrı'nın korumasında olan ve Kutsal Ruh'la dolu olan bir peygamberdir³⁷. Yeni Ahit'te insanlar Yahya Peygamber vasıtasıyla o nura tanıklık ederek iman etsinler diye gönderildiği anlatılır (Yuhanna, 1/6-7). Yahya, İsa'dan önceki son peygamberdir. Dolayısıyla İsa'nın gelişini haber vermiş ve halkı bu yönde hazırlamak gibi bir görevi yerine getirmiştir. Yeni Ahit'te geçen bir peygamber de Havagos ve Şimon'dur. Havagos, Kudüs'ten Antakya'ya

³² Mustafa Sinanoğlu, “Nübüvvet”, *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII/288.

³³ Kenan Has, “Yeni Ahitteki Peygamberlikle İlgili Kavramlar Üzerine Bir İnceleme”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl, 9, say, 23, Erzurum 2005 (Bahar), s.70.

³⁴ Thomas Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, Ohan Basımevi, İstanbul 1992, s. 19.

³⁵ Matta 12/38-40; Matta 16/4.

³⁶ Montgomery Watt, *Günümüzde İslam ve Hristiyanlık*, (Çeviren: Turan Koç), İz Yayıncılık, İstanbul 1991, s.191.

³⁷ Luka 1/11-15; Luka 1/67, 76-77; Luka 1/67.

gelerek dünya üzerinde büyük bir kıtlık olacağını önceden haber vermiştir (Elçilerin İşleri, 11/27-30). Ayrıca Pavlus'un tutuklanacağını da bildirmiştir (Elçilerin İşleri, 21/10-11). Şimon ise, Kudüs'te yaşamış Kutsal Ruh tarafından Rabbin Mesih'i'ni görmeden ölmeyeceğini bildirmiştir ve gelecekte meydana gelecek bazı olaylar hakkında önceden bilgi vermiştir (Elçilerin İşleri, 3/24). Yuhanna, kendisine Tanrı'nın önünde duran yedi melekten sonuncusu tarafından birçok kavim, millet ve krallara peygamberlik yapması şeklinde görev ulaştırılan peygamberlerden birisidir³⁸.

Hristiyanlıkta İsa'nın havarileri de onun peygamberleridir. Pavlus, Yahuda, Silas İsa'nın havarileri kabul edilen kişilerdendir. Yahuda, Pavlus'la birlikte Antakya bölgesinde faaliyet gösterirken, Silas ise Suriye ve Kilikya bölgesinde faaliyet gösteren peygamberlerdendir (Elçilerin İşleri, 15/32-41). Filipus, Samiriy'ye giderek oradakilere Mesih'i anlatmıştır. Kalabalık gruplar halinde Filipus'u dinleyen insanların mucizevi şekilde iyileştiğinden söz edilmektedir (Elçilerin İşleri, 8/5-7)³⁹.

Yeni Ahit'te İsa, halkının ve kendisinin ifadelerinde peygamber olarak geçer. Örneğin İsa'nın yaptığı mucizeyi gören halk dünyaya gelecek olan peygamber budur der (Yuhanna, 6/14). Başka bir yerde halk İsa'yı dinledikten sonra peygamber olduğu kanaatine varırlar (Yuhanna, 7/40). Yeni Ahit'te İsa da bizzat kendisini peygamber olarak tanımlar. Halkın İsa'nın anlatmaları karşısındaki küçümseyici tutumu karşısında *"Bir peygamber kendi memleketinden ve evinden başka bir yerde hor görülmez"*⁴⁰ diyerek kendi konumuna dikkat çeker. Ancak Yeni Ahit'te bu şekilde geçse de bu İsa'nın konumunu tanımlamak için yeterli değildir. Çünkü İsa, hem Tanrı Kelamının kendisinde hulul ettiği bir varlık (Yuhanna, 1/3), hem Tanrı'nın Oğlu⁴¹, Tanrı'nın takdis ederek gönderdiği Mesih⁴², hem de çarmıhta can verip tekrar diriltlen ve sonrasında göklere yükseltlen Rabdir (Elçilerin İşleri, 2/36). Dolayısıyla Hristiyanlar için O Rab İsa'dır ve Tanrı'yı açıklığa kavuşturan Mesih'tir. Tanrı insana bildirmek istediğini İsa'nın yaşamında ve şahsında en mükemmel şekilde anlatmıştır. Hristiyanlık düşüncesinde Yeni Ahit'te geçen ifadeler sonucunda kadınların da peygamberlik yaptığını görmekteyiz. Elçilerin işlerinde kadın peygamberlerin varlığından söz edilir

³⁸ Vahiy bölümü 8, 9 ve 10. Babları.

³⁹ Kenan Has, "Yeni Ahitteki Peygamberlikle İlgili Kavramlar Üzerine Bir İnceleme", s.75.

⁴⁰ Matta 13/54-57; Markos 6/4; Luka 4/24; Luka 13/33.

⁴¹ Matta 4/3; Markos 1/11; Luka 1/15; Yuhanna 1/34; Elçilerin İşleri 8/37; Romalılara 1/4; Galatyalılara 2/20; Efeslilere Mektup 4/13; İbranilere Mektup 4/14; Vahiy 3/8; Vahiy, 2/18.

⁴² Matta 16/14-20; Markos 8/27-30.

(Elçilerin İşleri, 2/17). Örneğin, Luka'da Anna adında çok yaşlı kadın peygamberden bahsedilir (Luka, 2/36-37).

Diğer ilahi dinlerde olduğu gibi Hristiyanlıkta da peygamberlik asla insanın kendi isteği ve iradesine bağlı değildir. Çalışarak, gayret göstererek elde edilebilecek bir konum değildir. İsa'dan sonra havarilere ve peygamberlere vahyin getirilmesi Kutsal Ruh'la olmuştur. Böylece Kutsal Ruh'un aracılığı ve öğretileri İsa'nınkiler ile sınırlıdır ve İsa'nın tebliğinden de bağımsız değildir. İsa ilahi görevini tamamlamaları için havarileri de görevlendirmiştir. Yani İsa Tanrı'yı ve kendisini temsil eden ruhla havarileri de görevlendirerek ⁴³ onlara gerekli yetkileri vermiş ve onlarda halka İsa'nın mesajını iletmişlerdir. İsa havarilerine insanlara söyleyecekleri hususlarda sıkıntı çekmeyeceklerini, Baba'nın ruhunun onlar adına gerekeni söyleyeceğini de bildirmiştir⁴⁴. Ayrıca peygamberlerin getirdikleri sözlerin hiçbirisi de kendinden söylenmiş değildir. *“Öncelikle şunu bilin ki, Kutsal Yazılarda bulunan hiçbir peygamberlik sözü kimsenin özel yorumu değildir. Çünkü hiçbir peygamberlik sözü insanın isteğinden kaynaklanmadı. İnsanlar Kutsal Ruh tarafından yöneltilerek Tanrı'nın sözlerini ilettiler”* (Petrus'un II. Mektubu, 1/20-21). Petrus'un ikinci mektubunda geçen bu ifadede de anlaşıldığı gibi kutsal yazılarda geçen hiçbir peygamberlik sözü peygamberlerin yorumu değildir. Peygamberler sözlerini Kutsal Ruh aracılığıyla Tanrı'dan söylemişlerdir.

Yeni Ahit'te peygamberler gaipten bir ses işiterek (Vahiy, 10/8), kendilerine bir melek gönderilerek görevlendirildikleri bildirildiği (Vahiy, 1/1) gibi, sözleri Tanrı kelamı olan peygamberlerin ⁴⁵ görevlendirilmesi Kutsal Ruh'un aracılığı ile Tanrı ve Rab İsa ile de olmuştur. Ayrıca rü'yet gibi bir tecrübe yaşayarak bu görevi üstlendiklerine de değinilir. Örneğin Yuhanna, vahiy kitabında gökten bir ses işittiğini ve meleğin elinde ki tomarı alıp yediğini anlatarak peygamberlik görevine çağrıldığını anlatır (Vahiy, 10/8-10). Peygamberlerin öğretileri sınırlıdır. Dolayısıyla Tanrı ve Rab İsa tarafından kendilerine öğretilen ve verilen bilgiler dâhilinde insanlara rehberlik edebilecek konumda olmuşlardır⁴⁶. Zira peygamberlerin öğreticilik fonksiyonları vardır. Bunu da gerçekleştirirken mesaj ve faaliyetlerini İsa'nın tecrübesini anlamaya yönelik yapmışlardır. Bu Matta'da şu şekilde karşılığını bulur. *“Sizi kabul eden, beni kabul etmiş olur. Beni kabul eden de beni göndereni kabul etmiş olur. Bir peygamberi, peygamber olduğu için kabul eden, peygambere yaraşan*

⁴³ Yuhanna 7/37-39; 20/21-22.

⁴⁴ Matta 10/19-20; Markos 13/11; Luka 12/1-1; 24/14-15.

⁴⁵ Elçilerin İşleri 3/18, 21; İbranilere 1/1.

⁴⁶ Korintlilere I. Mektup 13/9; Yuhanna 6/45.

bir ödül alacak. Doğru bir adamı, doğru biri olduğu için kabul eden, doğru adama yaraşan bir ödül alacak.” (Matta, 10/40-41)

Yeni Ahit’te peygamberler yerel kiliselere bağlı şekilde faaliyet göstermişlerdir. Peygamberlerin bazıları yerleşik olarak bazıları da kiliseler arasında seyahat ederek görev yapmışlardır. Peygamberler kiliseye bağlı olarak çalışmış olmakla birlikte, mesajları bütün milletlere olmuştur. Kilisenin dünyaya ulaştırmakla yükümlü olduğu mesajı peygamberler seslendirmişlerdir. Peygamberlerin tebliği Tanrı’nın kelimidir. Bu nedenle tartışılmaz üstünlüğe sahiptirler. Peygamberlerin en önemli vazifelerinden biri de cemaatle yerine getirilen ibadetleri yönetmektir. Peygamberler bu görevlerle birlikte Eski Ahit’i yorumlamışlar ve cemaate Hristiyan yaşantısını ve kimliğini aşılamışlardır⁴⁷. Yeni Ahit’te yer alan peygamberler sadece Tanrı’dan aldıklarını insanlara iletme, bu ilettiklerini yaşamak ve insanlara örnek olmakla kalmazlar. Bu peygamberler ayrıca kendi dönemlerini sosyo-kültürel mirasına dayalı olarak kurtuluşa ilişkin kendi görüş ve kehanetlerini de bildirmişlerdir⁴⁸.

Yeni Ahit’te İsa’nın: *“Bir peygamberi, peygamber olduğu için kabul eden, peygamber karşılığı alacaktır. Bir salih insanı, salih olduğu için kabul eden, salih karşılığı alacaktır. Kim bu küçüklerin birine şakirt olduğu için bir bardak su içirirse, doğrusu size derim ki, karşılığını hiç kaybetmeyecektir.”* (Matta, 10/41-42) şeklindeki ifadeleri her ne kadar insanları peygamberleri dinlemeye çağırıyorsa da peygamberlerin halk tarafından daima hor görüldüğü, toplumdan dışlandığı ve kendilerine eziyet edildiğine değinilir. İnsanların, peygamberlerin hemen hepsine eziyet ettikleri belirtilir (Elçilerin İşleri, 7/52). Zekeriya ve Yahya öldürülen peygamberlerdendir (Luka, 11/51). İsa Luka, 4/24’de peygamberlerin memleketlerinde makbul olmadığına değinir. Hatta Luka’da *“Yeruşalim (Kudüs)! Peygamberleri öldüren ve taşıyan Yeruşalim...”* diye başlayan ifadesine de rastlanılır. Bu da o zamanda toplumun peygamberlere bakışı hakkında bilgi vermektedir. Yeni Ahit’te peygamberlere eziyet eden ve onları öldüren kişi ve toplumların akıbetleri hakkında da bilgiler verilmiştir. Örneğin Vahiy bölümünde *“Ey var olan Kuddus, adilsin, çünkü böyle hükmettin; çünkü mukaddeslerin ve peygamberlerin kanını döktüler ve onlara içmek için kan verdin; onlar buna layıktırlar.”* (Vahiy, 16/1-4) ifadesine yer verilir. Burada mabetten yedi meleğe Tanrı’nın gazabını yeryüzüne boşaltmaları emri verilir ve bu meleklerden üçüncüsü, tasını ırmaklara ve suların pınarlarına boşaltır ve bu sular kan olunca bu ifadeyi kullanır.

⁴⁷ Mustafa Sinanoğlu, “Nübüvvet”, s.289.

⁴⁸ Şinasi Gündüz, “Peygamber”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, İstanbul 1988, s.307.

Hristiyanlık düşüncesinde peygamberlerin gösterdiği mucizeler, Tanrı'nın yaratıcılığı yanında kurtarıcı olmasıyla doğrudan ilgilidir. Peygamberlerin elinde gerçekleşen mucizeler O'nun varlığına, gücüne, iradesine delalet eden harikuladeliçlerdir⁴⁹. Dolayısıyla en önemli mucize İsa'nın dirilmesi ve yükseltilmesidir. İsa'nın ölüleri dirilttiğı (Markos, 5/35-43) çeşitli hastalıkları iyileştirdiğı (Matta, 8/5-13), insanları kötü ruhların ve cinlerin etkisinde kurtardığı⁵⁰ aktarılır. Ayrıca onun denizde fırtınayı dindirmek⁵¹, görünmez olmak (Yuhanna, 8/59) ve kalabalıkları doyurmak (Markos, 6/34-44) gibi tabiat olaylarıyla ilgili mucizeleri de vardır. İsa'nın doğumu (Matta, 1/18-25), vaftizi (Markos, 1/9-13), havarileriyle dağa çıktıklarında şeklinin değışmesi, en önemlisi çarmıha gerildikten sonra yeniden dirilmesi (Matta, 27/53) önemli mucizelerdendir. Havariler ve peygamberler de sadece ilahi kelamı tebliğ etmekle kalmayıp Kutsal Ruh'tan aldıkları güçle bazı mucizeler göstermişlerdir. İsa'dan sonra devam eden peygamberlik faaliyeti mucizesiz düşünölemeyeceğı ve onların da İsa'nın devam eden bir faaliyeti olduğı kabul edilmektedir⁵².

1.1.3. İslamiyette Peygamberlik Anlayışı

İslamiyette peygamberlere inanmak iman esaslarındandır. İslam inancına göre peygamberlerin bir kısmına iman veya tamamını inkâr etmek küfür kabul edilir. (Nisa 4/150-151) İslam inancında kim Allah'a ve hiçbirini ayırmadan tüm peygamberlere iman ederse bir gün mükâfatının alınacağına inanılır. (Nisa 4/152)

Peygamber kelimesi Farsça bir kelimedir. “*Haber taşıyan ve elçi*” anlamlarına gelir. Allah'ın kulları arasından seçtiğı ve vahiyle şereflendirerek, emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiğı elçiye denir. Kur'an'da ise peygamber kelimesinin karşılığı olarak “*Nebi*” ve “*Resul*” kelimeleri kullanılır⁵³. Yeni bir şeriat ve yeni bir kitapla gönderilen resul iken, nebi yeni bir şeriatla gelmez. Kendinden önceki şeriatı tasdikleyen peygamberdir.

İslam düşüncesinde peygamberler beşeri niteliklere sahiptirler. Yani uluhiyet vasıfları taşımazlar. Her insan gibi onlarda da doğar, yaşar ve öölürler. Bu durum insanlarla olan ilişkilerine daha uygundur. Çünkü ilahi emirleri tebliğ ederken kendilerinin rehber olarak kabul edilmeleri gerekmektedir.

⁴⁹ Matta 12/20; Markos 10/27.

⁵⁰ Matta 8/16; Markos 1/25.

⁵¹ Markos 4/35-41; 6/45-52.

⁵² Mustafa Sinanoğlu, “Nübüvvet”, s.289-290; Matta, 10/7-8.

⁵³ A.Saim Kılavuz, *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, Ensar Yay, İstanbul 2012, s.211.

İslam düşüncesinde peygamberlik yalnızca Allah tarafından seçilmekle mümkündür. İnsan, üstün ahlaka sahip olmak, çok ibadet etmek gibi özelliklerle peygamberlik makamını kazanamaz (Cuma 62/4).

Peygamberlerin bir kısmı Kur'an'da zikredilmekle birlikte bir kısmından hiç bahsedilmemiştir (Mü'min 40/8). Peygamberlerin ilki Adem, sonuncusu Muhammed'dir. Tarihte bazen peş peşe, bazan aynı zaman dilimi içinde, bazen da kısa veya uzun aralıklarla peygamberler gönderilmiştir⁵⁴. Bu peygamberler ve onlara verilen vahiyler birbirini teyit etmiş, son nebi ve resul olan Muhammed'in getirdiği Kur'an ise bütün peygamberleri ve ilahi kitapları doğrulayıp onlara şahitlik etmiştir⁵⁵.

İslam inancına göre bütün peygamberler tevhidi tebliğ etmek için gönderilmişlerdir. Yani insanları dine davet ederek, onları Allah'tan haberdar etmişlerdir. Akıl bir yaratıcının varlığına ulaşsa da bu varlığın niteliklerinin ve isteklerinin neler olduğunu bilemez. Kendisi için faydalı ve zararlı olan şeyleri kesin olarak belirleyemez. Bu nedenle Allah peygamberler göndererek hem kendisini tanıtmış hem de insanlara hangi ibadetleri yapacağını, ahiret hayatının olup olmadığını ve diğer gaybi konuları bildirmiştir. Böylece insanlar, peygamberlerin getirdikleri ilahi bilgi sayesinde hem bu dünyada hem de ahirette kurtuluş yolunu bulmuşlardır. Peygamberlerin geliş amaçlarından birisi de ahirette hesaba çekilme konusunda mazereti ortadan kaldırmaktır⁵⁶. Peygamberler ahiret hayatı hakkında bilgiler vererek hem müjdeleyici hem de uyarıcı (Nisa 4/165) olmuşlardır. Yani insanların iman etmek için kendilerine birilerinin haber vermediği gibi mazeretlerinin olmaması için peygamberler gelerek uyarılarda bulunmuşlardır. Peygamberler insanlara örnek olmak ve ahlaki İlkeleri yerleştirmek için de gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in (Ahzab 33/21), Hz. İbrahim'in (Mümtehdine 60/4) ve diğer peygamberlerin (Mümtehdine 60/6) Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar için *"güzel bir örnek"* oldukları söylenir. Peygamberler toplumlara gönderilmiş rehberlerdir ve onlara tabi olanlara kılavuzluk yapmışlardır. Bütün peygamberler, insanların sorumlu tutulduğu konuların hepsini tebliğ ederek açıklamalarda bulunmuşlardır⁵⁷.

⁵⁴ Bakara 2/87; Maide 5/19, 46; Mü'minin 23/44; Yasin 36/6.

⁵⁵ Bakara 2/89; 101; Al-i İmran 3/3-4, 81.

⁵⁶ Taha 20/134; Maide 5/ 19 vb.

⁵⁷ Nisa 4/41,165; Ahzab 33/46.

Bütün peygamberler vahye uyma ve ona hiçbir müdahale yapmadan aynen aktarmakla görevlidirler⁵⁸. Vahyi değiştirme, eksiltip çoğaltma, kendi fikirlerini katarak tebliğ etme ya da etmeme gibi bir yetkileri asla yoktur⁵⁹. Bu nedenle tüm peygamberler karşılaştıkları tüm zorluklara, hakaretlere, alaylara ve kötü muamelelere rağmen vazifelerini yerine getirmişlerdir.

Peygamberler tebliğ görevlerini tam olarak yerine getirmeleri ve toplumlara örnek olmaları için bazı vasıflarla donatılmışlardır. Bunlar; Sıdk (Doğruluk), Emanet (Güvenirlilik), Tebliğ (mesajı insanlara ulaştırma), Fetanet (ileri derecede zekâ) ve İsmettir (günahsızlık).

İslam inancına göre bütün peygamberler doğru sözlüdür. Ayrıca bu, peygamberlik görevi için zaruri bir durumdur. Çünkü Allah adına elçilik yapacak bir kişinin toplumda yalancılıkla anılması mümkün değildir. Peygamberler görev verilmeden öncede yalancılıkla anılmamışlardır. Peygamberlerin hepsi doğru ve adil olan, her zaman doğru ve hak üzere olan, bütün işlerinde hakkı koruyan ve doğru olan, tüm kalbiyle her zaman hakkın ve adaletin yanında yer alan, hiçbir zayıflık göstermeksizin tüm haksızlıklara karşı çıkanlardır⁶⁰.

İslam düşüncesinde peygamberlerin emin ve güvenilir kişiler olduğu kabul edilir. Hiçbir peygamber toplumunu aldatmamıştır. Onların güvenini zedeleyecek davranışlar içinde bulunmamıştır. Emanetlere ihanet etmeyen, hakkıyla koruyan kişilerdir. Tam tersi bir durum, tebliğ vazifesine zarar verir. Kur'an'da da peygamberlerin bu özelliğine yani doğru ve emin olduklarına değinilmiştir⁶¹.

İslam düşüncesinde bütün peygamberlerin akıllılığın ve zekiliğın en büyük örnekleri olduğu kabul edilir. Onlar için akıldan noksanlık diye bir kusur asla düşünülemez. Ayrıca tevhit mücadelesinde, getirdiklerini yayma ve savunma noktasında gerekli donanım haiz olmaları gerekir. Bu da ileri görüşlü olma, rüşt sahibi olma, akıllı ve zeki olmakla mümkündür.

İslam düşünürlerine göre peygamberler günah ve isyana düşmekten, yasak ve haram işlemekten uzaktırlar. Peygamberler asla şirke düşmezler ve günaha ve harama bulaşmazlar. İslam düşünürleri peygamberlerin küfürden, vahiyleri tebliğ edip uygulamada hata etmekten ve yalan söylemekten korunduğu görüşünde birleşirken onların uygulamada içtihadı dayalı

⁵⁸ Maide 5/67; A'raf 7/62; Ahzab 33/39.

⁵⁹ Maide 5/67; Yunus 10/15; Hakka 69/40-47.

⁶⁰ Ahmet Taşdoğan, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberler için Kullanılan İfadelerin Analizi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2018, s.27.

⁶¹ Meryem 19/41,54, 56; Şuara 26/107,125,143,162,178.

olarak bazı zelle adı verilen hatalar yapabildikleri ve bu takdirde ilahi uyarıya muhatap olarak kendilerini düzeltmiş oldukları da kabul edilmiştir.

İslam düşüncesinde peygamberin nübüvvetini kanıtlaması ve gerçek peygamberle sahte peygamberi birbirinden ayırması için peygamberler mucizeler göstermişlerdir. Her peygambere yaşadığı zamanda yaygın olan bilgi ve maharet konularıyla örtüşecek türden mucizeler verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş gerçek elçiler olduğunu kanıtlayan harikulade olaylar çok defa ayet (ayat) kelimesiyle ifade edilmiştir. Salih'in dişi devesi (A'raf 7/73), Musa'nın asası ile parıltılı eli⁶², İsa'nın gösterdiği olağanüstü olaylar (Al-i İmran 3/49-50) ve inkârcıların peygamberlerden mucize istekleri genellikle bu kelime ile anlatılmıştır⁶³. Kur'an-ı Kerim'de Salih (Şuara 26/141,158), Yusuf (Yusuf 12/92,96), İbrahim (Enbiya 21/58,69), Süleyman (Neml 27/8,19) ve diğer peygamberlerin mucizelerinden bahsedilmiştir.

İslam düşüncesinde her peygamber, Allah'tan başka Tanrı bulunmadığına iman edip yalnızca O'na kulluk etmeye çağırdığı toplumun inkâr ve tepkisiyle karşılaşmıştır. Şiddetli baskılara karşı en büyük mücadeleyi veren Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed'e "ulü'l-azm" sıfatı verilmiştir. Peygamberlerden Adem kendi aile fertlerine tebliğde bulunmuştur. Musa, Davut ve İsa İsrail halkına gönderilmiştir. İslam düşüncesinde her peygamberin züht hayatı yaşadığı kabul edilmekle birlikte Zekeriya, Yahya, İlyas ve İsa peygamberlerin dünya hayatına çokta itibar etmeyerek züht hayatını tercih noktasında ön planda oldukları kabul edilir. Yusuf, Davut, Süleyman ve Hz.Muhammed devlet yöneticiliği yapmışlardır⁶⁴.

İslam düşüncesinde Hz. Muhammed tüm insanlığa gönderilen son peygamberdir (Ahzab 33/40). Kıyamete kadar, insan nesli yeryüzünde var olduğu sürece onun getirdiği İslam Dini, insanlığın yegâne dini olacaktır⁶⁵. Onun peygamberliği evrenseldir ve bütün insanlığa şamildir⁶⁶.

⁶² A'raf 7/106-108; Hud 11/96; el-Kasas 28/31-32,35.

⁶³ Halil İbrahim Bulut, "Mucize", *DİA*, İstanbul 2005, XXX/352.

⁶⁴ Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamberlik", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV/259.

⁶⁵ Maide 5/3; Al-i İmran 3/85.

⁶⁶ A'raf 7/158; Enbiya 21/107; Sebe 34/28.

1.2. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyette Dua ve Duaya Bakış

1.2.1. Duanın Tanımı

İnsan istekleri ve dilekleriyle hayatını sürdürür. Bu istekler sadece dünyevi ve maddi değil ruhi ve mana âlemiyle de ilgilidir. Dua dünya ile başlayıp mana âlemi ile süre gelen bir ilişkinin, bir iletişimin parçası yani adıdır.

Arapçadan dilimize geçmiş bu kelime çağırmak, davet etmek, yardım istemek, yalvarmak gibi anlamlara gelir⁶⁷. Etimolojik olarak dua, İngilizcede “*prayer*”, Fransızcada “*priere*”, Almancada “*gebet*”, İtalyancada “*preghiera*”, Rusçada “*molitva*”, İbranicede “*hitpalâl salâh*”, “*tepbillah*”, Çince “*guido*”, Japoncada “*negau*” vb. kelimelerle ifade edilmektedir⁶⁸. İngilizcede “*prayer*” kelimesinin kökeni, rica etmek, istemek anlamına gelen Latince “*Precaria*” kadar uzanmaktadır⁶⁹.

Duanın dinlerde ve geleneklerde farklı şekillerde ele alınması, fikir adamlarının da farklı bakış açıları duanın birçok tanımının olmasına sebep olmuştur. Bunlara örnekler verecek olursak; Ali Şeriatî duayı “*değer verilen bir aşkın, hisli olmanın ve sevmenin bir tecellisi olduğu*” şeklinde tanımlarken⁷⁰ inanılan varlığa duyulan sevginin bir göstergesi olduğuna vurgu yapar. Muhammed İkbâl, psikolojik bir yaklaşımla “*Dua ve ibadet, kâinatın dehşet verici sessizliği içinde insanoğlunun kendisine bir cevap bulmak için hissettiği derin hasret ve iştîyakın ifadesidir.*”⁷¹ der. Frank Toppingde “*Dua... iyi veya kötü bütün tecrübelerimizde Tanrı’nın farkında olmaktır*” diyerek Şeriatî’ninkine benzer bir anlam ortaya koymaktadır. Felsefeci Simone Weil’de “*Tam uyanıklıktır*”⁷² diyerek kişinin kendisinin ve Tanrı’nın farkında olmasına vurgu yapar. Şinasi Gündüz ise, farklı dinleri göz önünde bulundurarak, duayı tanımlar. Tanrı’ya, herhangi bir tanrısal varlığa ya da üstün bir şahsiyete yönelik hamd, şükran, rica, dilek veya tövbe içerikli yakarış olarak tanımlayıp duanın kutsalla iletişim kurmak olduğunu belirterek, duanın farklı yönlerini içine alan bir tanım yapar⁷³.

⁶⁷ Ebu’l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensari İbn Manzur, *Lisanü’l Arab*, “*d-a-v*” Daru’s Sadır, Beyrut 1994, XIV/258.

⁶⁸ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din bilimleri Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s.14.

⁶⁹ Karl-Friedrich Wiggermann, “*Prayer*” *Encyclopedia Christianity*, Grand Rapids, Michigan/Cambridge U.K. Leiden/Boston 2005, IV/323.

⁷⁰ Ali Şeriatî, *Dua*, (Çev: Mustafa Saruhan), Yeni Zamanlar Yay. İstanbul 2006, s.56.

⁷¹ Muhammed İkbâl, *İslam’da Dini Tefekkürün Yeniden Tesekkülü*, (Çev. Ahmet Asrar), İstanbul 1984, Bir Yay, s.105.

⁷² Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.17

⁷³ Sinasi Gündüz, “*Dua*”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s.102.

Duanın iletişim boyutu üzerinden tanımlar da yapılmaktadır ki iletişimin iki boyutu vardır. Bunlar, Allah'tan insana olan ve insandan Allah'a olan yöndür. İnsandan Allah'a doğru olan iletişim dua ve ibadet ile olur. Yani duada birey Allah'a yönelerek O'yla iletişim kurar, isteklerini taleplerini arz eder. Din Psikolojisinin kurucularından William James duanın iletişim boyutuna dikkat çekerek duayı kutsal kabul edilen güçle olan her tür birliktelik ve konuşma olarak tanımlar⁷⁴. İnsanın sıkıntılı, aciz hissettiği durumlarda her şeye gücü yeten, kendisini işiten ve gören olarak kabul ettiği yaratıcısına yönelerek hiç de denk olmayan bir ilişki içerisinde diyaloga girer ve iletişimini gerçekleştirir. Aslında bu daha mükemmele ulaşmak için sınırlı ve aciz varlığın, sınırsız ve sonsuz varlıkla kurduğu bir köprüdür. E. Baesler de duanın inananla Tanrı arasında konuşmak, dinlemek ve diyalogu içeren manevi bir iletişim süreci olduğunu belirtir. Önemli ilahiyatçılardan Adolf Deissmann, dünyadan duanın kaldırılmasını insanı Tanrı'yla irtibatlandıran bağların koparılmasına, babanın huzurunda çocuğun dilinin bağlanmasına benzetir⁷⁵. Amerikan Yahudi din bilgini Rabbi Herbert Goldstein duayı şu şekilde tanımlar: *“Dua, Tanrı'ya insana doğru aşağı getiren ve insanı, Tanrı'ya doğru yukarı çıkaran ikili bir iksirdir.”*⁷⁶ Aziz Ignatius Loyola, *“Dua, bir arkadaşla, ne zaman susup dinleyeceğini bilmeyi de içeren bir konuşmadır.”* derken; Luther, *“Dua etmek, Tanrı'nın huzuruna gelmek ve O'nunla konuşmaktır.”* der. Calvin de duanın Tanrı'yla karşılıklı konuşma olduğunu söyler. Ona göre dua, tıpkı çocukların yakınmalarını ebeveynlerine güvenle arz ettikleri gibi kulların ihtiyaçlarını Tanrı'ya itiraf etmeleridir. Zwingli'ye göre dua, *“Tanrı'ya gitmek, O'nunla konuşmak ve O'nunla tanışık olmaktır.”* Filolog K. F. Hermann duayı *“Kişinin kendisini Tanrı'yla iletişime soktuğu en basit ve en doğrudan yol”* olarak niteler. R.J. Foster da duanın iletişim olduğunu düşünür⁷⁷. Bu tanımların hepsinde Tanrı'yla diyalog halinde olmaktan bahsedilirken bu konuşmaya olan ihtiyacın en önemli sebebinin de insanın buna ihtiyaç duyması düşüncesi yatar.

Pek çok kişi duanın dinin özü olduğu düşüncesi noktasında birleşir. İslam peygamberi Hz.Muhammed *“Dua ibadetin özüdür.”* (Tirmizi, Sünen, Dua, I.) buyurarak, duanın ibadet içerisindeki konumunu, mertebesini bildirir. Yine *“Dua ibadetin kendisidir.”* (İbn Mace, Sünen, Dua, I) diyerek ibadet-dua ilişkisine dikkat çeker. İbadetlerle kulluk yerine getirilirken duanın ibadet olduğunu vurgulamış, dua ile insanın Allah'a kulluğunu sunarken bunun en

⁷⁴ Ümit Horozcu, Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları, s.18.

⁷⁵ Ümit Horozcu, Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları, s.18.

⁷⁶ Penina Adelman, Ali Feldman, Shulamit Reinharz, *Yahudilikte Ergenliğe Geçerken*, Gözlem Yay. İstanbul 2008, s. 159.

⁷⁷ Ümit Horozcu, Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları, s.18.

mahrem, en dolaysız yol olduğuna işaret etmiştir. Bu tanıma göre dua bütün ibadetlerin özüdür. İbadetleri besleyerek hedefine ulaştırdığı gibi ibadetleri zirveye taşıyan en önemli kaynaktır. Dua ibadetin gerçekleştiği en bilinçli ve kulluğun en gerilimli sürecidir⁷⁸. Yani dua hem ibadetin bizzat kendisi hem de özüdür. Bu nedenle insan Allah’la iletişim içerisinde iken ona yaklaşmaya çalışır. Bunun için gayret sarf eder. O’na şükranlarını bildirir, hamd ve övgüde bulunur, affedilmek ister ve tüm ruhuyla ona kul olmanın hazzına varmayı umarak, Allah’a yönelir⁷⁹. Ünlü düşünür Schleiermacher, dindar olma ve dua etmenin aynı şeyler olduğunu belirtirken, Romantizm şairi Novalis felsefe için düşünmek ne ise din için dua etmenin de o olduğunu ifade eder. Yine ünlü rahip Richard, dini dürtünün esasen dua etme dürtüsü olduğunu, dua etmeyen kişinin dinen ölü bir kişi olduğunu söyler. Auguste Sabatier de duanın olmadığı yerde dinin de olmayacağını, Katolik kitap yazarlarından Alman teolog Abla Stolz duanın dini yaşamın kanı, dua etmenin ise bu kanın vücutta dolaşımı olduğunu belirtir. Karl Girgensohn bir kimsenin ne kadar dindar olduğunu anlamak için onun ne kadar ve ne için dua ettiğini bilmek gerektiğini söyler⁸⁰. Dua kitabının yazarı Alexis Carrel de din duygusunun dua ile ifade edildiğini anlatır⁸¹. Alexander Hodge’ye göre, dua her dinin merkezi ve ruhudur. Genel olarak dini tecrübenin güvenilirliği, duanın geçerliliğine bağlıdır. Şayet psikoloji duayı geçersiz kılabilirse, bunu tüm dinin çürütülmesi takip eder. Diğer taraftan, eğer dua yeni düşüncenin sınamasına karşı dayanabilirse, bir bütün olarak din temize çıkar⁸².

Bazı düşünürler duayı sadece Tanrı’yla iletişim olarak düşünmezler. Dua onlar için Tanrı’yla mutlak bir birliktelik, hatta birliktir. Bu düşünürlerden doğunun son Kilise Babası John Damascus, duanın ruhun Tanrı’ya yükselmesi olduğunu belirtir. Aziz Augustine’e ait *“Dua zihin ve kalbin Tanrı’ya yükselmesidir.”* şeklindeki tanım, Katolik katesizminde çokça kullanılmaktadır. Cué deArs ise, duanın sadece Tanrı’yla birlik olduğunu belirtir. Dua hakkında kaleme aldığı eserlerle tanınan son dönem yazarlarından James Borst’a göre dua, kişinin içerisinde Tanrı’nın hazır bulunuşunun uyanmasıdır. Luis Evely duayı *“Kendini tıpkı ateşe, güneşe ve ışığa açtığın gibi Tanrı’ya açmandır”* diye tarif eder⁸³. Alexis Carrel de duayı şu şekilde tanımlar *“Kâinatın gayr-i maddi olan heyulasına doğru uzanmak demektir. Genellikle ya bir şikâyet ya bir bunalma veya bir yardım istemidir. Bazen de eşyada gizli yüce ve edebi prensibi, iç ferahlığı ile nazar ve temaşadır. Ve nihayet dua şöyle de tarif*

⁷⁸ Pierre Marinier, *Dua*, (Çev. Sadık Kılıç), s.8-9.

⁷⁹ Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1989, s.193.

⁸⁰ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.18-19.

⁸¹ Alexis Carrel, *Dua* (Çev. M.Alper Yücutürk), Yağmur Yayınevi, İstanbul 1967, s.26.

⁸² Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.19.

⁸³ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.19.

edilebilir. Ruhun Tanrı'ya doğru yükselişi... Dua, insanın görülmez varlık, bütün varlıkları vareden, en yüce hikmet, en yüce kuvvet, en yüce güzellik, bizlerden her birimizin kurtarıcısı ile birleşme ve kaynaşma yolunda insanın sarf ettiği cehittir... Gerçek dua, şuurun Tanrı ile birleşip kaynaştığı giz dolu bir halettir."⁸⁴ Kişinin kendisi gibi olmayan yani aciz, güçsüz ve sonlu bir varlığa değil de üstün, sonsuz bir varlığa yönelerek özgürlüğünü ilan etmesidir. Kendisini saran dünya âleminin çemberini ruh yolu ile kırarak mutlak varlıkla ilişki kurmasıdır⁸⁵.

Duanın en bilinen tanımlarından biri de Tanrı'dan belli talepleri yerine getirmesini istemektir. Dua kişinin Allah'a yalvarışı, yakarışıdır. Dua ile insan halini Allah'a anlatır. O'na yakarıшта bulunarak Allah'la diyalog içerisine girer. Bu yakarışın gerçekleşmesi için önce Allah insanı kendi varlığından haberdar eder. İnsan da saygı ve ümitle Yüce Allah ile irtibata geçer. İşte dua böyle bir irtibatın neticesinde ortaya çıkarak, insanın kendi eksiklerinin, ihtiyaçlarının karşılanması için diyalog içerisine girmesi, bireyin Allah'tan bazı isteklerde bulunmasıdır. İnsanın sıkıntılarını dile getirerek bunlardan kurtulmayı talep etmesi, bir arzuya kavuşmak, bir emele ulaşmak için istekte bulunmak, bir haksızlığın önlenmesi için O'na dayanarak yardıma ihtiyacı olduğunu dillendirmek, özlemlerden, acılardan, pişmanlıklardan kaynaklanan bir sürü istek duada yer bulur. İstekler dile getirilirken ruh Allah'a yönelir, kalp Allah ile sohbet eder. İşte Şemseddin Sami, duanın istek olduğu noktasına dikkat çekerek, duanın Cenab-ı Hakk'a yalvarma, niyazda bulunma, ellerini kaldırıp kendine veya birilerine bir şey isteme anlamına geldiğini belirtir. Seyyid Muhammed Tantavi de duayı samimiyetle yalvararak Allah'tan bir isteği yerine getirmesini, talep edilen bir şeyi, katındaki bir hayrı vermesini istemek olarak tanımlar⁸⁶.

Duanın sadece insanla Tanrı arasındaki bir mesele olmayıp, insanlar arasındaki ilişkide de önemli bir unsur olduğunu düşünen öncü din psikoloğu W.H.Clark'a göre, insanların birbirlerini sevdiklerini anlamının en belirgin delili birbirleri için dua etmeleridir⁸⁷.

Görüldüğü gibi dua farklı açılardan ele alınarak tanımlanmıştır. Kimi düşünürler duayı insanın inandığı varlığa sevgisinin tecelisi diye tanımlarken, kimi insanın yüce varlık karşısında noksanlığının farkına varması şeklinde tanımlar. Kimi dua bizzat dinin kendisidir diye tanımlar. Kimi düşünürler içinse dua, kâinatta kendine cevap bulmak için başvurduğu bir

⁸⁴ Alexis Carrel, *Dua-İlim-Ahlak-İman*, (Derleyen: M.RahmiBalaban), DİB Yayınları, Ankara (tarihsiz), s.41.

⁸⁵ Halil Altuntaş, *Dua'yı Anlamak*, DİB Yayınları, Ankara 2012, s.14.

⁸⁶ Mahmud Seyyid Tantavi, *ed- Dua*, Daru'l-Gad al-Arabî, Mısır 1993, s.10.

⁸⁷ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.19.

yoldur. Kimileri için de, Tanrı'yı fark etmek, Tanrı'yla konuşmak, Tanrı'ya yükselmektir veya isteklerin ve taleplerin Tanrı'ya arz edilmesidir. Dua başkalarına olan sevginin en güzel göstergesidir.

Duaya yüklenen anlamlar farklı farklı olduğu gibi dili de oldukça zengindir. Şükür, hamd, övgü, yalvarışlar, yardımlar, beklentiler, temenniler, bağışlanma hepsi duanın cümlelerini oluşturur. Kâinattaki nizamı, güzellikleri, Allah'ın kudret ve azametinin tezahürlerini müşahade eden kişi, hissettiği saygı, hayranlık ve hayret duygularını duayla dillendirir. Allah'ın bahsettiği sayısız maddi, manevi nimetler karşısında kişinin hissettiği minnettarlık ve şükran duyguları duada yerini alır. İnsan bir kötülükten kurtulmak veya bir iyiliğe kavuşma arzusu ile çevresini saran binlerce zorluklara, onu tehdit eden tehlikelere, kazalara, belalara, afet ve musibetlere karşı korunmak ve karşı koymak ya da başarılı işler yapmak için duaya yönelir. Böylece duadaki cümleler haykırımlar ve yalvarışlar üzerine olur. Bazen duanın dili bağışlanma ve affedilme üzerinedir. Dindarlar, günahları sebebiyle kendilerini Allah'tan uzaklaşmış gördüklerinde, bu kopukluğu fark ederek tövbe eder, bağışlanma diler. Kişi Allah'ın affını diler ve bu hatasını tamir ederek, yanlışlardan, olumsuz davranışlardan uzaklaşacağını, Allah'ın istekleri doğrultusunda hareket edeceğini vadeder.

Sonuçta yeryüzünde bulutlar gibi yükselen dualar, sahipleri kadar birbirinden farklıdır ve dini hayat içerisinde duanın merkezi bir yeri ve önemi vardır. Dini hayatın en özlü ibadeti duadır ve insan kendini en güzel şekilde duada ifade eder. Hem kul olduğu varlığa bağımlılığını itiraf eder, hem de O'nun yüce kudretine karşı güven ve itimadını ortaya koyar. Böylece biri diğerinden ayrılmaz şekilde duada yer alırken Allah ile kul arasındaki ilişkinin özü ve özeti duada kendisini ortaya koyar⁸⁸.

1.2.2. İnsanın Duaya Olan İhtiyacı

Yeryüzünde yaşayan pek çok dinde benzer ve farklı ibadet şekillerinin var olduğu bilinmektedir. İbadetlerin özünde kişinin niyeti ve içten gelen bir istekle yapılması yer alır. İbadetlerin amacında sevgi, saygı, sığınma, korku, acziyet, şükran duyguları vardır ve ibadetlerde kurtuluşa erme beklentisi bulunur. İbadetleri yapmada ise her dinin kendine özgü kuralları ile zaman ve mekâna göre farklılıkların yer aldığı ifade edilebilir. Tüm farklılıklar ve ortak noktalar dikkate alındığında insanlığın dini tecrübesinde en yaygın ibadet şeklinin bir yüce varlığa veya çeşitli varlıklara dünyevi ve uhrevi gayelerle dua edip yalvarmak olduğu

⁸⁸ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, TDV yayınları, Ankara 1996, s.214.

tespit edilmiştir⁸⁹. Din gibi dua da evrenseldir; her toplumda, her kültür ve medeniyette dinin varlığına rastlanıldığı gibi duanın varlığına rastlanmaktadır. Hatta dine ilgisiz ve inançsızlar arasında bile duaya yönelenler bulunmaktadır. İçeriği farklı olsa da benzer uygulamalar ve duanın etkileri her yerde görülmektedir⁹⁰. Yani insanlık yeryüzünde var olduğundan beri inandığı üstün varlıkla irtibata geçerek elleri duaya açılır. Bu durumduanın fitri bir gerçek olduğunu ortaya koymaktadır⁹¹.

Ancak, duanın insan için gerekliliğine inananların yanında çok eski zamanlara kadar uzanan ve duaların aslen hayalci bir düşünceden kaynaklandığını ve bu nedenle umutsuz gibi gözüken hallerde ortaya çıktıklarını öne süren itirazlar, Ludwing Feuerbach ve Sigmund Freud tarafından sistematize edilmiştir. Bunlar yardım aranacak doğru yerin yalnızca kişinin kendisi ve hemcinsleri olduğunu öne sürmektedirler. Ateistler için dua gereksizdir. Tanrı yoksa duanın yok olduğu anlayışını kabul ederler⁹². Bu düşünceler ve bu itirazlar olsa da insanlık tarihine baktığımızda din, toplumların yaşamlarını şekillendirmiş ve dua da dinin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

Duanın en eski izlerine yaklaşık Sümer yazılarında rastlanmaktadır. Edebi metinler ve arkeolojik materyaller üzerinde yapılan çalışmalar Avustralya, Amerika, Afrika yerlileri, Asurlular, Babilliler, Maoriler, Eski Çin Medeniyeti, Hintliler ve Türkler gibi toplumlarda duanın mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Bu toplumlarda, hastalık, kuraklık, deprem gibi olağan dışı durumlar için yardım talep etmek, şükretmek, bağışlanmak gibi maddi ve manevi isteklerin doğrudan veya bazı araçlar vasıtasıyla, bireysel ya da toplu, düzenli veya düzensiz olarak bir vesileyle tabiat güçlerine, ata ruhlarına yönelik sözlü ve törensel birtakım duaların var olduğu bilinmektedir⁹³. İnsanlık tarihinde herhangi bir dine mensup olduğunu söyleyen insanlar şekil ve muhteva bakımından farklı da olsa dua ettikleri görülür. Dünyada mensubu bulunan ilahi olsun olmasın dinlerde ibadet vasıtası olarak dua edilmektedir. Hint Mistisizminde, Upanişadlardan kaynaklanan ve yoganın psikotekniğine dayanan ibadetsiz bir dua türü vardır. Hinduizmde dua, inandırıcı sözlerle yapılır. Ortak sembolü bir çeşit besmele olan Om'dur. Budizmde Buda'ya dua etmek ve ondan istekte bulunmak geleneği hâkimdir.

⁸⁹ Mustafa Sinanoğlu, "İbadet (Etimoloji ve Tanım)", *DİA*, İstanbul 1999, XIX/233-234.

⁹⁰ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s.218.

⁹¹ Halil Altuntaş, *Dua'yı Anlamak*, s.15.

⁹² Karl-Friedrich Wiggermann, "Prayer", *Encyclopedia Christianity*, Grand Rapids, Michigan/ Cambridge, U.K. Leiden/Boston 2005, s.326.

⁹³ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998, s.39-40.

Şintoizmde dua, mabet veya evde tanrılara pirinç ve pirinç şarabı sunmakla yerine getirilir. Yunan dininde dua geleneksel temizlik ile başlar ve klasik yalvarma ile sona erer.

Fitri bir ihtiyaç olan dua, insan için vazgeçilmezdir. William James, insanların psikolojik yapılarında bir değişiklik olmadığı müddetçe duanın süreceğini belirtir ve dua ihtiyacını insanın derinliklerinde var olan sosyal benlikle ilişkilendirir. Sosyal benlik kusursuz ve mükemmel bir arkadaşla ihtiyaç duyar bu ise ancak ideal bir dünyada mümkündür. Ayrıca çeşitli sıkıntılar, felaketler karşısında insanın sosyal benliğinin dağılması halinde içinde böyle içten bir sığınağı olmayan bir dünya, insan için cehennem olur. Bu nedenle az ya da çok her insan kusursuz ve ideal bir dünyada bulunmanın özlemini içinde taşır. Bundan dolayıdır ki, dini kabul etmeyen akılcı ve maddeci bir hayatı benimsemiş bazı insanların bile bir kaza esnasında, bir hastalık durumunda ya da ölüme yakın anlarda, insanı sıkıntıya sokan bir tehlike zamanında duaya yönelmesi, ruhu kendiliğindenlikle sürüklenerek Allah’a başvurmaları insanın yaratılışında bulunan bir özellik olarak karşımıza çıkar⁹⁴. Ruhi mükemmelliğe ulaşmış peygamberlerle, ruhi olgunluğunu tamamlayamamış insan arasında bu bakımdan fark yoktur. Dua yemek, içmek, büyümek, evlenmek kadar insan için fitri bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç insanı tamamlar. Böylelikle insan bu ihtiyacını giderdiğinde ruhunda ve fitratında değişimler meydana gelir, dua ile olgunluk kazanırken metafizik gerçekliğin bilincine varır⁹⁵.

Kur’an-ı Kerim’de insanın karakterindeki ikili yansıma dikkat çekilerek duaya yönelişi anlatılır. İnsan rahat ve neşeli durumlarda kendi sınırlı varlığının bilincinde değilken; sıkıntılı anlarında varlığını başka bir varlığa yönlendirir.

Kur’an-ı Kerim’de Allah şöyle buyurmaktadır. *“İnsanın başına bir sıkıntı gelince bize yalvarır. Sonra katımızdan ona bir nimet verdiğimiz zaman: “Bu bana bilgimden dolayı verilmiştir der. Hayır; o bir imtihandır, fakat çokları bilmezler.”* (Zümer 39/49) Bu ayette insanın iki haline dikkat çekilir. Sıkıntılı durumlarda Allah’a sığınarak, bu sıkıntılarını gidermesi için dua eden insanla; sıkıntılarından kurtulup da rahata erince Allah’ı unutan ve bu durumu kendigayretleriyle elde ettiğini zanneden yine aynı insanın iki haline vurgu vardır.

Lokman Suresi’nin 32, Ankebut Suresi’nin 65. ayetlerinde de bu durum dile getirilir. *“Dağlar gibi dalgalar insanları kuşattığı zaman, dini tamamiyle Allah’a özgü kılarak O’na yalvarırlar”* (Lokman 31/32) ve *“Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah’a özgü kılarak*

⁹⁴ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s.220.

⁹⁵ Pierre Marinier, *Dua*, (Çev. Sadık Kılıç), s.1.

Ona yalvarırlar; ama Allah onları karaya çıkararak kurtarınca, kendilerine verdiği nimete nankörlük ederek O'na eş koşarlar.” (Ankebut 29/65). Bu ayetler insanın korku anında fitratına dönüşünü anlatır. Fitratı örten tüm heva ve hevesler korkuyla beraber yok olunca insanın inanan bir kişiye dönüştüğüne ve yaratılışına uygun hareket ettiğine vurgu yapar.

Yusuf Suresi'nin 12. ayetinde de insanın bu istikrarsız hali ele alınır. *“İnsana bir darlık gelince ya yatarken ya otururken veya ayakta iken bize yalvarıp yakarır; Biz darlığını giderince, başına gelen darlıktan ötürü bize hiç yalvarmamışa döner.”*

Yine Kur'an-ı Kerim'de başka bir ayette deniz yolculuğu esnasında meydana gelebilecek bir fırtına anında insanların takınacağı tutum işlenmiş ve konuyla ilgili değerlendirme yapılarak aciz kalan insanın tavrı şöyle anlatılmıştır. *“Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarak: “Andolsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız” diye Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları kurtarınca bir de bakarsın ki onlar, yine haksız yere taşkınlık ediyorlar. Ey insanlar! Sizin taşkınlığınız ancak kendi aleyhinizedir; (bununla) sadece fâni dünya hayatının menfaatini elde edersiniz; sonunda dönüşünüz yine bizedir. O zaman yapmakta olduklarınızı size haber vereceğiz.”* (Yunus 10/22-23)

Ayetin yorumunda Mevdudi şöyle demektedir: *“Gerçekten, her şeyin yolunda gittiği zamanlarda Allah'ı unutan en iflah olmaz müşrikler, en sıkı ateistler bile, her taraftan belayla kuşatıldıklarında ve başka herhangi bir imdat umudunu bulamadıklarında Allah'tan imdat istemeye başlarlar. Bu, kâinatta varolan her şeyi kontrolü altında bulunduran Kadir-i Mutlak'ın Allah olduğuna apaçık şekilde delalet eder.”*⁹⁶

Görüldüğü gibi bu ayetler de insanın duaya yönelişin fitratının bir gereği olduğuna vurgu yapar ve hayatın akışı da bu durumu ortaya çıkarır. Kişi duayı hissi-akli ve sosyal baskı unsurlarıyla engellemeye çalışsa da hayatın içerisinde yer alan zayıf anlar, sıkıntılı-çaresiz durumlar yani insanın baş edemeyeceği zamanlarda kişiyi duaya yöneltmekte kendi sınırlarının farkına varmasına sebep olmaktadır.⁹⁷ Bu bağlamda dinler kadar eskiye dayanan

⁹⁶ Ebu'l Ala Mevdudi, *Tefhimü'l- Kur'an*, (Çev. Muhammed Han Kayani, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, İstanbul 1996, 2/ 327.

⁹⁷ Pierre Marinier, *Dua*, s.16-18.

duanın da toplumdan topluma aktarılan bir dini davranış olduğu söylenebilir. Ayrıca insanların din ve Tanrı'ya olan ihtiyaçlarının yanı sıra duaya da ihtiyaç hissederek dünyaya geldikleri söylenebilir. En azından bu düşünceyi çürütecek kesin bir delilden söz edilemez.

İnsanın duaya yönelmesine sebep olan durum korkular olduğu gibi eksiklik şuurunun da hissedilmesidir. Haksızlıklar, kötülükler, hayatın acı olayları, kaybedilenler, hastalıklar, tabi afetler, yoksulluk, başarısızlık gibi durumlar insanı aciz bırakmakta, yetersiz ve çaresiz kalan insan her şeye gücü yeten ve kendisine yakın olduğuna inandığı Tanrı'ya yönelmekte, durumunu O'na arz etmektedir. Acizliği ve eksikliğinin devamlı farkında olan insanın da duaya olan ihtiyacı böylelikle devam etmektedir. Bu nedenledir ki, dinin yapılması zorunlu olan ibadetlerini yerine getirmeyenlerin bile, zaman zaman kendilerini dua etmekten alamadıkları görülen bir durumdur⁹⁸.

İnsanın duaya yönelmesinin kişiye sağladığı birçok faydaları vardır. İnsanlar bu dünyada devamlı tehlikelerle tehdit altında olması, bu tehlikelerden koruyacağına inandığı varlığa dua ile yönelmesi insana emniyet, kuvvet ve dayanma gücü verir. Hayat mücadelesinde insan daha azimli ve daha enerjik olur. Ümitsizlik insanı perişan eden bir durumdur. Ümidi olan insanın ayakta durması, zorluklarla baş etmesi ve her türlü sıkıntının üstesinden gelmesi daha kolaydır. Bu durumu sağlayanda insanın dua ile inandığı varlığa yönelerek, teselli bulmasıdır⁹⁹. Yani dua insan için ümit veren hayati bir unsur, bir yardımcıdır. Psikolojik açıdan bir rahatlama sebebidir.

Allah'a dua ile yönelen insan, elde ettiği enerji sayesinde ruhi faaliyetleri canlılık kazanır. Kişi güç kazanır, şuur düzeyi yükselir, idrak kapasitesi keskinleşir. Sıkıntılı zamanlarda dua sayesinde insan yatıştır, rahatlar. Artık dua ile insan Allah'ın iradesine teslim olmuş, derdini o sonsuz kudrete açmıştır.

Dua sayesinde insan kendiyle ilgili hakikatin farkına varır. Bilincinin derinlerinde bir ışık yanar ve insan olduğu gibi kendini anlamaya ve tanımaya başlar. Bencilliklerini, hatalarını, tutkularını ve hırslarını fark ettiğinde bunlardan vazgeçmeye çalışarak, ahlaki olgunluğa ulaşır. İyilik ve hayırsever duygularını ön plana çıkarır¹⁰⁰. İnsanların

⁹⁸ Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi*, Andaç yayınları, Ankara 2003, s.120.

⁹⁹ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003, s.129-131.

¹⁰⁰ Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi*, s.127-128.

karakterlerinde meydana gelen bozulmaları önleyerek, kimliğini oluşturmada yapıcı bir fonksiyon icra eder¹⁰¹.

Tabi ki insan sadece sıkıntılı durumlarda çaresizlik anlarında duaya başvuramaz. Bolluğun, rahatlığın, huzurun olduğu zamanlarda da Allah'a yönelir, O'nunla iletişime geçer. O'na olan bağlılığını bildirmek, sevgisini, şükran duygularını ve hayranlığını ifade etmek içinde duaya yönelir. Bir görev duygusuyla değil de tamamen içten gelen samimi bir yönelişle iman ettiği varlıkla iletişime geçer. Evrensel ibadet olan dua ile kulluğunun farkındalığını yaşar¹⁰².

Sonuçta, insanlık tarihi boyunca her din ve gelenekte bir dua kültürünün bulunduğu, duanın her dönemde, insanların hayatında önemli bir yere sahip olduğu, günümüzde de her coğrafyada insanların en fazla yaptığı dini davranışlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.3. Yahudiliğin Duaya Bakışı

Dua, Yahudi ibadetinin merkezinde yer alır¹⁰³. Bütün dinlerde mevcudiyeti kabul edilen dua Yahudilikte de yer almakta ve İnsan tabiatının doğal bir sonucu olarak görülmektedir.

Dua İbranice'de tefillah ve hitpalel gibi kelimelerle kullanılır. Hitpallel fiilin kökü "pll"dir. Palel fiil köküyle karşılanır. Bu fiil hakemlik etmek, yargıda bulunmak, hükmetmek, aracılık etmek, şefaet etmek, dilekte bulunmak, uyarmak, derin derin düşünmek, şükretmek, ibadet etmek gibi anlamlara gelmektedir. Araştırmacılara göre İbranice'deki bu kelime ile Arapça'daki "felle" fiili arasında anlam bağlantısı vardır. "Felle" fiili kılıç vb.'nin ağzını kesmek ve köreltmek anlamına geldiği gibi "palel" de kendini ibadette köreltmek anlamı taşır¹⁰⁴. Palel kökü Tanah'ta araya girmek, yargılamak, ummak gibi anlamlarda kullanılmıştır¹⁰⁵. Bu palel fiilinin isim hali de tefiladır. Tefila Tanah'ta 155 kere geçmektedir. Kök, Tevratın ilk beş kitabı olan Pentekok'ta 6 kere, Tarih Kitapları 1, Samuel'den 2, Krallara kadar 27 kere fiil halinde, 10 kere de isim olarak, 1-2 Tarihler'de fiil formunda 20 kere, isim formunda ise 14 kez, Peygamberler kitabında fiil olarak 19 kez, isim olarakta 9 kez, Mezmurlar'da 3 kere fiil, 31 kere isim, Eyup, Meseller, Daniel ve Ağıtlar'da 4 kere fiil, 9

¹⁰¹ Selahattin Parlador, "İslamda Dua", *DİA*, İstanbul 1994, IX/553.

¹⁰² Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi*, s.123.

¹⁰³ Lewis Spence, "Prayer (Jewish)", *ERE*, X/191.

¹⁰⁴ Esra Gözeler, Sami Dini Geleneginde Salât, Savm ve Zekât Kavramlarının Semantik İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara2005, s.56-57.

¹⁰⁵ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, Ayışığı Yayınları, İstanbul 2001, s.38.

kerede isim olarak geçmektedir. “*Tefila*”, Tanah’ın son dönemlerinde inen kitaplarında anlam değişikliğine uğrayarak, ilk dönemde taşımadığı “*cemaat duası*” manasında kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram Süleyman’ın Meselleri bölümünde ise daha çok bireysel ibadet anlamı taşımaktadır. Bu kavram Mişna ve daha sonra ki yazılarda ritüel anlamında duaya işaret etmektedir. Modern İbranice sözlüklerde ise “*pala*” kökü ibadet etmek anlamında kullanılmaktadır¹⁰⁶.

Tanah’ta dua ile ilgili diğer kelimeler şunlardır¹⁰⁷ ;

Kara: Tanrı’nın adını zikretmek, Tanrı’ya adıyla seslenmek (Yaratılış,4/26)

Zaaq: Hatanın giderilmesi için feryat etmek, haykırmak (Hakimler, 3/9)

Şiva: Yardım için yüksek sesle ağlamak (Mezmurlar, 72/12)

Rina: Neşe ve kederin etkisi ile tesir etmek (Mezmurlar,17/1)

Daraş: Tanrı’yı aramak (Amos, 5/4)

Bikeş Peney: Tanrı’nın yüzünü araştırmak, Tanrı’ya yönelmek (Hoşea, 5/15)

Şaal: Bilgi almak, araştırmak, soruşturmak (Mezmurlar, 105/40)

Nasa: Kaldırmak, yükseltmek (Yeremya, 7/16)

Pagaa: Bir tehlike veya sıkıntı ile karşılaşmak, teveccüh kazanmak (Yeremya, 7/16)

Hithanen: Lütuf aramak, yalvarma, niyaz etme (Yasanın Tekrarı, 3/23)

Şafah Lev: İçini dökme (Mezmurlar, 62/8)

Siah: Şikâyet, yakınma, feryat etmek (Mezmurlar,142/3)

Tefila: Tanrı’ya yönelik olumlu tavrın en güçlü ifadesidir. Diğer yollardan farklı olarak Tanrı’yla doğrudan iletişimidir. Hangi yolla veya hangi şekilde olursa olsun tefila temelde insani “ben’in” Tanrısal “sen’e” başvurmasıdır. Temel anlamıyla Tefila Tanrı’yla doğrudan konuşmadır¹⁰⁸.

Tanah’a bakıldığında dua; var olan, duyan ve cevaplayan Tanrı’ya iman esasına dayanır. Dua; insanın kutsalı aramasının, Tanrı’ya olan hasretinin ve O’na içini dökmesinin

¹⁰⁶ Esra Gözeler, Sami Dini Geleneginde Salât, Savm ve Zekât Kavramlarının Semantik İncelenmesi, s.57.

¹⁰⁷ Adem Özen, *Yahudilikte ibadet*, s.38; İlknur Yılmaz, Yahudilik’te Dua, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimler Ana Bilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2013, s.32-33.

¹⁰⁸ İzzet & Yosi Berkan (Çev.), *Gerçeğe Yolculuk Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilenler*, Gözlem Yayınevi, İstanbul 2006, s.111.

bir ifadesidir. Mesela Mezmurlar'da “Canım Tanrı’ya, yaşayan Tanrı’ya susadı. Ne zaman görmeye gideceğim Tanrı’nın yüzünü? Gözyaşlarım ekmeğim oldu gece-gündüz, gün boyu, “Nerede senin Tanrı’n?” dedikleri için.” (Mezmurlar, 42/2-3) ibaresinde bu hasret dillendirilmiştir. Yine “Ey halkım, her zaman O’na güven, içini dök O’na, çünkü Tanrı sığınağımızdır. Sıradan insan ancak bir soluk. Soylu insansa bir yalandır. Tartıya konduğunda ikisi birlikte soluktan hafiftir.” ifadesinde (Mezmurlar, 62/8-9) duanın Tanrı’ya iç dökme özelliği vurgulanmıştır¹⁰⁹.

Tanah’ta peygamberlerin Tanrı’nın yardımını kazanmak için yalvardıkları görülür. Örneğin, Yakup’un bazı ihtiyaçları için (Yaratılış, 2 8/20) dua etmesi gibi. Tanah’ta yer alan dualar, yaşamın kendisi kadar çeşitlik gösterir. Bu dualar, basit ihtiyaçlardan yüce ruhani arzulara kadar geniş bir yelpazeyi içerir (Mezmurlar, 51/1; 119/1). Bu çeşitlilik içerisinde şikâyetler ve dilekler yer alırken diğer yanda övgüler ve şükranlarda vardır. Bu tip dualar inananlar ve etraflarındaki gerçeklik hakkında iki temel ilişkiyi ortaya çıkarır. Bunlar direnmek ve teslim olmaktır. Yani Tanah’ta dualar hayatla başa çıkmanın aşikâr bir yoludur¹¹⁰.

Yahudilikte dua yalvarış-yakarıştır. Dua bazen teşekkür etmek, bazen şikâyet etmek bazen de sohbettir. Yahudi inancına göre insanlar zor, sıkıntılı zamanlarda dua etmeye ihtiyaç duyar. Örneğin; Kişi hastalanır, bir sorunla boğuşur, maddi sıkıntılar yaşar, düşmanları ile mücadele eder. İşte böyle anlarda Tanrı’ya yönelir ve Ondan yardım ister. Duada yalvarırken insanın ihtiyacını elde etme, kötülüğü uzaklaştırma gibi amaçları vardır. İnsan Tanrı’dan talep ederken, ilahi aşkın kudretini ve inayet gücünü hatırlar, böylece hayatının sağlıklı ve istikrarlı bir düzeyde devamını sağlamış olur¹¹¹. Aynı zamanda dua, insanın kendini muhakeme etmesi ve Tanrı’dan bağışlanma dilemesi, kendini Tanrısal iradeye bağlamak için benliğin ötesindeki her şeyin yaratıcısı ile iletişim kurma girişimidir¹¹². Yahudilikte sadece sıkıntılı anlarda veya bir istek anında dua edilmez. Derin düşünen yüksek bilince sahip insanlar sıkıntıları olmasa da kendi varlıklarının eksikliğinin bilinciyle Tanrı’ya yönelirler¹¹³. Duayla sonlu ve aciz olan insan, sınırsız ve kudret sahibi olan Tanrı ile bir köprü kurar ve bu insanın aciziyetini ifade ve

¹⁰⁹ Hakan Uğur, “Eski Ahit’teki Dua Kavramının Kur’an’daki Salât kavramıyla İlişkisi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: II, VIII/142.

¹¹⁰ Karl-Friedrich Wiggermann, “Prayer”, s.326.

¹¹¹ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.25.

¹¹² Baki Adam, “Yahudilik”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, DİB Yay, Ankara 2007, s.238.

¹¹³ İzzet&Yosi Berkan (Çev.), *Gerçeğe Yolculuk Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilenler*, s.111.

itiraf anlamına gelir. Bu bilinçle yapılan dualarını yapan insan Tanrı'ya yaklaşır. Bu nedenle Yahudilikte dua Tanrı'ya yaklaşma vesilesidir.

Yahudi düşüncesinde dua, sadece insanın Tanrı'ya iman ettiğini gösteren bir dini davranış değil aynı zamanda dua inanan insanın, aşkın varlığa yönelişi ve kişi için fitri bir eğilim ve vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Böylece dua insanın, Tanrı ile olan ilişkisinin insan tarafından farkındalığına vesile olur. Ayrıca dua, Tanrı'nın insana verdiği yapıp etme özgürlüğünü kullanmaya başlaması, ilahi inayetin rahmetini yaşayarak hayatın anlamını ve hayata tutunabilme imkânının oluşması, Tanrı'dan bağımsız kendi kendine işleyen âlem tasavvurunun yanlışlanması, sihir ya da benzeri sapkınlıkların da reddedilmesi anlamına gelir¹¹⁴.

Goldziher duayı, “*hakim olan Tanrı'ya yapılan münacat*” şeklinde, De Vaux “*Tanrı'yla konuşmak*”, H.J.Hertz ise “*insanın ruhi hayatındaki fenomen*” olarak açıklar. Ancak dua, sadece Tanrı'dan birşeyler dilemek değil, en yüce manada kul ile yaratıcısı arasındaki deruni iştiraktır. Duanın insana olan faydasının yanında, bir de Tanrı'ya olan sevimliliği vardır. Çünkü Rab dürüstün duasını arzular. Kısaca dua fert veya cemaatin Tanrı ile sözlü ya da zihni iletişime girme gayreti olarak tanımlanabilir¹¹⁵.

Kaufmann Kohler duanın önemini Jewis Theology adlı eserinde anlatırken şunlara değinir. İnsan ve Kâinatın Efendisi arasında mesafenin çok büyük olduğundan bahsederek insanın can sıkıcı problemlerini, değeri ve değersiz, ceza ve kefareti çözmek için çaba gösterdiğini söyler ve bunları çözmeye çalışırken Tanrı'nın düşüncesinin insanoğlunun düşüncesinin üstünde, Tanrı'nın yollarının insanoğlunun yollarının yukarısında olduğunun farkına vardığına işaret eder. İşte böyle anlarda ve zamanlarda insanın kalbini Cennet tahtlarına taşıyan, insanı Tanrı ile yakınlaştıran, tüm mesafeleri kapatan, engelleri kaldıran tüm ahenksizliklerin güzel bir harmoni içine girmesini sağlayan harika vasıtayı insanoğluna dinin sunduğunu, dinin sunduğu vasıtanın ise dua olduğunu anlatır. Duanın insana verdiği rahatlığı ve huzuru, bir çocuğun sıkıntılarını gidermek için anne ya da babasının göğsüne yaslandığındaki durumun sevince dönüşmesine benzetir. İnsan her zaman Tanrı'ya güvenerek, O'na yakınlaşmanın, kalbinde yer edinen tüm korkularının, özlemlerinin duayla ifade edildiğine dikkat çeker¹¹⁶.

¹¹⁴ Erdal Baykan, *Dua Üzerine Din Felsefesi Okumaları*, Bilge Adam Yay., İstanbul 2009, s. 43-61

¹¹⁵ Adem Özen, *Yahudilikte ibadet*, s.39.

¹¹⁶ Kaufmann Kohler, *JewishTeology*, TheMacmillanCo. New York 1918, e-book 2010, s. 171.

Yahudi inancına göre dua ile inanan insan hayatın her durumunda Tanrı ile birlikte ve bu irtibatla sınır da yoktur. Bu açıdan bakıldığında duanın, birçok yönünün olmasına rağmen, aslında dua basit, sade bir insanı tepki olarak değerlendirilir. Rabbilere göre dua “*kalpte bir ibadettir.*” Duanın bu şekilde tanımlanmasının sebebi Mezmurlar 111/1’de yer alan “...*bütün yüreğimle Rabbe şükredeyim*” ifadesine dayanır¹¹⁷. Maimonides’e göre “*kendini vermeden yapılan dua, dua değildir*”¹¹⁸ ve gerçek duanın etkisi, duada istediğin şeylerin kabul edilmesi değil, ilahi ruhun zafer kazanmasıdır¹¹⁹. Rabbiler duayı, ilahi bir emir kabul eder. Dua, insanın Tanrı’ya olan sevgi ve bağlılığını ifade etmesi, Tanrı ile konuşması olarak değerlendirilir. Bu düşünceye göre makbul dua, Tanrı korkusu ile yapılan duadır ki O’ndan korkan herkesin duasına O icabet eder. Dua eden kişi duasının kabul olmadığını düşünerek dua etmeyi bırakmamalı, ümit var olmalıdır. Hatta boynu üzerinde keskin bir kılıç olsa bile ilahi merhametten ümidini kesmemelidir¹²⁰.

Yahudiliğe göre dua içten, yürekten gelmeli, sadece ağızla söylenmemelidir¹²¹. Dua “*kalp ibadeti*” olduğundan temeli de konsantrasyona bağlıdır. Duada iki çeşit konsantre olma hali vardır. İlki geneldir. Kişi dua esnasında Kralların Kralı Tanrı’nın huzurunda olduğunun farkındadır. Derin bir çekinme duygusuyla birlikte sevgiyle Tanrı’nın karşısına çıkar. İkincisi ise kişinin ağzından çıkan her kelimeyi kalbinde hissedip düşünür¹²². Dua kalbin ibadeti oluşu nedeni ile iyi duanın gönlün duası olduğu ifade edilir. Sözcükler, en derinlerdeki duyguları dile getirmede genellikle yetersiz kalabilir¹²³. Duayı dile getiren dudaklardır. Ancak duanın kaynağı kalp olduğundan, duygusuz sözcüklerin sözsüz duygulardan daha az etkili olduğu belirtilir¹²⁴. Fakat yine de Yahudi ibadetinin vazgeçilmezi olan duada duanın dili ve duanın ediliş şekli de önemsiz değildir. Bunun yanı sıra duanın belirli bir kalıp içinde olabileceğinin yanında doğaçlama olmasına da açık kapı bırakılmıştır¹²⁵.

¹¹⁷ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.108.

¹¹⁸ Yusuf Besalel, “Tefila”, *Yahudi Ansiklopedisi*, Gözlem Yay, İstanbul 2002, III/726.

¹¹⁹ Kaufmann Kohler, *Jewish Teology*, s.171.

¹²⁰ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.109-110.

¹²¹ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.42.

¹²² İzzet&Yosi Berkan (Çeviren), *Gerçeğe Yolculuk*, s.116.

¹²³ Reuven Firestone, *Yahudiliği Anlamak İbrahim’in Çocukları*, (Çev. Çağlayan Erendag, Levent Kartal) Gözlem Yay., İstanbul 2004, s.136.

¹²⁴ Benjamin Blech, *Nedenlerive Niçinleriyle Yahudilik*, (Çev. Estreya Seval Vali), Gözlem Yay. İstanbul 2003, s.329.

¹²⁵ Yusuf Besalel, “Tefila”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, III/ 726.

Yahudi düşüncesine göre insan dua ederken Tanrı insanın bilincini artırır. Tanrı'nın huzurunda olan insan kendini daha ruhani hisseder ve daha iyi insan olur, böylece iyi olan insan Tanrı'dan daha fazlasını hak edeceğini umar ve duaları da bu şekilde cevap bulur¹²⁶.

Yahudilikte dua yalnızca Tanrı'ya yapılır. Herhangi bir şeyi veya melekleri duada aracı kılmak uygun görülmemiştir. Ancak Yahudi inancına göre Tanrı'ya O'nun isimleri zikredilerek dua edilebildiği gibi bir peygamberi vesile kılarak da dua edilebilir¹²⁷.

Yahudi dualarında amaç, Yahve'nin varlığının bilincine daha çok varmasını sağlayarak kişiye dünya hakkında ruhani bir görüş vermektir¹²⁸. Yahudi dualarının amaçlarından biri de insanın kendini yenileyerek inananın kendisini değiştirmesini sağlamasıdır. Böylece dua insanın kurtuluşu için büyük bir araç olarak kabul edilir¹²⁹. Dua, inananı kurtarmak için değil, kişiyi kurtarılmaya değer kılmak içindir. Dua, Tanrı'nın var olduğu bilinciyle hayata bakma şeklidir. İnsan duada kendi kendini dinler yani dinleyici kendisidir ve dua kendi kendine verdiği bir vaazdır¹³⁰. Bu bağlamda dua, Tanrı inancının tezahürü olan bir ibadet ve bu inancın gerektirdiği şekilde hayatı anlama ve anlamlandırma gayretinin yansımasıdır. Rabbi David Aaron'un dua hakkında şunları söylediği nakledilir: *“Dua bir öz değişim aracıdır. Tanrı'nın fikrini alamadığımız şeyler konusunda değiştirme umuduyla başlamaz. Dua etmek kendimizi değiştirmek ve bizim tarafımızdan alınmayı bekleyen şeyleri alma yeteneğine sahip olma amacıyla, Tanrı ile doğrudan bir bağlantı kurmak üzere kendi irademizi geliştirmektir”*¹³¹. Dua, insanın Tanrı'ya olan sevgisini kuvvetlendirdiği gibi iyilik duygusunu da geliştirir. Hırslarına ve isteklerine dair duygularını terbiye eder. Kalbini tüm kötü duygu düşünce ve günahlardan arındırmayı öğreterek insanı ilahi irade ve isteklerin özgürlüğüne yönelterek yüceltir¹³².

Yahudi literatüründe duaları; Kişinin Tanrı ve Tanrı'nın hükümleri hakkında düşünerek yaptığı tefekkür duası; Tanrı'nın yüceliğinin farkında olarak yapılan tapınma duası; insanın Tanrı'nın iyilikleri karşısında O'nun kudretini bildiğini, O'nun verdiği iyilikler için şükür duygusunu ifade ettiği şükran duası; Tanrı'ya iman eden kimsenin imanını sağlamlaştırmak ve billurlaştırmak için yaptığı takdis duası; kuvvet ve güç konusunda kendi

¹²⁶ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.320

¹²⁷ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.42.

¹²⁸ Michael Levin, *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*, (Çev. Estreya Seval Vali), Gözlem Yay. İstanbul 2006, s.112.

¹²⁹ Israel Abrahams, “Prayer (InTheBible)”, *Encyclopaedia of Judaica*, XVI /460.

¹³⁰ Benjamin Blech, *Nedenlerive Niçinleriyle Yahudilik*, s.320.

¹³¹ Benjamin Blech, *Nedenlerive Niçinleriyle Yahudilik*, s.321.

¹³² Kaufmann Kohler, *JewishTeology*, s.174.

yetersizliğinin farkında olan insanın sorumluluğu Tanrı'ya bıraktığını ifade ettiği teslim ve tevekkül duası; insanın dünyanın adaletsizliğine karşı öfkesini dışarı vurduğunda onların düzeltilmesi için isteğini Tanrı'ya ifade ettiği itiraz duası arama duası ve temenni duası şeklinde sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırmalar Yahudilik'te duanın içeriğinde genel olarak hamd, takdis, şükür, günahları itiraf, pişmanlık ve af dileme, şefaath ve dünyevi istekler gibi pek çok durumun olduğunu gösterir. Duanın tüm bu içeriklerinin yanı sıra en genel anlamda Yahudi duaları övgü, istek ve şükran ifade eden dualardır¹³³.

Yahudi düşüncesinde hamd etmek, Tanrı'yı övmektir. Oysaki Tanrı'nın övülmeye ihtiyacı yoktur. Ama Tanrı'yı övmek Tanrı'nın yaptıklarının farkında olmaktır ve O'na saygı duymanın gerektiğini bilmektir. Tanrı inancı bağlamında ilahi olanı övmek, O'nu kabul etmek demektir¹³⁴. Tanah'ta Tanrı'ya inananların Tanrı'yı yücelterek ve Tanrı'ya hamdederek duaya başladıkları bildirilir. Örneğin Mezmurlar 148-149 bölümlerinde kâinatta olan tüm varlıkların Tanrı'ya övgülerde bulunması istenir. Tanrı'ya hamd eden insan etrafındaki güzelliklerin ve sahip olduğu her şeyin değerinin farkına varır¹³⁵. Hamd duaları ile insanın ne olması gerektiğini, ulaşabileceği hedefleri öğrenmiş olur. Ayrıca O'nu nitelikleri için övmek, kişiye merhamet, adalet, iyilik gibi yararlar sağlanmaktadır¹³⁶.

Tanah'ta hamd dualarına örnek teşkil edebilecek çok sayıda övgü ve yüceltme duası bulunmaktadır. Bunlardan biri olan şükürün ve hamdın tavsiye edildiği Mezmurlar 66 ve 67'den bir bölüm şu şekildedir:

“Ey bütün yeryüzü, Tanrı'ya sevinçle nida edin. İsmi'nin izzetine terennüm eyleyin. Onun hamdini izzetli kılın... Ey kavimler, Tanrı'mızı takdis edin ve hamdının sesini işittirin...”, “... Kavimler sana şükretsın ey Tanrı, bütün kavimler sana şükretsın. Ümmetler sevin sin ve sevinçle terennüm etsinler; çünkü kavimlere doğrulukla hükmedeceksın ve yeryüzünde milletlere yol göstereceksın. Kavimler sana şükretsın ey Tanrı, bütün kavimler sana şükretsın...”

Mezmurlar 145-150. cümleleri hamd dualarının en açık örneklerindendir¹³⁷.

¹³³ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.321.

¹³⁴ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.321.

¹³⁵ Penina Adelman, Ali Feldman, Shulamit Reinharz, *Yahudilikte Ergenliğe geçerken*, (Çev. Estraya Seval Vali), s.160.

¹³⁶ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.321.

¹³⁷ Mezmurlar, 150.bab.

“Rabbe hamdedin. Tanrı’ya, makdisine hamdedin ve kudretin felekinde ona hamdedin. Kudretli işler için hamdedin; büyüklüğünün çokluğuna göre ona hamdedin... Bütün nefes sahipleri Rabbe hamdetsin. Rabbe hamdedin.”

Yahudi düşüncesinde şükür duası, insanların Tanrı’ya verdiği nimetler için şükranlarını ifade ettiği dua türüdür. İnançlı bir insan istekleri, hayalleri, umutları, sıkıntıları için Tanrı’ya yönelir, dua eder. Duası gerçekleştiğinde bunun karşılığı olarak, içten gelen samimi duygularla Tanrı’ya şükürünü sunar. Yahudiler, kadınları doğum yaptığı evden çıktıktan sonra, uzun yolculuklardan dönüşte, ağır bir hastalıktan iyileştiğinde ya da ceza evinden çıkıldığında şükran duası okurlar¹³⁸. Her şeyin Tanrı’nın lütfu olduğunun farkında olan bir yahudi yemekten önce ve sonra Tanrı’ya bu lütufları için şükreder. Duanın hayatı kapsamayı ve şükür bağlamında dindar bir yahudinin tuvaleti kullanırken bile iç organlarının düzende olup ilahi iradenin devam ettirilmesine izin verdiği için şükür duası ettiği bilinmektedir¹³⁹.

Yahudiler Tanrı’ya dua ederken sadece istediklerini değil kendileri için iyi olanın verilmesini istediklerini de belirtmektedirler. Bu tür dualarda hâkim olan düşünce, isteklerin yanı sıra Tanrı’nın takdir ettiğinden hoşnut olmak gerektiğidir. Bu düşünce istekler olmasa da Tanrı’nın duaları kabul ettiği inancının tezahürüdür¹⁴⁰. Yahudi inancında insanın sonsuz istek ve ihtiyaçlarının Tanrı tarafından giderilebileceği düşüncesi vardır. İnsan her türlü isteği için Tanrı’ya yalvarabilir. İnsanın kendisinin veya bir yakınının ciddi bir ihtiyacı olduğunda, mutluluğu engelleyecek bir tehdit unsuru bulunduğunda veya kendisi ve yakınlarının gücünü aşan problemler ortaya çıktığında Tanrı’dan yardım talep edebilir¹⁴¹. Sağlık, başarı, korunma ve rızık gibi pek çok dünya nimeti için Tanrı’ya dua edildiği gibi, günahlardan kurtulma, hidayete erme, günahları terk etme ve dindarlaşma gibi konularda da dua edilir. Yahudi düşüncesinde, insan hem günah işleyebilme hem de günahın bir hata durumu olduğunu anlayarak hatasından vazgeçebilme yeteneğine sahiptir¹⁴². Bu bağlamda kulun işlediği kötülük ve günahlardan pişman olup, onları terk ederek Tanrı’dan bağışlanma ve af dilemesi içinde Tanrı’ya yalvarır. Eğer insan günah işlediğinde hatasını anlayıp bir daha bu hatayı yapmayacağına söz verirse bu tövbe anlamına gelir. Hatalar *“Allah’a yapılan ve insanlara*

¹³⁸ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.50.

¹³⁹ Firestone Reuven, *Yahudiliği anlamak İbrahim’in Çocukları*, (Çev. Çağlayan Erendag, Levent Kartal), s.143-147.

¹⁴⁰ Benjamin Blech, *Nedenlerive Niçinleriyle Yahudilik*, s.332.

¹⁴¹ Michael Argyle, “İbadet ve Dua” (Çev. Mustafa Koç), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXI/331.

¹⁴² Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.53.

yapılan” olarak iki başlık altında sınıflandırılır. Allah’a yapılan hatalar bir daha tekrar edilmeyeceğine söz verildiğinde bağışlandığına inanılır. İnsanlara yapılan hatalar konusunda Tanrı’dan bağışlanma istenmeden önce, o kişiden gidip bağışlanılmayı istemek, sonra Allah’ın önünde tövbe etmek önemlidir.

Yahudilikte tövbe önemlidir. Bu nedenle sabah, öğle ve akşam dualarında tövbeye yer vererek günahları affı için dua ederler. Günde üç kez yapılan dua zamanında bilerek ya da bilmeden işlenen günahların Tanrı’dan bağışlanması istenilir. Özellikle gece yapılan son duada hem kendisine yapılan hataları bağışlamak hem kendi günahlarını bağışlamasını Tanrı’dan istemek önemlidir ¹⁴³.

Yahudilik’te tövbe anlayışı Tevrat’ın temelinde yer alır. Ezra 9/5-15, Nehemya 1/4-9, Nehemya 9/6-37, Daniel 9/3-19 de geçen tövbelere örnektir. Mezmurlar 51/1-12’ de tövbe ifadelerinin yer aldığı bölümün bir kısmı şu şekildedir:

“Ey Tanrı, inayetine göre bana acı. Rahmetinin çokluğuna göre isyanlarımı sil. Fesadımdan beni büsbütün yıka ve suçumdan beni temizle. Çünkü isyanlarımı bilirim ve suçum daima önümdedir. Sana, ancak sana karşı ben suç ettim ve senin gözlerinde kötü olanı işledim... Suçlarıma karşı yüzünü ört ve bütün fesatlarımı sil. Bende temiz yürek yarat, ey Tanrı ve içimde doğru ruh tazele...”

Tanrı’ya ulaşmada ilk adım, dünyanın yalanlarından uzaklaşmadır. Kişinin kendisi, komşusu veya bir başkası ile konuştuğunda yalandan vazgeçmesidir. Tövbe günahlar için üzüntü duyma değildir. Tövbe yapılan hataların düzeltilmesi için verilmiş olan bir karardır. Tanrı’ya doğruyu söylemektir¹⁴⁴.

Yahudi tarihinde I. Mabet ve II. Mabet dönemlerinin olduğunu görmekteyiz. I. Mabet, Süleyman tarafından yaklaşık M.Ö. 960 yıllarında Kudüs’te inşa edilen ve Nebukadnezzar yönetimindeki Babilliler tarafından M.Ö. 586’da yıkılan mabeddir. Bu mabet Süleyman Mabedi Bet Amikdaş’tır. II. Mabet ise Yahudilerin sürgün dönüşü yıkılan mabedin yerine M.Ö. 520’li yıllarda inşa edilen ve M.S. 70 yılında Romalılar tarafından yıkılan mabeddir. Bu dönemler mabedin inşa edilip yıkıldığı zaman dilimlerini içerir. Yahudi tarihinin ilk dönemlerinden II. Mabet döneminin sonuna kadar kurban en önemli ibadet çeşidi idi. Ancak II. Mabedin yıkılması ile kurban ibadetinin yerini dua almıştır. Dua, *“dudak*

¹⁴³ İsmail Kulakçıoğlu, “Tövbe: Kurtuluşa Kavuşmak Ve Daha Temiz Bir Yaşama Sahip Olmak İçin Bir Eylem” Mart 2012, s. 22; <http://www.bursakilisesi.com/public/dosyalar/ekitap/tovbe.pdf> ,

¹⁴⁴ İlknur Yılmaz, Yahudilik’te Dua, s.43.

kurbanı”olarak isimlendirilmiştir¹⁴⁵. Artık dua ibadete ait bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. I. Mabed zamanında dua tamamen ihtiyariydi. Düzenli günlük dualar, I. Mabedin tahribinden sonra, kurbanların yerine geçmeye başladı. II. Mabedin tahribine (m. 70) kadar devam eden uzun zaman kohenlerin inhisarı altında olan kurban ibadetinin yerini, kademeli olarak, kesin bir zaman veya sınıfa tahsis edilmeyen ve hahamlar tarafından “*kalbin ibadeti*” olarak ifade edilen, cemaatle dua ibadeti aldı. Böylece sürgün sonrasında sinagog kurban mezbahalarının yerini alırken dualar da kurbanın yerine geçti¹⁴⁶. Günümüzde yahudiler sabah (sharit), öğle (minha) ve akşam (arvit) olmak üzere sinagogta Yahudi ibadetini oluşturan Şema, Amida, Alenu, Kadiş, Yigdal Pesuke De Zimra, Havinenu, Aşre, Hallel, Avinu Malkenu, Avinu Şebaşamayim, Tahannun, Vehu Rahum gibi duaları okurlar. Bu dualar günlük ibadette okunduğu gibi, şabatta ve bayramlarda okunan dualar arasında yer alır. Tüm bu duaların içeriği çok çeşitlidir. Ancak bu duaların genel anlamlarına bakıldığında hamd, istek ve tövbe konuları yer aldığı söylenebilir.

Şema duası en önemli dualardan biridir ve “*Şema Yisrael*” olarak da bilinir. Yahudiliğin Kelime-i Tevhidi olarak kabul edilmektedir. Bu dua Tanrı’nın birliği inancını ve Yahudilik bilincini güçlü tutan bir duadır¹⁴⁷. Şema duası Tesniye 6/4-9; 11/13-21 ve Sayılar 15/37-41 de yer alan ifadelerden oluşmaktadır. Bu dua günde iki kere, sabah ve akşam ibadetine cemaatle birlikte okunur. Tevrat’ta bu dua şöyle geçer:

“Dinle Ey İsrail! Tanrı’mız Rab, tek mabuttur. Tanrı’nız Rabbi bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz. Bugün size verdiğim bu buyrukları aklınızda tutun. Onları çocuklarınıza benimsetin. Evinizde otururken, yolda yürürken, yatarken, kalkarken onlardan söz edin. Bir belirti olarak onları ellerinize bağlayın, alın sargısı olarak takın. Evlerinizin kapı sovelerine, kentlerinizin kapılarına yazın.” (Yasanın Tekrarı, 6/4)

Yahudi dua literatüründe oldukça önemli bir yer sahip olan dualardan biri de Amida duasıdır. Hamd, istek ve şükür dualarını içeren bir dua türü olarak değerlendirilir¹⁴⁸. Bu dua sabah, öğle, akşam olmak üzere günde üç kez ayakta yapılır. Amida metninin bir kısmı şu şekildedir;

“Efendim, dudaklarımı aç ve ağzım senin övgünü dile getirsin. Kutsalsın sen, Tanrı’mız ve atalarımızın Tanrı’sı, İbrahim’in Tanrı’sı, İshak’ın Tanrı’sı ve Yakup’un

¹⁴⁵ Ali Rafet Özkan, *Dinlerde Kurban Kültü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s.114.

¹⁴⁶ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.107.

¹⁴⁷ Baki Adam, “Yahudilikte Dua”, *Yasayan Dünya Dinleri*, s.237.

¹⁴⁸ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.327.

Tanrı'sı. Büyük, güçlü, dehşetli Tanrı. Yüce Tanrı, sen sonsuz sayıda iyilik yaparsın, her şeye sahipsın ve ataların iyiliklerini anımsarsın, adının hatırına, sevgiyle çocuklarına bir kurtarıcı getirirsin..."¹⁴⁹ (Sidur, s. 324-326)

Yahudi dualarının en büyük ve önemlilerinden olan Alenu, övgü ifade eden bir dille yazılmıştır. Yahudi inançlısı için bu dua, Tanrı'nın kâinat üzerindeki krallığının ve otoritesinin tasdiki ile İsrail'in seçilmişliğine şükür mahiyetindedir¹⁵⁰. Yahudilere ait klasik dua kitabı olan Siddur'da yer alan Aleinu duasında, İsrail halkının diğer milletlerden ayrı sayıldığı ve putlara değil de Tanrı'ya ibadet eden kimseler oldukları düşüncesi ile hamd ifadeleri yer alır ve Tanrı'ya, O'na hizmet etmeleri konusunda yahudilere izin verdiği için şükredilir. Ayrıca yahudilerin olağan dışı hadiselerde şükranlarını belirtmek için okudukları dualardan biridir. Bu şükran duası, yıl içerisinde bir meyve ilk kez yendiğinde, yeni bir elbise giyildiğinde okunmalıdır¹⁵¹.

Alenu duasından bir bölüm şu şekildedir:

*"Ey Ulu Tanrı! Sana imanı olmayan insanlar arasından ve onların yaşayış tarzlarından bizi ayırdığından; dünyanın hâkimi, dünyayı yaratan Tanrı'mız! Sana minnettarız ve seni övmek vazifemizdir. Dünyaya hükmeden, dünyanın hâkimi, gök ve yerlerin kurucusu, krallık tahtı her şeyin üstünde olan ulu Tanrı'mızı överiz ..."*¹⁵²

Yahudi dua literatüründe yer alan en önemli dualardan biri de Kadiş isimli duadır. Başlangıçta Tanrı'ya hamdetmek için kullanılmıştır. Tanrı'nın hükümranlılığı altında evrensel barışın tesisi için umudu ifade eder¹⁵³. Tanrı'nın dünyada bir an evvel krallığının oluşmasının istendiği bir kutsamadır.¹⁵⁴ Kadiş'te Tanrı'nın ululuğundan, bağışlayıcılığından söz edilir ve Tanrı'dan barış ve huzur dilenir¹⁵⁵.

Kadiş metninden bir bölüm şu şekildedir:

"Bütün yollar O'ndadır ve bütün yollar tam da O'na bağlıdır. Her şey O'nun hükümranlılığında yeryüzündeki her şey O'nun iradesi ile yaşamın Rabbi olarak övülmüş ve ebedi olarak O'nun adaleti hâkim olacak. Her ne ve nasıl övgüler yaparsak O'nundur. Biz

¹⁴⁹ İlkur Yılmaz, Yahudilikte Dua, s.76.

¹⁵⁰ Salime Leyla Gürkan, Yahudilik, 2008, s. 157.

¹⁵¹ Yusuf Besalel, "Dua", Yahudi Ansiklopedisi, I/144.

¹⁵² İlkur Yılmaz, Yahudilik'te Dua, s.78.

¹⁵³ Adem Özen, Yahudilikte İbadet, s.155.

¹⁵⁴ Yusuf Besalel, "Kadiş", Yahudi Ansiklopedisi, II/305.

¹⁵⁵ Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s.330.

*O'nun ismini yüceltmekten aciziz. Burada bir saatlik mahrumiyet ve sıkıntıda bile O'nun azametini hissederve O'na türlü türlü nimetlerinden dolayı şükrederiz..."*¹⁵⁶

Duaların büyük bir kısmını ihtiva eden Mezmurlar Yahudilerce de dua sırasında okunmaktadır¹⁵⁷. Dua etmek için zaman konusunda da herhangi bir sınırlama yoktur. Gece gündüz Rabbe dua edilebilir¹⁵⁸.

Yahudiler “*Şema Yisrael*” duasını sık okurlar. Bu duanın içine yerleştirildiği küçük kutucukları alınlarına, sol kollarına ve evlerinin giriş kısımlarına takarlar. Alna ve sol kola takılan bu kutulara “tefilin”, evlerin giriş kapılarına takılanına da “mezusa” denir. Yahudiler eve her giriş-çıkışta mezuzayı öpüp bu duayı okurlar. Mezusa; yahudi evlerini diğer din mensuplarının evlerinden ayıran en önemli işaretidir¹⁵⁹. Yahudiler ayakları bitıştirmek, diz çökmek, baş eğmek, elleri göğse açmak ve Kudüs’e yönelmek suretiyle dua ederler. Bilhassa II. Tapınak’ın yıkılışından sonra Yahudilerde toplu dua da yaygınlaşmıştır. Günümüzde Yahudiler günde üç defa (sabah, öğle ve akşam) dua ederler. Ayrıca sinagogda Cumartesi (Şabbat) ve bayram günlerinde bunlara ek olarak dualar okunur. Sabah duasında, dua atkısı olan talet (tallit) kullanılır, dua kayısı da sol pazuya ve alna takılır. Dua öncesinde temizlik yapmak ve özel ayin elbisesi giymek gerekir¹⁶⁰. Dua dili Cennet dili olarak kabul edilen İbranice olmakla birlikte bazı eski Aramice dualar da okunur. Ayrıca isteyen ferdi veya toplu dua edebildiği gibi isteyen istediği dilde de dua edebilir¹⁶¹.

Yahudiler, topluluk halinde yapılan duanın en iyi dua şekli olduğuna inanırlar. Mesela sinagogda dua etmek için on kişiden oluşan “minyan” diye ifade edilen bir grubun olması gerekir. Onlar, dua ne kadar çok insanla yapılırsa, iletişimin de o kadar kuvvetli olduğuna inanırlar. Öte yandan duanın belirli bir biçimi bulunmadığı gibi, sabit bir şeklinin de olmaması gerektiği, tekdüzeliğin sıkıcılığından kurtulmak için her gün yeni bir duanın okunması öğütlenmektedir

Yahudilerin “*Siddur*” ve “*Mahzor*” adı verilen dua ve ibadet kitapları bulunmaktadır. Siddur “Düzenleme, plan ve sıraya koyma” anlamına gelir. Sinagogda ve evde söylenen dua metinlerinin yer aldığı bir dua kitabıdır. Bu kitap doğumdan ölüme kadar hayatın her alanı ile ilgili duaları ihtiva etmektedir Yüzyıllar boyunca Yahudi yaşamının gereklerine göre, kimi

¹⁵⁶ İlknur Yılmaz, *Yahudilik'te Dua*, s.89.

¹⁵⁷ Osman Cilacı, “Dua”, *DİA*, İstanbul 1994, IX/530.

¹⁵⁸ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.109.

¹⁵⁹ Baki Adam, “*Yahudilikte Dua*” *Yasayan Dünya Dinleri*, s. 238.

¹⁶⁰ Osman Cilacı, “Dua”, *DİA*, IX/529.

¹⁶¹ Baki Adam, “*Yahudilikte Dua*” *Yasayan Dünya Dinleri*, s.238.

zaman Siddur'a bazı dualar eklenmiş, kimi zaman da içerisinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Sonuçta, her anlamda zengin bir yahudi tören ve ibadet edebiyatı bütünü haline gelmiştir. Siddur yapısı gereği, tanınmış ya da isimsiz birçok yazarın ilahilerini, dinsel şiirlerini ve dualarını içermekte ve bin yıldan uzun bir süredir, dünyanın hemen her köşesindeki yahudilerin ibadet ve dua rehberi olarak işlevini sürdürmektedir¹⁶².

Mahzor ise kelime olarak “devretme, dönme” anlamlarında olup yılda bir kez okunan ve önemli günler, bayramlar döngüsünün dualarını içeren eserdir. Bayramlar için kullanılan dua kitabı olarak bilinir¹⁶³.

Yahudilik anlayışında Mezmurlar'da duayı derinleştirmenin yollarını gösteren dua metinleri bulunur. Davut'tan Mesih'in gelişine dek kutsal kitaplarda hem insanın kendisi hem de başkaları için dualar yer alır. Mezmurlar parça parça beş bölümlük bir kitap halindedir. Mezmurlar (Övgüler) Tanah'ta yer alan bir dua şaheseridir¹⁶⁴.

Tanah'ta Mezmurlar dua metinlerinin en fazla olduğu bölümdür. 150 mezmur ve 2527 pasuktan (cümle) oluşur. İbadet sırasında okunan dua metinlerinin yer aldığı Mezmurlar'da ilahiler ve unutulmaması gereken durumlar da yer alır. M.S. 70'te mabedin yıkılmasından önce de Mezmurlar dua literatürü için kullanılmıştır. Talmudik dönemle birlikte cemaat ibadeti ve evlerde uygulanan merasimler için Mezmurlar daha çok kullanılmaya başlanmış ve yahudilerin diğer dua kitaplarının oluşmasına da katkı sağlamıştır¹⁶⁵.

Mezmurların çok biçimli dua ifadeleri gerek Tapınaktaki litürjide gerek insan yüreğinde biçim bulur. İster ezgi, ister sıkıntı halinde yapılan dua ya da şükran duası olsun, ister kişisel yakarış ya da cemaat halinde yakarış duası olsun, ister krallar için yapılan dua ya da hac duası olsun, ister bilgelik aracısı olsun Mezmurlar Tanrı'nın halkının tarihindeki harikalarının ve Mezmur yazarının yaşamış olduğu olayların bir aynası niteliğindedir. Bir mezmur geçmişteki bir olayı yansıtabilir ve öylesine makuldür ki, her zamanda ve her durumda insanlar tarafından gerçek içinde dua olarak okunabilir¹⁶⁶.

¹⁶² Yusuf Altıntaş (II. Baskıya hazırlayan), *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, İstanbul, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001, s. 290.

¹⁶³ Yusuf Besalel, “Mahzor” *Yahudilik Ansiklopedisi*, II/374.

¹⁶⁴ Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, Çev. Dominik Pamir, Bkz; https://www.meryemana.net/katolik_kilisesi (10.06.2019)

¹⁶⁵ Yusuf Besalel, “Mezmurlar Kitabı”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, II/402-403.

¹⁶⁶ Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri; Bkz; https://www.meryemana.net/katolik_kilisesi (10.06.2019)

Mezmurlar, kurban sal kültün n kabullerinden olan ve onunla baēlantılı olarak okunan, sinagoga gerçekleştirilen ritüellerde ibadete geçişi sembolize eder¹⁶⁷. Mezmurlar'da yer alan ilahiler genellikle Tanrı'yı bir yaratıcı ve kurtarıcı olarak kutsar, İsrail'in tekrar kurulmasına dair durumlardan coşku ile bahseder. Tanrı'ya iman ve güveni ifade eden yakarıřlarla¹⁶⁸ birlikte anlayış, iyilik, sevgi hakkındaki şiirler de yer alır¹⁶⁹. Mezmurlar, insanın bütün duygularını, hislerini zlemiden tövbeye, piřmanlıēa, bedduadan iyiye istemeye, şükran duymaya, hamdetmeye ve kutsamaya kadar hepsini içerir. Bu konularla Mezmurlar inanana yardımcı olur ve yol gösteririr. Ayrıca Hristiyanlar da Mezmurlar'ı dua kitabı olarak kabul etmektedir¹⁷⁰.

1.2.4. Hristiyanlıēın Duaya Bakışı

Hristiyanlık'ta dua kavramının merkezinde, isteme eylemi bulunan bir Tanrı-insan ilişkisi bulunmaktadır. Etimolojik olarak İngilizce "*dua*" (prayer) kelimesinin kökü Fransızca "*priere*" yani "*isteme eylemi*" ya da "*talep*" anlamına gelir. Bunlarla ilgili terimler aynı zamanda eski İngilizcedeki "*frignan*" yani sorma kelimesiyle de alakalıdır¹⁷¹.

Hristiyanlıkta dua dini hayat açısından büyük bir önem taşır. Dua, Tanrı'ya ulaşma, O'nu tanıma ve vicdanın sesi olarak nitelendirildiēi için ibadetin özünü oluşturur. Duanın temelinde Tanrı'ya güven ve yüce bir inanış vardır. Luther'e göre dua, inancın eseri, Calvin'e göre Tanrı'yı kavrayabilme inancının her gün tekrarlanıřıdır¹⁷². Sderblm'e göre, Hristiyanlık kişisel duanın özel evidir. Bousset, "*Hristiyanlık dua dinidir*" der. Hristiyanlıkta dua kişisel dindarlıēın merkezinde yer alır. Hristiyan mistik Bunyan, "*Eēer hristiyan deēilsen, dua eden biri deēilsin*" der. Heiler ise, duanın sadece Hristiyanlıēın deēil tüm dinlerin temelinde yer aldıēını belirtir. Ancak, ona göre, bireysel dua yaşamının yani Tanrı'yla olan zgr ve canlı konuşma dinler tarihinde gelmiş geçmiş hiçbir dinde bulamadıēı doēal yerini Hristiyanlık'ta bulur; dua asıl yükselişini Hristiyanlık'ta yapar. Wernle, insanlık tarihinde en güçlü dua eden kişinin İsa Mesih olduēunu söyler. Felsefeci Hffding'e göre, can

¹⁶⁷ İlknur Yılmaz, Yahudilik'te Dua, s.54.

¹⁶⁸ Yusuf Besalel, "*Mezmurlar Kitabı*" Yahudilik Ansiklopedisi, II/402.

¹⁶⁹ Yusuf Altıntaş (II. Baskıya hazırlayan), *Yahudilikte Kavram ve Deēerler*, s.287.

¹⁷⁰ İlknur Yılmaz, Yahudilik'te Dua, s.54.

¹⁷¹ Karl- Friedrich Wiggermann, "Prayer" *Encyclopedia Christianity*, Grand Rapids, Michigan/Cambridge U.K. Leiden/Boston 2005, IV/323.

¹⁷² Osman Cilacı, "Dua", *DİA*, IX/530.

verdiği sırada İsa'nın söylediği “*Benim değil, senin istediğin olsun*” sözü, dua tarihinin en yüksek noktasıdır¹⁷³.

Duanın Tanrı'ya istek için yönelme ve Tanrı ile iletişim imkânı tanıyan bir bağ olmak üzere iki yönü vardır. Hristiyanlara göre duanın Tanrı ile konuşma, Tanrı'yı dinleme, Tanrı'nın varlığını tefekkür etme ve toplumsallık yönleri önemlidir¹⁷⁴. Hristiyanlar duanın Tanrı armağanı olduğuna ve Tanrısal merhametin insanı duaya yönelttiğine inanırlar. Onlara göre dua, sadece ihtiyaçların Tanrı'ya bildirilme çabası olmayıp, kişinin güçsüzlük ve Tanrı'ya olan bağımlılığını da kabullenmesi anlamına gelir. Dua bencil bir tutum değildir¹⁷⁵. Katolik Kilisesi öğretilerine göre, insanın Tanrı'ya susamasının yanı sıra, Tanrı da insanların dualarına susamıştır. Dua, insan ister bilincinde olsun isterse olmasın, Tanrı'nın susuzluğuyla insanın susuzluğunun buluşmasıdır. Tanrı, insanların kendisine olan susuzluğuna susamıştır¹⁷⁶.

İncillerin tamamında duayı ilgilendiren yetmiş beş kadar cümle tesbit edilebilmektedir. Duada İsa temel unsuru teşkil etmekle beraber Tanrı ve Kutsal Ruh duanın önemli rükünlerindendir¹⁷⁷. Dua İsa Mesih vasıtasıyla Tanrı'ya yaklaşma aracı olarak da değerlendirildiği için dua konusunda İsa Mesih'in telkinleri bulunmakta, Tanrı'ya varmanın ve O'nu tanıma yolunun Tanrı (baba), İsa (oğul) ve Kutsal Ruh'a yapılan dua ile mümkün olacağı düşünülmektedir¹⁷⁸. Dua, Tanrı'nın lütfu sayesinde zaaflarının farkında olan insanın ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu açıdan duada temel olan isteklerin dillendirilmesidir. Bunun yanında dualarda sadece istekler değil günah itirafı ve tövbe, hamd, şükür ve hayranlık ifadeleride yer alır. İnsan dua ile hem kendisi hem de başkaları için tüm bu durumları dile getirir¹⁷⁹.

Hristiyanlara göre din, yaratan, koruyan ve kendisini kurban eden Tanrı'nın varlığına bütün kalbiyle bağlanmaktır. Dua da bu kalbin tercümanıdır ve kalpte bulunan duyguları dillendirir. O'nun kutsiyeti yönünden bakılacak olunursa dua, Tanrı'yı tazim ve tesbih etmektir. Fiil ve ihsanların açısından bakılacak olursa dua, O'na yapılan şükür ve hamdin

¹⁷³ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.22.

¹⁷⁴ Mehmet Aydın, “Hristiyanlık (Kutsal Metinler, Hristiyan İnançları, Mabet ve İbadet)”, *DİA*, İstanbul 1998, XVII/102.

¹⁷⁵ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.23.

¹⁷⁶ *Katolik kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, Çev. Dominik Pamir, Bkz. <https://www.meryemana.net/kilise/hristiyan-yasaminda-duanın-yeri> (15/05/2019)

¹⁷⁷ Osman Cilacı, “Dua”, s.530.

¹⁷⁸ Abdurrahman Küçük, “İbadet (İslam Öncesi Dinlerde İbadet)”, *DİA*, İstanbul 1999, XIX/240.

¹⁷⁹ Andrew Louht, “Prayer”, *Encyclopedia of Christian Theology*, (Ed. Jean-Yves Lacoste), Routledge, New York 2005, I/ 1265.

ifadesidir. İnsanın günah halinde bulunması itibariyle de dua, alçalma ve af dilemektir. Kişinin Yüce Tanrı'ya ihtiyacı bakımından ise ibadet, dua ve taleptir¹⁸⁰.

Hristiyan düşünürlere göre, Hristiyanlık dua dinidir ve dua, kişisel dindarlığın merkezinde yer alır. Luther'in duanın önemini şu şekilde ifade ettiği nakledilir: “*Nasıl bir ayakkabıcı ayakkabı, terzi ceket üretiyorsa, Hristiyan da dua etmek zorundadır. Dua bir Hristiyanın günlük vazifesidir.*”¹⁸¹

Hristiyan düşüncesinde duanın kökeninde Tanrı'nın kendi suretine benzeyen insanı yaratması (Yaratılış, 1/6) ile Tanrı ile iletişimin başladığı yer alır ki Hristiyan düşüncesinin temelinde bulunan asli günah meselesi ile bağlantılı olarak insanın özüne dönüşünü çağırıştırır. Ardından dua, Tanrı'nın Nuh, (Yaratılış, 9/12) İbrahim (Yaratılış, 17/9-14) ve Musa (Çıkış, 19) ile yaptığı anlaşmalar ile temellendirilir. Ayrıca İncil'de yer alan İsa'nın dua ettiğini belirten ifadeler¹⁸² dua için kaynak niteliğindedir¹⁸³. İncillerde İsa'nın duaları, niçin ve nasıl dua ettiği ve insanlara, Allah'a dua etmeleri hususunda ısrarcı olduğu bildirilmektedir¹⁸⁴.

İsa herhangi bir zamanda (Luka, 18/7), akşam vakti (Matta, 14/23), gece (Luka, 11/5-13), sabaha karşı (Markos, 1/95), تنها yerlerde ve yalnız bir halde¹⁸⁵ Allah'a dualar etmiştir. O, tıpkı bir babanın evladının veya bir arkadaşın, dostunun yalvarma ve ricasını geri çeviremeyeceği gibi (Luka, 11/5-13) Tanrı'nın da kendisine dua ve yakarıшта bulunanların dualarını kabul edeceğine inanarak (Markos, 11/24), teslimiyet, samimiyet ve ihlâsla yapılan duaları mutlaka kabul edeceğini¹⁸⁶ bildirmiştir¹⁸⁷.

İsa, dua sırasında bazen diz çökmüş (Luka, 22/41), bazen secdeye kapanmış (Markos, 14/35) yahut da yüzünü göklere çevirmiş, Allah'ı tazim ve takdisde bulunmuştur. İnsanları bağışlamanın¹⁸⁸ ve Allah'a muti olmanın (Yuhanna, 15/6-7), duanın kabul edileceğine yardımcı olacağını bildirmiştir¹⁸⁹. Yeni Ahit'te İsa'nın 17 ayrı bölümde dua ettiği

¹⁸⁰ Sait Kar, Farklı Dinlerin Gerçeklik İddiaları Açısından İbadet Anlayışlarının Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007, s.71.

¹⁸¹ Ümit Horozcu, s. 22.

¹⁸² Luka 5/16; 6/12; 9/29.

¹⁸³ Andrew Louth, “Prayer”, s.1265.

¹⁸⁴ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.44.

¹⁸⁵ Matta,14/23; Markos1/35; 14/35; Luka, 6/12; 9.18.28; 22/39-40.

¹⁸⁶ Markos,15/35-36; Luka,22/42; Luka,18/13-14; Yuhanna,15/6-8; Matta,6/5; Luka, 11/9-10; 18/7-8; Markos, 11/24-26; Yuhanna, 15/6-7.

¹⁸⁷ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.44.

¹⁸⁸ Yuhanna, 17/1; Matta,14/19; Matta, 6/10; Markos, 12/25; Matta, 6/12,14; Markos, 12/25.

¹⁸⁹ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.44.

görülmektedir. En güç anlarında (Luka, 5/15-16) davetini yaparken,¹⁹⁰ mucizelerini gerçekleştirirken (Matta, 22/32) ve başkalarını kurtarmak için (Luka, 23/34) yaptığı dualar şeklinde İsa'nın dualarını sınıflandırabiliriz.¹⁹¹

Hristiyan düşüncesine göre kişi, kilisede cemaatle veya ferdi olarak dua edebilir ve bunun iki şartı vardır. Birincisi duaya Mesih'in adıyla başlanmalıdır. Çünkü insan günaha düştüğünden dolayı Tanrı'nın rızasından uzaklaşmıştır, bu uzaklık Mesih'in kanı sayesinde zail olur. Pavlus bunu şöyle dile getirmektedir: *"Fakat bir zamanlar uzak olan sizler, şimdi Mesih İsa'da, Mesih'in kanı sayesinde yakınsınız"* (Efesliler'e Mektup, 2/13). Bazı Hristiyanlarca duaya Mesih'in adıyla başlamanın, derin bir sırrının olduğu ve Mesih'in dua edenle bütünleştiği düşünülür. Öyle ki, artık dua edenin isteği onun isteği, dua edenin salahlı onun salahlı, dua edenin hayatı onun hayatı olur, kısacası o adeta dua eden için yaşar¹⁹². Kişi cemaatle de dua edebilir. Böylelikle duada kilisenin bütün üyelerine yer verebilir, hatta vermelidir¹⁹³. İnsan kendisi için olduğu gibi, başkaları için de dua edebilir¹⁹⁴. Eğer bir meselede birçok kişi dua ederse, o işin gerçekleşme ihtimali artar. Böylece Tanrı'nın kullarının birbirlerine olan bağlılıkları da artar. Böyle bir birlik ise Tanrı'nın kiliseden istediği şeydir. D.Nordin, başkası için dua yapan kimseyi *"Bir eline problemi, diğer eline ise Tanrı'nın elini alıp, bu ikisini birleştiren kişi olarak tanımlar"*¹⁹⁵. Başkası için yapılan dualar Tanrı'nın rızası, affı ve dindarlık için olduğu kadar, dünyevi herhangi bir şey içinde¹⁹⁶ olabilir¹⁹⁷.

Duanın ikinci şartı, tam bir inanç ve güven ile yapılması gerektiğidir¹⁹⁸. Markos İncili, İsa'nın şöyle dediğini nakleder: *"Doğrusu size derim ki: Kim bu dağa "kalk denize atıl" der ve yüreğinde kuşku duymadan dediğinin olacağına inanırsa, dilediği yerine gelecektir. Bunun için size diyorum ki, duayla dilediğiniz şeyi daha şimdiden almış olduğunuza inanın, dilediğiniz yerine gelecektir. Kalkıp dua ettiğiniz zaman, birine karşı şikâyetiniz varsa onu bağışlayın ki göklerde olan babanız da sizin suçlarınızı bağışlasın."* (Markos, 11/23-26)

¹⁹⁰ Markos, 6/46; Luka, 11/1.

¹⁹¹ Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta ibadet*, Ayışığı Kitabevi, İstanbul 2003, s.17.

¹⁹² Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta ibadet*, s.15.

¹⁹³ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, Salkımsöğüt Yay. Ankara 2008, s. 183.

¹⁹⁴ Luka, 6/26; Yuhanna, 17/9, 11,15-17,20.

¹⁹⁵ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.45.

¹⁹⁶ Matta, 6/11-13; 14/19; Markos, 14/35-38; Luka,9/16.

¹⁹⁷ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.44.

¹⁹⁸ Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta ibadet*, s.15.

Kişinin dua ederken ikiyüzlü olmaması, yalnız ve gizlice Tanrı'ya yönelmesi, söz kalabalığı edip putperestler gibi boş sözleri tekrarlayıp durmaması gerektiği dua adabı hakkındaki tavsiyelerdir (*Luka, 11/24*).

Hristiyan inancına göre, dua etmeyi gerekli kılan bazı şartlar vardır ki bu şartlar İncillerde de zikredilir. Buna göre, şeytanın baştan çıkartmasına karşı koyabilmek (Matta, 26/41), başlıca nimetlere nail olabilmek (Yuhanna, 4/10; 6/27) ve özellikle de ahir zamanda kurtuluşa ulaşabilmek (*Luka, 21/36*) duayı gerekli kılan amaçlardan bazılarıdır¹⁹⁹.

Hristiyan düşüncesine göre Tanrı her zaman dualara kulak verir. Hristiyanlara göre dua manevi bir etkinlik olsa da kişinin mantıklı bulduğu, maddi ve bedensel olarak gereksinim duyduğu şeyler de Tanrı'dan istenebilir. Mesela, Calvin, duanın iki kısmından birinin istek duası diğzerinin ise şükür duası olduğunu söyler, yani insanların kendi Tanrısına, verdiği nimetlerden ötürü şükranlarını ifade ettiği duadan bahseder²⁰⁰. İsa'nın yaptığı "*Rabbin Duası*" istek dualarına örnek iken, "*Mesih'in şükran duası*" diye isimlendirilen dua, (Matta, 11/25-26) İsa'nın Lazard isimli kişinin öldükten sonra dirilmesini gördüğünde ettiği dua (Yuhanna, 11/41-42), Kitab-ı Mukaddes'te yer alan pek çok şükür duasına verilebilecek örneklerdir. Ayrıca duada kurtuluşa götüreceğ şeylerde istenmeli, kurtuluşa zarar verecek şeyler istenmemelidir²⁰¹. Katoliklere göre azizlerin duaları talep edilmelidir. Çünkü onlar sürekli Tanrı'nın huzurunda durup hizmetinde bulunurlar²⁰². Onların duası yeryüzündeki bütün hristiyanların huzur ve sükûneti için önemli görülür. Ayrıca kurtuluşa azizlerin duası ile erişilebilir. Çünkü onlar Tanrı'nın yanında önemli kimseler kabul edilir. Azizlere dua etmekle dualarının kabul olacağına inanılır²⁰³.

Hristiyan düşüncesinde de kişinin beddua etmesi vardır ancak benimsenmez. Nitekim Kitab-ı Mukaddes'te, "*Size zulmedenler için iyilik dileyin. İyilik dileyin, lanet etmeyin*" (Romalılar, 12/14) ifadesi yer almaktadır. Buna rağmen Kitab-ı Mukaddes'te pek çok beddua örneği bulunmaktadır. Yeruşalim surlarının onarılmasıyla ilgili olarak kendileriyle alay edilen inananların duası açık bir bedduadır (*Nehemya, 4/4*). İncil'de adı geçen peygamberlerden

¹⁹⁹ Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta İbadet*, s.16.

²⁰⁰ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.41.

²⁰¹ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s. 41-42.

²⁰² Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s.183.

²⁰³ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 221.

Yeremya'nın kendisine zarar verenler için ettiği beddualar (Yeremya, 12) ve Nuh'un bedduası yine bu kabildendir ²⁰⁴.

Hristiyan düşüncesinde hristiyanlar, Tanrı'dan af dilerken bizzat Kitab-ı Mukaddes'te geçen ifadeleri kullanırlar. Örnek verecek olursak "*Rabbin Duası*" içerisinde yer alan, "*Bize karşı suç isleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla*" (Matta, 6/12) sözlerini kullandıkları gibi²⁰⁵.

Hristiyanlar Yuhanna'da geçen, "*Kimin günahlarını bağışlarsanız onlar bağışlanmış olur ve kimlerinkini alıkoyarsanız alıkonmuş olur.*" (Yuhanna, 20/23)ve "*Rab Tanrım'a dua edip günahlarımızı itiraf ettim. Şöyle dedim: Ya Rab, kendisini sevenlerle, buyruklarına uyanlarla yaptığı antlaşmaya bağlı kalan yüce ve görkemli Tanrı!*" (Daniel, 9/4)ifadelere dayanarak yaptıkları günah itirafıyla yaşadıkları pişmanlıklarını bir papazın karşısında itiraf ederler. Hristiyanlar bu itiraf ve duyulan pişmanlıkla af dileklerinin kabul edileceğine inanırlar.

İslamiyet'te olduğu gibi Hristiyanlık'ta da kalıplaşmış dua örnekleri vardır. Bu kalıplaşmış dualar genellikle Mezmurlar'a dayandırılmaktadır. Bunun dışında "*Göklerdeki Babamız*", "*Selam sana*", "*Babaya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a şan ve şeref olsun*", "*Allah'ın Meleği*" diye isimlendirilen dualar da bulunmaktadır²⁰⁶. Kalıplaşmış duaların önemli dini şahsiyetler tarafından da yapıldıklarına inanılır. Hatta İsa çarmıha gerildiğinde kendisinin söyleyecek bir şeyi kalmayınca Mezmurlar'dan birinde bulunan ifadeleri kullanarak dua ettiğine inanılır. Luther'e göre kişi bir başkasının duasından alıntı yaparak duasına başlayabilir. Böylelikle kendi dualarına geçiş için bir ön hazırlık olabilir²⁰⁷. Buna rağmen kişinin kendi cümleleri ile yaptıkları dualar daha özeldir.

Hristiyanlıkta duanın belli esaslar çerçevesinde yapılması ilk defa İznik konsilinde kararlaştırılmış, daha sonra Vatikan bu esaslar üzerinde bazı değişiklikler yapmıştır. Hristiyanlar için pazar ayinleri, sabah ve akşam yapılan dualar önemlidir. Hristiyanlıkta en yaygın dualardan biri Matta İncili'nde yer alan İslamdaki Fatiha Suresi'nin önemine sahip Rab Duası'dır²⁰⁸. Bu dua toplu ibadetin doruk noktasını teşkil etmekte olup genellikle

²⁰⁴ Yaratılış: 9/25-27; Ümit Horozcu, s.48.

²⁰⁵ Ümit Horozcu, s.54.

²⁰⁶ Ümit Horozcu, s.56.

²⁰⁷ Ümit Horozcu, s.57.

²⁰⁸ Ekrem Sarıkoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 2011, s.296.

Tanrı'ya yönelik bir yüceltme ve teslisin ikrarı ile tamamlanır²⁰⁹. Katolik kilisesinde günde yedi ayrı dua saati bulunmaktadır. Ortodoks kilisesinin geleneğinde gün batarken okunan “vesperum” günün ilk duasını teşkil eder. Bu duaların dışında yemek, uyku, evlenme, cenaze, ölümler için, yağmur, hac, kurban, Tanrı'ya yakın olma, iman, takdis, kiliseye kabul, vaftiz, günah çıkarma, af, bereket, hamd, şükür ve merhamet, yardım ve himaye, iyi ahlak, idrak ve zihin açıklığı, hastalık-sağlık, barış ve istenmeyen şeylerden kurtulma gibi hayatın bütün yönleri ile ilgili dualar söz konusudur²¹⁰. Genel olarak kiliselerdeki dua şekilleri pek fazla değişiklik göstermez²¹¹.

Ayrıca Hristiyanlık'ta ölmüş insanlar için dua edilip edilmeyeceği üzerinde de durulmuştur. Bu konuda ihtilaf edilmiştir. İmansızlarla kutsal ölümlere dua edilemeyeceğini söyleyen Agustin istisna edilecek olursa peygamber, aziz ve şehitler ile günahını itiraf edip affedilerek ölen kimseler için, arkasından dua edilmesi hususunda ittifak edilmekle birlikte, günahkâr olarak ölmüş olanlar ihtilaf konusudur. Öldükten sonra kendi adıyla anılan bir mezhebin kurucusu olan Aeriüs'a göre bu durumdaki kimseler için dua etmek doğru değildir. Zira bu, hayatta iken insanları, öldükten sonra dostlarının kendilerini kurtaracağı ümidiyle günah işlemeye sevk edebilir. Batı orta çağının genel Katolik anlayışına göre, ölmüş kişiye yapılan duanın temel amacı, onun ruhunu cefa ortamından kurtarmaktan ibaret olduğu için, inançlı kimselerin duası, inancı olup da cahilce bir şekilde günah işleyen ve ondan kurtulamadan ölen kimselere bu konuda faydalı olur²¹².

Tüm Hristiyanlar tarafından kullanılan genel bir dua kitabının bulunduğundan söz edilmese de pek çok Hristiyan mezhebinin kendilerine ait kitapları vardır. Anglikanların halen kullandıkları “*Book of Common Prayer*” isimli İngilizce kaleme alınmış dua kitabı, bunların en önemlilerinden biridir. Lutheran Kilisesi'nde kullanılan “*Agenda*” isimli dua kitabı, Birleşik Metodist Kilisesi'nin kullandığı “*The Upper Room*” isimli kitap ve Roma Kilisesi mensuplarınca kullanılan “*Breviary*” önemli dua kitaplarındandır²¹³. Öte yandan, Hristiyanlık'ta Kitab-ı Mukaddes, bilhassa Mezmurlar bölümü, duaların çokça elde edilip okunduğu, nasıl dua edileceğinin öğrenildiği kaynaktır²¹⁴.

²⁰⁹ Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık*, İsam Yay, İstanbul 2008. s.150.

²¹⁰ Adil Bebek, *Din ve düşünce Açısından Dua*, s.45.

²¹¹ Osman Cilacı, “Dua”, *DİA*, IX/530.

²¹² Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.46.

²¹³ Ümit Horozcu, *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*, s.23.

²¹⁴ Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, Çev. Dominik Pamir, s. 586 ; <https://www.meryemana.net/kilise/eski-ahitte>

1.2.5. İslamiyetin Duaya Bakışı

Arapça “*de’a-yed’u*” sözlerinden alınan “*çağırarak, davet etmek, Allah’tan inayet, rahmet, nusret ve selamet istemek, rızık ve afiyet talep etmek*”²¹⁵ gibi manalara gelen dua, İslamiyet’te önemli kavramlardandır.

Kur’an’da “*dua*” lafzıyla ilgili ayetler geniş yer tutar. İki yüz kadar ayet doğrudan doğruya dua konusundadır; ayrıca tövbe, istiğfar gibi kulun Allah’a yönelişini O’ndan dileklerini ifade eden çok sayıda ayet de geniş anlamda dua ile alakalıdır. Kur’an’da Allah, her şeyi bilen, yerli yerinde, en güzel bir şekilde yapıp idare eden, yegâne olan; yarattıklarını çaresizliğe, ümitsizliğe terk etmeyen, ihtiyaçlarını karşılayan, tövbe, niyaz ve dualarını kabul eden olarak tanıtılır. Öyleyse İslamiyete göre; Allah’a hamd ve senadan tazime, hacdan namaza, zikirden dua ve niyaza kadar her türlü ibadet, duanın kapsamına girer²¹⁶. Hatta Kur’an dua ile başlar dua ile biter. Fatiha, Felak ve Nas Sureleri birer duadır. Birçok dua ayetleri ile Allah kullarını dua konusunda eğitir, yönlendirir, sevgi-saygı, mutluluk gibi olgunluklara sahip olmayı amaçlamalarını ister²¹⁷. Bununla birlikte Kur’an-ı Kerim’de yüzden fazla ayette peygamberlerin, salih insanların veya salih toplulukların dualarından söz edilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık yetmiş kadar ayette ise peygamber dualarından bahsedilmektedir. Bu ayetlerde Kur’an-ı Kerim’de adı geçen on dört peygamberin hususi duaları konu edinilmektedir.

Kur’an’da dua kelimesinin geçtiği ayetler incelendiğinde dua kelimesi altı anlamda kullanılmaktadır.

1- Dua, söz²¹⁸

“*Azabımız onlara geldiğinde çağırışları, “Biz gerçekten zalim kişilermiyiz” demelerinden başka bir şey olmadı.*” (Araf 7/5)

2- Birini çağırarak

“*Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Resulüne uyun. Ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız.*” (Enfal 8/24)

²¹⁵ Osman Cilacı, *İlahi Dinlerde Dua*, Arı Basımevi, Konya 1982, s.20.

²¹⁶ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.48.

²¹⁷ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısında Dua*, s.52.

²¹⁸ Mukatil b. Süleyman, *Kur’an Terimleri Sözlüğü*, (Ter. M. Beşir Eryarsoy), İşaret Yayınları, İstanbul 2004, II/377.

“Allah kullarını esenlik yurduna çağırıyor ve O, dilediğini doğru yola iletir.” (Yunus 10/25)

3- Dua etmek, Yalvarıp-Yakarmak:

“Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakıным. Bana dua ettiğі vakit dua edenin dileğіne karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.” (Bakara 2/186)

“Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.” (Araf 7/55)

4- Bir şeye sevk etmek, teşvik etmek:

“Onları doğru yola çağırmış olsanız işitmezler. Ve onları sana bakar görürsün, oysa onlar görmezler.” (Araf 7/198)

“(İnsanları) Allah’a çağırın, iyi iş yapan ve “Ben müslümanlardanım” diyenden kimin sözü daha güzeldir.” (Fussilet 41/33)

5- İbadet Etmek ²¹⁹

“(Ey kâfirler!) Allah’ı bırakıp da taptıklarınız sizler gibi kullardır. (Onların tanrılığı hakkında iddianızda) doğru iseniz, onları çağırın da size cevap versinler!” (Araf 7/194)

“Ey insanlar! (Size) bir misal verildi; şimdi onu dinleyin: Allah’ı bırakıp da yalvardıklarınız (taptıklarınız) bunun için bir araya gelseler bile bir sineğі dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan geri de alamazlar. İsteyen de aciz, kendinden istenen de!” (Hac 22/73)

6-Sual, istifham²²⁰

“Bizim adımıza Rabbine dua et, bize onun ne olduğunu açıklasındediler. Musa: Allah diyor ki: “O, ne yaşlı ne de körpe; ikisi arasında bir inek” Size emredileni hemen yapın, dedi.” (Bakara 2/68)

“Bu defa: “Bizim için Rabbine dua et, bize onun rengini açıklasın,” dediler. O diyor ki: “Sarı renkli, parlak tüylü, bakanların içini açan bir ineştir” dedi.” (Bakara 2/69)

Buradan yola çıkılarak denilebilir ki, dua kavramı Kur’an-ı Kerim’de söz, soru, Allah (c.c.)’a yalvarmak, istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O’nun lütfunu dilemek, çağırarak,

²¹⁹ Mehmet Soysaldı, *Kur’anda Dua*, Şule Yayınları, İst-1999, s.57-66.

²²⁰ Mukatil b. Süleyman, *Kur’an Terimleri Sözlüğü*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), II/380.

seslenmek, davet etmek, ibadet etmek ve yardıma çağırmak, bir şeye sevk etmek, teşvik etmek anlamlarında kullanılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de dua kelimesi yalvarma yakarma manalarının dışında kullanıldığı gibi dua ile aynı ve yakın anlamda kullanılan kelimelerde bulunmaktadır.

İbtihal: Yalvarma ve yakarma, ihlâs ve ısrarla dua etmek ve lanet etmek gibi manalarda kullanılmaktadır²²¹.

“Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda çekişenlere de ki: Geliniz, sizler ve bizler de dâhil olmak üzere, siz kendi çocuklarınızı biz de kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarınızı, biz de kendi kadınlarımızı çağıralım, sonra da dua edelim de Allah'tan yalancılar üzerine lânet dileyelim.” (Al-i İmran 3/61).

İstiane: Yardım istemek, yardım talep etmek veya dilemek demektir²²².

“Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir.” (Bakara 2/45)

İstiaze: Sığınma, bağlanma, korunma, güvenme anlamına gelir. Her türlü kötülükten, Allah'asığınıp, yalnızca ondan yardım istemeyi ifade eden dua kelimesidir²²³.

“Rabbim! Bilmediğim şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen kaybedenlerden olurum” dedi.” (Hud 11/47)

İstiğfar: Allah (c.c.)'tan bağışlanma dileme manasına gelir. İstiğfar kelimesi, dünyada veya ahirette bir yarar elde etmekten ziyade uhrevî bir zarardan kurtulma manasını içerir. Bu yönüyle duaya nispetle daha dar anlamlı ve onun bir türü olarak görünmektedir²²⁴.

“Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin!” (Hud 11/3, 52, 61, 91)

Tövbe: Geri dönmek, rücu etmek, dönüş yapma anlamlarına gelen kelime *“dinde yerilmiş şeyleri terkedip övgüye layık olanlara yönelme”* biçiminde tanımlanır²²⁵. Yani yapılan hata ve günahlardan dolayı kesin pişmanlık duyup onlardan geri dönüş yapmak, vazgeçmek demektir.

²²¹ Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. İbni Manzur, *Lisan'ul Arab*, “b-h-f”, Beyrut, Dâru's-Sadr.

²²² Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Ragıp el-İsfehani, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, (Çev. Yusuf Türker), İstanbul-I.Baskı, Pınar Yayınları, s. 354.

²²³ Dini Terimler Sözlüğü, “İstiaze”, MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara 2009, s.179.

²²⁴ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.16.

²²⁵ Bekir Topaloğlu, “Tövbe”, *DİA*, İstanbul 2012, XLI/279.

“Kim (bu) haksız davranışından sonra tövbe eder ve durumunu düzeltirse şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Maide 5/39)

Salât: Dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak manalarına gelir²²⁶. Bu kelime dini literatürde rükû ve secdeli namaz içinde isim olarak kullanılmıştır²²⁷.

“İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.” (Bakara 2/157)

“Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtip yüceltirsin. Ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (onları yatıştırır). Allah işitendir, bilendir.” (Tevbe 9/103)

Tazarru: Yalvarıp yakarma, yardım talep etme manalarına gelir²²⁸. Kur'an'da bazen istenmeyen bir durumdan kurtarması için Allah'a yalvarma ve yapılacak duada bulunması tavsiye edilen nitelik manasında kullanılmıştır.

“Kendi kendine, yalvararak (tazarru ederek) ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam Rabbini an. Gafillerden olma.” (A'raf 7/205)

“Şüphesiz ki, senden önce ümmetlere peygamberler göndermiştik; onları yalvarsınlar diye darlık ve sıkıntıya sokmuştuk.” (En'am 6/42)

Zikir: Anma, hatırlama, hatırd tutma gibi anlamlara gelen kelime terim olarak; namaz kılma, dua etme, nasihat etme, istiğfar gibi anlamalara gelmektedir²²⁹. Aslında duanın aynı zamanda zikir sayılması, hatta İslam literatüründe çoğunlukla “ezkar ve ed'iyе” gibikelimelerle ifade edilmesi ve bu iki kavramın birlikte kullanılması duanın içerdiği bu saygı unsurunun sonucudur. Bu şekilde dua ifadelerinin biri zikir ve saygı, diğeri de herhangi bir dilek olmak üzere iki unsurunun olduğunu göstermektedir²³⁰.

İslam düşüncesine göre, duada iki önemli unsur vardır: Bunlardan biri davet etmektir. Bir diğeri ise yardım isteğinde bulunmaktır. İnsan hem Allah'ı tesbih, tenzih, sena ve zikrederek över ve böylece Allah'ı davet etmiş olur, hem de Allah'a kendisine verdiği nimetlerin farkında olduğunu bildirerek çağrıda bulunur ki, bu durumda da hamd ve şükür vardır. Duanın ikinci unsuru ise, yardım istemektir. İnsan, bazen yaptığı yanlışın affedilmesini

²²⁶ M. Kâmil Yaşaroğlu, “Namaz”, *DİA*, İstanbul 2006, XXII/350.

²²⁷ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.17.

²²⁸ İbn Manzur, *Lisan'ulArab*, d-r-a md.

²²⁹ İbn Manzur, *Lisan'ulArab*, z-k-r md.

²³⁰ Selahattin Parlador, “İslamda Dua”, *DİA*, İstanbul 1994, IX/532.

isteyebilir. Bu tövbe ve istiğfardır. Bazen de kişisel fayda sağlamak, rahata ermek, başkaları için yardım istemek amacıyla dua eder. Bu nedenle duanın içerisinde hem tesbih, tenzih, sena ve zikir vardır, hem de tövbe, affedilme ve yardım isteme vardır.

İslam düşüncesinde hangi sebeple yapılırsa yapılsın hiç şüphe yok ki, duanın ilk konusu, Allah'asaygıdır. İnsanın, mutlak kudret sahibi karşısında güçsüzlüğünü kavrar. Ayrıca insan, Allah'la da iletişimde bulunmasının getirdiği gücü hisseder. O'na saygı duyarak itaat eder²³¹. Zira dua etmek, bir sevgi göstergesidir. Yani dua hem yakınlık ve sevginin ifadesi hem de inanmanın ve tanınmanın da yoludur.

İslamda Allah'ın zatından başkasına dua etmek yerilmiş ve şirk olduğu bildirilmiştir. *“Sana ne bir yarar ne de bir zarar verebilecek durumda olmayan varlıkları Allah'la beraber anıp onlara yalvarıp yakarma: çünkü eğer böyle yaparsan muhakkak ki zalimlerden olursun!”* (Yunus 10/106). Bu durum dua ederken dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Yani İslamda sadece Allah'a dua etmek ve sadece O'ndan istemek gerekir. Çünkü duada Allah'ı ve O'na ait hâkimiyeti ve ilahlığı tanımak ve kendisinden başka ilah olmadığını itiraf etmek iman gereğidir. Bu durum dualarda da ön plandadır. İster dünyevi olsun ister uhrevi olsun, bütün istekler Allah'a bildirilirken araya hiçbir aracı konulmaz. Allah'tan başka hiçbir varlığın dualara cevap veremediğine inanılır. Bu nedenle dua sadece Allah'a yapılır ve sadece Allah'tan yardım istenir. *“Yalnız sana ibadet (kulluk) ederiz, yalnız senden yardım isteriz.”* (Fatiha 1/1-4) Dua eden kişi, bütün ihtiyaçları giderenin Allah olduğu anlayışı içindedir. Hz.Muhammed *“Hepiniz ihtiyaçlarınızın tümünü Rabbinizden isteyin; hatta kopan bir ayakkabı bağını bile!”* (Tirmizî, Daavat, 149) buyurarak buna dikkat çekmiştir.

İslam düşüncesinde dua sadece bir psikolojik rahatlama aracı ve bazı insanların zannettiği gibi, işleri görünmeyen bir İlah'a havale etmek değildir. Dua, bir korkunun, bir endişenin, bir ürpertinin sonucunda bir sığınma, o ürpertiden kurtuluş arzusu da sayılmaz. Dua islam düşüncesinde kulluğun zirvesi ve hayatın amacıdır.

Hiz. Muhammed (s.a.s) *“Dua ibadetin özüdür”* (İbn Mace, Dua,34), *“Müminin silahıdır”*, *“Dinin direğidir”*, *“Göklerin ve yerin nurudur”*²³² diyerek hem bir dua tanımı yapar hem de duanın önemine dikkat çeker.

²³¹ Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi*, s.194.

²³² Hâkim Ebû Abdullaah En-Nisaburi, el-Müstedrek Ale's Sahihayn, Mektebe Matbaatü'l-İslamiyye, Halep Tarihsiz. 1, s.492.

İslam inancına göre insanların dua etmeleri, insan olma özelliğinin gereğidir. Lokman Suresi'nin 32. ayetinde bunu görmekteyiz. *“Onları, (denizde) bir dalga gölgelikler gibi kapladığında, dini Allah’a has kılarak O’na yalvarırlar. Allah, onları kurtarıp karaya çıkarınca, onlardan bir kısmı orta yolu tutar.”* Hatta dua sadece insanlara has değildir. Kur’an’da meleklerin, dualarından da söz edilir. *“Arş’ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamt ederek tespih ederler, O’na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: “Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O hâlde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azabından koru.”* (Mü’min 40/7) ayetinde olduğu gibi.

İslam düşüncesinde dua insanı Allah katında değerli kılar ve duası olmayan insanın değerinden de bahsedilmez. *“Ey Muhammed! De ki: Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak.”* (Furkan 25/77)

Kur’an duanın adabı ile ilgili tavsiyelere de yer verir. Duanın samimiyet ile ümit ve korku içinde olması gerektiğini *“Rabbimize alçak gönüllükle ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah’a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah’ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır.”* (Araf 7/55-56) ayetiyle bildirilir. O’nun isimleriyle dua etmek gerektiğini *“De ki: (Rabbinizi) ister Allah diye çağırın ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O’nundur...”* (İsra 17/110) *“En güzel isimler Allah’ındır. O’na o güzel isimleriyle dua edin ve O’nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır.”* (Araf 7/180) ayetleriyle, duanın sonunda müminlerin özelliğinin hamd etmek olduğu *“Dualarının sonu da âlemlerin Rabbi Allah’a hamddir.”* (Yunus 10/10) ayetiyle haber verir. Ayrıca dua ederken abdestli olmak, kibleye yönelmek, elleri kaldırarak, alçak sesle, tevazu içinde olmak da önerilir. Duada ifadeler yapmacık olmamalıdır. Taşkınlık ederek bağırarak çağırarak dua edilmemelidir.

İslamda kişi kendisi için istekte bulunabildiği gibi başkası içinde duada bulunabilir. Hatta ölmüş insanlar içinde dua yapılabilir. Ben yerine biz dilini kullanarak başkaları içinde duada bulunur. Örnek olarak Fatiha Suresi’nde: *“Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz”* (Fatiha 1/4) ve daha birçok ayette de “Rabbena” şeklinde “biz” zamiri kullanılmıştır. Müslümanların birbirlerine dua etmeleri birbirlerine karşı en önemli kardeşlik vazifesi kabul edilir. Bunu *“Bir de onlardan sonra gelenler, derler ki: Ey Rabbimiz bizi ve*

bizden önce iman eden kardeşlerimizi bağışla ve müminlerden hiçbirine karşı kalplerimizde, kin- nefret, yersiz düşünce ve duygulara yer bırakma. Ey Rabbimiz sen sonsuz şefkat sahibisin ve sınırsız merhamet kaynağısın” (Haşr, 59/10.) ayetinde en güzel şekilde görmekteyiz

Hız.Muhammed de kendisi ve tüm inananlar için dua etmeyi tavsiye etmektedir. Hız. Muhammed’in umreye gitmek için kendisinden izin isteyen Ömer’e, “*Kardesim! Dualarına bizi de ortak et, bizi unutma*” (Tirmizi, Daavat, 109) şeklindeki ifadesi, başkası için yapılan duanın Hız. Muhammed’in hayatındaki örneklerdendir. Hız. Muhammed kardeşinin gıyabında yapılacak duaya meleklerin âmin dediğini bildirerek insanları başkaları için duaya teşvik eder(Ebu Davut, Salât, 64). Ayrıca “*Bil ki, Allah’tan başka ilah yoktur. (Habibim!) Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de duracağınız yeri de bilir.*” (Muhammed 47/19) ayetinde peygamberden hem kendisi hem de mümin erkek ve mümin kadınların günahlarının bağışlanması için bağışlanma dilemesi bildirilir.

İslamda dua bilinçli bir şekilde ve samimi olarak içten yapılmalıdır. Kişi dua ederken kabul edileceğine inanmalı, ancak her türlü duanın da kabul edileceğini düşünmemelidir. Bunu yanında Hız. Muhammed “*Sizden biri dua edince Ya Rabbi dilersen beni affet! Ya Rabbi dilersen bana rahmet et! demesin. Bilakis, azimle (kesin üslupla) istesin, Zira Allah’ı (şu veya bu işe) zorlayabilecek hiçbir kudret yoktur.*” (Ebu Davut, Salât,358) buyurarak duada kararlı olmanın önemine dikkat çekmiştir. Duanın kabulü, bazen istenilen şeyin bizzat kendisinin verilmesi şeklinde olduğu gibi, bazen de Hız. Meryem’in annesinin Allah’tan bir erkek evlat isteyip de ona kendisi için daha hayırlı olan bir kız evlat verilmesi “*Hani, İmran’ın karısı, “Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin” demişti. Onu doğurunca, “Rabbim!” dedi, “Onu kız doğurdum.” -Oysa Allah, onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- “Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum.*” (Ali-İmran-35-36) örneğinde görüldüğü üzere daha iyisinin lütfedilmesi tarzında olur²³³. İslamda duaların kabul edilmesi öncesinde yapılacak işlere de bağlıdır. Cennet dileğinde bulunan bir kişinin bu dünyada salih ameller işlemesi gereklidir. Tövbesinin kabul edilmesini isteyen birinin tövbe ettiği duruma bir daha dönmemesi gerekir. İslamda küfür, haram veya şer olan şeyler içinde dua edilmez.

²³³ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.51.

Kur'an-ı Kerim'de duaların kabul edilmesi “*isticabet*” konusu ile ilişkili olarak da ele alınır. Allah kendisine dua ettiğinde kulun duasına icabet edeceğini Kur'an'da açıklar. Kur'an'da isticabet fikrine o kadar önem verilir ki duaya cevap vermemek sahte ilahlığın en belirgin alameti sayılır. Kâfirlerin Allah'tan başka taptıkları ilahlar, onların dualarına cevap vermezler ibadet edenleri kendilerine ne kadar yalvarsa da onlara karşılıkta bulunamazlar. Onlar kâfirlerin dualarını işitmezler, işitseler bile cevap vermekte acizdirler²³⁴. “*Eğer onları (putları) çağırırsanız, sizin çağırmanızı işitmezler. Faraza işitseler bile, size cevap veremezler. Kıyamet günü de sizin ortak koşmanızı reddederler. (Bu gerçeği) sana, her şeyden haberi olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.*” (Fatır 35/14)

“*El açıp yalvarmaya lâyık olan ancak O'dur. O'nun dışında el açıp dua ettikleri onların isteklerini hiçbir şeyle karşılamazlar. Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan kimse gibidir. Hâlbuki (suyu ağzına götürmedikçe) su onun ağzına girecek değildir. Kâfirlerin duası kuşkusuz hedefini şaşırmıştır.*” (Rad 13/14)

Bu ayette de Allah'ın darda kalanın duasına icabet ettiği vurgulanır ve bu şekilde tevhit ilkesinin altını bir kez daha çizer. “*(Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine dua ettiği zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hâkimleri kılan mı? Allah'tan başka bir ilah mı? Ne kadar da kıt düşünüyorsunuz?*” (Neml 27/62)

İslamda sadece müminlerin dualarına cevap verildiğine inanılmaz. Allah kendisine inanmayan ve karşı gelenlerinde bu dünyaya ait dualarını kabul eder. Dualarda mümin-kâfir ayırımına gidilmeden, kâinatın bütünlüğü içerisinde, ilahi plana aykırı olmadığı müddetçe Allah herkesin duasını kabul edebilir²³⁵.

Duanın belli bir zamanı ve mekânı yoktur. Duanın zamanı ve yeri için bir sınır konulmamıştır. Yani dua her zaman ve her yerde yapılır. İslam inancına göre mümin duayı bir hayat tarzı haline getirmeli ve hayatının hiçbir anında duadan uzak durmamalıdır. Sadece sıkıntı anlarında değil her durumda dua edilebilmeli, bollukta da darlıkta da zenginlikte de fakirlikte de daima O'na yönelmelidir. Allah Kur'an'da dualarını kabul ettiği örnek mü'minlerin her zaman ve her yerde ve her şekilde Allah'ı ve Allah'ın ayetlerini düşünerek imanlarını tazelediklerini belirterek, onların örnek dualarını bizlere anlatır.

²³⁴ İzutsu Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, (Çev. Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul Tarihsiz, s.228.

²³⁵ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.51.

“Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah’ı anarlar.” (Al-i İmran 3/191)

Bundan anlaşılıyor ki dua gerek ayakta gerekse de oturarak veya uzanarak yapılmasında hiçbir sakınca yoktur. Önemli olan ihlâsla ve samimiyetle Allah’a yönelerek yapılmasıdır. Ancak İslam düşüncesinde bazı zaman ve mekân unsurları da vardır. Bu durumlar kişinin samimiyetine ve duyarlılığına katkı sağlayabilecek öğeler olarak algılanır. İnsanın duyarlılığının arttığı manevi duyguların doruğa ulaştığı zaman ve mekânlar diğer normal zaman ve mekânlardan farklıdır. Hz. Muhammed gecenin son üçte birinde, farz namazların sonunda, savaş esnasında, ezan ile kamet arasında, yağmur yağarken, secdede iken, seher vakitlerinde,²³⁶ Cuma saatinde, oruçlu orucunu açtığı zamanda, Kurban Bayramı arifesinde, Kadir gecesinde duaların yapılmasını tavsiye etmiştir.

“Ezan ve kamet arasında yapılan dualar geri çevrilmez.” (Ebu Davut, Salât, 27)

“Oruçlunun duası geri çevrilmez.” (Tirmizi, Daavat, 129)

İslam düşüncesinde duaların belirli bir tasnifinin yapılması genelde din psikolojisi alanında olmuştur. Örneğin Hayati Hökelekli duaları istek ve dilek duası, şükür duası, şefaât duası, tapınma ve övgü duası, günahları itiraf ve bağışlanma duası olmak üzere sınıflandırırken,²³⁷ Adil Bebek duaların tasnifini şu şekilde yapmıştır²³⁸.

1- Sahipleri bakımından dua;

- Kavli: *“Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın.” (Bakara 2/128)*

- Fiili: *“Hani, Musa kavmi için su dilemişti. Biz de “Asanı kayaya vur” demiştik, böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, her boy kendi su alacağı pınarı bilmişti. “Allah’ın rızkindan yiye, için. Yalnız, yeryüzünde bozgunculuk yaparak fesat çıkarmayın” demiştik.” (Bakara 2/60)*

- İtikadi. *“Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah’ı tespih ederler. Her şey O’nu hamd ile tesbih eder. Ancak, siz onların tesbihlerini anlamazsınız. O, halîm’dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır.” (İsra 17/44)*

²³⁶ Ebu’l Hamid Muhammed b. Muhammed el Gazalî, *Dua Ve Zikirler*, (Ter. Ahmed EROL), Ataç Yayınları, İstanbul 2006, s.54.

²³⁷ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, 2001, s. 226-227.

²³⁸ Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, s.48.

- Hali'ye: *“(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü hep onun yönüne çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.” (Bakara 2/144)*

2- Dua edilen kişi bakımından;

- Kişisel: *“De ki: “Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.” (İsra 17/80)*

- Genel: *“Onlardan, “Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru” diyenler de vardır”. (Bakara2/201)*

3. Şahsın kendisi ve başkası için yaptığı dua,

“Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle.” (İbrahim 14/40)

4- Bizzat kendisi açısından da makbul olan ve olmayan dua,

“Allah da Her ikinizin de duası kabul edildi. Öyleyse dürüst olmakta devam edin ve sakın bilmeyenlerin yolunda gitmeyin, dedi.” (Yunus 10/89)

“Nuh, Rabbine seslenip şöyle dedi: Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vaadin elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin. Allah, Ey Nuh! O, asla senin ailenden değildir. Onun yaptığı, iyi olmayan bir iştir. O halde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim, dedi.” (Hud 11/45-46)

5- Lehte ve aleyhte dua şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Lehte olan duaların başında peygamber ve meleklerin bazı mü'minler hakkında yaptıkları dualar gelir.

“Hani İbrahim, Rabbim! Bu şehri güvenli bir şehir kıl. Halkından Allah'a ve ahiret gününe iman edenleri her türlü ürünle rızıklandır, demişti.” (Bakara 2/126)

“Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları bağışla.” (İbrahim14/45)

Aleyhte duaya beddua denilmektedir. Beddua kişinin herhangi bir nedenle bir başkası için kötü istek ve temennide bulunmasıdır. Tüm dinlerde genel olarak hoş karşılanmasa da bazen gerekli hatta zorunlu olabilir. İslam düşüncesinde çok ağır zulümler karşısında, elden bir şeyin gelmediği durumlarda konunun Allah’a havale edilmesinin ve Allah tarafından artık bir sonuca ulaştırılmasının isteği olarak beddualara müracaat edilir. Kur’an’da bunun örneklerine rastlamaktayız. Mesela; Nuh kavmi için beddua etmiştir. “*Nuh, şöyle dedi: Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma!*” (Nuh 71 / 26.) Nuh Peygamber uzun bir tebliğ döneminden sonra, ıslah olmamış ve haddi aşan kavmi için beddua etmiştir.

Hz. Muhammed’in hayatına baktığımızda dua önemli bir yer tutar. Hadisler incelendiği zaman duanın içeriğinin insanın hayatının bütününe kapsayacak şekilde geniş olduğu görülür. Hz. Muhammed’in hayatında Uhrevi- dünyevi, kendisi ve başkası için yapılan, lehte ve aleyhte olmak üzere yapılan dualarla, ibadet ve cihatla ilgili dualara, yolculuk, yeme-içme gibi günlük hayatla ilgili, evlenme, nikâh, doğum münasebetleri gibi sosyal münasebetler ile ilgili birçok konuda dua örneklerine rastlanmaktadır. Hz. Muhammed’in hayatında duanın biçimi, şekli, özü hakkında örnekler olduğu gibi; kabulü ve bunun için gerekli olan şartları ve duanın adabı hakkında da bilgiler de bulunmaktadır. Şunu da söyleyebilirizki Kur’an-ı Kerim’de birçok peygamberin yaptığı dua zikredilirken Hz. Muhammed’in herhangi bir duası zikredilmemiştir. Bazı olay ve durumlarda Hz. Muhammed’e bazı dualar bildirilmiş ve onları söylenmesi istenmiştir. Örneğin, Taha 114. ayette “*Rabbim ilmimi artır de*” buyrulur. İsrâ Suresi’nin 80. ayetinde “*De ki Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.*” demesi istenir. Taha Suresi’nin 129. ayetinde de “*Eğer yüz çevirirse de ki: “Bana Allah yeter. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben ancak O’na tevekkül ettim. O yüce Arş’in sahibidir.*”²³⁹ demesi bildirilir.

İslam dininde özel olarak belirlenmiş bir dua kitabı da yoktur. Ancak çeşitli dini şahıs ve grupların çoğunluğunu Kur’an’dan veya Hz. Muhammed’in dualarından ve ileri gelen dini şahsiyetlerin sözlerinden yahut eserlerinden alınarak derlenen *Evrâd gibi* dua kitapları bulunmaktadır. Bunlara örnek verecek olursak;

1. Muhyiddin Ebi Zekeriyya Yahya İbni Şeref, en-Nevevi (v. 1278), *el-Ezkar Min Kelam-i Seyyidi’l-Ebrar*: Sahih kaynaklarda geçen dua ile ilgili rivayetleri bir arada

²³⁹ Bkz. Enbiya 21/112; Mü’minun 23/93-94,97-98; Tevbe 9/129; Felak, Nas.

bulabileceğimiz önemli bir eser olan el-Ezkar halk arasında da en güvenilir kabul edilen dua kitaplarından birisidir.

2. Ebu Abdurrahman Ahmed bin Şuayb, en-Nesai (v. 916), *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*: Hz. Muhammed'den rivayet edilen meşhur duaların bir araya getirildiği eserdir. Bu eser halk arasında bilinen ve istifade edilen bir kaynak dua kitabıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES'TE GEÇEN PEYGAMBER DUALARI

Dua etmek, inandığı yüce varlıktan yardım istemek, çaresiz durumlarda bir güce sığınmak ve affedilmek için inandığı varlığa yönelerek onun affına sığınmak, umutlarına ve isteklerine kavuşabilmek için halini arz etmek, kısacası içinde bulunmuş olduğu durumu inandığı varlığa sunmaktır. Dua insanların başvurduğu bir duygu yoğunluğudur ve inandığı varlıkla iletişim içerisinde olma halidir. Hem bu dünyaya dair maddi istekleri hem de kurtuluşa ermek için manevi istekleri kapsayan bir ibadet şeklidir.

Peygamberler Tanrı'yla iletişime geçerek görevini yerine getirdikleri gibi duayla da iletişime geçmişlerdir. Peygamberler yaşadıkları her an ve durumda O'nun desteğine ve yardımına ihtiyaç duymuşlardır.

Buradan yola çıkarak biz de ikinci ve üçüncü bölümde üç dinin kutsal kitabında yer alan peygamberlerin dualarını ele aldık. Eski Ahit/Tanah, Yeni Ahit ve Kur'an'da yer alan peygamberlerin dualarını inceleyerek hangi durum ve olaylar üzerine dua ettiklerini, yalvarışları ve yakarışlarının neler olduğu üzerinde durarak dualarının karşılık bulup bulmadığını ortaya koyduk.

2.1. Eski Ahit'te/Tanah'ta Yer Alan Peygamber Duaları

Eski Ahit'te/Tanah'ta birçok peygamberin dualarına yer verilir. Eski Ahit'te/ Tanah'ta peygamber duaları yalvarma ve yakarmadan ibarettir ve bu yakarışlar Yehova'nın adı üzerine yapılan çağrılardır. Yakarışlarını yaparken peygamberlerin Yehova ile olan ilişkisi, doğruluk, yalınlık, doğruluk ve samimiyet üzerinedir.

Tanah'ta yer alan dualara baktığımızda Tanrı'nın yüceliğinin farkında oluş ile verdiği nimetler için yapılan şükran ve takdis duaları, sıkıntı hallerinde edilen dualar, yanlış hareketler ve işlenen günahlar sebebiyle edilen tövbe duaları ve Tanrı ile herhangi bir sebeple iletişim kurma düşüncesi ile yapılan yakarışların birçok örneğine rastlarız. Tabi ki Tanah sadece peygamberlerin değil birçok kişinin duasını da içinde barındırır. Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra yaptığı dua gibi. Kabil pişmanlığını dile getirir. “*Cezam kaldıramayacağım kadar ağır*” (Yaratılış, 4/13) diyerek yaptığı günahın bedelinin de ağır olacağını söyler ve herkes gibi Tanrı ile iletişime geçer.

Tanah'ta duaların içeriğinde en basit maddelere olan ihtiyaçtan, en yüce manevi duygulara ve isteklere (Mezmurlar, 51/1-2), kehanet gibi insan bilincinin sınırını aşan durumlara, tarih ufku ve eskatolojinin alanına (Yeşaya, 66/22-23) kadar çeşitli durumlar yer alır²⁴⁰.

Tanah'ta yer alan duaların en iyi bilinenleri arasında İbrahim'in Hacer'den olan oğlu için yaptığı dua, Tora'nın en içten yapılan dualarındandır. İbrahim Sodom'un kurtuluşu için de dua etmiştir. Tanah'ta Musa'nın duaları, Yahve ile Musa arasındaki konuşmalarda yer alır. Yahve, Musa'ya ve kavmine Mısır'dan çıkmasını emrettiğinde, Musa beraberindekiler adına Firavundan kurtuluş için, İsrail'in sapkınları için dua eder. Davut'un Kral Saul'den ve düşmanlardan kurtuluşunun ardından, kavmi için Yahve'ye ettiği dua Tanrı'ya övgünün ve şükürün en güzel örneklerinden biridir.

Tanah'ta dikkat çekici özgün dualardan biri de Süleyman'ın mabed için yaptığı duadır. Baştan sona mabedin kutsanması için edilen duada Yahudi inancını ve itirafını içeren ifadeler yer alır. Ezra kavminin günahları için ve Nehemya kavminin sıkıntısı için dua ederken Daniel'in odasında günde üç kez dua ettiği, sürgün sonrasında da İsrail'in yeniden inşası için dua ettiği belirtilir. Pişmanlık duası olarak da isimlendirilen ve net bir şekilde pişmanlık ifadelerinin yer aldığı dua Daniel'e aittir²⁴¹. Hanna, Yahve'ye ibadet eden bir çocuk sahibi olmak için dua etmiştir (I. Samuel, I/11). Tanah'ta bu ve buna benzer daha birçok dua anlatılmaktadır. Şimdi bunları teker teker inceleyelim.

2.1.1. Nuh'un Duası

Kitab-ı Mukaddes'in anlattığına göre Nuh, Adem'in yaratılışından 1056, vefatından 126 yıl sonra doğmuştur. Hayatının ilk 500 yılı hakkında Kitab-ı Mukaddes'te bilgi yoktur. Nuh, Tanah'ta Tanrı ile yürüdüğü söylenen ikinci kişidir. Rab onu çağdaşları arasında kusursuz biri olarak nitelemiştir²⁴².

Tanah'ta Nuh zamanında insanların çok bozulduğu ve yeryüzünde kötülük hüküm sürdüğü anlatılır. İnsanlar kötülükte öylesine ileri giderler ki Tanrı insanı yarattığına pişman olur (Yaratılış, 6/6-7) ve büyük bir tufanla bütün insanlığı, hayvanları, sürüngenleri ve göğün kuşlarını helak eder.

²⁴⁰ İlknur Yılmaz, *Yahudilik'te Dua*, s.54.

²⁴¹ Yaratılış, 17/18; Yaratılış,18/24-33; Mısırdan Çıkış 8/30; Mısırdan Çıkış 32/31-32; II. Samuel 22/7, 19-20; Ezra 9/6-15; Nehemya 1/4, 11; Daniel 6/ 10; Daniel 9/3-19.

²⁴² Yaratılış, 6/9; Yusuf Besalel, "Noah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, II/448.

Tanah’a göre yeryüzünde tufan olup bitince Nuh ve beraberindekiler kurtulmuştur. Nuh ve gemidekiler çıkarlar, Nuh Rabbe bir mezbah yapar ve takdimelerde bulunur. Tanrı, Nuh’a toprağı tekrar lanetlemeyeceğine ya da tüm yeryüzünü tufan ile mahvetmeyeceğine dair söz verir. Tanrı zamanların ve mevsimlerin var olacağını garantiler, insanlara yeryüzünü tekrar doldurmalarını söyleyerek antlaşma yapar (Yaratılış, 9/8-10). Nuh bir çiftlik yapmaya başlar ve bir bağ diker. Daha sonra şarap içer ve sarhoş olur, çadırının içinde çıplak kalır. Kenan’ın atası Ham, babasının çıplaklığını Sam ile Yafet’e söyler. Sam ile Yafet babalarının üzerini örter. Nuh uyanır ve küçük oğlunun kendisine ne yaptığını anlar ve Ham’ın oğluna beddua eder. Sam ve Yafet’e ise dua eder:

“Kenan’a lanet olsun, Köleler kölesi olsun kardeşlerine. Övgüler olsun Sam’ın Tanrısı Rabbe, Kenan Sam’a kul olsun. Tanrı Yafet’e bolluk versin, Sam’ın çadırlarında yaşasın, Kenan Yafet’e kul olsun.” (Yaratılış, 9/25)

Tanah’ta anlatıldığına göre Ham’ın tutumu yüz kızartıcıdır. Babasının çadırına girerek onun çıplaklığını görmüş, kardeşlerinin yaptığı gibi onu örtüp, bu durumu düzeltereğine kardeşlerini haberdar etmiştir. Nuh bir baba olarak bu duruma kızarak, Ham’ın soyuna lanet okumuştur. Bu soy ise torunu Kenan’ın atasıdır.

Sam ve Yafet egemenlik sürmekle bereketlenmeli, Ham’ın soyu bunlara kölelik etmelidir. Evet, burada Nuh bir oğlu için Tanrı’nın lanetini isterken, diğer iki oğlu için iyi bir gelecek istemekte ve onları kutsamaktadır.

Burada görüldüğü gibi yapılan dua hem kişisel hem de toplumsal boyutu olan bir duadır. Ayrıca bedduayı ve duayı bir arada içermektedir. Yahudi düşüncesinde Kenan, Kenanlıların atasıdır ve Nuh tarafından lanetlenmiştir. Sam ve Yafet’in soyu ise Nuh tarafından kutsanmıştır. Buradan şunu anlıyoruz ki, Nuh’un üç oğlu ulusların atasıdır. İsraililer Sam’ın soyundandır. Belki de bu dua nedeniyle Tanrı, İsrail halkıyla anlaşma yapmış ve onlarla yeryüzündeki planını uygulamaya koymuştur. Tanrı’nın seçilmiş halk inancı vurgusu Nuh’un duasının bir sonucu olabilir. Bu dua dünyalık bir duadır ve dünyaya dair istekte bulunulmuştur. Nuh’un oğullarıyla devam edecek olan insanlık ailesi Sam’ın soyuyla da bereketlenecektir.

Beddua ile başlayan dua Tanrı’ya övgü içeren ifadelerle devam etmekte ve dua ile bitmektedir.

Bu duanın kabulü meselesine gelince Hâkimler 1/28’de Kenanlıların, Kenan ilini ele geçiren İsraililere kölelik ettiği vurgusu vardır. Burada bu duanın zikredilmesinin nedeni hem

bu akibete vurgu yapmak hem de İsrail soyunun Nuh tarafından kutsanan Sam soyuyla devam ettiğini anlatmak için olabilir.

2.1.2. İbrahim'in Duası

Yahudi inancında İbrahim İbraniler'in ve tek Tanrı'ya inananların ilk atasıdır ve yaratılıştan sonra M.Ö. 1892 yılında doğmuştur. Putlara karşı oluşu ile bilinen büyük bir peygamberdir²⁴³. Kitab-ı Mukaddes'te Terah'ın oğlu, İbraniler'in atası, inananların babası ve Tanrı'nın dostu olarak takdim edilmektedir. İbrahim Keldaniler'in Ur şehrinde doğmuştur. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen İbrahim'le ilgili Tevrat'ta ve genel olarak Yahudi dini literatüründe ayrıca Hristiyan kültürü ile Kur'an-ı Kerim ve sonraki İslami literatürde diğer birçok peygambere nispetle daha geniş bilgi bulunan peygamberdir²⁴⁴.

Yahudi tarihinde İbrahim'in, M.Ö. XVIII. yy.da yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Nuh öldüğünde İbrahim 58 yaşındadır. Babil Kulesi'nin kurulması ve dağılması olayında İbrahim 48 yaşında ve Tanrı'yı keşfetmiş haldedir²⁴⁵.

Yahudi halkının kurucusu sayılmıştır. Tevrat'ta peygamber olarak tanımlanan ilk kişidir (Yaratılış, 20/7). Yahudi geleneğinde de İbrahim'den önce kimseye peygamberlik unvanı verilmemiştir. Bunun sebebi ise Yehova'nın İsrail halkı ile ilişkisinin İbrahim ile başlamasıdır²⁴⁶. Tektanrıcılığı kabul eden İbrahim, bu inancını dünyaya yaymakla görevlendirilmiştir²⁴⁷.

Yahudi inancına göre Tanrı, İbrahim ile ahitleşmiştir. Bu ahitte Tanrı, İbrahim ve zürriyetine hep Tanrı olacağını ve ahdini nesiller boyu sürdüreceğini söylemiştir²⁴⁸. Kenan ülkesini İsrail halkına vereceğini, halkını kutsayanlarını kutsayacağını, lanet edenlere de lanet edeceğini bildirmiştir. Diğer halkların da onların sayesinde kutsanacaklarını söylemiştir.

1. İbrahim'in dualarından biri oğlu İsmail içindir. Tanah'ta Tanrı İbrahim'e Sara'dan bir oğul vereceğini bildirir. Buna çok sevinen İbrahim hemen yere kapanır ama bu duruma da

²⁴³ Yusuf Besalel, "Avraam", *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/87.

²⁴⁴ Ömer Faruk Harman, "İbrahim", *DİA*, İstanbul 2000, XXI/272.

²⁴⁵ Yusuf Besalel, "Avraam", *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/87.

²⁴⁶ Mustafa Sinanoğlu, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995. s. 99.

²⁴⁷ Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.102.

²⁴⁸ Benjamin Blech, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, (Çev. Estreya Seval Vali), Gözlem Yayınevi, İstanbul 2004, s. 38.

şaşırır. Kendisi yüz, eşi ise doksan yaşındadır. Tanrı'nın İbrahim ile yaptığı anlaşmanın bu çocuğun soyuyla yerine getirileceği bildirilir. Bunun üzerine İbrahim şöyle buyurur;

“Sonra Tanrı’ya, “Keşke İsmail’i mirasçım kabul etseydin!” dedi.” (Yaratılış, 17/18)

İbrahim İsmail'in soyunda mübarek kılınmasını istemektedir. Gelecek olanın soyu artık garantidedir. İsraililer Onun soyuyla çoğalacaktır. Ya İsmail'e ne olacaktır? Belki de İbrahim endişelenmiş ve telaşlanmıştı. Çünkü ilk oğludur. Bunun üzerine Tanrı İsmail'i de mübarek kılıp soyunu kalabalık yapacağını, ancak antlaşmanın İshak ve onun soyuyla olacağını bildirmiştir.

2. Tanah'ta İbrahim'e uzaklardan üç konuk gelerek Sara'nın hamile kalacağını bildirdikleri ve bu üç konuğun, işledikleri günah ve ahlaksızlık nedeniyle de Sodom'u yok etmek için oraya doğru yol aldıkları anlatılır. İbrahim bunu öğrenince Sodom için şöyle dua eder;

“Kentte elli doğru kişi var diyelim. Orayı gerçekten yok edecek misin? İçindeki elli doğru kişinin hatırı için kenti bağışlamayacak mısın? Senden uzak olsun bu. Haklıyı, haksızı aynı kefeye koyarak haksızın yanında haklıyı da öldürmek senden uzak olsun. Bütün dünyayı yargılayan adil olmalı.

Rab, “Eğer Sodom’da elli doğru kişi bulursam, onların hatırına bütün kenti bağışlayacağım” diye karşılık verdi.

İbrahim, “Ben toz ve külüm, bir hiçim” dedi, “Ama seninle konuşma yürekliliğini göstereceğim. Kırk beş doğru kişi var diyelim, beş kişi için bütün kenti yok mu edeceksin?” Rab, “Eğer kentte kırk beş doğru kişi bulursam, orayı yok etmeyeceğim” dedi.

İbrahim yine sordu: “Ya kırk kişi bulursan?” Rab, “O kırk kişinin hatırı için hiçbir şey yapmayacağım” diye yanıt verdi.

İbrahim, “Ya Rab, öfkelenme ama otuz kişi var diyelim?” dedi. Rab, “Otuz kişi bulursam, kente dokunmayacağım” diye yanıt verdi.

İbrahim, “Ya Rab, lütfen konuşma yürekliliğimi bağışla” dedi, “Eğer yirmi kişi bulursan?” Rab, “Yirmi kişinin hatırı için kenti yok etmeyeceğim” diye yanıt verdi.

İbrahim, “Ya Rab, öfkelenme ama bir kez daha konuşacağım” dedi, “Eğer on kişi bulursan?” Rab, “On kişinin hatırı için kenti yok etmeyeceğim” diye yanıt verdi. Rab İbrahim’le konuşmasını bitirince oradan ayrıldı, İbrahim de çadırına döndü.” (Yaratılış, 18/24-33)

İbrahim bu halkın içinde ahlaksızlığı kendine yaşam tarzı haline getirmemiş insanların olabileceğini düşünerek onların kurtuluşu için dua etmiştir. Çünkü İbrahim milletlerin babasıdır. Belki de bu duyguyla onları sahiplenerek Sodom'un yok olmasını istemiştir.

Tanrı da İbrahim'e eğer dediği gibiyse başlarına bir felaket gelmeyeceğini söylemiştir. Ancak Tanah'ta göre Sodom cezalandırılarak Lut ve ailesi kurtarılmıştır.

İbrahim'in dualarından biri kişisel, ikincisi toplumsaldır. Her iki duanın içeriği de dünyaya aittir. Birinci duası oğlu İsmail içinken, ikinci duası Sodom halkının kurtuluşu içindir.

Her iki duada Tanrı'dan bir talep söz konusudur. Tanrı'ya övgü, hamd gibi ifadeler yer almamakta direk talepler dile getirilmektedir.

İbrahim mirasının İsmail ile devam etmesini istemiş olmasına rağmen İshak ile devam etmiştir. Burada İsrail'in soyunun hangi çocukla devam ettiğinin vurgusu vardır. İshak İsrail halkının atalarından biridir ve İbrahim ile yapılan antlaşmayla İshak'la devam ettiğine inanılır. İbrahim bunu İsmail için istemesine rağmen Tanrı tarafından kabul edilmemiştir. Ancak Tevrat'ta İsmail'in soyunu büyük bir ulus yapacağı sözünün verildiği (Yaratılış 17/20) anlatılmaktadır. İbrahim'in bu duasının burada zikredilmesinin nedeni Tanrı'nın İbrahim ile yaptığı anlaşmanın kiminle devam edeceğini bildirmek için olabilir. İkinci duası da kabul edilmemiş ve Sodom halkı Tanrı tarafından cezalandırılmıştır. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz ki, bir peygamber bile Tanrı'nın yasalarında bir değişiklik yapamaz.

2.1.3. İshak'ın Duası

Yahudi inancında İsrailoğullarının ikinci atası ve İbrahim'in Sara'dan olan oğludur. İshak, Tanrı tarafından Kenan topraklarını terketmemesi konusunda uyarılan üç atasından biridir. Hergün ortası ile güneşin batması arasında okunan Minha duasıda İshak üzerine kurulmuştur²⁴⁹.

1. Tanah'ta İshak'ın karısı Rebeka'nın kısır olduğu ve İshak'ın çocuğunun olmaması nedeniyle Rabbe yalvardığı anlatılır.

"İshak karısı için Rabbe yakardı, çünkü karısı kısırdı. Rab İshak'ın yakarışını yanıtladı, Rebeka hamile kaldı." (Yaratılış, 25/21)

Her insan gibi İshak ve eşi bir çocuk arzu etmişlerdir. Uzun yıllar çocukları da olmamıştır. İshak Tanrı'dan bir çocuk istemiş ve Rab İshak'ın bu duasına karşılık vermiştir. Yakup ve Esav adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir.

²⁴⁹ Yusuf Besalel, "Yitshak", *Yahudilik Ansiklopedisi*, III/791.

2. Tanah'ta İshak'ın yaşlandığı ve büyük oğlu Esav'ı kutsamak isteği anlatılır. Ancak Rebeka'nın ve Yakup'un yaptıkları bir oyun neticesinde Yakup'u kutsar. İşte İshak, oğlu Yakup'u kutsarken şu duayı yapar.

“Yakup yaklaşır babasını öptü. Babası onun giysilerini kokladı ve kendisini kutsayarak şöyle dedi: “İşte oğlumun kokusu Sanki Rabbin kutsadığı kırların kokusu. Tanrı sana göklerin çiyinden ve yerin verimli topraklarından bol buğday ve yeni şarap versin. Halklar sana kulluk etsin, Uluslar boyun eğsin. Kardeşlerine egemen ol, Kardeşlerin sana boyun eğsin. Sana lanet edenlere lanet olsun, seni kutsayanlar kutsansın.” (Yaratılış, 27/27-29)

Burada Tevrat'a göre kutsadığı kişi Esav'dır. Yani Yakup'un yaptığı oyun neticesinde İshak Esav'ı kutsadığını zannederken Yakup'u kutsamış ve ona dua etmiştir. Oysa İslam inancına göre bir peygamberin böyle davranması mümkün değildir. İshak Yakup'a olan sevgisini, onun kokusunu kırların kokusuna benzeterek anlatmaktadır. Yakup'a refah, bolluk-bereket ve hükümlanlık istemektedir. Halk ve ulusların egemenliği, Yakup'un egemenliğinde olması için dua etmektedir. Yakup'a karşı gelen, ona kötülük düşünenlere beddua etmiştir, Yakup'a kötülük eden kötülük bulmalı, ona değer verenler de değer bulmalıdır.

3. Tanah'a göre İshak, oğlu Yakup'u evlenmesi için Paddan-Aram'a gönderirken şu duayı yaptığına değinir;

“Her şeye gücü yeten Tanrı seni kutsasın, verimli kılsın, soyunu çoğaltsın; soyundan halklar türesin. İbrahim'i kutsadığı gibi seni ve soyunu da kutsasın. Öyle ki, Tanrı'nın İbrahim'e verdiği topraklara -üzerinde yabancı olarak yaşadığın bu topraklara- sahip olasın.” (Yaratılış, 28/3-4)

İshak Tanrı'nın her şeye gücü yettiğini söyleyerek, O'nu yücelterek duaya başlar. Oğlu Yakup ve soyunun da Tanrı tarafından kutsanmasını yani mübarek kılınmasını ister. İbrahim'e vadedilen topraklara oğlunun ve soyunun sahip olmasını dile getirir.

Tevrat'ta Tanrı İshak'a onunla olacağını ve kendisini mübarek kılacağını ve babası İbrahim'le yaptığı yemini pekiştireceğini söyler²⁵⁰. Bütün memleketleri kendisine ve zürriyetine vereceğini söyleyerek antlaşmayı tekrar eder. Aynı şekilde İshak, dualarında bu verilen vaatlerin Yakup ile devam etmesini ister.

İshak'ın Tevrat'ta üç duası geçmektedir. İshak'ı bir çocuk isterken görürüz. Bir de Yakup'a dua ederken. İshak'ın dualarının merkezinde Yakup vardır. Bir duasında Yakup'a dua ederken ona ulusların egemenliğini diler. Bir duasında da İbrahim'e vadedilen topraklara Yakup'un sahip olmasını ister. Bu duaların hepsi bu dünya içindir. Bir duasında hem dua hem

²⁵⁰ Yaratılış, 26/1- 3, 24, 27- 29.

de beddua vardır. Yakup’a boğun eğmeyenler için lanet okur. Bu dualar her ne kadar kişisel gibi görünsede toplumsal boyutu vardır. Çünkü Yakup’un milleti için bolluk bereket ve diğer uluslara karşı egemenlik dilemektedir.

İshak bir duasına Tanrı’yı överek başlamakta ve taleplerini sıralamaktadır.

İshak’ın duaları kabul olmuştur. İsrail halkı Yakup’un soyuyla çoğalmış, bereketlenmiştir. Yakup’un eşlerinden birçok çocukları dünyaya gelmiştir. Kâhin soyu olan Levililer ve kraliyet soyu olan Yahudalılar Yakup’un soyundandır. Ayrıca Yusuf peygamberde Yakup’un oğludur. Bu duaların anlatılmasının amacı İsrail halkının ataları hakkında bilgi vermek olduğu gibi atalarının dualarının etkisinede vurgu yapılmış olabilir.

2.1.4. Yakup’un Duası

Yahudi inancına göre İsrail’in ataları diye adlandırılan üç kişiden biridir ve İsrailoğulları’nın isim babasıdır. Talmud’a göre Yakup akşam dualarını oluşturan kişidir²⁵¹.

- Tanah’ta İshak’ın Esav’ı kutsamak istediği fakat Rebeka ile Yakup’un hilesi sonucu Esav’ı değil Yakup’u kutsadığı anlatılır. Gerçeği anlayan İshak Esav’a, “*Kardeşin hile ile geldi ve senin bereketini aldı*” der (Yaratılış, 27/35). Esav’ın kendisini öldürmesinden korkan Yakup, babasının talimatı üzerine hem Esav’dan kurtulmak hem de kızlarından birini almak üzere Paddan-Aram’a dayısı Laban’ın yanına gider (Yaratılış, 27/1; 28/5). Burada evlenir, malını-mülkünü çoğaltır ve sonra ülkesine dönme kararı alır. Yakup Kenan ülkesine, babası İshak’ın yanına dönerken kardeşi Esav’ın kendisini karşılayacağını öğrenir. Oysa Yakup Esav’dan kaçmıştır. İşte dönüş yolunda şu duayı yapar;

“Sonra şöyle dua etti: “Ey atam İbrahim’in, babam İshak’ın Tanrısı Rab! Bana, “Ülkene, akrabalarının yanına dön, seni başarılı kılacağım” diye söz verdin. Bana gösterdiğin bunca iyiliğe, güvene layık değilim. Şeria Irmağı’nı geçtiğimde değneğimden başka bir şeyim yoktu. Şimdi iki orduyla döndüm. Yalvarırım, beni ağabeyim Esav’dan koru. Gelip bana, çocuklarla annelerine saldırmamasından korkuyorum. Seni kesinlikle başarılı kılacağım, soyunu denizin kumu gibi sayılamayacak kadar çoğaltacağım” diye söz vermiştin bana.” (Yaratılış, 32/9-12)

Bu duada Rabbinin kendisi ve atalarıyla yaptığı antlaşma dillendirilmektedir. Atalarının Tanrı’sı olduğu gibi, kendisinin de Tanrı’sıdır ve yardıma ihtiyacı vardır. Yakup Tanrı’nın korumasına ihtiyaç duymakta, Tanrı’nın kendisi için bu zamana kadar yaptığı iyiliklerden bahsetmektedir. Elinde olan bu malın- mülkün Tanrı’nın lütfuyla olduğunu dile getirmekte ve “*bunlara layık değilim*” diyerek hatalı olduğunu söylemektedir. Aslında bunu söylerken

²⁵¹ Yusuf Besalel, “Yaakov”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, III/758.

Esav'a karşı yapmış olduğu hatanın farkındadır. Yine Tanrı'nın lütfuna dayanarak gelecek olan tehlikelerden kendisini ve ailesini korumasını istemektedir. Yakup burada Tanrı'dan yardım istemekte ve O'na sığınmaktadır. Yakup'un duası kişisel ve bu dünyaya dairdir. Tanrı'dan korunma talebinde bulunurken atalarına vurgu yaparak başlar. Tanrı'nın kendisi için yaptıklarını dile getirerek duasını yapar. Tanrı'nın kendisine verdiği sözü hatırlatarak duasını bitirir. Bu duanın burada zikrediliş amacı İshak'ın Yakup için yaptığı duanın kabul edildiğine vurgu yapmak için olabilir. Çünkü İshak Yakup'a kardeşlerinin de boyun eğmesi için dua etmiştir. Böyle bir dua Yakup'un duasıyla tekrardan hayat bularak kardeşinin şerrinden korunmuştur. Duası bir sıkıntının giderilmesi içindir ve Tevrat'ta bu duanın kabul edildiği ve Esav'ın Yakup'u en güzel şekilde karşıladığı bildirilmiştir (Yaratılış, 33/4).

2.1.5. Musa'nın Duası

Yahudi tarihinde Musa, Tanrı ile İsrail halkı arasındaki antlaşmayı sağlayan, Yahudi dininin kurucusu sayılan peygamberdir²⁵². Yahudi inancına göre Musa esaret altındaki halkını kutsal millet haline getirmiş ve milli hayatın kurucusu olması ile de bir lider ve kanun koyucudur. Musa, halkı için hâkim, kanun koyucu, ordu kumandanı olmuştur. İbrani klan inancını, milli sistem ve sosyo-politik şekle sokmuştur. Musa, on iki kabileyi birleştirmek için dini kanundan yararlanmıştır. O, adil ve örnek bir devlet kurmak ve çevre ülkelerdeki putperestliğine karşı, Kenan ülkesini fethetme ideali ile ordusunu savaşa yönlendirmiştir²⁵³.

1. Tanah'ta Musa'nın, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarıp Firavundan kurtardığı ve Kızıldeniz'i geçerek özgürlüklerine kavuşturduğu anlatılır. Bu kurtuluş mucizeler eşliğinde Tanrı'nın yardımı ile gerçekleşmiştir. Bunun üzerine Musa ve halkı Rabbe şu ezgiyi söylemişlerdir.

“Ezgiler sunacağım Rabbe, çünkü yüceldikçe yüceldi; Atları da atlıları da denize döktü. Rab gücüm, ezgim, kurtuluşum oldu benim. O'dur Tanrım, övgüler sunacağım O'na. O'dur babamın Tanrısı, yücelteceğim O'nu. Savaş eridir Rab, adı Yahve'dir. Denize attı Firavun'un ordusunu, Savaş arabalarını. Kamış Denizi'nde boğuldu seçme subayları. Derin sulara gömüldüler, taş gibi dibe indiler. Senin sağ elin, ya Rab, senin sağ elin korkunç güce sahiptir. Altında düşmanlar kırılır. Devrilir sana başkaldıranlar büyük görkemin karşısında, gönderir gazabını anız gibi tüketirsin onları. Burnunun soluğu karşısında, sular yığıldı bir araya. Kabaran sular duvarlara dönüştü, denizin göbeğindeki derin sular dondu. Düşman böbürlendi: “Peşlerine düşüp yakalayacağım onları” dedi. “Bölüşeceğim çapulu, dileğimce yağmalayacağım, kılıcımı çekip yok edeceğim

²⁵² Ekrem Sarıkcıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 2011, s. 212; Çıkış, 19/5- 6; 33/11; Çölde Sayım, 12/6- 8.

²⁵³ Francine Kaufmann, JosyEisenberg, "Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik", (Çev. Mehmet Aydın), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 1987, XXIX/268.

onları.Üfledin soluğunu, denize gömüldüler, kurşun gibi engin sulara battılar. Var mı senin gibisi ilahlar arasında, ya Rab? Senin gibi kutsallıkta görkemli, heybetiyle övgüye değer, harikalar yaratan var mı? Sağ elini uzattın, yer yuttu onları. Öncülük edeceksin sevginle kurtardığın halka, kutsal konutunun yolunu göstereceksin gücünle onlara. Uluslar duyup titreyecekler, Filist halkını dehşet saracak. Edom beyleri korkuya kapılacak, Moav önderlerini titreme alacak, Kenan'da yaşayanların tümü korkudan eriyecek. Korku ve dehşet düşecek üzerlerine, senin halkın geçinceye dek, ya Rab, bileğinin gücü karşısında taş kesilecekler. Halkını içeri alacak ve kendi dağına, yaşamak için seçtiğin yere, ya Rab, ellerinle kurduğun kutsal yere dikeceksin. Rab sonsuza dek egemen olacak.” (Çıkış 15/1-18)

Bu bir kurtuluş ezgisidir. Musa bu ezgisiyle İsrail halkının Mısır'dan çıkışını ve Tanrı'nın onları Firavunun ve askerlerinin elinden kurtuluşunu görkemli bir üslupla canlı ve dokunaklı bir tasvirle anlatmaktadır. Ezgide gelecekteki düşmanlar karşısında da zafer elde edeceklerini ve yine bunun Tanrı'nın gücü ve kudretiyle olacağı dile getirilir. Musa bu ezgiyle Tanrı'ya şükretmekte ve Tanrı'nın adını yüceltmektedir. Musa'nın ezgisi tapınma ve övgü dualarına örnek verilebilir. Tanrı'nın kutsallığı anlatılır. Hem tapınma hem de şükran ve teslimiyeti bir arada barındıran bir duadır. Tanrı'nın iyilikleri karşısında O'nun kudretinin bilindiği ve O'nun verdiği iyilikler için şükür duygusu ifade edilmektedir. Kuvvet ve güç konusunda kendi yetersizliğinin farkında olan insanın sorumluluğu Tanrı'ya bırakılmıştır.

2. Musa'nın diğer duaları ise İsrail halkı için olmuştur. Tanah'ta Musa İsraillilerle Mısır'dan çıktıktan tam üç ay sonra Sina Çölü'ne vardığı, burada Sina Dağı'nın karşısında konakladığı anlatılır. Musa Sina (Horev) Dağı'nda Tanrı'nın huzuruna çıkar. Musa dağda iken İsrail halkı Harun'dan tapınmaları için bir put yapmasını ister (Çıkış, 32/1- 6). Harun altından yaptığı buzağıyı halka sunar. Bu durumu Rab, Musa'ya haber verir ve bu halkı yok edeceğini söyleyince Musa dağda şu duayı yapar;

“Musa Tanrısı Rabbe yalvardı: “Ya Rab, niçin kendi halkına karşı öfken alevlensin? Onları Mısır'dan büyük kudretinle, güçlü elinle çıkardın.Neden Mısırlılar, “Tanrı kötü amaçla, dağlarda öldürmek, yeryüzünden silmek için onları Mısır'dan çıkardı” desinler? Öfkelenme, vazgeç halkına yapacağın kötülükten. Kulların İbrahim'i, İshak'ı, İsrail'i anımsa. Onlara kendi üzerine ant içtin, “Soyunuzu gökteki yıldızlar kadar çoğaltacağım. Söz verdiğim bu ülkenin tümünü soyunuza vereceğim. Sonsuza dek onlara miras olacak” dedin.” Böylece Rabhalkına yapacağını söylediği kötülükten vazgeçti.” (Çıkış 32/12-14) (Yasa'nın Tekrarı 9/25-29)

Musa kavminin bu yaptığından dolayı Rabbine için için dua eder. Rabbinden bağışlanmasını ve cezalandırılmamasını ister. Atalarına verdiği sözü hatırlatarak helak olan bir halkla bunun mümkün olamayacağına değinir.

Tevrat'ta Musa dağdan inip manzarayı gördükten sonra, ilk işi buzağıyı ortadan kaldırmak olduğu anlatılır. Musa halkı hizaya getirir ve suçluları cezalandırarak ardından şu duayı yapar;

“Ertesi gün halka, “Korkunç bir günah işlediniz” dedi, “Şimdi Rabbin huzuruna çıkacağım. Belki günahınızı bağışlayabilirim.” Sonra Rabbe dönerek, “Çok yazık, bu halk korkunç bir günah işledi” dedi, “Kendilerine altın put yaptılar. Lütfen günahlarını bağışla, yoksa yazdığın kitaptan adımı sil.” (Çıkış 32/30-32)

Tevrat'ta Rab Musa'ya halkını zamanı gelince cezalandıracağını söyler. (Çıkış 32/ 34-35)

Musa ısrarla halkının günahı için af dilemektedir. Çünkü Musa'nın halkı Rabbin halkıdır. Bunuda Firavunun elinden kurtararak göstermiştir. Öyleyse bu halk ziyan edilmemelidir. Ancak Musa halkının kurtuluşunu sağlayamamış, Rabbin cezasıyla karşı karşıya kalmışlardır.

3. Musa bundan önce de halkı için birkaç defa dua etmiştir. O, kavminin inatçılığı sebebiyle Tanrı'ya tekrar tekrar dua etme fırsatı bulmuştur.

Tanah'ta Musa'nın Mısır'dan halkını çıkardığı arkalarından kendilerini takip eden Firavun ve askerlerinin kendilerine yaklaşıncı halkının şikâyetleri sonucunda Rabbine feryat ederek yardım istediği anlatılır.

“Rab Musa'ya, “Niçin bana feryat ediyorsun?” dedi, “İsrailliler'e söyle, ilerlesinler” (Çıkış 14/15)

4. Bir diğer duası da Tevrat'ta şu şekilde geçmektedir.

Tanah'ta Musa'nın, halkını Kızıldeniz'den geçirdikten sonra Şur Çölü'nde yol alırken susuz kaldıkları ve bunun üzerine yakınmaya başladıklarına değinilir. Bunun üzerine Musa halkı için yine dua eder.

“Musa Rabbe yakardı. Rab ona bir ağaç parçası gösterdi. Musa onu suya atınca sular tatlı oldu. Orada Rab onlar için bir kural ve ilke koydu, hepsini sınıdı.” (Çıkış 15/25)

Musa tarafından halkı için yaptığı yardım talebi kabul edilir. Musa samimi bir şekilde ısrarla halkı için dua etmekten vazgeçmemiş ve her zaman Rabbine yönelerek sıkıntılarını dua ile gidermeye çalışmıştır.

5. Tevrat'ta anlatılan bir olayda şöyledir; Musa Mısır'dan halkını çıkarıp Sina Çölü'ne gelir ve Tanrı'nın onlara verdikleri man ve bıldırcından yerler. Ancak halk bu durumdan zaman sonra şikâyet etmeye başlar. Mısır'da parasız yedikleri balıkları, salatalıkları,

karpuzları, pırasaları, soğanları, sarımsakları istemeye başlayınca Musa'nın Tanrı'ya şöyle bir yakarışı vardır.

“Rabbe, “Kuluna neden kötü davrandın?” dedi, “Seni hoşnut etmeyen ne yaptım ki, bu halkın yükünü bana yüklüyorsun? Bütün bu halka ben mi gebe kaldım? Onları ben mi doğurdum? Öyleyse neden emzikteki çocuğu taşıyan bir dadı gibi, atalarına ant içerek söz verdiği ülkeye onları kucağımda taşımamı istiyorsun? Bütün bu halka verecek eti nereden bulayım? Bana, “Bize yiyecek et ver” diye sızlanıp duruyorlar. Bu halkı tek başıma taşıyamam, bunca yükü kaldıramam. Bana böyle davranacaksan- eğer gözünde lütf bulduysam- lütfen beni hemen öldür de kendi yıkımını görmeyeyim.” (Çölde Sayım, 11/11-15)

Musa halkının tavrından bunalmıştır. Çünkü halkı her fırsatta yakınmakta, sıkıntı çıkarmaktadır. Halkının bitmek bilmez yakınmaları Musa'nın da artık moralini bozmaktadır. Üzerine düşen sorumlulukla, Musa çaresizdir. Üzerine düşen görev ağırdır. Sorumluluğunu yerine getirmeye çalışırken halkının devamlı yakınlıkla sıkıntı çıkarmaları Musa'yı da çıkmaza süreklemiştir. Halkı Musa'ya hiç destek olmamaktadır. Halkında sorumluluklarını yüklenen Musa yine Tanrı'ya yönelerek halkının yükünün hafifletilmesi için bir çıkış yolu arar ve bu duygular içerisinde Rabbe yalvarır. Ayrıca bunalan Musa'nın bir önceki duasında *“yazdığın kitaptan adımları sil”* demesi, burada da *“beni hemen öldür”* ifadelerini kullanması halkı için ölmeye hazır olduğunu göstermektedir. Halkının yaptıkları onu ne kadar bunaltsa da o yine de onlardan vazgeçememektedir.

6. Tanah'ta Musa'nın ikinci kez Sina Dağı'na çıktığında da kendi ve halkı için yine dua ettiğini ve bağışlanma dilemekte olduğunu görmekteyiz.

“Musa hemen yere kapanıp tapındı. “Ya Rab, eğer benden hoşnutsan, lütfen bizimle gel” dedi. “Bunlar inatçı insanlardır. Sen suçlarımızı, günahlarımızı bağışla. Bizi kendi mirasın olarak benimse.” (Çıkış 34/8-9)

Musa Filistin topraklarına doğru yol alırken Rabbin onların yanında olmasını ve günahlarından dolayı da kendilerini affederek halkını yalnız bırakmamasını istemektedir. Musa Tanrı'nın desteğini ve yardımını üzerlerinden eksik etmemesini dilemektedir. Halkıyla çıktığı bu yolda karşılaşacakları her türlü sıkıntıda Tanrı'nın desteğini hissederek bu yolda olmak istemektedir.

7. Tanah'ta Musa ve kavminin Kenan'a doğru ilerlediği, Paran Çölü'nde konaklayınca Musa Kenan ülkesini araştırmak için bazı adamlar gönderdiği anlatılır. Görevlendirdikleri adamlar kırk günün sonunda gelerek bilgiler vermiştir. Ancak orada yaşayan insanların güçlü olduklarını söyleyince halk sızlanmaya başlamıştır. Mısır'dan ölmek için çıkmadıkları ve

Mısır'a dönmek istediklerini söyleyince Musa bir kez daha bu yaptıklarından dolayı halkı adına af dileyerek cezalandırmaması için dua etmektedir.

“Eğer bu halkı bir insanmış gibi yok edersen, senin ününü duymuş olan bu uluslar, “Rab ant içerek söz verdiği ülkeye bu halkı götüremediği için onları çölde yok etti” diyecekler. “Şimdi gücünü göster, ya Rab. Demiştin ki: “Rab tez öfkelenmez, sevgisi engindir, suçu ve başkaldırıyı bağışlar. Ancak suçluyu cezasız bırakmaz; babaların suçunun hesabını üçüncü, dördüncü kuşak çocuklarından sorar. Mısır’dan çıkışlarından bugüne dek bu halkı nasıl bağışladıysan, büyük sevgin uyarınca onların suçunu bağışla.” “Dileğin üzerine onları bağışladım” diye yanıtladı.” (Çölde Sayım 14/15-20)

Musa Rabbinin sevgisini dile getirmekte ve bu sevgiyle nasıl önceki günahlarını bağışladıysa yine bağışlaması için af dilemektedir. Rabbin gücüne ve merhametine dayanmıştır. Musa’nın Rabbi hemen öfkelenmeyen, merhameti sonsuz olan ve hataları affederek hemen cezalandırmayandır. Musa ve halkı Kenan iline girmek için yola çıkmışlardır. Ancak yolculuk esnasında yaşananlar neticesinde amaçlarına ulaşamamışlardır. Zaten kendileri de bu konuda çaba sarf etmedikleri gibi itirazlarda bulunarak Musa’ya destek olmamışlardır. Rab bir kez daha bağışlamıştır ancak Kenan iline giremeyeceklerini de bildirmiştir. Kırk yıl çölde gezmişler ve Kenan iline girememişlerdir.

8. Musa İsrail halkını Mısır’dan çıkarıp, İsraililerle birlikte çölde Kenan iline doğru yol alırken Şeria Irmağı’na gelince Rabbe söyle dua ettiği anlatılır.

“Ya Rab Yahve, büyüklüğünü ve güçlü elini bana göstermeye başladın. Gökte ve yerde senin yaptığın yüce işleri yapabilecek başka bir Tanrı yok! İzin ver de Şeria Irmağı’ndan geçip karşı yakadaki o verimli ülkeyi, o güzel dağlık bölgeyi ve Lübnan’ı göreyim.” (Yasa’nın Tekrarı3/24-25)

Musa, peygamberlikle birlikte İsrail halkını kölelikten kurtararak Kenan topraklarına doğru yola koyulmuş ancak bu topraklara girmek Musa peygamberle gerçekleşmemiştir. Tevrat’ta Şeria Irmağı’ndan geçişin Yeşu’yla olacağı bildirilmiştir. Tevrat’ta anlatıldığına göre Musa birçok sıkıntıya katlanmış, bir dönem firavunla mücadeleye girmiş, halkını bu mücadelenin sonunda Mısır’dan çıkarmış sonra Kenan iline doğru yol alırken halkının sıkıntılarıyla boğuşmuş ve Tanrı tarafından cezalandırılarak halkı ile birlikte çölde kırk yıl dolaşıp durmuştur. Bu kadar mücadeleye ve çabaya rağmen Musa Kenan ilini görememiştir. Bunun için yola çıkılmamış mıydı, bin türlü sıkıntı bunun için çekilmemiş miydi? Öyleyse bir umutla Rab’bine duaya durur ve yüceliğine, gücüne ve büyüklüğüne sığınarak isteğini dile getirir. Halkının itaatsizliği ve şikâyetleri arasında Musa’nın bu duası karşılık bulmamıştır.

9. Tanah’ta Musa Kenan topraklarına girmeden önce Moav’da konaklayarak halkına seslendiği anlatılır. Halkına kırk yıl içerisinde yaşadıklarını hatırlatır, on emri tekrar duyurur.

Vaat edilen topraklarda İsrail halkına yön verecek çeşitli kural, ilke ve buyrukları yeniden açıklayarak Evel dağında bu buyruklara uyulmaması halinde halkına lanet okur ve halk da buna âmin diyerek cevap verir.

“O gün Musa halka şöyle dedi: “Şeria Irmağı’ndan geçince, halkı kutsamak için Gerizzim Dağı’nda duracak oymaklar şunlardır: Şimon, Levi, Yahuda, İssakar, Yusuf, Benyamin.”

Lanetlemek için Eval Dağı’nda şu oymaklar duracak: Ruben, Gad, Aşer, Zevulun, Dan, Naftali. Levililer bütün İsrail halkına yüksek sesle şöyle diyecekler: “Rabbin tiksindiği usta işi bir oyma ya da dökme put yapana ve onu gizlice dikene lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diye karşılık verecek. “Annesine, babasına saygısızca davranana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Komşusunun sınırını değiştirene lanet olsun!” Bütün halk, Amin!’ diyecek. “Kör olanı yoldan saptırana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Yabancıya, öksüze, dul kadına haksızlık edene lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Babasının karısıyla yatana lanet olsun! Çünkü o babasının evlilik yatağına leke sürmüştür.” Bütün halk, Amin! diyecek. “Herhangi bir hayvanla cinsel ilişki kurana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Annesinden ya da babasından olan kız kardeşiyle yatana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Kaynanasıyla yatana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Komşusunu gizlice öldürene lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek. “Suçsuz birini öldürmek için rüşvet alana lanet olsun!” Bütün halk, Amin! diyecek.

“Bu Yasa’nın sözlerine uymayan ve onları onaylamayana lanet olsun!” Bütün halk, Âmin diyecek.”(Yasa’nın tekrarı, 27/11-26)

Musa burada Rabbin buyruklarına uymayacaklara lanet okumuş, onu dinleyen halkta âmin diyerek Musa’yı desteklemiştir. On emirde yapmaları gerekenler listelenirken, burada ise yapmamaları gerekenler listelenmiştir. On iki lanet listelenmiştir, bunlar antlaşma maddelerinin ihlal edilebileceği çeşitli yolların örnekleridir. Bu davranışlar puta tapmak, anne-babaya saygısızlık, komşunun sınırlarını değiştirmek yani başkalarının haklarını gaspetmek, kör olanı yani doğruyu görme melekesini kaybedeni saptırmak ya da doğru yoldan sapmış insanlara doğru kılavuzluk yapmamak, yoksul ve savunmasız kişiye haksızlık yapmak, ailede sapık ilişkiler içerisinde olmak, hayvanlarla cinsel ilişki, bir komşunun öldürülmesi yani cana kıymak, suçsuz birini öldürmek için rüşvet almak ve Tanrı yasasına itaatsizlik gibi konularla ilgilidir. Bu lanetten sonra kutsanan ve lanetlenen bir milletin başına gelebilecekler yine Musa tarafından haber verilmektedir. Rabbin kendilerini ve soylarını belalarla, hastalıklarla vuracağını, mülk edinmek için gittikleri yerden sökölüp atılacaklarını, dünyanın bir ucundan öbür ucuna, bütün halklar arasına dağıtılarak buralarda esenlikte olamayacaklarını ve yaşamlarının güvenlik içinde olmayacağını anlatmaktadır. (Yasa’nın Tekrarı, 28/15-68)

10. Musa'nın, ölümünden önce İsrail halkını kutsadığı anlatılır. İsrail oymaklarını bir bir sayarak bunlar için dua eder.

“Tanrı adamı Musa, ölümünden önce İsrail’liler’i kutsadı. Şöyle dedi: “Rab Sina Dağı’ndan geldi, Halkına Seir’den doğdu ve Paran Dağı’ndan parladı. On binlerce kutsalıyla birlikte geldi, sağ elinde halkı için alev alev yanan ateş vardı. Ya Rab, halkları gerçekten seversin, Bütün kutsallar elinin altındadır. Ayaklarına kapanır, sözlerini dinlerler. Yakup’un topluluğuna miras olarak, Musa bize Yasa’yı verdi. İsrail’in oymaklarıyla halkın önderleri bir araya geldiğinde Rab Yeşurun’un kralı oldu. Ruben yaşasın, ölmesin, Halkın sayısı az olmasın.” Musa Yahuda için de şunları söyledi: “Ya Rab, Yahuda’nın yakarışını duy ve onu kendi halkına getir. Kendisi için elleriyle savaştı. Düşmanlarına karşı ona yardımcı ol.” Levi için de şöyle dedi: “Ya Rab, Tummim’in ve Urim’in sadık kulun içindir. Onu Massa’da denedin, Meriva sularında onunla tartıştın. O annesi ve babası için, “onları saymıyorum” dedi. Kardeşlerini tanımadı, çocuklarını bilmedi. Ama senin sözünü tuttu ve antlaşmana bağlı kaldı. İlkelerini Yakup’a, Yasası İsrail’e öğretecekler. Senin önünde buhur, sunağında tümünden yakılan sunular sunacaklar. Ya Rab, onları el attıkları her işte kutsa, Yaptıklarından hoşnut ol. Ona karşı ayaklananların ve ondan nefret edenlerin belini kır, bir daha ayağa kalkmasınlar!” Benyamin için de şöyle dedi: “Rab’bin sevgilisi, O’nun yanında güvenlikte yaşasın; Rab bütün gün onu korur, O da Rab’bin kucagında oturur.” Yusuf için de şöyle dedi. “Rab onun ülkesini gökten yağın değerli çiy ve yeraltındaki derin su kaynaklarıyla kutsasın. Ülkesi güneş altında yetişen ürünlerin en iyisiyle, her ay yetişen en iyi meyvelerle, yaşlı dağların en seçkin armağanlarıyla, kalıcı tepelerin bolluğuyla, yerin en değerli ürünü ve doluluğuyla, çalıda oturanın lütfuyla bereketli olsun. Yusuf’un başı üzerine, kardeşlerinden ayrı olanın başı üzerine bereket yağsın. İlk doğan bir boğa kadar görkemlidir o; boynuzları yaban öküzünün boynuzları gibidir. Bu boynuzlarla ulusları, yeryüzünün dört bucağındaki ulusları yaralayacak. İşte böyledir Efrayim’in on binleri. İşte bunlardır Manaşşe’nin binleri.” Zevulun için de şöyle dedi: “Ey Zevulun, sevinç duy yola çıkışınla ve sen, İssakar, çadırlarında sevin! Ulusları dağa çağırarak, Orada doğruluk kurbanları kesecekler. Denizlerin bolluğuyla ve kumlarda saklı hazinelerle doyacaklar.” Gad için de şöyle dedi: “Gad’ın sınırını genişleten kutsansın; Gad orada kol ve baş parçalayan bir aslan gibi oturuyor. Kendine ilk toprağı seçti; Önderlik payı ona verilmiştir. Halkın önderleri bir araya geldiğinde, Rab’bin doğru isteğini ve İsrail’e ilişkin ilkelerini, O yerine getirdi.” Dan için de şöyle dedi: “Dan Başan’dan sıçrayan aslan yavrusudur.” Naftali için de şöyle dedi: “Ey sen, Rab’bin lütfu ve kutsamasıyla dolu olan Naftali! Sen batıyı ve güneyi mülk edineceksin.” Aşer için de şöyle dedi: “Oğullar arasında en çok kutsanan Aşer olsun, Kardeşlerinin beğenisini kazanan o olsun. Ayağını zeytinyağına batırsın. Kapı sürgülerin demir ve tunç olacak ve gücün yaşamın boyunca sürecektir.” Ey Yeşurun, sana yardım için göklere ve bulutlara görkemle binen, Tanrı’ya benzer biri yok. Sığınağın çağlar boyu var olan Tanrı’dır, seni taşıyan O’nun yorulmaz kollarıdır. Düşmanı önünden kovacak ve sana, “Onu yok et!” diyecek. Böylece İsrail güvenlik içinde yaşayacak; Tahıl ve yeni şarap ülkesinde, Yakup’un pınarı güvenlikte kalacak. Gökler oraya çiy damlatacak. Ne mutlu sana, ey İsrail! Var mı senin gibisi? Sen Rab’bin kurtardığı bir halksın. Rab seni koruyan kalkan ve şanlı kılıcıdır. Düşmanların senin önünde küçülecek ve sen onları çiğneyeceksin.”(Yasa’nın Tekrarı, 33/2-29)

Musa, İsrailoğullarına gönderilen bir peygamber, bir lider ve bir kurtarıcıdır. Halkıyla birlikte birçok şey yaşamıştır. Halkın birçok sorununa katlanmıştır. Birçok kez halkından

dolayı Tanrı'dan af dilemek zorunda kalmış, hatta halkın göstermiş olduğu tutum nedeniyle çıktıkları yolda hedeflerine ulaşamamışlardır. Yine de Musa hiçbir zaman pes etmemiş her durumda halkı için dua da bulunmuştur. Musa'nın buradaki duası İsraililerin oymaklarıdır. Oymakların her birini kutsamıştır. Tanrı'nın İsrail halkına karşı duyduğu ilgiyi, sevgiyi anlatarak, Sina'da verilen *“On Emre”* dikkat çekerek, halkın yolculuk serüvenini Sina, Seir ve Paran Dağı'yla anlatmaktadır. Sonrasında oymakların her biri için dualarda bulunur. Burada Ruben'e duası, varlığının daim olması ve halkının çoğalması içindir. Yahuda için düşmanlarına karşı kendisine yardım olunmasını istemektedir. Levililer için el attıkları her işte başarılı olmalı, yaptıklarından hoşnut olunmalı, ona karşı ayaklananların ve ondan nefret edenlerin belı kırılmalı bir daha ayağa kalkmamalı. Yani Levililer için yaptığı duada bu oymağın gücünü kutsayarak, onun hizmetinden hoşnut kalınmalı ve kendisinden nefret edenler yok edilmelidir. Benyamin'e duası Rabbin sevgisinin onlara karşı daim olması ve Rab'bin daima onların yanında yer alması içindir. Yusuf soyu için ülkesine bolluk ve bereket dilemiştir. Aşer diğer oymaklara örnek olmalı ve aralarında en beğenilen topluluk olacaksa bu Aşer olmalıdır. Yeşurun, düşmanlarını alt etmeli, Naftalin ise batıyı ve güneyi mülk edinmelidir.

Musa *“Sığınağın çağlar boyu var olan Tanrı'dır, Seni taşıyan O'nun yorulmaz kollarıdır.”* diyerek Tanrı'nın halkına olan yardımını anlatmaktadır.

Duasını Tanrı'nın gelecekte İsrail'in düşmanlarının yok edilmesi, güvenlik, esenlik, refah ve zafer vaatleriyle bitirmektedir²⁵⁴ (Çölde Sayım, 28/15-20).

Musa'nın dualarına baktığımızda genellikle toplumsal içeriklidir. Kurtuluş Ezgisi İsrail halkı ve Firavun arasında geçen olayların sonucunda söylenen bir şükür duasıdır. Bu nedenle hem toplumsal hemde dini içeriklidir diyebiliriz. İsrail halkını kurtaran Tanrı'nın gücü övülmekte ve adı yüceltilmektedir. Bu ezgi bir istek içermez. Sıkıntı anında da söylenmemiştir. Ancak bir kurtuluşun hikâyesi dillendirildiği için Tanrı'ya olan şükran duyguları yer alır. Bu ezgide kutsal toprak vurgusu da vardır. Musa Tanrı'nın desteğini kutsal topraklara yerleşinceye kadar beklemekte ve ezgisini bu temenni ile bitirmektedir.

Musa'nın diğer dualarına baktığımızda buzağıya tapan veya Kenan iline girmek istemeyen halkı için af dilemektedir. Onların cezalandırılmaması için dua etmektedir. Susuz kalan halkına su; yemekten şikâyet eden halkına yemek istemektedir. Bu dualar Musa'nın

²⁵⁴ William MacDonald, *Kutsal kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2004, I/261.

halkı ile yaşadığı zor anlarında yaptığı dualardır. Musa oymakların her birine ayrı ayrı dua eder. Bu dualar da dünyaya dair bolluk, bereket, güç ve iktidar gibi konuları içerir.

Musa'nın birde lanet okuması vardır. Musa halkının yapmaması gerekenleri söyler ve bunları yapanlara lanet okur. Bu lanet okumayı beddua olarak düşünebileceğimiz gibi yapılmaması gereken davranışların halkı tarafından yapılması durumunda ne ile karşılaşacaklarının cevabı gibidir. Musa kendisi içinde dua eder. Duası Kenan ilini görebilmek içindir.

Musa halkının affını isterken ataları İbrahim ve İshak'a vurgu yapar. Halkını affetmesi için atalarına verdiği sözü hatırlatır. Musa'nın dualarında söz verilen toprak vurgusu vardır. Yola çıkarılan halk her ne kadar günah işleyip Musa'ya karşı gelse de verilen söze vurgu yapılarak af dilemiştir. Musa bir duasında sızlanıp duran halkının karşısındaki çaresizliğiyle Tanrı'ya serzenişte bulunmuş ve duasını yapmıştır. Bir duasında yere kapandığına vurgu yapılırken bir duasında Tanrı'nın sevgisine, affediciliğine ve hoşgörüsüne vurgu yaparak yalvarır. Bir duasında Tanrı'nın büyüklüğünü ve yüceliğini anlatır. Halkına olan desteğine vurgu yapar.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki Musa'nın duaları çeşit çeşittir. Hayatın her anında Rabbe yönelmiş, O'nun yardımını istemiş ve desteğini beklemiştir. Bazı duaları kabul edilmiştir. Bazı dualarında karşılık bulmamıştır. Kendisi için yaptığı dua karşılık bulmayan duadır. Af dileği, su ve yiyecek gibi talepleri karşılık bulmuştur. En nihayetinde Musa'nın en büyük görevlerinden biri İsrail halkını vadedilen topraklara götürmektir. Bu yolda karşılaştığı sıkıntılı durumlarda Musa'nın dualarının birçoğu karşılık bulmuş ve İsrail halkı Kenan iline varmayı başarmıştır. Bu duaların belkide Tevrat'ta zikredilmesinin en önemli sebeplerinden biri halkından dolayı meydana gelen onca sıkıntıya rağmen Musa'nın pes etmeden Tanrı'nın da yardımını umarak yola devam etmesi ve bir noktaya kadar amacına ulaşmış olmasıdır. İsrail halkı, Musa'nın gayretleri, sabrı ve her durumda yaptığı dualarıyla Kenan iline varabilmişlerdir.

2.1.6. Yeşu'nun Duası

Yahudi tarihinde Yeşu'nun tahmini olarak M.Ö. XIII. yy.da yaşamış olduğu kabul edilir. Efraim kabilesinden Nun'un oğludur²⁵⁵. Musa'dan sonra İsrail halkının başına hem nebi hem yönetici olarak Yeşu geçmiştir (Çölde Sayım, 28/15-20). Musa henüz hayatta iken

²⁵⁵ William MacDonald, *Kutsal kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, I/270.

Yeşu'nun halef olacağı Tanrı tarafından tayin edilmiştir²⁵⁶. Filistin topraklarına Yeşu zamanında yerleşilmiştir.

Tanah'ta Yeşu'nun İsrail halkını Şeria Irmağı'ndan geçirdikten sonra Ay kentinin üzerine üç bin kişilik bir ordu gönderdiği anlatılır. Bu ordu Ay halkının karşısında yenilgiye uğrayınca Yeşu şöyle bir dua yaptığı bildirilir;

“Bunun üzerine Yeşu giysilerini yırtarak İsrail'in ileri gelenleriyle birlikte başından aşağı toprak döküp Rab 'bin Sandığı'nın önünde yüzüstü yere kapandı ve akşama dek bu durumda kaldı. Ardından şöyle dedi: “Ey Egemen Rab, bizi Amorlular'ın eline teslim edip yok etmek için mi Şeria Irmağı'ndan geçirdin? Keşke halimize razı olup ırmağın ötesinde kalsaydık. Ya Rab, İsrail halkı dönüp düşmanlarının önünden kaçtıktan sonra ben ne diyebilirim! Kenanlılar ve ülkede yaşayan öbür halklar bunu duyunca çevremizi kuşatacak, adımızı yeryüzünden silecekler. Ya sen, ya Rab, kendi yüce adın için ne yapacaksın?” (Yeşu 7/6-9)

Bu yenilgi İsraililerin işlemiş olduğu bir günah sonucudur (Yeşu 7/10). Günah onları zayıf düşürmüş ve yenilgiye uğramışlardır. Yeşu yaşanan yenilgiyle hemen yere kapanır ve Rabbin egemenliğine vurgu yaparak bu topraklarda adının yaşatılmasının ancak Rabbin onlara yardımıyla gerçekleşeceğini dile getirir. Halkının Rabbinin desteği olmadan hiçbir şey yapamayacağını söyler. Rab onlarla olmadığı sürece Kenan topraklarını fethetmeleri imkânsızdır. İsrail halkı düşmanlarından kaçmış ve Yeşu bu konuda çaresiz kalmıştır. Ancak bu topraklarda Rabbin adının anılması yine O'nun İsrail halkına yardımıyla mümkün olacağını söyler. Yüce adının bu topraklarda İsrail halkıyla anılması için yardım ister. Sonrasında günahattan temizlenen halk Tanrı'nın yardımıyla Ay halkına karşı galip gelerek kalelerini ele geçirir.

Yeşu'nun duası toplumsal içerikli bir dua olup İsrail halkı adına ya da onun için yaptığı bir duadır. Tanrı'dan galip gelerek kendi adına bir şeyler yapmasını istemektedir. Bu duada dünyevi isteği içinde barındırmakta diğer ülkelere karşı egemenlik vurgusu yaptığı için hem de politik içerikli bir dua olmaktadır.

Yeşu duaya başlamadan önce yenilginin vermiş olduğu hüznün ve kırılganlıkla yere kapandığı anlatılır. Burada secdeye vurgu yapılmış olabilir. İnsanın kendisini Tanrı'ya en yakın hissettiği duruma ve ana vurgu yaparak Yeşu yere kapanır. Halkın karşısındaki yalnızlığını ve çaresizliğini dile getirir. Rabbin egemenliğine vurgu yapar ve Tanrı'nın kendisine halk kabul ettiği İsrail için dumanlarına karşılık egemenlik ister. Tanrı bu

²⁵⁶ Çölde Sayım, 27/18- 23; Yasa'nın Tekrarı, 31/7- 29.

topraklarda adını yüceltecekse yine kendileriyle olması gerektiğine vurgu yaparak duasını bitirir.

Bu dua kabul edilmiş, yenilgiye uğrayan halk tekrar yapılan savaşla zafere ulaşmıştır. Bu duanın zikrediliş amacı bir günahın ardından gelen yenilginin sonucunda toplum adına yapılan duanın o günahın temizlenmesiyle mümkün olduğuna vurgu yapılmış olabilir.

2.1.7. Debora'nın Duası

Debora Kitab-ı Mukaddes'deki yedi kadın peygamberden biridir ve hâkim yani idarecidir. Tanah'ta Debora, İsrailoğullarının katıldığı savaşa komutan Barak'ın isteği üzerine katılmıştır. Bu savaşı İsrailoğulları kazanmıştır (Hakimler, 4/6-24). Galibiyetten sonra Debora ve Barak Tanrı'ya duygu dolu -Debora'nın şarkısı (Hakimler, 5/1-31) olarak bilinen- methiye okumuşlardır²⁵⁷. Bu ilahi İsrail edebiyatının önemli örneklerinden birini temsil eder. Şiir, yazıldığı dönemin olaylarını betimlemekle birlikte İsrailoğullarının Yehova inancına ışık tutan konuları da içerir²⁵⁸.

Yahudi tarihinde büyük bir ozan kabul edilen Debora²⁵⁹, şarkısında Tanrı'nın tecellisi ile yerin, göğün ve Sina Dağı'nın titrediğini söylemiştir (Hakimler, 5/4-5). Ulusal bir zafer ezgilerle anılmıştır. Bu ezgide Sisera'yla yapılan savaş anlatılmıştır.

Tanah'ta Debora ile Avinoam oğlu Barak'ın o gün şu ezgiyi söylediği anlatılır;

“İsrail'in önderleri başı çekince, halk gönüllü olarak savaşınca Rabbe övgüler sunun. Dinleyin, ey krallar! Ey yönetenler, kulak verin! Rabbe ezgiler söyleyeceğim, İsrail'in Tanrısı Rabbi ilahilerle öveceğim.” diyerek (Hakimler, 5/2-3) Debora ezgisine Rabbe övgüyle başlar. Tanrı'nın yüceliği ve büyüklüğü karşısında dağların sarsıldığını söyleyerek Rabbin yıllar önce İsrailoğullarını çölden geçirip Kenan topraklarına getirmesini hatırlatır.

“Seir'den çıktığında, ya Rab, Edom kırlarından geçtiğinde, yer sarsıldı, göklerden yağmur boşandı, evet, bulutlar yağmur yağdırdı. Sina Dağı'ndaki Rabbin önünde, İsrail'in Tanrısı Rabbin önünde dağlar sarsıldı. Yeni ilahlar seçtikleri zaman savaş kentin kapılarına dayandı.” (Hakimler, 5/4-8) der ve İsraililerin zaman içerisinde yollarını değiştirdiklerine, sapa yollara girdiklerine ve başka ilahlar edindiklerine değinir. Ta ki kendisi İsrailoğullarına önder oluncaya kadar. Şimdi ise Rab onlarla birliktedir. Öyleyse Rabbe övgüler sunulmalı ve İsrail'in üzerindeki Tanrı'nın desteği anlatılmalıdır. Debora ezgisine Sisera'nın başına gelenler ve Sisera'nın yenilgisiyle devam etmekte ve

²⁵⁷ Yusuf Besalel, “Devora”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/139.

²⁵⁸ Mustafa Sinanoğlu, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet*, s.97.

²⁵⁹ Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s.162.

Barak'ın ordusunun Sisera'ya karşı verdiği mücadeleden şiirsel bir dille bahsettikten sonra (Hakimler, 5/9-32) duasını yapmaktadır.

“Ya Rab, bütün düşmanların böyle yok olsun. Seni sevenlerse, bütün gücüyle doğan güneş gibi olsunlar.” Bundan sonra ülke kırk yıl barış içinde yaşadı.” (Hakimler,5/1-33)

Debora'nın duası Rabbin yolunda gidenler içindir. Rabbin yolunda olanlar Rabbin desteğini de kazananlardır. Rabbin yolunda gidecekler kendileri olmalı ve Tanrı'nın desteğini hep görmeliler. Onlarda bu savaşta yardım görmüşler ve düşmanlarını yenilgiye uğratmışlardır. Öyleyse Rabbin düşmanları yeryüzünden silinmeli, Rabbi sevenler ise bir güneş gibi doğarak yeryüzünde huzur içerisinde aydınlık bir geleceğe sahip olmalılar.

Debora'nın duası ezgisinin içerisinde yer almakta ve halkı için dua etmektedir. Bu nedenle toplumsal içeriklidir. Debora düşmanları içinde beddua etmekte onlara yok oluş dilemektedir. Debora'nın duası kabul edilmiştir. Hakimler 5:33 bölümünde halkın kırk yıl boyunca barış içinde yaşadığı bildirilmiştir. Bu ezgi İsrail tarihi hakkında bilgi verirken duasının da bu ezgi içerisinde yer almasının sebebi Debora'nın halkına duyduğu güvenin bir sonucu olabilir. Çünkü Tanrı'yı seven halk kendi halkıdır. Öyleyse halkı böyle bir huzuru, bolluğu bereketi de hak etmektedir.

2.1.8. Davut'un Duası

Yahudi tairinde İsrail halkının en büyük hükümdarlarından olan Davut faziletli ve hikmetli olarak kabul edilen bir kişidir²⁶⁰. Kral Saul'un ölümü üzerine İsrail'in ikinci hükümdarıdır. Yaklaşık M.Ö.1006-966 yılları arasında hükümdarlıkta bulunmuştur. Kurduğu ordusuyla ülkesinin sınırlarını güneyde Mısır'dan kuzeyde Toroslar'a kadar genişletmiş ve Kudüs'ü başkent yapmıştır. Musa'dan kalan Tevrat'ı ve diğer kutsal emanetleri (Tabtu's-Sekine) Kudüs'e nakletmiştir²⁶¹. Davut'un ülke sınırlarını genişletmesi, İsrail halkının putperest komşular ile iç içe yaşamalarına neden olmuştur²⁶².

1. Tanah'ta Davut'un, Tanrı'nın Sandığı için bir ev inşa etmek istediği anlatılır. Ancak Rab, Natan aracılığı ile bu görevi kendi soyundan gelen birinin yapacağını bildirir (II. Samuel,7/1-5). Krallığının Davut'un soyundan gelen kişiyle pekiştirileceğini ve bu krallığın sonsuza dek süreceğini Peygamber Natan bildirince Davut'un şöyle bir dua yaptığı anlatılır;

²⁶⁰ Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, s.179.

²⁶¹ Yusuf Besalel, *Yahudi Tarihi*, Üniversal Yayınevi, İstanbul 2000, s.40.

²⁶² Ekrem Sarıkcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.219.

“Ya Rab Yahve, ben kimim, ailem nedir ki, beni bu duruma getirdin? Ya Rab Yahve, sanki bu yetmezmiş gibi, kulunun soyunun geleceği hakkında da söz verdin. Ya Rab Yahve, insanlarla hep böyle mi ilgilenirsin? Ben sana başka ne diyebilirim ki! Çünkü ya Rab Yahve, kulunu tanıyorsun. Sözünün hatırı için ve isteğin uyarınca bu büyüklüğü gösterdin ve kuluna bildirdin. Yücesin, ya Rab Yahve! Bir benzerin yok, senden başka Tanrı da yok! Bunu kendi kulaklarımızla duyduk. Halkın İsrail'e benzer tek bir ulus yok dünyada. Kendi halkın olsun diye onları fidyeyle kurtarmaya gittin. Çünkü onlar için de, ülken için de büyük ve görkemli işler yapmakla ün saldın. Mısır'dan kendin için fidyeyle kurtardığın halkın önünden ulusları ve Tanrılarını kovdun. Halkın İsrail'i sonsuza dek kendi halkın olarak benimsedin ve sen de, ya Rab, onların Tanrısı oldun. Şimdi, ya Rab Tanrı, kuluna ve onun soyuna ilişkin verdiğin sözü sonsuza dek tut, sözünü yerine getir. Öyle ki, insanlar, her şeye Egemen Rab İsrail'in Tanrısı'dır! diyerek adını sonsuza dek yüceltsinler ve kulun Davut'un soyu da önünde sürsün. Ey her şeye Egemen Rab, İsrail'in Tanrı'sı! Senin için bir soy çıkaracağım diye kuluna açıkladın. Bundan dolayı kulun sana bu duayı etme yürekliliğini buldu. Ya Rab Yahve, sen Tanrı'sın! Sözlerin gerçektir ve kuluna bu iyi sözü verdin. Şimdi önünde sonsuza dek sürmesi için kulunun soyunu kutsamanı diliyorum. Çünkü ya Rab Yahve, sen böyle söz verdin ve kulunun soyu kutsamanla sonsuza dek kutlu kılınacak.” (2.Samuel 7/18-29)

Davut, Tanrı'nın insanlar üzerindeki ilgisi sonucunda hiçbir şey değilken kral olduğunu söyler. Davut *“Halkın İsrail'e benzer tek bir ulus yok dünyada”* diyerek halkının seçilmişliğine de vurgu yaparak böyle bir halka kral olmanın mutluluğunu yaşar. Tanrı halkının, kralı olmuştur. Davut burada kendisinden sonra soyundan gelecek kişide İsrail halkının yüceliğinin devamını sağlayacaktır. Bunların hepsi ve konumu tamamen Tanrı'nın lütfudur. Davut, Tanrı'nın yüceliğini, tek olduğunu vurgulayarak onu över ve takdis eder. Davut'un duası, halkının daima Tanrı'nın adını yüceltmesini ve bu bilincin de sonsuza dek sürmesidir. Bu inanç üzere yaşayan bir halk istemekte ve Tanrı'nın *“Senin soyunla İsrail halkını yücelteceğim”* sözünün gerçekleşmesini diler. Davut, halkının adının sonsuza kadar sürmesi ve bununda kendi soyuyla gerçekleşmesi için dua eder.

2. Tanah'ta Davut'un, Kral Saul'dan ve bütün düşmanlarından kurtulduğunda şu duayı yaptığı bildirilir;

“Rab benim kayam, sığınağım, kurtarıcımdır, Tanrım, kayamdır, O'na sığınırım, Kalkanım, güçlü kurtarıcım, korunağım, sığınacak yerimdir. Kurtarıcım, zorbalıktan beni sen kurtarırsın! Övgüye değer Rab'be seslenir, kurtulurum düşmanlarımdan. Çünkü ölüm dalgaları beni kuşattı, yıkım selleri bastı, Ölüler diyarının bağları sardı, ölüm tuzakları çıktı karşıma. Sıkıntı içinde Rab'be yakardım, Tanrıma seslendim. Tapınağından sesimi duydu, haykırışım kulaklarına ulaştı. O zaman yeryüzü sarsılıp sallandı, titreyip sarsıldı göklerin temelleri, Çünkü Rab öfkelenmişti. Burnundan duman yükseldi, ağızından kavurucu ateş ve korlar fışkırdı. Kara buluta basarak gökleri yarıp indi. Bir Keruv'a binip uçtu, rüzgârın kanatları üstünde belirdi. Karanlığı örtündü, kara bulutları kendine çardak yaptı. Varlığının parıltısından korlar savruluyordu. Rab göklerden gürlledi, duyurdu sesini Yüceler Yücesi. Savurup oklarını düşmanlarını dağıttı, şimşek çaktıracak onları şaşkına çevirdi. Rab'bin azarlamasından, burnundan çıkan güçlü soluktan, denizin dibi göründü, yeryüzünün temelleri açığa

çıktı. Rab yukarıdan elini uzatıp tuttu, çıkardı beni derin sulardan. Beni güçlü düşmanımdan, benden nefret edenlerden kurtardı, çünkü onlar benden daha güçlüydü. Felaket günümde karşıma dikildiler, ama Rab bana destek oldu. Beni huzura kavuşturdu, kurtardı, çünkü benden hoşnut kaldı. Rab doğruluğumun karşılığını verdi, beni temiz ellerime göre ödüllendirdi. Çünkü Rabbin yolunda yürüdüm, Tanrımdan uzaklaşarak kötülük yapmadım. O'nun bütün ilkelerini göz önünde tuttum, kurallarından ayrılmadım. O'nun önünde kusursuzdum, Suç işlemekten sakındım. Bu yüzden Rabbeni doğru ve pak sayarak ödüllendirdi. Sadık kuluna bağlılık gösterir, kusursuz olana kusursuz davranırsın. Pak olanla pak olur, eğriye eğri davranırsın. Alçakgönüllüleri kurtarır, gururluları gözler, gururunu kırarsın. YaRab, ışığım sensin! Karanlığımı aydınlatırsın. Desteğinle akıncılara saldırır, Seninle surları aşarım, Tanrım. Tanrı'nın yolu kusursuzdur, Rab'bin sözü arıdır. O kendisine sığınan herkesin kalkanıdır. Var mı Rab'den başka Tanrı? Tanrımızdan başka kaya var mı? Sığınağım Tanrı'dır, yolumu doğru kılan O'dur. Ayaklar verdi bana, geyiklerinki gibi, Doruklarda tutar beni. Bana savaşmayı öğretti, kollarımla tunç bir yayı gereyim diye. Bana zafer kalkanını bağışlarsın, alçakgönüllülüğün beni yüceltir. Bastığım yerleri genişletirsin, burkulmaz bileklerim. Düşmanlarımı kovalayıp yok ettim. Hepsi yok olmadan geri dönmedim. Onları ezip yok ettim, kalkamaz oldular, Ayaklarımın altına serildiler. Savaş için beni güçle donattın, bana başkaldıranları önümde yere serdin. Düşmanlarımı kaçmak zorunda bıraktın, benden nefret edenleri yok ettim. Feryat ettiler, ama kurtaran çıkmadı; Rab'bi çağırdılar, ama O yanıt vermedi. Yerin tozu gibi onları ezdim, sokak çamuru gibi ayağımın altında çiğnedim. Halkımın çekişmelerinden beni kurtardın, uluslara önder olarak beni korudun, tanımadığım halklar bana kulluk ediyor. Yabancılar bana boyun eğiyor, duyar duymaz sözümü dinliyorlar. Yabancıların betleri benizleri attı, titreyerek çıkıyorlar kalelerinden. Rabyaşıyor! Kayama övgüler olsun! Yücelsin kurtarıcım, kayam Tanrım! O'dur öcümü alan, halkları bana bağımlı kılan. Düşmanlarımdan kurtarır, başkaldıranlardan üstün kılar beni, zorbaların elinden alır. Bu yüzden uluslar arasında seni öveceğim, ya Rab, adına ezgiler diyeceğim. Rabkralları büyük zaferlere ulaştırır, Meshettiği krala, Davut'a ve soyuna Sonsuza dek sevgi gösterir.” (2. Samuel 22/2-51)

Yahudi düşüncesine göre bu bir ezgidir ve ezgiler, ulusal zaferleri kutlamak ve yıllar boyu anılmasını sağlamak amacıyla yazılırdı. Bu ezgi üç ana kısımdan oluşur. İlkinde Davut'un ölüm tehlikesini atlatması anlatılır. İkincisinde, Tanrı'nın doğrulara sağladığı yardım ve kurtarıstan söz edilir; üçüncüsünde ise, Davut Rabbin kendisine nasıl yardım ettiğini anlatır²⁶³. Bu ezgiye Davut, yine övgülerle başlar. Rabbi kendisinin kurtarıcısı, sığınağı ve kalkanıdır. Böyle bir Rab ancak övülmeye layıktır. Kendisini düşmanlarından kurtaran ve sayısız bereketlerini üzerine boca eden Rabbi över. Ölümle burun buruna geldiğinde, çaresiz kaldığında Rabbe yakardığını ve yine kurtarıcı Rabbinin desteğiyle kurtulduğunu anlatır. Rabbinin bu yakarışlarına cevap vererek “*kara buluta basarak, gökleri yarıp inerek*” gibi ifadeler kullanarak Rabbinin yardımıyla düşmanlarının elinden kurtulduğunu söyler. Kendisi doğruluktan ayrılmadığını, Tanrı'dan uzaklaşmadığını, kurallarına, ilkelerine her zaman uyduğunu, suç işlemekten sakındığını dile getirerek Tanrı'nın sadece düşmanlarını yok

²⁶³Açıklamalı Kutsal Kitap, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2010, s.448.

etmediğini; kendisine birçok nimet de verdiğini anlatır. Sonrasında zaferler ancak Rable gerçekleşir, Ondan başka Tanrı yoktur, tek sığınacak da O'dur vurgusu yapmaktadır. Kendisine düşmanlarının karşısında verdiği nimetlerden dolayı tekrar tekrar övgüde bulunmakta ve bunu uluslar arsında hep yapacağını söylemektedir. Bu ezgi içerisinde takdis, övgü ve şükür ifadelerinin yer alması nedeniyle buraya aldık. Çünkü duaları belli kısımlara ayırmıştık ve Tanrı'ya yapılan yakarışlar içerisinde şükür ve övgülerinde duanın bir parçası olduğuna değinmiştik. Davut'ta bunları anlatırken “uluslar arasında seni hep öveceğim, adına ezgiler dizeceğim” diyerek bu verilenlere layık olmaya çalışacağını dile getirerek şükürünü yapmaktadır.

3. Tanah'ta Davut'un kendisine Davut Kenti'nde evler yaptığı, ardından Tanrı'nın Antlaşma Sandığı için bir yer hazırlayıp çadır kurarak Tanrı'nın Antlaşma Sandığı'nı Kiryat-Yearim'den buraya getirterek içine yerleştirdiği anlatılır. Ardından yakmalık ve esenlik sunuları sunup halkı kutsadıktan sonra şu ezgiyi söylediği anlatır;

“Rabbe şükredin, O'na yakarın, halklara duyurun yaptıklarını! O'nu ezgilerle, ilahilerle övün, bütün harikalarını anlatın! Kutsal adıyla övünün, Sevinsin Rabbe yönelenler! Rabbe ve O'nun gücüne bakın, durmadan O'nun yüzünü arayın! Ey sizler, kulu İsrail'in soyu, seçtiği Yakupoğulları, O'nun yaptığı harikaları, olağanüstü işlerini ve ağzından çıkan yargıları anımsayın! Tanrımız Rab O'dur, Yargıları bütün yeryüzünü kapsar. O'nun antlaşmasını, bin kuşak için verdiği sözü, İbrahim'le yaptığı antlaşmayı, İshak için içtiği andı sonsuza dek anımsayın. “Hakkınıza düşen miras olarak Kenan ülkesini size vereceğim” diyerek, Bunu Yakup için bir kural, İsrail'le sonsuza dek geçerli bir antlaşma yaptı. O zaman bir avuç insandınız, Sayıca az ve ülkeye yabancıydınız. Bir ulustan öbürüne, bir ülkeden ötekine dolaşıp durdular. Rabonları ezdirmedi, Onlar için kralları bile payladı: “Meshettiklerime dokunmayın, Peygamberlerime kötülük etmeyin!” dedi. Ey bütün dünya, ezgiler söyleyin Rabbe! Her gün duyurun kurtarışını! Görkemini uluslara, harikalarını bütün halklara anlatın! Çünkü Rabuludur, yalnız O övgüye değer, İlahlardan çok O'ndan korkulur. Halkların bütün ilahları bir hiçtir, Oysa gökleri yaratan Rabdir. Yücelik, ululuk O'nun huzurundadır, Güç ve sevinç O'nun konutundadır. Ey bütün halklar, Rabbi övün, Rabbin gücünü, yüceliğini övün, Rabbin görkemini adına yaraşır biçimde övün, sunular getirip O'nun önüne çıkın! Kutsal giysiler içinde Rabbe tapın! Titreyin O'nun önünde, ey bütün yeryüzündekiler! Dünya sağlam kurulmuş, sarsılmaz. Sevinsin gökler, coşsun yeryüzü, Uluslar arasında, “Rabegemenlik sürüyor!” densin. Gürlesin deniz içindekilerle birlikte, bayram etsin kırlar ve üzerindeki! O zaman Rabbin önünde ormanın ağaçları sevinçle haykıracak. Çünkü O yeryüzünü yargılamaya geliyor. Rabbe şükredin, çünkü O iyidir, sevgisi sonsuzdur. Şöyle seslenin: “Kurtar bizi, ey kurtarıcımız Tanrı, topla bizi, ulusların arasından çıkar. Kutsal adına şükredelim, yüceliğinle övünelim. İsrail'in Tanrısı Rabbe öncesizlikten sonsuza dek övgüler olsun!” Bütün halk, “Amin!” diyerek Rabbe övgüler sundu.” (1. Tarihler,16/8-36)

Davut ezgisiyle Tanrı'ya şükran duygularını sunar. Övgüye layık varlık olduğunu dile getirir. Bu ezgi hem tapınma hem şükran ve övgü içerir. “Rabbe şükredin, O'na

yalvarın”sözleriyle başlayarak Rabbinin gücünü ve ataları İbrahim ve İshak’la yaptığı antlaşma gereğince Kenan ilini İsrail halkına vereceği antlaşmaya değinir. İsrail halkına yaptığı iyilikleri, nimetleri anar. Sayıca az ve bir avuç insan iken bir ülkeden diğerine dolaşıp dururken Rabbin atalarını koruduğunu anlatır. Öyleyse bütün dünya O’nun büyüklüğünü, gücünü, kudretini ve yüceliğini bilmeli ve O’na ezgiler söylemelidir. Rab uludur, sevgisi de sonsuzdur. Tapılacak Tanrı O’dur. O zaman sadece O’na sunular sunulmalı, sadece O’na tapınılmalıdır. Davut Rabbine olan şükran duygularını dillendirdikten sonra İsrail halkını diğer ulusların arasından çıkarıp bir araya getirmesi için niyazda bulunur. Yani Davut’un buradaki duası yine halkı içindir.

4. Tanah’ta Davut’un tapınak için tüm hazırlıklarını yaptığı, halkını, yöneticilerini, komutanlarını çağırarak tapınak için yapılacaklar hakkında bilgi verdiği anlatıldıktan sonra Rabbine şükran duygularını dile getiren şu ifadeler geçmektedir;

“Davut bütün topluluğun gözü önünde Rab’bi övdü. Şöyle dedi: Ey atamız İsrail’in Tanrısı Rab, sonsuzluk boyunca sana övgüler olsun! Ya Rab, büyüklük, güç, yücelik, zafer ve görkem senindir. Gökte ve yerde olan her şey senindir. Krallık senindir, ya Rab! Sen her şeyden yücesin. Zenginlik ve onur senden gelir. Her şeye egemensin. Güç ve yetki senin elindedir. Birini yükseltmek ve güçlendirmek senin elindedir. Şimdi, ey Tanrımız, sana şükrederiz, görkemli adını överiz. “Ama ben kimim, halkım kim ki, böyle gönülden armağanlar verebilelim? Her şey sendendir. Biz ancak senin elinden aldıklarımızı sana verdik. Senin önünde garibiz, yabancıyız atalarımız gibi. Yeryüzündeki günlerimiz bir gölge gibidir, kalıcı değildir. Ya Rab Tanrımız, kutsal adına bir tapınak yapmak için sağladığımız bu büyük servet senin elindedir, hepsi senindir. Yüreği sınıdığını, doğruluktan hoşlandığını bilirim. Her şeyi içtenlikle, gönülden verdim. Şimdi burada olan halkının sana nasıl istekle bağışlar verdiğini sevinçle gördüm. Ya Rab, atalarımız İbrahim’in, İshak’ın, İsrail’in Tanrısı, bu isteği sonsuza dek halkının yüreğinde ve düşüncesinde tut, onların sana bağlı kalmalarını sağla. Oğlum Süleyman’a bütün buyruklarına, uyarılarına, kurallarına uymak, hazırlığını yaptığım tapınağı kurmak için istekli bir yürek ver.” (1.Tarihler,29/10-19)

“Sonra Davut bütün topluluğa, “Tanrınız Rabbi övün!” dedi. Böylece hepsi atalarının Tanrısı Rabbi övdü; Tanrı’nın ve kralın önünde başlarını eğip yere kapandı.” (1.Tarihler,29/20)

Yine Davut Rabbini övmekte, yeryüzünün tek sahibi sensin demektedir. Davut, Rabbi tüm övgüyü hak eden, her şeyden yüce olan ve tüm zenginlik ve övgünün kaynağı olarak görür. Gökte ve yerde olan her şey Tanrı’nındır. Egemenlik, güç ve yetki Tanrı’nındır. İnsanın tüm başarıları ve sahip olduğu her şey Tanrı’nın sayesinde olduğu için onları Tanrı’ya sunmak övülecek bir şey değildir. Bu konuda övünülebilecek tek şey, kişinin bunları Tanrı’ya gönüllü olarak, sevinci olabilir demektedir.²⁶⁴. Tanrı adına kutsal bir tapınak yapmak

²⁶⁴Açıklamalı Kutsal Kitap, s.590.

istediklerini ve kendisinin ve halkının tapınağın yapılması için verdiği her şeyi canı gönülden, isteyerek verdiklerini dile getirir. Bu isteğin ve Tanrı'ya olan bağlılığın hep halkının yüreğinde olması için dua eder. Oğlu Süleyman da hep Tanrı'nın yolunda yürümelidir. Buyruklarına itaat etmesini ve hazırlıklarını yaptıkları tapınağı inşa etmesi için yüreğinde istek ve arzu duyması gerektiğini ifade eder. Davut, Tanrı için hazırlığını yaptığı tapınağın oğlu Süleyman'la inşa edilmesi için dua eder.

Davut'un Mezmurlar'da da duaları yer almaktadır. Ancak Mezmurlar'daki bütün dualarına burada yer vermedik. Sadece Davut'un yaptığı Tanrı'ya hamd, şükür, günahlardan bağışlanma ve iman ikrarı, ağıt ve yakarış gibi dualara örnekler verdik.

1. *“Ya Rab Yahve, Ne yüce adın var yeryüzünün tümünde! Gökyüzünü görkeminle kapladın. Çocukların, hatta bebeklerin sesiyle set çektin hasımlarına, düşmanı, öç alanı yok etmek için. Seyrederken ellerinin eseri olan gökleri, oraya koyduğun ayı ve yıldızları, soruyorum kendi kendime: “İnsan ne ki, onu göz önüne alsın, insan soyu ne ki, ona ilgi duyasın?” Nerdeyse bir Tanrı yaptın onu, başına şan şeref tacı koydun. Ellerinin eserlerine onu egemen kıldın, her şeyi ayaklarının altına serdin; Davarları, sığırları, yabanıl hayvanları, gökteki kuşları, denizdeki balıkları, denizde kıpırdaşan bütün canlıları. Ya Rab Yahve, Ne yüce adın var yeryüzünün tümünde!” (Mezmurlar,8/1-9)*

Burada Davut Tanrı tarif edilemeyecek kadar büyük olduğuna değinir. İnsanoğlu ise O'nunla karşılaştırılmayacak kadar küçüktür. Buna rağmen Tanrı'nın insana çok büyük görkem ve onur bağışladığına vurgu yapar. Rabbin yüceliğini bütün yaratılışta sergilediğini anlatır. Gezegenler, yıldızlar ve sınırsız evren, Tanrı'nın gerçekten ne kadar büyük olduğuna ilişkin az da olsa fikir verebilir. Ay ve yıldızlar O'nun eseridir. Sonsuz sayıdaki yıldızları ve gezegenleri yörüngelerinde ki matematik bilgisi düşünüldüğünde ürkmemek mümkün değildir. Gezegende bu dev evrende bir nokta gibidir. Yine de böyle bir evrende Tanrı'nın her insanla ayrı ayrı ilgilendiğini ve bu muhteşem yeryüzünü insanların hizmetine sunduğunu anlatır²⁶⁵. Bu dua bir yüceltme duasıdır. Burada hem Tanrı'ya övgü vardır hem de insana verdiği değerden dolayı şükür vardır. Tabiatı insanın hizmetine sunan Rabbin adı her daim yücedir.

2. *“Ne zamana dek, ya Rab, sonsuza dek mi beni unutacaksın? Ne zamana dek yüzünü benden gizleyeceksin? Ne zamana dek içimde tasa, yüreğimde hep keder olacak? Ne zamana dek düşmanım bana üstün çıkacak? Gör halimi, ya Rab, yanıt ver, Tanrım, gözlerimi aç, ölüm uykusuna dalmayayım. Düşmanlarım, “Onu yendik!” demesin, sarsıldığımda hasımlarım sevinmesin. Ben senin sevgine güveniyorum, yüreğim kurtarışınla coşsun. Ezgiler söyleyeceğim sana, ya Rab. Çünkü iyilik ettin bana.” (Mezmurlar,13/1-6)*

²⁶⁵ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu, Eski Antlaşma Serisi, II/35.*

Mezmurlar'da düşmanı tarafından amansız bir şekilde izlenildiğine değinen Davut, “*Ne zamana dek*” diyerek duaya başlar. Tanrı, Davut’un içinde bulunduğu kötü durumu göz önüne almalı ve başına gelebilecek felaketlerden kurtulması için bir an önce yardım göndermelidir ²⁶⁶. Rabbinin desteğine ihtiyacı vardır. Düşmanın karşısında yenilgiye düşmemek, hasımlarını sevindirmemek ister. Rabbin sevgisi ve merhameti sayesinde düşmanlarına karşı zafer kazanacağını ve yüreğinin çöşkuyla dolacağını anlatır.

3. “*Gökler Tanrı’nın görkemini açıklamakta, gökkubbe ellerinin eserini duyurmakta. Gün güne söz söyler, gece geceye bilgi verir. Ne söz geçer orada, ne de konuşma, sesleri duyulmaz. Ama sözleri yeryüzünü dolaşır, söyledikleri dünyanın dört bucağına ulaşır. Güneş için göklerde çadır kurdu Tanrı. Gerdekten çıkan güveye benzer güneş, koşmaya başlayacak atlet gibi sevinir. Göğün bir ucundan çıkar, öbür ucuna döner, hiçbir şey gizlenmez sıcaklığından. Rabbin yasası yetkindir, cana can katar, Rabbin buyrukları güvenilir, Saf adama bilgelik verir, Rabbin kuralları doğrudur, yüreği sevindirir, Rabbin buyrukları arıdır, gözleri aydınlatır. Rab korkusu paktır, sonsuza dek kalır, Rabbin ilkeleri gerçek, tamamen adildir. Onlara altından, bol miktarda saf altından çok istek duyulur, Onlar baldan, süzme petek balından tatlıdır. Uyarırlar kulunu, Onlara uyanların ödülü büyüktür. Kim yanlışlarını görebilir? Bağışla göremediğim kusurlarımı, bilerek işlenen günahlardan koru kulunu, izin verme bana egemen olmalarına! O zaman büyük isyandan uzak, kusursuz olurum. Ağzımdan çıkan sözler, yüreğimdiki düşünceler, kabul görsün senin önünde, Ya Rab, kayam, kurtarıcım benim.”* (Mezmurlar,19/1-14)

Mezmurlar'da Davut'un, yine göklerin görkemine, büyüklüğüne vurgu yaparak Tanrı'ya olan hayranlığını dile getirdiği anlatılır. Gecede gündüzde her şey O'nun eseridir ve O'nun gücünü ve bilgeliğini anlatır. Güneş de Tanrı'nın eseridir. Davut göklere, geceye, gündüze ve güneşe işaret ederek Tanrı'nın eylemlerini övmektedir. Burada Tanrı'ya övgü vardır. Tanrı'nın yüceliğini dillendiriş vardır. Kâinat Rabbin koyduğu yasalarla etkindir. Böyle bir Tanrı'nın kuralları da, sözü de mükemmeldir, kesindir, doğrudur, paktır, sonsuza dek kalır, gerçektir ve adildir. Öyleyse bir insana düşen bu kurallara göre yaşamaktır. Buna uyacak olanların ödülü de büyük olacaktır. İnsan bazen bilmeden yanlışlar yapabilir. Böyle anlarda bağışlanma dilemektedir. Çünkü günah, kişi bilmese bile günahdır, bu nedenle günah itirafları daima gizli günahları da kapsamalıdır. Bilmeden yapılan günahların affı için nasıl dua ediliyorsa, bilerek yapılanlar içinde af dilenmelidir. Davut günaha sapmamak için Rabbine dayanmaktadır. Bilerek yapılacak günahlara dalmamak için Rabbine dua eder. Bu yolda Rabbinin desteğine ihtiyacı olduğunu dillendirir. Onun yolunda sözlerinin, düşüncelerinin ve eylemlerinin kusursuz olmasını ister. Çünkü ancak böyle olursa Rabbi

²⁶⁶ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu, Eski Antlaşma Serisi*, II/41.

tarafından kabul görür. Tanrı'nın gücüne ve sağladığı güvene ve kurtuluşuna dayanarak duasını bitirir.

4. “*Ya Rab, bütün varlığım ile sana yaklaşıyorum, Ey Tanrım, sana güveniyorum, utandırma beni, düşmanlarım zafer kahkahası atmasın! Sana umut bağlayan hiç kimse utanca düşmesin; Nedensiz hainlik edenler utansın. Ya Rab, yollarını bana öğret, yönlerini bildir. Bana gerçek yolunda öncülük et, eğit beni; Çünkü beni kurtaran Tanrı sensin. Bütün gün umudum sende. Ya Rab, sevecenliğini ve sevgini anımsa; Çünkü onlar öncesizlikten beri aynıdır. Gençlik günahlarımı, isyanlarımı anımsama, sevgine göre anımsa beni, çünkü sen iyisin, ya Rab. Rabiye ve doğrudur, Onun için günahkârlara yol gösterir. Alçakgönüllülere adalet yolunda öncülük eder, kendi yolunu öğretir onlara. Rabbin bütün yolları sevgi ve gerçeğe dayanır Antlaşmasındaki buyruklara uyanlar için. Ya Rab, adın uğruna suçumu bağışla, çünkü suçum büyük. Kim Rabden korkarsa, Rabona seçeceği yolu gösterir. Gönenç içinde yaşayacak o insan, soyu ülkeyi sahiplenecek. Rabkendisinden korkanlarla paylaşır sırrını, Onlara açıklar antlaşmasını. Gözlerim hep Rabdedir, çünkü ayaklarımı ağdan O çıkarır. Halime bak, lütfet bana. Çünkü garip ve mazlumum. Yüreğimdeki sıkıntılar artıyor, kurtar beni dertlerimden! Üzüntüme, acılarıma bak, bütün günahlarımı bağışla! Düşmanlarıma bak, ne kadar çoğaldılar, nasıl da benden nefret ediyorlar! Canımı koru, kurtar beni! Hayal kırıklığına uğratma, çünkü sana sığınyorum! Dürüstlük, doğruluk korusun beni, çünkü umudum sendedir. Ey Tanrı, kurtar İsrail'i bütün sıkıntılarından!” (Mezmurlar,25/1-22)*

Mezmurlar'da Davut'un düşmanlarından korunmak için de dua ettiğini görmekteyiz. Davut'un düşmanları uzakta değildir. Bu nedenle de tek güvencesi Tanrı'dır. Yardım için Rabbe dua eder. Rabbe duyduğu güven asla boşuna değildir. Sonunda Rabbin yardımı ona ulaşacak ve düşmanları onun sonunu asla zevkle seyretemeyeceklerdir. Rab tek güvencesi olduğuna göre O'nun yolunda olmak için duasına devam etmektedir. Sonra Davut bağışlanmayı umut eden bir günahkârolarak bağışlanma dileğinde bulunur. Gençliğinde işlediği günahlar üzüntü vermektedir. Davut Rabbi tarafından bu günahlarla değil de sevgisine göre anımsamasını ister. Bu dua günahların affedilmesi için yapılan dualardan biridir. Davut bağışlanma talebinde bulunurken, Rabden korkan insanın kusursuz bir rehber, refah ve mutluluğa, doğru ve güvenilir dostlara ayrıca soyunun ülkede söz sahibi olacağına vurgu yapar. Davut affedilmeyi umarken bunların da talibidir. Davut sıkıntı içerisinde yalnızlığını ve garipliğini dillendirir. Yüreğindeki sıkıntısı giderek artmaktadır. Tekrar tekrar bağışlanmak diler. Aynı zamanda düşmanlarından ve onların nefretinden Rabbine sığınır. Yaşamının doğruluk ve dürüstlük üzere olmasını çünkü böyle bir yaşamla ancak Rabbinin korumasına mazhar olacağını dile getirir. Duasını halkına dua ile bitirir. Davut duasını Rabbin, İsrail halkını düşmanlarından koruması için de yapar.

5. “*Ya Rab, sana yakarıyorum, kayam benim, kulak tıkama sesime; Çünkü sen sessiz kalırsan, ölüm çukuruna inen ölümlere dönerim ben. Seni yardıma çağırdığımda, ellerimi en kutsal katına doğru açtığımda, kulak*

ver yalvarışlarıma. Beni kötülerle, haksızlık yapanlarla aynı kefeye koyup cezalandırma. Onlar komşularıyla dostça konuşur, Ama yüreklerinde kötülük beslerler. Eylemlerine, yaptıkları kötülüklere göre onlara yanıt ver; Yaptıklarının, hak ettiklerinin karşılığını ver. Onlar Rabbin yaptıklarına, ellerinin eserine önem vermezler; Bu yüzden Rab onları yıkacak, bir daha ayağa kaldırmayacak. Rabbe övgüler olsun! Çünkü yalvarışımı duydu. Rabbenim gücüm, kalkanımdır, O'na yürekten güveniyor ve yardım görüyorum. Yüreğim coşuyor, ezgilerimle O'na şükrediyorum. Rabhalkının gücüdür, Meshettiği kralın zafer kalesidir. Halkını kurtar, öz halkını kutsa; Çobanlık et onlara, sürekli destek ol!" (Mezmurlar,28/1-9)

Mezmurlar'da Davut'un kötülerin hak ettiği cezayı bulması için dua ettiğini ve onlarla birlikte cezalandırılmaması içinde yalvardığını görmekteyiz. Rabbine duyduğu güveni dile getirerek şükreder. Rabbi tarafından daima yardım gördüğü için şükrunü dillendirir. Ayrıca halkı için de dua eder. Rabbin her zaman halkının yanında olması, koruyup, gözetmesi ve devamlı destek olması için duasını bitirir.

6. "Seni yüceltmek istiyorum, ya Rab, çünkü beni kurtardın, düşmanlarımı bana güldürmedin. Ya Rab Tanrım, sana yakardım, bana şifa verdin. Ya Rab, beni ölümler diyarından çıkardın, yaşam verdin bana, ölüm çukuruna düşürmedin. Ey Rabbin sadık kulları, O'nu ilahilerle övün, kutsallığını anarak O'na şükredin. Çünkü öfkesi bir an sürer, lütfu ise bir ömür; Gözyaşlarınız belki bir gece akar, ama sabahla sevinç doğar. Huzur duyunca dedim ki, "Asla sarsılmayacağım!" Ya Rab, lütfunla beni güçlü bir dağ gibi sarsılmaz kıldın; Ama sen yüzünü gizleyince, dehşete düştüm. Ya Rab, sana sesleniyorum, Rabbe yalvarıyorum: "Ne yararı olur senin için dökülen kanımın, çukura inersem? Toprak sana övgüler sunar mı, senin sadakatini ilan eder mi? Dinle, ya Rab, acı bana; Yardımcım ol, ya Rab!" Yasımı şenliğe döndürdün, çulumu çıkarıp beni sevinçle kuşattın. Öyle ki, gönlüm seni ilahilerle övsün, susmasın! Ya Rab Tanrım, sana sürekli şükredeceğim." (Mezmurlar,30/1-12)

Mezmurlar'da Davut hastalıktan yeni kurtulduğuna değinir. Şifayı veren Rabbine hamdededer. Davut içinde bulunduğu durumu anlatarak hastalandığını bu durumdan düşmanların mutluluk duyduğunu, mezara girmekten ve ölümler diyarına inmekten kıl payı kurtulduğunu anlatır. Ama bu durum Rabbi sayesinde bitmiştir. Rabbi üzerindeki çulunu çıkartmış ve sevinç elbisesiyle donatmıştır. Bir kez daha Rabbinin lutfuna mazhar olmuştur. O vakit yapılması gereken Rabbine övgüler sunmaktır. Rabbine sonsuza kadar övgüler sunacağını ve şükredeceğini söyler.

7. "Ya Rab, öfkelenip azarlama beni, gazapla yola getirme! Okların içime saplandı, elin üzerime indi. Öfken yüzünden sağlığım bozuldu, günahım yüzünden rahatım kaçtı. Çünkü suçlarım başımdan aştı, taşınmaz bir yük gibi sırtımda ağırlaştı. Akılsızlığım yüzünden yaralarım iğrenç, irinli, eğildim, iki büklüm oldum, gün boyu yaslı dolaşıyorum. Çünkü belim ateş içinde, sağlığım bozuk. Tükendim, ezildim alabildiğine, inliyorum yüreğimin acısından. Ya Rab, bütün özlemlerimi bilirsin, İniltiğim senden gizli değil. Yüreğim çarpıyor, gücüm tükeniyor, gözlerimin ferri bile söndü. Eşim dostum kaçır oldu derdimden, yakınlarım uzak duruyor benden. Canıma susayanlar bana tuzak kuruyor, zararımı isteyenler kuyumu kazıyor. Gün boyu hileler düşünüyorlar. Ama ben bir sağır gibi duymuyorum, bir dilsiz gibi ağzımı açmıyorum; Duymaz, ağzında yanıt bulunmaz bir

adama döndüm. Umudum sende, ya Rab, sen yanıt vereceksin, ya Rab, Tanrım benim! Çünkü dua ediyorum: Halime sevinmesinler, ayağım kayınca böbürlenmesinler! Düşmek üzereyim, acım hep içimde. Suçumu itiraf ediyorum, günahım yüzünden kaygılanıyorum. Ama düşmanlarım güçlü ve dinç, yok yere benden nefret edenler çok. İyiliğe karşı kötülük yapanlar bana karşı çıkar, iyiliğin peşinde olduğum için. Beni terk etme, ya Rab! Ey Tanrım, benden uzak durma! Yardımına koş, Ya Rab, kurtuluşum benim!” (Mezmurlar,38/1-22)

Mezmurlar’da Davut yaşamının bir kısmında hem bedenen hem de zihnen acılar çektiğine değinir. Bu acıların sebebi ise günahlarıdır. Yaşadıkları Tanrı’nın gazabıdır. Davut yaşadığı acıyı ve duygularını anlatır. Çektiği sıkıntılar onu güçsüz düşürür. Tüm bedenini hastalık kaplamıştır. İnmekten başka bir çaresi kalmamıştır. Düşmanlarının bu durumdan istifade ederek arkasından iş çevirdiklerini anlatarak bunlara karşı hiç bir şey yapamadığını dile getirir. Bu halde Rabbine yönelerek umudunu kaybetmez. Suçunu itiraf eder. Pişmandır, içtenlikle tövbe eder. Bulunduğu durumdan kurtarılmak ve düşmanlarını kendi açısından sevindirmemek için Tanrı’nın yardımına ihtiyaç duyar. Tanrı’nın kendisini terk etmemesini, her zaman yakın olmasını ve yardımına koşmasını ister. Tanrı Davut’un kurtaran Tanrı’sıdır.

8. *“Ey yeryüzündeki bütün insanlar, Tanrıya sevinç çılgınlıkları atın! Adının yüceliğine ilahiler söyleyin O’na görkemli övgüler sunun! “Ne müthiş işlerin var!” deyin Tanrıya, “Öyle büyük gücün var ki, düşmanların eğiliyor önünde. Bütün yeryüzü sana tapınıyor, ilahiler okuyor, adına ezgiler söylüyor. Gelin, bakın Tanrının neler yaptığına! Ne müthiş işler yaptı insanlar arasında: Denizi karaya çevirdi, atalarımız yaya geçtiler ırmaktan. Yaptığına sevindik orada. Kudretiyle sonsuza dek egemenlik sürer, gözleri ulusları süzer; Başkaldıranlar gurura kapılmasın! Ey halklar, Tanrımıza şükredin, övgülerini duyurun. Hayatımızı koruyan, ayaklarımızın kaymasına izin vermeyen O’dur. Sen bizi sınadın, ey Tanrı, gümüş arıtır gibi arıttın. Ağa düşürdün bizi, sırtımıza ağır yük vurdun. İnsanları başımıza çıkardın, ateşten, sudan geçtik. Ama sonra bizi bolluğa kavuşturdun. Yakmalık sunularla evine gireceğim, adaklarımı yerine getireceğim. Sıkıntı içindeyken dudaklarımdan dökülen, ağzımdan çıkan adakları. Yakılan koçların tütsüsüyle semiz hayvanlardan sana yakmalık sunular sunacağım, tekeler, sığırlar kurban edeceğim. Gelin, dinleyin, ey sizler, Tanrı’dan korkanlar, benim için neler yaptığını size anlatayım. Ağzımla O’na yakardım, övgüsü dilimden düşmedi. Yüreğimde kötülüğe yer verseydim, Rab beni dinlemezdi. Oysa Tanrı dinledi beni, kulak verdi duamın sesine. Övgüler olsun Tanrı’ya, çünkü duamı geri çevirmedi, sevgisini benden esirgemedi.” (Mezmurlar,66/1-20)*

Mezmurlar’da Davut’un bütün yeryüzünü Tanrı’nın adına ilahiler söylemeye çağırdığını görmekteyiz. O’nun adının görkemini kutlayan sevinçli bir ezgi olduğu anlatılır. Övgünün görkemli olduğuna çünkü konusunun da görkemli olduğuna değinilir. Davut, Tanrı’nın halkı İsrail için yaptıklarını hatırlatır ve Tanrı gücüyle Kızıldeniz’i karaya çevirdiğini vurgular²⁶⁷. Halk böyle bir Tanrı’ya şükretmelidir. İsrail halkı sınavlardan

²⁶⁷ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, II/135.

geçmiştir. Sonuçta Tanrı İsrail halkının tamamen yıkılmasına izin vermemiştir. Aksine onları bolluğa kavuşturmuştur. Davut, Tanrı'nın her daim sesine kulak verdiğini, dualarının cevap bulduğunu anlatır. Bu nedenle Tanrı'ya övgüler sunması gerektiğini bildirir. Bu dua hem övgü hem de şükür duasıdır. Davut'un ve İsrail halkının devamlı yanında olup, sevgisini hissettiren Tanrı'ya şükürün ifadesidir.

9. *“Tanrı bize lütfetsin, bolluk versin, yüzünün ışığı üzerimize parlansın. Öyle ki, yeryüzünde yolun, bütün uluslar arasında kurtarıcı gücün bilinsin. Halklar sana şükretsın, Ey Tanrı, bütün halklar sana şükretsın! Uluslar sevin, sevinçten çılgık atsin, çünkü sen halkları adaletle yargılasın, yeryüzündeki uluslara yol gösterirsin. Halklar sana şükretsın, ey Tanrı, bütün halklar sana şükretsın! Toprak ürününü verdi, Tanrı, Tanrımız, bizi bolluğa kavuştursun. Tanrı bize bolluk versin, dünyanın dört bucağındakiler O'ndan korksın!”* (Mezmurlar,67/1-7)

Mezmurlar'da geçen bu dua tüm halkların, Tanrı'nın yüceliğini bilerek şükretmesinin gerektiğini dile getiren bir duadır. Çünkü Tanrı adaletlidir ve tüm halklara yol gösterir. Tanrı şükredilmeye layıktır. Çünkü topraktan ürünler vererek halkları bolluğa kavuşturur. Öyleyse tüm övgülerin de şükürlerin de coşkuyla olması gerektiğine değinilir.

10. *“Kulak ver, ya Rab, yanıta beni, çünkü mazlum ve yoksulum. Korum canımı, çünkü senin sadık kulunum. Ey Tanrım, kurtar sana güvenen kulunu! Acı bana, ya Rab, çünkü gün boyu sana yakarıyorum. Sevindir kulunu, ya Rab, çünkü dualarımı sana yükseltiyorum. Sen iyi ve bağışlayıcısın, ya Rab, sana yakaran herkese bol sevgi gösterirsin. Kulak ver duama, ya Rab, yalvarışlarımı dikkate al! Sıkıntılı günümde sana yakarırım, çünkü yanıt verirsin bana. İlahlar arasında senin gibisi yok, ya Rab, eşsizdir işlerin. Yarattığın bütün uluslar gelip sana tapınacaklar, ya Rab, adını yüceltecekler. Çünkü sen ulusun, harikalar yaratırsın, Tek Tanrı sensin. Ya Rab, yolunu bana öğret, senin gerçeğine göre yürüyeyim, Kararlı kıl beni, yalnız senin adından korkayım. Ya Rab Tanrım, bütün yüreğimle sana şükredeceğim, Adını sonsuza dek yücelteceğim. Çünkü bana sevgin büyüktür, Canımı ölümler diyarının derinliklerinden sen kurtardın. Ey Tanrı, küstahlar bana saldırıyor, zorbalı sürüsü, sana aldırmayanlar canımı almak istiyor, oysa sen, ya Rab, sevecen, lütfeden, tez öfkelenmeyen, sevgisi ve sadakati bol bir Tanrı'sın. Yönel bana, acı halime, kuluna kendi gücünü ver, kurtar hizmetçinin oğlunu. İyiliğinin bir belirtisini göster bana; Benden nefret edenler görüp utansın; Çünkü sen, ya Rab, bana yardım ettin, beni avuttun.”* (Mezmun,86/1-17)

Mezmurlar'da Davut'un duasına Tanrı'yı överek başladığını görmekteyiz. Tanrı'nın büyük olduğuna, harikalar yarattığına, O'ndan başka Tanrı olmadığına vurgu yapar. Tanrı koruyan, kurtaran, kulunu seven, eşsiz olan, tapınılmaya layık olan, adı yüceltilendir. Tanrı duaları işiten ve yanıtlıyandır. Davut her zaman O'nun yolunda yürümek ve bu konuda kararlı olmak için yardım ister. Kuluna sevgisi büyük olan Tanrı'ya her zaman şükretmesi gerektiğini dile getirdikten sonra içinde bulunduğu durumu anlatır. Davut'u bir grup öldürmek için iş birliği yapmıştır. İşte böyle bir anda Tanrı'nın şefkatine, merhametine, sevgisine

ihtiyacı vardır. Haline acımasını, güç vermesini ve düşmanlarından kurtarmasını istemektedir. Tanrı her zaman Davut'a yardım eden ve onu avutandır. Bu dua hem övgü hem şükür hem de bir isteği içerisinde barındırmaktadır. Davut Rabbinin yüceliğine ve büyüklüğüne sığınarak duasını yapmış ve O'na duyduğu güvenle cümlelerini bitirmiştir.

(Bu duada Tanrı'nın adı olan Adonay yedi kez kullanılmıştır. -3,4,5,8,9, 12, 15 ve Rab olarak çevrilmiştir- Tanrı'dan korkan Yahudiler, genellikle bu unvanı Yehova'ya kıyasla daha çok kullanırlar)²⁶⁸.

11. “Ey övgüler sunduğum Tanrı, sessiz kalma! Çünkü kötüler, yalancılar bana karşı ağızını açtı, karalıyorlar beni. Nefret dolu sözlerle beni kuşatıp yok yere bana savaş açtılar. Sevgime karşılık bana düşman oldular, bense dua etmekteyim. İyiliğime kötülük, sevgime nefretle karşılık verdiler. Kötü bir adam koy düşmanın başına, sağında onu suçlayan biri dursun! Yargılanınca suçlu çıksın, duası bile günah sayılsın! Ömrü kısa olsun, görevini bir başkası üstlensin! Çocukları öksüz, karısı dul kalsın! Çocukları avare gezip dilensin, yıkık evlerinden uzakta yiyecek arasın! Bütün malları tefecinin ağına düşsün, emeğini yabancılar yağmalasın! Kimse ona sevgi göstermesin, öksüzlerine acıyan olmasın! Soyu kurusun, Bir kuşak sonra adı silinsin! Atalarının suçları Rabbin önünde anılsın, anasının günahı silinmesin! Günahları hep Rabbin önünde dursun, Rabanılarını yok etsin yeryüzünden! Çünkü düşmanım sevgi göstermeyi düşünmedi, ölesiye baskı yaptı mazluma, yoksula, yüreği kırık insana. Sevdiği lanet başına gelsin! Madem kutsamaktan hoşlanmıyor, uzak olsun ondan kutsamak! Laneti bir giysi gibi giydi, Su gibi içine, yağ gibi kemiklerine işlesin lanet! Bir giysi gibi onu örtünsün, bir kuşak gibi hep onu sarsın! Düşmanlarıma, beni kötileyenlere, Rabböyle karşılık versin! Ama sen, ya Rab Yahve, Adın uğruna bana ilgi göster; Kurtar beni, iyiliğin, sevgin uğruna! Çünkü düşkün ve yoksulum, Yüreğim yaralı içimde. Batan güneş gibi geçip gidiyorum, çekirge gibi silkilip atılıyorum. Dizlerim titriyor oruç tutmaktan; Bir deri bir kemiğe döndüm. Düşmanlarıma yüzkarası oldum; Beni görünce kafalarını sallıyorlar! Yardım et bana, ya Rab Tanrım; Kurtar beni sevgin uğruna! Bilsinler bu işte senin elin olduğunu, bunu senin yaptığını, ya Rab! Varsın lanet etsin onlar, sen kutsa beni, bana saldıranlar utanacak, ben kulunsa sevineceğim. Rezilliğe bürünsün beni suçlayanlar, kaftan giyer gibi utançlarıyla örtünsünler! Rab'be çok şükredeceğim, kalabalığın arasında O'na övgüler dizeceğim; Çünkü O yoksulun sağında durur, onu yargılayanlardan kurtarmak için.” (Mezmurlar,109/1-31)

Yine Mezmurlar'da Davut'un, duasına övgüyle başladığını ve Tanrı'dan yardım istediğini görmekteyiz. Davut'un düşmanları ona hain bir plan içerisinde ve gerçek olmayan suçlamalarda bulunmaktadır. Davut aslında bunlara iyi davranmıştır. Ancak buna karşılık aldığı şey nefrettir. Bu andan itibaren Davut düşmanları için beddua eder. Burada özellikle bir düşmanın üzerinde durur. Düşmanı yakalanır. Yargı önündedir. Burada suçlu çıkarılsın, ömrü kısa olsun, görevinden olsun, görevini başkaları devralsın, çocukları öksüz,

²⁶⁸ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi, II/ 175.*

karısı dul kalsın. Hatta çocukları avare avare dolaşsınlar ve hiç kimse bu çocuklara merhamet etmesin, sadece çocukları değil ataları bile rezil olsun, onların günahları Rab tarafından unutulmasın gibi ifadeler kullanarak düşmanına beddua etmektedir. Davut'a göre bu kişi bunların hepsini hak etmektedir. Çünkü kendisi mazluma da, yoksula da kötülük yapmıştır. İnsanlara lanet etmiştir. Bu lanet kendi başına gelmelidir. Davut'un burada iki ayrı duası daha vardır. Birincisi, sıkıntılardan kurtulmak ister. Tanrı'ya halini anlatarak düşmanlarının bu duruma güldüğünü, alay ettiğini söyler. İkinci duası, düşmanlarının önünde haklı çıkmak ister. Davut duasına övgüyle başlamıştır, övgüyle bitirir. Yoksulun yanında yer alan Rabbe şükrederek duasına son verir.

12. *“Bana: “Rabbin evine gidelim” dendikçe sevinirim. Ayaklarımız senin kapılarında, Ey Yeruşalim! Bitişik nizamda kurulmuş bir kenttir Yeruşalim! Oymaklar çıkar oraya, Rabbin oymakları, İsrail'e verilen öğüt uyarınca, Rabbin adına şükretmek için. Çünkü orada yargı tahtları, Davut soyunun tahtları kurulmuştur. Esenlik dileyin Yeruşalim'e: “Huzur bulsun seni sevenler! Surlarına esenlik, saraylarına huzur egemen olsun!” Kardeşlerim, dostlarım için, “Esenlik olsun sana!” derim. Tanrımız Rabbin evi için iyilik dilerim sana.” (Mezmurlar, 122/1-9)*

Mezmurlar'da yer alan dualardan bir tanesi de Yeruşalim ve İsrail halkı içindir. Artık Rabbin evindedirler. İsrail oymaklarının yolculuk yaparak ulaştıkları yerededirler. Yahudi inancına göre burası Tanrı'nın, yeryüzünde halkının toplanmasını istediği yerdir ve Tanrı'nın halkından istediği şükür burada gerçekleşecektir. Yeruşalim'in, esenlik içinde yani huzur ve güvenlik içinde olması için dua etmektedir. Bu esenlik orayı seven herkesi kuşatmalı, Yeruşalimi yönetenlerde huzurlu ve güvenlik içinde burayı yönetmelidir. Tanrı'nın kendi tapınağı için seçtiği bu yer her daim huzur içinde olmalıdır.

13. *“Ne mutlu Rabden korkana, O'nun yolunda yürüyene! Emeginin ürününü yiyeceksin, mutlu ve başarılı olacaksın. Eşin evinde verimli bir asma gibi olacak; Çocukların zeytin filizleri gibi sofranın çevresinde. İşte Rabden korkan kişi böyle kutsanacak. Rab seni Siyon'dan kutsasın! Yeruşalim'in gönencini göresin, bütün yaşamın boyunca! Çocuklarının çocuklarını göresin! İsrail'e esenlik olsun!” (Mezmurlar, 128/1-6)*

Yine burada Davut halkına dua eder. Rabbin yolunda yüreyen, Tanrı'nın sözüne uygun hayatını şekillendirenlerin mutlu ve başarılı olacağına değinir. Davut Tanrı'nın yolunda yürüyene dua ederek, onları Tanrı'nın kutsaması için dua eder. Yeruşalimin refahını görebilmelerini ister. Ayrıca bunlara uzun ömürler dileyerek İsrail'in her daim huzur ve güvenlik içinde olmasını ister.

Böylelikle Davut'un Samuel ve Tarihler bölümünde dört duasını tespit etmiş bulunuyoruz. Mezmurlar kısmında ise Davut'a ait birçok dua yer almaktadır.

Samuel bölümünde yer alan duası toplumsal içeriklidir. Dünyaya dair güç ve egemenlik istemektedir. Kendisine verilen güç ve iktidarın soyuna da verilmesini istemektedir. Davut'un Samuel'de geçen ikinci duası bir ezgidir. Kendisini düşmanlarından kurtaran ve sayısız nimetler bahşeden Tanrı'yı överek hamdeder. Şükran duygularını dile getirir. Bu nedenle bu dua şükran ve takdis dualarına verilecek örneklerden biridir.

Davut'un Tarihler bölümünde geçen bir duası yine bir ezgidir. Yine Tanrı'yı övmekte, halkına karşı yapılanları anlatmaktadır. Burada yapılan dualarda toplumsaldır ve dünyaya dair isteklerdir. Dağınık halde bulunan halkının kutsal topraklarda bir araya gelmesini istemektedir.

Tarihler bölümünde yer alan ikinci duası da şükürü ve övgüyü içinde barındırır ve duası yapılacak mabedin oğlu Süleyman tarafından yapılması içindir. Mabedin inşası Kutsal topraklarda dini vazifelerin yerine getirilmesi için düşünüldüğünde hem dini içerikli hem de İsrail halkını aynı çatı altında topladığı için dünyevi içeriklidir.

Mezmurlar'da yer alan dualarına baktığımız zamanda Davut'u kimi zaman Tanrı'nın büyüklüğünü anlatırken kimi zaman kendisine bahşedilenlere şükrederken görmekteyiz. Davut'u kimi yerde düşmanlarına karşı yardım isterken kimi yerde de günahlarından dolayı pişmanlıklarını dile getirerek af dilerken bulmaktayız. Davut Tanrı'ya bazen hastalıktan kurtulmak için bazen de halkına destek olunması için yakarışlar da bulunur. Yeruşalim ve halkına esenlik dileği de dualarında yer alır. Bu nedenle diyebiliriz ki Davut'un dualarında dünyaya dair tüm dua motifleri yer alır. Geneli toplumsal içeriklidir ama bireysel dualarında olmuştur.

Dualarının bazılarında Tanrı'ya kayam, kurtarıcım diye başlar. Halkı Tanrı'ya övgüye çağırır. Tanrı'nın gücünü, yüceliğini vurgulayarak Tanrı'nın kendisine ve halkına yaptıklarına değinerek duasını yapar.

Davut'un bu dualarının kabul olduğunu görmekteyiz. İsrail halkı Davut zamanında Yeruşalim'de bir araya gelmiş, mabed Süleyman zamanında inşa edilmiş, Davut'a verilen hükümdarlık Süleyman'la devam etmiştir. Bu duaların buralarda zikredilmesinin sebebi kutsal toprak ve kutsal mabed inancının peygamber ve kralların dualarında bile yer aldığı ve mücadelelerini bunun için verdiklerinin vurgusu olabilir. Ayrıca İsrail halkına lider oluşunun sonrasında yaşadığı başarılar ve ihtişam dualarına da yansımış, şükürün ve övgünün yer aldığı ifadeler ezgilerde yerini almıştır.

2.1.9. Süleyman'ın Duası

Yahudi tarihine göre Süleyman, Davut ve Betseba'nın oğullarıdır. M.Ö. 965-928 yılları arasında krallık yapmıştır. Kitab-ı Mukaddes Süleyman'ı akıllı bir hükümdar olarak tanımlamaktadır. Süleyman, ülkesinin topraklarını genişletmemiş, var olan topraklarını korumuştur. Ülkedeki ticaret güçlenmiş, halk zenginleşmiş, Kudüs imar edilmiş, saray ve köşkler ile süslenmiştir. Büyük, ihtişamlı meşhur Süleyman Mabedi'ni yaptırmıştır. Süleyman Mabedi'nin yapılışı Tevrat'ın 1. Krallar bölümünde genişçe anlatılmıştır²⁶⁹. Bu mabedi babasının vasiyeti üzerine yapmıştır²⁷⁰.

1.Tanah'ta Rab, Süleyman'a Gibeon'da gece rüyasında görünmüş ve kendisine ne istediği sorulmuştur. Bunun üzerine Süleyman şöyle bir istekte bulunmuştur;

“Kulun babam Davut’a büyük iyilikler yaptın” diye karşılık verdi “O sana bağlı, doğru, bütün yüreğiyle dürüst biri olarak yolunda yürüdü. Bugün tahtına oturacak bir oğul vermekle ona büyük bir iyilik daha yapmış oldun. “Ya Rab Tanrım! Ben henüz çocuk denecek bir yaşta, yöneticilik nedir bilmezken bu kulunu babam Davut’un yerine kral atadın.

İşte kulun kendi seçtiğin kalabalık halkın, sayılamayacak kadar büyük bir kalabalığın ortasındadır. Bu yüzden bana öyle sezgi dolu bir yürek ver ki, iyi ile kötüyü ayırt edip halkını yönetebileyim. Başka türlü senin bu büyük halkını kim yönetebilir!” (1.Krallar, 3/6-9)

Süleyman rüyasında Rabbinden bilgelik ve sezgi dolu bir yürek istemiştir. Halkını ancak böylelikle iyi bir şekilde yönetebileceğini söylemiştir. Bu durum Tanrı'nın çok hoşuna gitmiş sadece bunları değil, bunlarla birlikte kendisine başkalarına şimdiye kadar verilmemiş zenginlik ve yücelik vereceğini de bildirmiştir (1.Krallar,13/10-14). Süleyman, Tanrı'dan kendisi için halkını en iyi şekilde yönetebilmeyi ve buna layık olabilmeyi istemiştir.

2. Yahudi dini ve tarihinde adı “Beyt ha Mikdaş” olarak geçen mabedi, Davut yapmaya özenmiş, fakat onu yapmak oğlu Süleyman'a nasip olmuştur. Süleyman saltanatının dördüncü yılında başlamış yedi yılda tamamlamıştır. (1. Krallar, 6 /37-38) Kitab-ı Mukaddes'te belirtilen ifadelerde Kral Mabedi, Davut'un oğlu Süleyman tarafından Tanrı'nın isteği ile yaptırılmıştır (1. Krallar, 5/1-4).

İşte Tanah'ta Kral Süleyman'ın Tapınağı yaptırdıktan sonra tapınağın önüne geçtiği ve ellerini açarak şöyle dua ettiği anlatılır;

²⁶⁹ Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, s.185.

²⁷⁰ Yusuf Besalel, *Yahudi Tarihi*, s.41.

“Süleyman Rabbin sunağının önünde, İsrail topluluğunun karşısında durup ellerini göklere açtı. Ya Rab, İsrail’in Tanrısı, yerde ve gökte sana benzer başka Tanrı yoktur dedi. “Bütün yürekleriyle yolunu izleyen kullarınla yaptığın antlaşmaya bağlı kalırsın. Ağzınla kulun babam Davut’a verdiğin sözü bugün ellerinle yerine getirdin. Şimdi, ya Rab, İsrail’in Tanrısı, kulun babam Davut’a verdiğin öbür sözü de tutmanı istiyorum. Ona, “Senin soyundan İsrail tahtına oturacakların ardı arkası kesilmeyecektir. Yeter ki, çocukların önümde senin gibi dikkatle yürüsünler” demiştin. Ey İsrail’in Tanrısı, şimdi kulun babam Davut’a verdiğin sözleri yerine getirmeni istiyorum. Tanrı gerçekten yeryüzünde yaşar mı? Sen göklere, göklerin göklerine bile sığmazsın. Benim yaptığım bu tapınak ne ki! Ya Rab Tanrım, kulunun bugün ettiği duayı, yalvarışı işit; duasına ve yakarışına kulak ver. Gözlerin gece gündüz, Orada bulunacağım! dediğin bu tapınağın üzerinde olsun. Kulunun buraya yönelerek ettiği duayı işit. Buraya yönelerek dua eden kulunun ve halkın İsrail’in yalvarışını işit. Göklerden, oturduğun yerden kulak ver. Duyunca bağışla. Biri komşusuna karşı günah işleyip ant içmek zorunda kaldığında, gelip bu tapınakta, senin sunağının önünde ant içerse, göklerden kulak ver ve gereğini yap. Suçlunun cezasını vererek, suçsuzu haklı çıkararak kullarını yargıla. Sana karşı günah işlediği için düşmanlarına yenik düşen halkın İsrail yine sana döner, adını anar, bu tapınakta dua edip yakararak önüne çıkarsa, göklerden kulak ver, halkın İsrail’in günahını bağışla. Onları atalarına verdiğin ülkeye yine kavuştur. Halkın sana karşı günah işlediği için gökler kapanıp yağmur yağmazsa, sıkıntıya düşen halkın buraya yönelip dua eder, adını anar ve günahlarından dönerse, göklerden kulak ver. Kullarının, halkın İsrail’in günahlarını bağışla. Onlara doğru yolda yürümeyi öğret, halkına mülk olarak verdiğin ülkeneye yağmurlarını gönder. Ülkeyi kutluk, salgın hastalık, samyeli, küf, tırtıl ya da çekirgeler kavurduğunda, düşmanlar kentlerden birinde halkını kuşattığında, herhangi bir felaket ya da hastalık ortalığı sardığında, halkından bir kişi ya da bütün halkın İsrail başına gelen felaketi ayırmasa, dua edip yakararak ellerini bu tapınağa doğru açarsa, göklerden, oturduğun yerden kulak ver ve bağışla. İnsanların yüreklerini yalnızca sen bilirsin. Onlara yaptıklarına göre davran ki, atalarımıza verdiğin bu ülkede yaşadıkları sürece senden korksunlar. Halkın İsrail’den olmayan, ama senin yüce adını, gücünü, kudretini duyup uzak ülkelerden gelen yabancılar bu tapınağa gelip dua ederlerse, göklerden, oturduğun yerden kulak ver, yalvarışlarını yanıtla. Öyle ki, dünyanın bütün ulusları, halkın İsrail gibi, senin adını bilsin, senden korksun ve yaptırdığım bu tapınağın sana ait olduğunu öğrensin. Halkın düşmanlarına karşı gösterdiğin yoldan savaşa giderken sana, seçtiğin bu kente ve adına yaptırdığım bu tapınağa yönelip dua ederse, dualarına, yakarışlarına göklerden kulak ver ve onları kurtar. Sana karşı günah işlediklerinde -günah işlemeyen tek kişi yoktur- sen öfkelenip onları yakın ya da uzak bir ülkeye tutsak olarak götüreceksin düşmanlarının eline teslim edersen, onlar da tutsak oldukları ülkede pişmanlık duyup günahlarından döner, günah işledik, yoldan sapıp kötülük yaptık diyerek sana yakarırlarsa, tutsak oldukları ülkede candan ve yürekten sana dönerlerse, atalarına verdiğin ülkelere, seçtiğin kente ve adına yaptırdığım tapınağına yönelip dua ederlerse, göklerden, oturduğun yerden dualarına, yakarışlarına kulak ver, onları kurtar. Sana karşı günah işlemiş olan halkını ve işledikleri bütün suçları bağışla. Düşmanlarının onlara acımasını sağla. Çünkü onlar demir eritme ocağından, Mısır’dan çıkardığın kendi halkın, kendi mirasındır. Sana her yalvarışlarında onlara kulak ver, bu kulunun ve halkın İsrail’in yalvarışlarını dinle. Ey Egemen Rab, atalarımızı Mısır’dan çıkardığında kulun Musa aracılığıyla dediğin gibi, onları dünyanın bütün halkları arasından kendine miras olarak seçtin. “Süleyman, Rabbe duasını ve yalvarışını bitirince, elleri göklere açık, dizleri üzerine çökmüş olduğu Rabbin sunağının önünden kalktı. Ayakta durup bütün İsrail topluluğunu yüksek sesle şöyle kutsadı: Sözüünü tutup halkı İsrail’e esenlik veren Rabbe övgüler olsun. Kulu Musa aracılığıyla verdiği iyi sözlerin hiçbiri boşa çıkmadı. Tanrımız Rabatalarımızla

olduğu gibi bizimle de olsun ve bizi hiç bırakmasın, bizden ayrılmamasın. Bütün yollarını izlememiz, atalarımıza verdiği buyruklara, kurallara, ilkelere uymamız için Rabyüreklerimizi kendine yöneltsin. Ya Rab Tanrımız, önünde yalvarırken söylediğim bu sözleri gece gündüz anımsa. Kulunu ve halkın İsrail'i her durumda koru. Sonunda dünyanın bütün ulusları bilsinler ki, tek Tanrı Rabdir ve O'ndan başka Tanrı yoktur. Bugünkü gibi O'nun kurallarına göre yaşamak ve buyruklarına uymak için bütün yüreğinizi Tanrımız Rabbe adayın.” (1.Krallar, 8/22-61)

Yahudi inancına göre bu dua tapınağa İthaf edilmiştir. Tanrı'nın vaadine ve onun antlaşmasına, adının halkının arasında etkileyici varlığına ve Mısır'dan çıkıştaki büyük olayların anısına dayanır. Tüm uluslar O'nun tek Tanrı olduğunu ve halkının tüm yüreğiyle O'na ait olduğunu bilsin diye kral ellerini göğe kaldırarak Rabbe kendisi için, bütün halkı için, gelecek kuşaklar için, günahlarının affı için ve günlük ihtiyaçları için yakardığına inanılır²⁷¹.

Süleyman tapınakla ilgili antlaşmaya bağlı olduğu için Tanrı'yı yüceltmektedir. Rabbin, mabedin yapılması konusunda babasına söz verdiğini ve bu sözü yerine getirdiğini; bir sözünün daha olduğunu söyler ve bunun da yerine gelmesi için dua eder. Babası Davut gibi onun soyundan gelenlerin Rabbin yolundan gidildikçe tahta oturması için söz verdiğini hatırlatarak bunun olması için de dua eder. Süleyman saltanatın devamı için dua etmektedir. “*Tanrı gerçekten yeryüzünde yaşar mı? Sen göklere, göklerin göklerine bile sığmazsın. Benim yaptığım bu tapınak ne ki!*” diyerek yeryüzündeki hiçbir tapınağın Tanrı için yeterli olamayacağını yine de Rabden bu tapınağı kabul etmesini ister. Tanrı bir mekâna sığdırılmaz. Yapılan mabedin niçin yapıldığını anlatırcasına hem kendisinin hem de İsrail halkının buraya yönelerek yaptıkları duaları kabul etmesi için yalvarır. Duasında kendi yaptıkları yüzünden başlarına gelen felaketlerden dolayı dua eden İsrail halkının yakarışlarına cevap vermesi için dua eder. Bunları bir bir duasında sayar. Bunlar;

Komşusuna karşı günah işleyenler, günahlarından dolayı düşmanlarına yenilenler ve ülkelerine dönmek için yalvaranlar, Rabbe karşı günah işleyerek yağmurun yağmaması, sıkıntıya düşmek gibi nedenlerden dolayı Tanrı'ya yakaranlar, ülkeye türlü türlü felaket geldiğinde tapınağa yönelip günahlarından dolayı bağışlanma dileyenlere dua etmektedir. Ayrıca İsrail halkından olmayıp da bu tapınağa gelerek Rabbe dua edenlerin de yakarışlarına cevap vermesini ister. Savaşa giderken tapınağa yönelerek yakaranlara; günahlarından dolayı farklı ülkelerde tutsak olanların tapınağa dönerek dua edenlere kulak vermesi için dua etmekte

²⁷¹ Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, Çev. Dominik Pamir, <https://www.meryemana.net/kilise/eski-ahitte> (Erişim Tarihi; 10.06.2019)

ve onların kurtuluşu içinde yalvarmaktadır ve onların günahları için af dilemektedir. Her daim halkının dualarına kulak vermesini ve yakarışlarını dinlemesini ister. Süleyman yine Rabbi över ve bu halka vadedilen her şeyin Tanrı tarafından yerine getirildiğini söyleyerek atalarını hiçbir zaman yalnız bırakmayan Rabbin kendilerini de yalnız bırakmamasını ister. Tanrı'dan kendine yönelen kurallarına, ilkelerine göre yaşayan ve Tanrı'nın yolunda yüreyen bir halk talebinde bulunur.

Süleymanın yaptığı duaların her ikisinde toplumsal içeriklidir. Birinci duası kendisi içindir ancak yine toplumu iyi yönetmek adına yaptığı bir duadır. Bu dua politik içeriklidir de. İkinci duası Tapınağa yönelerek yapılan duaların kabulü içindir ve duaları dünyevi olduğu kadar bu duada dini ifadelerde yer almaktadır.

Süleyman tapınak için yaptığı duasında sadece kendi halkı için dua etmez tapınağa yönelerek yapılan herkes için dua eder. Aslında Süleyman'ın duası o anıda kapsamaz. Tapınağın işlevini anlatırcasına her zaman buraya yönelerek yapılan duaların kabul edilmesini ister.

Süleyman duasını yaparken ellerinin açık olduğu ve dizlerinin üzerinde bulunduğu anlatılır. Duasına Süleyman, Tanrı'nın benzersizliğine vurgu yaparak başlar ve duasını Tanrı'yı överek bitirir ve bir kez daha onun tekliğine vurgu yapar. Süleyman'ın mabede ithaf ve kutsaması için yaptığı özgün dualardan biridir. Bu duada Yahudi inancını içeren ifadelerde yer alır. Duasında seçilmiş halk vurgusu vardır. Davut'a ve Musa'ya verilen sözlere vurgu yapılarak dua edilir.

İyi bir yönetici olma isteği kabul edilen bir duadır. Buna talip olarak gösterilecek gayret Tanrı tarafından da desteklenmiştir. Mabede yönelerek yapılacak duaların kabul edilip edilmeme meselesi, her dua edenin cevaplandıracağı bir meseledir. Bu duanın burada zikrediliş amacı tarihte mabedle anılan Süleyman'ın duası da mabedle alakalıdır vurgusu olabileceği gibi bir mabedin kuruluş amacı ve fonksiyonu duada anlatıldığı için de olabilir.

2.1.10. İlyas'ın Duası

İlyas hakkında bilgi yalnızca Krallar kitabında yazılıdır. Geçmiş, ailesi ya da peygamberlik hizmetine nasıl çağrıldığı konusunda bilgi yoktur. İsrail halkının, Tanrı'nın

şeriatından kopup yavaş yavaş yanlış inançlara uymaya başladıkları bir vakitte peygamberlik yapmıştır²⁷².

Kitab-ı Mukaddes'e göre Politeizmi teşvik eden Kral Ahab, Ahazya ve Yoram zamanında yaşamıştır. Baal putlarına tapmamaları için halkına telkinde bulunmuş ve dinini korumak için mücadele etmiştir (2. Krallar, 1/1–18).

Tanah'ta Karmel Dağı'nda İlyas'ın, Baal'ın peygamberlerine karşı girdiği mücadelede, Tanrı'nın mucizevî yardımı ile başarılı çıktığı, bunun üzerine halkın da asıl Tanrı'nın Yehova olduğuna dair tezahüratta bulunduğu anlatılır (1. Krallar 18/39). Bu mücadele esnasında Tanrı'nın kendisine yardım etmesi için şöyle dua ettiği görülür;

“Akşam sunusunun sunulacağı saatte, peygamber İlyas sunağa yaklaşıp şöyle dua etti: “Ey İbrahim'in, İshak'ın ve İsrail'in Tanrısı olan Rab! Bugün bilinsin ki, sen İsrail'in Tanrısısın, ben de senin kulunum ve bütün bunları senin buyruklarınla yaptım. Ya Rab, bana yanıt ver! Yanıt ver ki, bu halk senin Tanrı olduğunu anlasın. Onların yine sana dönmelerini sağla.” (1. Krallar, 18/36-37)

İlyas *“Atalarının Rabbi olduğun gibi bulunduğum zamanda bizim de Rabbimizsin. Sen” “İsrailin Tanrısısın”* diyerek yardımını esirgememesini, halkın gerçek Tanrı'sını bulması için yardım etmesini istemiştir. İlyas halkı için yani halkının doğru yolu ve inancı bulması için dua etmektedir. İlyas'ın duası dini içeriklidir.

Duaya atalarına vurgu yaparak başlamakta onların inandığı gibi kendisinin de inandığını vurgulamaktadır. Ayrıca Tanrı'yı İsrail halkına hasrederek duasını yapmaktadır. Rab, İlyas'ın duasına karşılık vermiş halk gerçeği görerek *“Rab Tanrıdır, Rab Tanrıdır”* (1. Krallar, 18/39) diyerek gerçeğe yeniden dönmüşlerdir. Doğru inancı bulmaları için yapılan ilk dua İlyas peygambere aittir. Bu dua ile peygamberlerin görevi anlatılmış gibidir. Bu ise halkı doğru inanca iletmek ve onları yanlış inançlardan uzaklaştırmaktır.

2.1.11. Eyup'un Duası

Kitab-ı Mukaddes'e göre Edom topraklarında yaşayan, Tanrı'ya karşı güçlü imanı ile Tanrı'nın sınamasını başarı ile geçen erdemli bir kişidir²⁷³. Kimliği hakkında kesin bir bilgi yoktur. İsraili olduğu tahmin edilmektedir.

Tanah'ta Eyup'un bir gün içerisinde birçok felakete uğradığı anlatılmıştır. Bütün çocuklarını, malını mülkünü kaybettiği, hastalığa yakalandığı ve etrafında hiç kimsesinin de

²⁷² William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, I/430

²⁷³ Yusuf Besalel, “İyov”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/267

kalmadığına değinilmiştir. Hastalığı insanların ondan uzaklaşmasına neden olmuştur. Eyup acılar içerisinde kıvrılırken bu durumu sorgulamış ve Tanrı'nın neden bu duruma izin verdiğini anlamaya çalıştığı belirtilmiştir. Eyup en sonunda Tanrı'nın yüceliğini ve bilgeliğini kabul ederek o ana kadar yapmış olduğu şikâyetlerden ve öfkeyle söylenen sözlerden vazgeçtiğine vurgu yaparak günah itirafında bulunmuş ve şu şekilde tövbe etmiştir;

“Senin her şeyi yapabileceğini biliyorum, hiçbir amacına engel olunmaz. Tasarımı bilgisizce karartan bu adam kim? diye sordun. Kuşkusuz anlamadığım şeyleri konuştum, beni aşan, bilmediğim şaşılacak işleri. “Dinle de konuşayım” dedin, “Ben sorayım, sen anlat.” Kulaktan duymaydı bildiklerim senin hakkında, şimdiyse gözlerimle gördüm seni. Bu yüzden kendimi hor görüyor, toz ve kül içinde tövbe ediyorum.” (Eyup, 42/2-6)

Eyup tövbesinden önce Tanrı'yı adaletsizlikle suçladığını, Tanrı'yı yargılayarak, Tanrı'nın gücünü, görkemini ve yüceliğini sorguladığını görmekteyiz (Eyup, 40/4-14). Tanrı ise Ona Behomat ve Livyatan isimli iki canavarın ihtişamından bahsederek Eyup'u bunlar hakkında düşünmeye davet eder (Eyup, 40-41.bab). Aslında bu anlatılanlar Tanrı'nın görkemini, gücünü ve büyüklüğünü yansıtır. Tabiatıta olan tüm canlılar O'nun yarattığı canlılardır. Herşey O'nun gücünün sonucudur. Eyup aldığı cevaplar karşısında artık yaşadıklarına teslim olmuştur. Tanrı'nın egemenliğini kabullenmiştir. Tanrı istemedikçe şikâyet ve söylenmelerle bir şeylerin değişmeyeceğini anlamıştır. Yeryüzünde yaşanan her olayın anlaşılamayacağını farkına varan Eyup bu başına gelenleride sorgulamanın anlamsız olduğunu fark eder. Yeryüzündeki ihtişamın sebebi olan Tanrı'ya boyun eğmeyi sonunda öğrenen Eyup tövbe eder. Yahudi inancına göre Eyup'un tövbesi, Tanrı'nın adaleti ve öz yapısıyla ilgili önceden yaptığı önyargılı suçlamalardan ötürüdür. Neden yaşandığı bilinmeyen sıkıntılar, Tanrı'ya ve O'nun bazen saklı kalan amaçlarına güven duymayı gerektirmektedir²⁷⁴. Görüldüğü gibi Eyup'un duası bir tövbedir ve kendisi için af dilemektedir. Sonuçta Eyup'un tövbesinin kabul edildiği ve eskisinden daha iyi bir yaşama kavuşturulduğu belirtilir (Eyup, 42/10).

2.1.12. Yeşaya'nın Duası

Yahudi tarihine göre M.Ö. VIII. yy.da (M.Ö. 740- M.Ö. 687) Yahuda krallığında Kudüs'te yaşamıştır (II Krallar,19/20). Uzziya, Yotam, Hizkiya kralları ile aynı dönemde yaşamıştır. Yeşaya, krallara danışmanlık yapan, olaylara yön veren siyasi tarihin bir siması

²⁷⁴ Açıklamalı Kutsal Kitap, s.733.

olmuştur. Yükselme dönemi nebisidir²⁷⁵. Şekli ibadetten çok kalp temizliği ve hayırlı işlere, topluma hizmete ağırlık vermiştir. Ahlaki değerlere sarılmayı tavsiye etmiştir. Asurluların saldırılarını ve galibiyetini Tanrı'nın İsrail halkını cezalandırması olarak yorumlamıştır. Yahudilerin putperestlere karışmamalarını, Tanrı'nın birliğine uymalarını tavsiye etmiş ve uyarmıştır²⁷⁶.

Tanah'ta Yehova halkını sevmesi sebebiyle onları tövbe ve imana çağırdığı ve bu çağrıya uyanların da kurtulanlardan olacağına değinilmiştir²⁷⁷. Bunun aksi davrananların Tanrı'nın gazabı ile karşılaşacağı bildirilmiştir²⁷⁸.

1. Tanah'ta Yeşaya halkının günahlarını anlatırken Rabden affedilmemeleri isteği şu şekilde anlatılmaktadır;

“Ya Rab, halkını, Yakup soyunu terk ettin, çünkü yürekleri doğu kökenli inançlarla dolu. Filistliler gibi falcılıkla uğraşıyor, yabancılarla el sıkışıyorlar. Ülkeleri altınla, gümüşle dolu, hazinelerinin sonu yok, sayısız atları, savaş arabaları var. Ülkeleri putlarla dolu; Elleriyle yaptıkları, parmaklarıyla biçim verdikleri putların önünde eğiliyorlar. Bu yüzden herkes alçaltılıp dize getirilecek. Onları bağışlama, ya Rab!” (Yeşaya, 2/6-9)

Burada halkın yaptığı yanlışları dile getirir. Ülkelerinde refah içinde yaşadıklarını, zenginlik içinde olduklarını buna rağmen bunları verene değilde elleriyle yaptıkları puta taptıklarını dile getirerek halkının bu günahından dolayı affetdilmemesini diler.

2. Yeşaya'nın yapmış olduğu bir dua yine halkı içindir.

“Ya Rab, lütfet bize, çünkü sana umut bağladık, gün be gün gücümüz ol! Sıkıntıya düştüğümüzde bizi kurtar. Kükreyişinden halklar kaçışır, sen ayağa kalkınca uluslar darmadağın olur.” (Yeşaya, 33/2-3)

Yine halkı için Rabden yardım istemektedir. Asurlulara karşı umutlarının tükenmediğini, yardımını esirgemezse diğer ulusların dağılıp yok olacağını dile getirir.

3. Yeşaya'nın yaptığı dualardan biri de şudur;

“Ya Rab, gökten bak, kutsal, görkemli ve yüce yerinden bizi gör! Kıskançlığın ve gücün nerede? Gönlündeki özlem ve merhameti bizden esirgedin. Babamız sensin. İbrahim bizi tanımasa da, İsrail bizi kabul etmese de, ya Rab, ezelden beri adın ‘Kurtarıcımız’dır. Ya Rab, neden bizi yolundan saptırıyor, inatçı kılıyor, senden korkmamızı engelliyorsun? Kulların uğruna, mirasın olan oymakların uğruna geri dön. Kutsal halkın kısa süre tapınağına sahip oldu, Ama düşmanlarımız onu çiğnedi. Öteden beri yönetmediğin, sana ait olmayan bir halk gibi olduk.” (Yeşaya, 63/15-19)

²⁷⁵ Maurice Bucaille, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*, (Çev. Mehmet Ali Sönmez), DİB Yay. Ankara 2001, s.46.

²⁷⁶ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 2011, s.223.

²⁷⁷ Yeşaya, 8/18; 10/20- 23; 11/11-16.

²⁷⁸ Yeşaya, 1/25- 27; 5/26- 30; 7/18-25.

“Ya Rab, adını düşmanlarına duyurmak için keşke gökleri yarıp insan! Dağlar önünde sarsılsa! Gelişin, ateşin çalıları tutuşturmasına, suyu kaynatmasına benzese! Uluslar senin önünde titrese! Beklemediğimiz olağanüstü işler yaparak yeryüzüne indir, dağlar önünde sarsıldı. Çünkü kendisine umut bağlayanlar için etkin olan tek Tanrı sensin; Senden başkasını hiç kimse işitmedi, hiçbir kulak duymadı, hiçbir göz görmedi. Doğru olanı sevinçle yapanların, senin yollarından yürüyüp seni unutmayanların yardımına koşarsın. Ama onlara karşı uzun süre günah işlediğimizde öfkelenin. Nasıl kurtuluruz? Hepimiz murdar olana benzedik, bütün doğru işlerimiz kirli adet bezi gibi. Yaprak gibi soluyoruz, suçlarımız rüzgâr gibi sürükleyip götürüyor bizi. Adınla sana yakaran, sana tutunmak için çaba gösteren yok. Çünkü bizden yüz çevirdin, suçlarımız yüzünden bizi tükettin. Yine de Babamız sensin, ya Rab, biz kiliz, sen çömlekçisin. Hepimiz senin ellerinin eseriyiz. Ya Rab, fazla öfkelenme, Suçlarımızı sonsuza dek anma. Lütfen bak bize, hepimiz senin halkınız. Kutsal kentlerin çölleşti, Siyon çöl oldu, Yeruşalim viraneye döndü. Atalarımızın sana övgü sunduğu kutsal ve görkemli tapınağımız yandı, değer verdiğimiz her yer yıkıntıya döndü. Bunlara karşın, ya Rab, hala kendini tutacak mısın, suskun kalıp bize alabildiğine eziyet çektirecek misin?” (Yeşaya,64 /1-12)

Yeşaya duasında, Tanrı’nın ezelden beri kendisi ve halkı için bir kurtarıcı olduğuna, öyleyse halkının da kendisinden korkması gerektiğine vurgu yapar. Kısa sürede olsa tapınağa hâkim olduklarını ancak düşmanları Babilliler tarafından tapınağın yıkıldığını anlatır. *“Sana ait olmayan bir halk gibi olduk.”* diyerek artık halkının üzerinden elini eteğini çektiğini söyler. Oysaki tek umut bağlanacak varlığın Tanrı olduğunu ve umut bağlayanların yardımına koştuğuna vurgu yapar. Sonrasında halkının günah işlediğini, bundan dolayı Rabbinin halkını terk ettiğini anlatır. Böyle olsada yinede *“Babamız sensin”* diyerek *“Biz senin halkınız”* vurgusu yapar. Artık Rabbinin öfkelenmemesi, başlarına gelen felaketlere suskun kalmaması ve biran önce yardım etmesini ister. Yeşaya, Yeruşalim’in ve tapınağın başına gelenlere de değinerek artık biran önce yardımını göndermesini ister. Yeşaya, halkı adına hem af dilemekte hem de yardım talebinde bulunmaktadır.

Yeşaya’nın duaları da halkı içindir yani toplumsal içeriklidir. Yeşaya puta tapan halkına beddua etmekte ve Tanrı’nın affetmemesini istemektedir. Bir duasında düşmanlarının karşısında yalnız kalan halkı için yardım talebinde bulunurken bir duasında da mirası olan halka eskiden olduğu gibi şimdide sahip çıkmasını istemektedir. Halkının günahlarından dolayı terk edildiğini anlatarak eski güçlerine yeniden dönmek istemektedir. Her ne kadar bir duasında halkının affedilmemesini istesede bir duasında da halkının suçlarını anmayarak onlara öfkelenmemesini dile getirmektedir. Yeşaya’nın duaları genel olarak halkının eski refah dolu hayatlarına geri dönmeleridir.

Dualarına Tanrı’nın görkeminden ve makamının yüceliğinden bahsederek başlar. Halkının içinde bulunduğu durumu anlatarak duasını yapar.

Yeşaya 65. bölümde kendisine nankörlük ederek başka ilahlara tapan bu halkın affedilmeyeceği belirtilir. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki Yeşaya'nın ilk bedduası kabul edilmiş olabilir. Ayrıca 65/9 da ise Yakup soyunun süreceği ve mirasını Yahuda soyuna bırakacağı bildirilir ki buda diğer dualarında kabul edilmiş olabileceği anlamına gelebilir. Bu dualarla İsrail halkının içine düşmüş olduğu duruma dikkat çekildiği gibi Yeşaya'nın yaşadığı sıkıntılar ve sancılar da daha iyi anlaşılabilir.

2.1.13. Yeremya'nın Duası

Yahudi tarihinde Yeremya kitabının yazarı sayılır. Nebiliğe çağrı Kral Yoşiya'nın hükümdarlığının XIII. yılında, yani M.Ö. 627–626 da güney devlet Yahuda'da başlamıştır. Putlara tapılmasını ve sosyal adaletsizliği sürekli tenkit etmiş, halkı tövbeye çağırmıştır. Günahların kaynağını insanın kalbinde ve irade zayıflığında arar. Mısır'da kendi halkının taşlamaları ile öldüğü rivayet edilir²⁷⁹. Kitab-ı Mukaddes'in Neviim bölümündeki üç büyük peygamberden biridir. Ömrünün sonuna dek Yeruşalim'in yıkılışı için ağlamış ve yazdığı mersiyelerle ünlenmiştir²⁸⁰.

1. Yeremya'nın yaptığı dua şöyledir;

“İnsanın yaşamının kendi elinde olmadığını, adımlarına yön vermenin ona düşmediğini biliyorum, ya Rab. Beni öfkenle değil, yalnız adaletinle yola getir, ya Rab, yoksa beni hiçe indirirsin. Öfkeni seni tanımayan ulusların, sana yakarmayan toplulukların üzerine boşalt. Çünkü onlar Yakup soyunu yiyip bitirdiler, onu tümüyle yok ettiler, yurdunu viraneye çevirdiler.” (Yeremya,10/23-25)

Yeremya Tanrı'nın gazabından korkmaktadır ve adaletine sığınmaktadır. Eğer Tanrı'nın gazabına uğrarsa yok olacağını bilmektedir. Bu nedenle adaletiyle hükmetmesini ve asıl cezayı kendilerinin değil Yakup'un soyunu yok edenlerin hak ettiğini dile getirir. Yeremya'nın duası Rabbinin öfkesine uğramamak üzerinedir. Yeruşalim'i istila eden Babil'e karşıda bedduada bulunarak asıl yok olması gerekenlerin onlar olduğuna vurgu vardır.

2. Yeremya'nın yaptığı bir diğer duada şudur;

“Suçlarımız bize karşı tanıklık etse de, adın uğruna bir şeyler yap, ya Rab! Pek çok döneklik ettik, sana karşı günah işledik. Ey İsrail'in umudu, sıkıntı anlarındaki Kurtarıcısı! Neden ülkede bir yabancı, ancak bir gece konaklayan yolcu gibisin? Neden şaşırmış biri gibi, kurtarmaya gücü yetmeyen savaşçı gibisin? Aramızdasın sen, ya Rab, seniniz, bırakma bizi!” (Yeremya,14/7-9)

²⁷⁹ Ekrem Sarıncıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 2011, s.224.

²⁸⁰ Yusuf Besalel, “Yermiyau” *Yahudilik Aniklopedisi*, III/780.

Tanah'ta bu duanın öncesinde ülkede bir kuraklık ve kıtlıktan bahsedilmektedir. Ülke kuraklıktan dolayı perişan haldedir. Bunun üzerine Yeremya yukarıdaki duayı yapmıştır. Halk olarak suçlu olduklarını ve suçlarını da bildiklerini dile getirir. Buna rağmen İsrail'in umudunun yalnız Rab olduğu ve kurtarıcının da O olduğunu söyleyerek böyle bir zamanda *“Sen her zaman bizim aramızdasın ve bizi bırakma”* diyerek halkı adına yardım ister.

3. Yeremya'nın bir duasıda şudur;

“Şifa ver bana, ya Rab, O zaman iyi olurum; kurtar beni, kurtuluş bulurum, Çünkü övgüm sensin.”
(Yeremya;17/14)

Yeremya bu duanın öncesinde halkı putlara taptığı için Tanrı, servetlerinin, hazinelerinin yağmalanacağını ve başka ülkelerde köle edileceklerini, Tanrı'yı bırakarak başkasından medet umanların utanılacak duruma düşeceklerini bildirince (Yeremya, 17/12-13) yukarıdaki duayı yapmıştır. İnsanların Tanrı'ya sırtlarını çevirdiğini söyleyerek halkı adına hem bu sapkınlıktan kurtaracak şifa, hemde kurtuluş ister. Ve duasına şöyle devam eder.

“Dehşet verme bana, felaket gününde sığınağım sensin. Bana eziyet edenler utandırılсын, ama beni utandırma; Onları yılgınlığa düşür, ama beni düşürme. Felaket gününü getir üzerlerine, onları iki kat yıkımla ez.” (Yeremya,17/17-18)

Tanah'ta İsrail halkı Rabbinin dedikleri bu cezalar nerede diye sormaktadır. Yeremya bunu kendisinin istemediğini dile getirdikten sonra *“Sığınağım sensin”* diyerek Rabbinin gazabından korktuğu için dua etmektedir. Burada ancak halkının Yeremya'nın sözlerine inanmadıkları için bu cezaları kendileri talep etmektedir. Öyleyse *“Onları yılgınlığa düşür, felaket gününü getir üzerlerine”* demiştir. Ama beni onların düşeceği bu durumdan kurtar diye de yalvarmıştır. Yeremya Tanrı'dan, Tanrı sözüyle alay edenleri cezalandırarak kendisini haklı çıkarmasını ister²⁸¹.

4. Tanah'ta Yeremya'nın halkını uyarmaya devam ettiği ancak halkın sapkınlıkta ısrarcı olduğu anlatılır. Hatta Yeremya'nın ölümle tehdit edilmekte olduğu da bildirilir. Bunun üzerine Yeremya Rabbine şu şekilde yalvarır;

“Dinle beni, ya Rab, beni suçlayanların dediklerini işit! İyiliğe karşı kötülük mü yapmalı? Ama onlar bana çukur kazdılar. Onlara duyduğün öfkeyi yatıştırmak, onların iyiliğini dilemek için senin önünde nasıl durduğumu anımsa. Bu yüzden çocuklarını kıtlığa ver, kılıcın ağzına at. Karıları çocuksuz, dul kalsın, erkeklerini ölüm alıp götürsün. Gençleri savaşta kılıçtan geçirilsin. Sen üzerlerine ansızın akıncılar

²⁸¹ Willison MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, 2005, II/547.

gönderdiğinde, evlerinden çılgınlık duyulsun. Çünkü beni yakalamak için çukur kazdılar, ayaklarıma gizli tuzak kurdular. Beni öldürmek için kurdukları düzenlerin hepsini biliyorsun, ya Rab. Bağışlama suçlarını, günahlarını önünden silme. Yığılıp kalsınlar senin önünde; öfkeliyken uğraş onlarla.” (Yeremya,18/19-23)

Duasında halkı için hep iyi olanı istediği halde kendisi için tuzak kurduklarını anlatır. Bir an önce cezalandırılmaları, affedilmemeleri, gazaba uğramaları için beddua etmektedir. “Öfkeliyken uğraş onlarla” diyerek öfkesinin halkı üzere olmasını talep etmektedir. Çünkü halkı yaptıkları günahlarda ısrar etmekte ve kendisini de düşman olarak görmektedirler.

5. Tanah’ta Yeremya, Rabbin sözlerini halka duyurmakta günahlarından geri dönmezlerse başlarına gelecek felaketleri haber vermekte olduğu anlatılır. Hatta halkın onunla alay ederek tehdit etmeye devam etmeleri üzerine Rabbine şöyle dua ettiği bildirilir;

“Ey doğru kişiyi sınavan, yüreği ve düşünceyi gören her şeye egemen Rab! Davamı senin eline bırakıyorum. Onlardan alacağın öcü göreyim! Ezgiler okuyun Rabbe! Övün Rabbi! Çünkü yoksulun canını kötülerin elinden O kurtardı.” (Yeremya, 20/12-13)

Rabbinin her şeyden haberdar olduğunu bildirmekte ve kararı O’nun vermesini, öcünü halktan almasını istemektedir. Övülmeye layık tek varlık O’dur. Yoksulu koruyanda O’dur.

Yeremya’nın duaların geneli toplumsal içeriklidir ve hem halkının düşmanlarına beddua eder hem de putlara tapan, kendisine inanmayan ve kendisini ölümle tehdit eden sapkın halkına beddua eder. Bir duası da kuraklık nedeniyle Tanrı’nın sessiz kalmaması ve halkını yalnız bırakmayarak yardımını göndermesini içindir. Halkına beddua eden Yeremya Tanrı’nın gazabından korunmak içinde kendisine dua eder. Yani toplumsal içerikli dualarının yanında kendisi içinde yaptığı dualar olmuştur. Bunlar halkın düşmanca tavrına karşı yılgınlığa düşmemek, kurtuluş bulmak ve adaletiyle yol bulmaktır.

Dualarında Tanrı’ya olan güvenini anlatan ifadeler yer alır. Sığınak, kurtarıcı gibi ifadeler kullanarak dualarını yapar.

Yeremya’nın ilk duasından sonra gelen 11. bölümde Tanrı İsrail halkıyla yapılan antlaşmanın bozulduğuna dikkat çeker. Çünkü halk Tanrı’dan başka ilahlar edinmiştir. Bu halk için yalvarmaması gerektiği, dualarına cevap vermeyeceği Yeremya 11/14’de geçer.

Kuraklık için yardım isteyen Yeremya’ya Tanrı’nın cevabı 14/11’de geçmekte “*Bu halkın iyiliği için yalvarma*” denmektedir.

Kendisini dinlemeyen halkı için yaptığı beddualar kabul edildi mi bu konuda açık ifadeler olmamasına rağmen kendisine itaat etmeyen halk için Tanrı 19. bölümde çömlekçinin

çömleğinin kırılması örneğini vererek bu halkı ve kenti öyle kıracağı belirtilmektedir. (Yeremya, 19/10)

Yeremya'nın yaşadığı sıkıntılar dualarda yerini bulmuş ve Tanrı'yla karşılıklı sohbet eder gibi sıkıntılarını dile getirmiştir. Yeremya'nın yaşadığı çaresizlik dualarına da yansımıştır. Bu duaların burada zikrediliş amacı Yeremya'nın yaşadığı çaresizlik ve Tanrı'ya duyduğu güven olabilir. Tanrı'ya duyduğu güven neticesinde yaşadığı zorluklarla O'na yönelmiş ve yaşadıklarını dillendirerek kimi zaman beddua kimi zaman da dua etmiştir.

2.1.14. Daniel'in Duası

Yahudi tarihine göre Daniel, Yahuda Kralı Yehoyakim zamanında Nebukadnessar tarafından Babil'e götürülen Yahudi tutsaklarından biridir. Kutsal Mabel'in yıkılışı ve Yahudilerin Babil sürgünü devrinde yaşamıştır²⁸².

Daniel'in duası şöyledir;

“Bunun üzerine yüzümü Rab Tanrıya çevirdim. Duayla, yakarıyla, oruçla O'na yalvardım; çul kuşanıp külde oturdum.

“Rab Tanrıma dua edip günahlarımızı açıkça kabul ettim. Şöyle dedim: “Ya Rab, kendisini sevenlerle, buyruklarına uyanlarla yaptığı antlaşmaya bağlı kalan, sürekli sevgi gösteren yüce ve görkemli Tanrı! Buyruklarından, ilkelerinden ayrılıp günah, suç işledik, kötülük yaptık, başkaldırdık. Senin adına krallarımıza, önderlerimize, atalarımıza, ülkedeki bütün halka seslenen kulların peygamberleri dinlemedik. Sen adaletlisin, ya Rab! Sadakatsizliğimiz yüzünden bizi uzak yakın ülkelere sürdün. Oralarda yaşayan biz Yahudiler, Yerusâlim halkı, İsraililer bugün utanç içindeyiz. Evet, ya Rab, bizler, krallarımız, önderlerimiz, atalarımız sana karşı işlediğimiz günah yüzünden utanç içindeyiz. Sana karşı geldiğimiz halde, sen acıyan, bağışlayan Tanrımız Rabsin. Tanrımız Rabbin sözüne kulak vermedik, kulları peygamberler aracılığıyla bize verdiği yasalara uymadık. Bütün İsrail halkı yasayı çiğnedi, sırtını sana dönüp seni dinlemek istemedi. Bu yüzden Tanrı kulu Musa'nın Yasası'nda yazılan lanet başımıza yağdı, içilen ant yerine geldi. Çünkü sana karşı günah işledik. Üzerimize büyük yıkım getirerek bizim ve bizi yöneten önderlerimiz için söylediğin sözleri yerine getirdin. Yerusâlim'in başına gelen, göğün altındaki başka hiçbir kentin başına gelmemiştir. Musa'nın Yasası'nda yazıldığı gibi, bütün bu yıkımlar başımıza geldi. Buna karşın, ey Tanrımız Rab, suçumuzdan dönüp senin gerçeklerine yönelerek lütfunu dilemedik. Rab üzerimize yıkım göndermekten caymadı. Çünkü Tanrımız Rab yaptığı her şeyde adildir. Bizse O'nun sözüne kulak vermedik. Ey Tanrımız Rab, sen halkını Mısır'dan güçlü elinle çıkardın ve bugün olduğu gibi ün kazandın. Bizse günah işledik, kötülük yaptık. Ya Rab, doğru işlerin uyarınca kentin Yerusâlim'den, Kutsal Dağı'ndan öfkeni, kızgınlığını kaldırmanı dilerim. Günahlarımız ve atalarımızın suçları yüzünden Yerusâlim de halkın da çevremizdekilerin tümüne alay konusu oldu. Şimdi, ey Tanrımız, kulunun duasını, yakarışını işit. Adın uğruna, ya Rab, yüzünü viran tapınağına çevir. Ey Tanrım, kulak

²⁸² William MacDonald, *Kutsal Kitabın Yorumu, Eski Antlaşma Serisi*, 2005, II/626.

ver ve işit! Gözlerini aç, senin olan viran kenti gör. Doğruluğumuzdan değil, senin büyük merhametinden ötürü dilekte bulunuyoruz. Ya Rab, dinle! Ya Rab, başışla! İşit ve davran, ya Rab! Ey Tanrım, adının hatırı için gecikme! Çünkü kent ve halk senindir.” (Daniel, 9/3-19)

Bu dua Daniel’in sürgün sonrasında İsrail’in yeniden inşası için yaptığı duadır. Bu dua alçakgönüllülük, tapınma, itiraf ve rica ifadelerini içerir. Daniel, Tanrı’nın İsrail’i eski durumuna kavuşturacağına ilişkin vaatlerine güvenmekte ve bunun gerçekleşmesi için dua etmektedir²⁸³. Büyük pişmanlık duymaktadır. Kendisinin ve halkının günahlarını itiraf etmektedir ve bu günahlardan dolayı acı çekmektedir. Tanrı’nın yasasına başkaldırdıklarını, peygamberlerini dinlemediklerini ve bu nedenle sürgünde olduklarını dile getirmektedir. Musa’nın yasasında yazılan lanete maruz kalmışlardır. Ama Tanrı merhametlidir. Tanrı’nın sevgisine sığınarak Tanrı’dan halkı adına af dilemekte ve duasının kabul edilmesi için yalvarmaktadır. Rabden Yerusalam ve İsrail halkına ilişkin vaatlerini yerini getirmesi için yalvarmaktadır. Bu duada toplumsal içeriklidir. Halkının eski günlerine geri dönmesini istemekte ve yaşanan her şeyin kendilerinden kaynaklandığını belirtmektedir.

Daniel duasına günahlarını itiraf ederek başlamakta ve halkının başına gelenleri anlattıktan sonra merhametine sığınarak duasını yapmaktadır. Kendisinden sonra gelen bölümde Yerusalam’ın tekrar kurulacağı ancak bununda sıkıntılı dönemlerde olacağı bildirilmiştir (Daniel, 9/ 25). Bu duanın burada zikrediliş amacı yaşananların kendi hataları nedeniyle olduğu vurgusunun duada itirafa dönüşmüş olması nedeniyle olabilir.

2.1.15. Yoel’in Duası

Yoel, Kitab-ı Mukaddes’te adı geçen peygamberlerden biridir. M.Ö. IV. yy.’ın başlangıcında Yahuda’da yaşamıştır. Tanrı’nın kararlarını ve kıyamet günü gelmeden evvelki alametleri ilan eden sürgün sonrası dönemin nebilerindendir. Yahuda kralı Menaşe zamanında yaşadığı tahmin edilmektedir²⁸⁴.

Tanah’ta Yoel’in kuraklıktan, tarlaların harap olduğundan, şarabın ve zeytinyağının yokluğundan bahsettiği anlatılır. Yoel bu felaketlere karşı halkın ve kâhinlerin Tanrı’ya dua ile yakararak dua etmelerini istemekte, hem de kendisi için dua etmektedir. Bu duanın öncesinde de Tanah’ta çekirge sürülerinin ülkede var olan bütün ürünleri yiyip bitirdiği ve Rabbin tapınağına götürülecek tahıl ve şarabın dahi kalmadığı bildirilir. Burada çekirge

²⁸³ *Açıklamalı Kutsal Kitap*, Yeni Yaşam yayınları, s.1246.

²⁸⁴ Yusuf Besalel, “Yoel”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, III/792.

sürülerinin kuzeyden gelen bir ordunun Yahuda'yı istila etmesini, çekirge belası simgesiyle tanımladığı şeklinde yorumlarda vardır.

Tanah'ta Yoel ülkenin üzerinde var olan felaketleri anlattıktan sonra halkı tövbeye, duaya çağırır ve kendisinin de aşağıdaki şu duayı yaptığı bildirilir;

“Ya Rab, sana yakarıyorum. Çünkü ateş kırdaki otlakları yok etti, bütün ağaçları kavurdu. Yabani hayvanlar bile sana sesleniyor. Çünkü akarsular kurudu, ateş kırdaki otlakları yok etti.” (Yoel, 1/19-20)

Bu durumu dile getirerek herkesin hatta hayvanların bile acı çektiğini söyleyerek Tanrı'dan yardım istemektedir. Duası veya tövbesi toplumsal içeriklidir. Toplumun başına gelecek felaketten dolayı insanları uyarak Tanrı'ya yönelmiştir. Duasını yapmadan önce insanlara seslenerek felaketleri sıralamakta sonra duasını yapmaktadır. Bu tövbe ancak halk hatalardan geri dönüş yaparsa kabul olacağı ve çekirge sürüsünün kendilerine ve topraklarına zarar vermeden uzaklaşacağı bildirilmiştir (Yoel, 2/20). Bu duanın burada zikrediliş amacı yapılan hatalardan geri dönüş insanları ve toplumları felaketlerden de uzaklaştırabilir vurgusu olabilir.

2.1.16. Yunus'un Duası

Yunus, Kitab-ı Mukaddes'e göre Ninova şehri sakinlerini günahlarından ötürü cezalandırılacaklarını bildirmek için Tanrı'nın görevlendirdiği peygamberdir²⁸⁵. Balığın karnında seyahat ettiği için Yunus Peygamber olarak anılmıştır. Kitab-ı Mukaddes'e göre Yunus, Ninova halkına kızıp oraya gitmemiş Tarış'ın gidecek bir gemiye binmiştir. Gemide olan birtakım olaylardan sonra Yunus gemiden atılmış ve Yunus'u balık yutmuştur. Üç gün üç gece balık karnında yaşamıştır (Yunus, 1/17). Balık onu kıyıya atınca Ninova halkına tebliğde bulunmak için yeniden şehre dönmüştür. Aktarılan olayların birebir yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili çeşitli yorumlar mevcuttur. Ayrıca Yahudi toplumu her dönemde bu öyküyü Yunus'un başından geçen gerçek deneyimler olarak kabul etmiştir²⁸⁶.

Tanah'ta Yunus'un yaptığı hatanın farkında olduğu ve balığın karnındayken şöyle bir duada bulunduğu anlatılır;

“Ya Rab, sıkıntı içinde sana yakardım, yanıt verdin bana. Yardım istedim ölümler diyarının bağrından, kulak verdin sesime. Beni engine, denizin ta dibine fırlattın. Sular sardı çevremi. Azgın dalgalar geçti üzerimden. Huzurundan kovuldum” dedim Yine de bakacağım kutsal tapınağına. Sular boğacak kadar kuşattı beni, çevremi

²⁸⁵ Yunus,1/2; Yusuf Besalel, “Yona”Yahudilik Ansiklopedisi, III/794.

²⁸⁶ Açıklamalı Kutsal Kitap, s.1298.

enginler sardı, yosunlar dolaştı başıma. Dağların köklerine kadar battım, dünya sonsuza dek sürgünlendi arkamdan; Ama ya Rab, Tanrım, canımı sen kurtardın çukurdan. Soluğum tükenince seni andım, ya Rab, duam sana, kutsal tapınağına erişti. Değersiz putlara tapanlar, nankörlük etmiş olurlar. Ama şükranla kurban sunacağım sana, adağımı yerine getireceğim. Kurtuluş senden gelir, ya Rab!” (Yunus, 2/1-9)

Yunus, denizin dibinde, dalgaların içinde, çok derinlerde olduğunu anlatarak Rabbine sıkıntısını anlatmaktadır. Sesine tek kulak verenin de Rabbi olduğunu söylemektedir. *“Değersiz putlara tapanlar, nankörlük etmiş olurlar”* diyerek tek tapınılacak varlığın da Rab olduğunu bildirmekte ve bu durumdan kurtuluş ancak Rabbine mümkün olacağını dile getirmektedir. Yunus çaresizdir. Çaresizlik içerisinde kurtulmak için yalvarmaktadır. Duasını ancak O işitmekte ve kurtuluş da sadece ve sadece O’ndan olmaktadır. Eğer kurtulursa kurbanlar sunarak şükranını yerine getireceğini de söylemektedir.

Yunus’un yaptığı bu dua bireyseldir. Günahını itiraf etmekte ve bağışlanma dilemektedir. Duasında Tanrı’ya olan güvenini dillendirmekte ve yaşadıklarını anlatmaktadır. Yunus balığın karnından kurtulmuş, duası kabul olmuştur (Yunus, 2/10). Ninovaya geri dönerek Rabbinin sözlerini Ninova halkına iletmiştir. Ninova halkı tövbe ederek Tanrı’ya dönüş yapmıştır. Yunus büyük bir bedel ödemiş, ölümle yüz yüze geldiği anda kaçışın bir faydasının olmadığını anlayarak kurtuluş için yine Tanrı’ya yönelmiştir. Burada şunu görmekteyiz ki, Yunus peygamber İsrail halkına gönderilmiş bir peygamber değildir. Farklı bir milleti uyarmak için görevlendirilmiş ve bu görevden kaçan Yunus cezayla karşılaşmıştır. Hatta Tanah’ta sonra gelen bölümlerde Yunus’un Ninova halkını uyardıktan sonra onların cezalandırılmasını beklemekte bu gerçekleşmeyince de buna itiraz etmektedir. Bu itirazını şu dua ile dile getirmektedir;

“Rabbe şöyle dua etti: Ah, ya Rab, ben daha ülkemdeyken böyle olacağını söylemedim mi? Bu yüzden Tarış’e kaçmaya kalkıştım. Biliyordum, sen lütfeden, acıyan, tez öfkelenmeyen, sevgisi engin, yapacağı kötülükten vazgeçen bir Tanrısın. Ya Rab, lütfen şimdi canımı al. Çünkü benim için ölmek yaşamaktan iyidir.” (Yunus, 4/2-3)

Yunus peygamber Tanrı’nın merhameti nedeniyle onları cezalandırmadığına değindikten sonra kendisinin ölümünü istemektedir. Yunus, Tanrı’nın İsraili olmayan halka şefkat göstermesine öfkeleniği için böyle bir dua yapmıştır. Belkide Tanrı iyiliğini sadece İsraililere göstermelidir. Ancak Tanrı bunun böyle olamayacağını tüm uluslara merhamet ettiğini sonraki bölümlerde keneotu üzerinden anlatmaktadır.

Yunus’un bu duası için şunu söyleyebiliriz ki Yahudilerin milliyetçi tutumu Yunus’un duasınada yansımıştır ki İslamiyette bir peygamberin böyle bir tutum içerisinde olması

düşünülemez. Yunus'un benim canımı al duası kabul edilmemiştir. Bu duanın sonucunda Tanrı tüm ulusların, tüm milletlerin Tanrı'sıdır mesajı da verilmiş olabilir.

2.1.17. Mika'nın Duası

Kitab-ı Mukaddes'te adı geçen ve M.Ö. 700'e doğru ortaya çıkan bir peygamberdir. Tanah'ta kendi adını taşıyan, kehanetlerini içeren bir kitabı bulunmaktadır. Neviim bölümünde adı geçen on iki küçük nebiden birisidir. Kendisi Yotam, Ahaz ve Hizkiyau adındaki krallar döneminde yaşamış ve kehanetlerde bulunmuştur²⁸⁷.

Tanah'ta Mika'nın, İsrail ve Yahuda'yı günahlarından dolayı başlarına gelecek belalar için uyardığı anlatılır. Mika döneminde Yerusolim'in putperestliğin merkezi olduğuna değinilir. İsrail halkının ülkelerinden alınıp sürgüne götürüleceği ve Yerusolim'e hitap ederek surların tekrar onarılacağından, sınırların genişletileceğinden bahsedilir. Sürgündekilerin ülkelerine tekrar dönecekleri müjdesi verilir (Mika 7/11-12). Sonrasında da Tanrı'ya halkına yiyecek sağlaması ve çobanlık etmesi için dua ettiği bildirilir. Mika'nın yaptığı dua şöyledir;

“Ya Rab, mirasın olan ve Karmel'in ortasındaki ormanda ayrı yaşayan sürünü, halkını değneğinle güt. Geçmişte olduğu gibi, Başan'da ve Gilat'ta beslensinler. Bizi Mısır'dan çıkardığın günlerdeki gibi, harikalar yarat halkın için. Uluslar bunu görünce yaptıkları bunca zorbalıktan utanacaklar. Elleriyle ağızlarını kapayacak, kulaklarını tıkayacaklar. Yılanlar gibi, sürüngenler gibi toprak yalayacak, titreyerek sığınaklarından çıkacaklar. Ey Tanrımız Rab, dehşet içinde sana dönecek ve senden korkacaklar. Senin gibi suçları silen, halkından artakalanların başkaldırılarını bağışlayan başka Tanrı var mı? Sonsuza dek öfkeli kalmazsın, çünkü merhametli olmaktan hoşlanırsın. Bize yine acıyacaksın, çiğneyeceksin suçlarımızı ayakaltında. Bütün günahlarımızı denizin dibine atacaksın. Geçmişte atalarımıza ant içtiğin gibi, Yakup'un ve İbrahim'in torunları olan bizlere de verdiğin sözü tutacak ve merhamet edeceksin.” (Mika, 7/14-20)

Mika'nın duası halkı içindir. Toplumsal içerikli bir duadır. Halkının eski günlerine geri dönmesi için dua etmektedir. Toplum tarafından yapılan hataların, işlenen günahların unutulmasını istemekte ve merhametine vurgu yaparak af dilemektedir. Atalarına yaptığı yardıma değinerek şimdide yardımını esirgememesini istemektedir. İnsanlar suç işleseler bile Rab bağışlayıcıdır. Bu halka olan öfkenin bir gün biteceğini umut eder. Yani bu dua bir umudun duasıdır. Affedilme umudunun, halkının eski ihtişamına dönme umudunun. Bu nedenle diyebiliriz ki bu duada dünyevi istekler söz konusudur. Affedilmeyi istemek bile bu dünyada sağlanacak rahatlığa, huzura neden olacaktır.

²⁸⁷ Mika, 1/1; Yusuf Besalel, “Miha”Yahudilik Ansiklopedisi, II/406.

Mika, duasına Tanrı tarafından atalarına yapılan iyiliklerden bahsederek başlamakta ve Tanrı'nın bağışlayıcılığına, merhametine vurgu yapmakta, İbrahim ve Yakup'u anarak duasına son vermektedir. Bu duanın kabul edilip edilmemesi ile ilgili bir bilgi bulunmamakta, Mika bölümü bu dua ile son bulmaktadır. Bu duanın zikrediliş amacı, affedilme umudunun, halkının eski ihtişamına dönme umudunun canlı tutulması olabilir.

2.1.18. Habakkuk'un Duası

Yahudi tarihine göre Habakkuk, Yahuda'da M.Ö. 600 yıllarda yaşamış ve peygamberlik yapmıştır. Sözlerinde İsrail Devleti'ni yıkan zalim Asurlular'ın başına nasıl felaketler geleceğini anlatan ifadeler yer alır²⁸⁸. İsrail'in dini geleneklerine kökten bağlı, Rabbe adanmış bir iman adamı olduğu kabul edilir. Peygamber olduğu belirtilen az sayıda Tanah peygamberlerinden biridir. Babilliler'in Yerusâlim'e düzenlediği saldırıya ve halkın Babil'e sürülüşüne tanık olan peygamberlerden biridir.²⁸⁹

Tanah'ta Habakkuk'un Tanrı'nın, halkına düşman olanlarına geçmişte nasıl davrandığını duyduğu ve Tanrı'dan düşmanlarını yeniden cezalandırmak ve halkını düşmanlarından kurtararak yeniden eskileredöne bilmek için duada bulunduğu anlatılır. Habakkuk'un duası şöyledir;

“Ya Rab, şimdiye dek yaptıklarını duydum ve ürperdim. Günümüzde de aynı şeyleri yap, ya Rab, Herkes bilsin neler yapabildiğini. Öfkeliyken merhametini anımsa! Tanrı Teman'dan, Kutsal Tanrı Paran Dağı'ndan geldi. Görkemi kapladı gökleri, O'na sunulan övgüler dünyayı doldurdu. Güneş gibi parıltıyor, elleri ışık saçıyor. Gücünün gizi ellerinde. Yayılıyor salgın hastalıklar önü sıra, ardı sıra da ölümcül hastalıklar. Duruşuyla dünyayı sarstı, titretti ulusları bakışıyla, yaşlı dağlar darmadağın oldu, dünya kurulalı beri var olan tepeler O'na baş eğdi. Tanrı'nın yolları değişmezdir. Kuşan çadırlarını çaresizlik içinde gördüm, Midyan konutları korkudan titriyordu. Ya Rab, nehirlerle mi kızdın? Öfken ırmaklara mı? Yoksa denize mi kızdın da, atlarına, yenilmez savaş arabalarına bindin? Gerdin yayını, doldurdun kılıfını oklarla. Yeryüzünü akarsularla yardım. Sarsıldı dağlar seni görünce, seller her yanı süpürüp geçti. Engin denizler gürledi, dalgalar yükseldi. Uçuşan oklarının pırıltısından, parlayan mızrağının ışıltısından, yerlerinde durakaldı güneş ve ay. Gazap içinde ilerledin yeryüzünde, ulusları öfkeyle çiğneyip ezdin. Kendi halkını, seçtiğin ulusu kurtarmaya geldin. Kötü soyun başını ezdin, soydun onu tepeden turnağa. Başını kendi mızrağıyla deldin. Askerleri fırtına gibi gelmişti bizi dağıtmaya, saklanan zavallıları yok etmiş gibi seviniyorlardı. Sense atlarınla çiğneyip geçtin büyük denizleri, sularını köpürterek... Sesini duyunca yüreğim hopladı, seğirdi dudaklarım, kemiklerim eridi sanki çözüldü dizlerimin bağı. Ama bize saldıran halkın felakete uğrayacağı günü sabırla bekleyeceğim. Tomurcuklanmasa incir ağaçları, asmalar üzüm vermese, boşa gitse de zeytine verilen emek, tarlalar ürün vermese de, boşalsa da davar ağılları, sığır kalmasa da ahırlarda, ben yine Rable sevineceğim, kurtuluşumun

²⁸⁸ Yusuf Besalel, “Habakkuk”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/195.

²⁸⁹ *Açıklamalı Kutsal Kitap*, s.1318.

Tanrısıyla sevinçten coşacağım. Rab Yahve gücümdür benim. Ayaklarıma geyik ayağının çevikliğini verir. Aşırtır beni yükseklerden.” (Habakkuk,3/2-19)

Habakkuk’un duası ezgisel bir şekilde anlatılmıştır. Anlattıkları ve umut ettikleri şeyler halkına dairedir. Yani istekleri toplumsal içeriklidir ve dünyevi istekleri içinde barındırmaktadır. Halkının eski günlerine geri dönmesi için dua etmekte ve Babil’in felaketini beklemektedir.

Habakkuk, halkının ihtişamlı yıllarından bahsederek söze başlar. Bu ihtişamlı yıllar Tanrı’nın onlara olan yardımıyla. Bu yıllara hasret duymaktadır ve bu yıllardaki ihtişama yeniden dönmek istemektedir. Tanrı’nın gazabını tasvir etmekte ve güçlü, kuvvetli ulusların Tanrı’nın gücüne boğun eğdiğini dile getirmektedir. Eski Antlaşma/Tanah peygamberleri, Tanrı’nın gücünü gösterdiği geçmişteki olayları O’nun görünümünün geleneksel imgeleriyle birleştirirler. Tanrı göksel ordularıyla gelmiştir; gök gürültüsü O’nun savaş arabası, her yönde çakan şimşekler ise oklarıdır. Sağanak yağmurla yeryüzüne inmiş ve dağlar O’nun önünde sarsılmıştır. Burada, İsraililerin Mısır’dan çıkışı, çöl yolculukları ve vaat edilen toprakları fethetmeleri sırasındaki olaylar şiirsel biçimde anımsatılır. Bu olaylar yüzyıllar boyu İsrail halkının umut ve iman dayanakları arasında yer almaktadır²⁹⁰. “*Tanrı’nın yolları değişmez*” diyerek de İsrail halkının Firavun’un elinden kurtarılışı gibi, Babillilerden de kurtarılacağı umudu vardır ve Babillilerinde felakete uğrayacağı günü de sabırla beklemektedir. Habakkuk, Babil işgalinin olası korkunç sonuçlarını sıralar. Tanrı’nın takdirine her koşulda güvenmek gerektiğine inanmıştır ve Tanrı acılara veya sıkıntılara izin verdiği zaman da Habakkuk kurtarıcısı olan Tanrı’yı öveceğini, O’na güveneceğini belirtir. Umudunu yitirmeden sevinç yaşayacağını yani bugünlerinde geçeceğini, bununda yine Tanrı sayesinde olacağını söyler. Rabbin gücüne sığınarak bu zorlukları aşacak imkânların verileceğini dile getirerek duasını bitirir.

Habakkuk’un duasının kabulü hakkında bir bilgi yoktur. Mika’da olduğu gibi bu bölüm de Habakkuk’un duası ile bitmektedir.

Habakkuk’un duasının burada zikrediliş amacı; Babil işgaliyle kaybedilenlerin tekardan kazanma umudunun dualarda yer almasıdır ve bu bilincin sonraki nesillere de aktarılması olabilir.

²⁹⁰ Açıklamalı Kutsal Kitap Yorumu, s.1323.

2.2.Yeni Ahit'te Yer Alan Peygamber Duaları

Dua Hristiyanların en önem verdikleri ibadetlerden biridir. Kutsala yönelik hamd, şükür, rica, dilek ve yakarış olan dua Hristiyanlar için bir kişiyi hoşnut eden bir eylem olarak görülmektedir. Hristiyanlara göre dua yaşama önemli bir bakış açısı kazandırmak için önemli bir fırsattır ²⁹¹.Yeni Ahit'te sürekli bir eylem olması gerektiğine işaret edilen dua (I.Selaniklilere Mektup, 5/17), Tanrı'ya bağlılığın, şükürün, övgünün ve Tanrı'dan hem kendisi hem de başkaları için bir şeyler istemenin ifadesidir. Dua sıkıntı içindeyken de mutluyken de Tanrı'ya yapılan minnet ve sevgi feryadıdır. Ruhun göğe yükselişi ve isteklerin bir bir Tanrı'ya anlatılmasıdır.

“Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapıyı çalana kapı açılır. Hanginiz kendisinden ekmek isteyen oğluna taş verir? Ya da balık isterse ona yılan verir? Sizler kötü yürekli olduğunuz halde çocuklarınıza güzel armağanlar vermeyi biliyorsanız, göklerde olan Babanızın, kendisinden dileyenlere güzel şeyler vereceği çok daha kesin değil mi?...” (Matta,7/7-12, Luka.11/9-13) Buradan yola çıkılarak denilebilir ki dua; Tanrı'nın insanların isteklerini boş çevirmediği, isteklerin cevap bulduğu bir yakarıştır. Ayrıca burada bir baba vurgusu vardır. Bu tanım Hristiyanlığın duaya bakışını belirlemektedir. Hristiyanlar duayı Tanrı'nın çocuklarının, sonsuz derecede iyi olan Babalarıyla olan canlı ilişkisi olarak görmektedirler²⁹².

Bir hristiyan tek Tanrı'ya, Kutsal Üçlü Birliği içeren Tanrı'ya dua eder. Yeni Antlaşma'da özel ya da genel tüm dualar, Mesih İsa aracılığıyla ve Kutsal Ruhta, Tanrı'ya yapılır. Bir hristiyan, Kutsal Üçlü Birliğe dua edebileceği gibi, üçlü birliğin bir kişisine de yönelebilir. Örneğin; Yeni Antlaşma'da Yuhanna'nın Birinci Mektubu 14/14 *“Benim adımla benden ne dilerse yapacağım.”*, Elçilerin İşleri 7/59 *“İstefanos taş yağmuru altında, Rab İsa ruhumu al diye yakarıyordu.”*, Pavlus'tan Timoteos'a Birinci Mektup 1/12'de *“Beni güçlendiren Rabbimiz Mesih İsa'ya şükrederim.”* ya da Missa Ayini sürecinde, dualar Mesih İsa'ya yönelir. Buradaki ifadelerle baktığımızda benim adımla, Rab İsa ve Rabbimiz Mesih İsa gibi ifadeler kullanılarak dualar gerçekleştirilmiştir. Hristiyan inancına göre dua Mesih'le ve tamamiyle Onun bedeni olan kilise ile birlik olduğu takdirde hristiyan duası olur. Yani hristiyan duası, Mesih'te Tanrı'yla insan arasındaki ilişkidir. Hristiyan düşüncesine göre dua Tanrı ile insanın eylemidir; İnsan ve Kutsal Ruhtan çıkar, insan olan Tanrı'nın oğlunun insani

²⁹¹ Mahmut Aydın, "Hristiyanlık", Yaşayan Dünya Dinleri, DİB Yayınları, İstanbul 2007, s.101.

²⁹² Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri; <https://www.meryemana.net/kilise/hristiyan-yasaminda-duanın-yeri> (10.06.2019)

iradesiyle uyum içinde olarak tamamen Babaya doğru yönelir²⁹³. Hristiyanlar dua etme gücünü İsa'da bulurlar.

Yeni Ahit'te İsa'nın öğrettiği dua, erken dönemde kiliseye gelmiş ve beraberinde *"Maranata tha"* *"...Efendimiz gel'e..."* dönüşmüştür. Hristiyanlıkta dualar Kutsal Ruhla da ilişkilendirilir. Hatta Ruha Pavlus duanın bir öznesi olarak bakar (Galatyalılar,4/6). Baba-Oğul-Kutsal Ruh üçlemesi her ne kadar daha sonraları gelişebilmiş olsada Hristiyan duaları en nihayetinde bu üçlüye bir başvurudur. Tüm dualar *"Baba olan Tanrı Oğul'daki Kutsal Ruh"* şekliyle bu üçlüye yapılıdır²⁹⁴.

Yeni Ahit'te İsa dua konusunda birçok konu üzerinde durmuş, örneklerle açıklamalarda bulunmuştur. İsa duanın devamlı olmasına vurgu yaparak bunu bir benzetme ile anlatmış ve yılmadan, usanmadan, her zaman dua etmeleri gerektiğini şu ifadelerle anlatmıştır.

"Kentin birinde Tanrı'dan korkmayan, insana saygı duymayan bir yargıç vardı. Yine o kentte bir dul kadın vardı. Yargıca sürekli gidip, 'Davacı olduğum kişiden hakkımı al' diyordu. Yargıç bir süre ilgisiz kaldı. Ama sonunda kendi kendine, 'Ben her ne kadar Tanrı'dan korkmaz, insana saygı duymazsam da, bu dul kadın beni rahatsız ettiği için hakkını alacağım. Yoksa sürekli gelip beni canımdan bezdirecek' dedi." (Luka,18/1-5)

Yeni Ahit'te İsa'nın değindiği konulardan biri de duanın yürekten samimi bir şekilde yapılmasıdır.

"Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar herkes kendilerini görsün diye havralarda ve cadde başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz ise, dua edeceğiniz zaman odanıza girip kapıyı örtün ve gizlide olan Babanıza dua edin. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir." (Matta,6/5-6).

Burada İsa dua ederken başkaları tarafından görünerek dindarlıklarından etkilenmeleri için bilerek herkese açık yerlerde dua etmemelerini tavsiye etmektedir. İsa dua da gösterişten uzak olunması gerektiğini vurgulayarak kişinin duasını kendi ve Tanrı ile baş başa kalarak yapması gerektiğine dikkat çeker. Devamında putperestler gibi dua edilmemesi gerektiğini anlatır. Anlamı olmayan, boş sözlerle yapılan tekrarların dua olamayacağına değinerek zaten Tanrı'nın insanların daha duaya başlamadan neleri isteyip, neleri istemeyeceğini, nelere ihtiyacı olduğunu bildiğini belirtir. Yüksek sesle yapılan boş sözlerin Tanrı için bir şeyler ifade etmediğine değinir. Yani İsa dua da kaçınılması gereken şeyleri anlatır. Ne şekilde dua edilmemesi gerektiğini gösterir.

²⁹³ Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri; <https://www.meryemana.net/kilise/hiristiyan-yasaminda-duanın-yeri> (10.06.2019)

²⁹⁴ Karl-Friedrich Wiggermann, "Prayer", s.326.

“Dua ettiğinizde, putperestler gibi boş sözler tekrarlayıp durmayın. Onlar, söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin! Çünkü Babanız, nelere gereksinmeniz olduğunu daha siz O'ndan dilemeden önce bilir.” (Matta,6/7-9)

İsa, duada hazır, basmakalıp cümlelerin tekrarlanması için Tanrı için öneminin olmadığını asıl Tanrı'nın kişinin yüreğinin içindeki samimi ifadeyi duymak istediğine vurgu yapar. Yani dua içten gelmeli, yakarışlar ve istekler Tanrı'ya kişiyi anlatmalıdır. İsa burada iki şeye dikkat çekmektedir. Birincisi İkiyüzlüler ve putperestler gibi dua edilmemesi, ikincisi ise yapılan duaların gizlilik içerisinde olması ve samimi duygular içermesidir.

Yeni Ahit'te İsa'nın dua hakkında değindiği konulardan bir tanesi de duanın kabul edileceğine inanarak yapılmasıdır. Bunu şu ifadelerle anlatır.

“İsa, sabah erkenden dönerken yol kenarındaki bir incir ağacına yaklaştı. Ağaçta yapraktan başka bir şey bulamayınca ağaca: “Artık sonsuza dek meyven olmasın” dedi. İncir ağacı hemen o anda kurudu. Öğrenciler bunu görünce şaşkına döndüler. Onlara İsa şu cevabı verdi: “Size doğrusunu söyleyeyim, eğer imanınız olur da kuşku duymazsanız, yalnız incir ağacına olanı yapmakla kalmazsanız; şu dağa “kalk denize atıl” derseniz, dediğiniz olacaktır. İman ederek dua ettiğinizde dilediğiniz her şeyi alacaksınız.” (Matta,21/20-22) (Markos, 11/22-26)

Burada İsa samimiyetle yapılan duanın her şeyi değiştirebileceğini anlatmaktadır. Dua ile iman arasındaki ilişkiye de dikkat çekerek insanın yaptığı duada şüphenin olmaması gerektiğine vurgu yapar. Tanrı'ya inanan insan, isteklerini bildirirken gönlünde hiçbir kuşkuyla yer vermeyip güvenerek ve inanarak yapılan duaların karşılıksız kalmayacağını söyler. Buradan da anlaşılmaktadır ki Hristiyan düşüncesine göre duanın temelinde Tanrı'ya güvenme ve yüce bir güce inanış vardır. İsa'nın dua hakkında söyledikleri duaya verilen önemi göstermektedir.

Yeni Ahit'te İsa başkaları içinde dua edilmesi gerektiğini vurgular.

“...size hakaret edenler için dua edin.” (Luka,6/28) (Matta,5/44)

Yeni Ahit'te İsa sadece duanın yapılmasının gerekliliği ve nasıl yapılması gerektiği üzerinde durmaz. Ayrıca başkaları için dua etmeyi de önermiştir. Hatta bu dualar başkalarına zulmeden, hakaret edenler için olmalıdır.

Yeni Ahit'te dört incilden sonra gelen Elçilerin İşleri ve Elçilerin Mektuplarında da dualar yer almaktadır. Hristiyanlık düşüncesinde Elçiler İsa'nın görevlendirdikleri kişilerdir. Yeni Ahit'in bir bölümü bu elçilerin mektuplarını içerir. Pavlus Yeni Ahit'te *“Tanrı'nın bana başısladığı lutfu size ulaştırmakla görevlendirildiğimi duymuşsunuzdur. Tanrı, sır olan*

tasarısını bana vahiy yoluyla bildirdi.” (Efesliler, 3/2-3) diyerek bu sırrın Kutsal Ruh aracılığıyla hem elçilere hem de peygamberlere açıklandığına inanılır. Bu nedenle bu bölümde İsa’nın dualarıyla birlikte Pavlus ve Yakup’un mektuplarında geçen dualar da yer almaktadır. Şimdi bunları inceleyelim.

2.2.1. İsa’nın Duası

Hristiyanlık tarihine göre İsa, kendinden bin yıl önce Davut’un doğup büyüdüğü Beytlehem kentinde doğmuştur. Doğum yılı ve günü kesin bir şekilde bilinmemekle birlikte, sıfır yılı civarında, yani Miladi tarihin başlangıcında yer aldığı kabul edilir²⁹⁵.

Matta’da İsa’nın kalabalıkları görünce dağa çıktığı ve buradan öğrencilerine konuşma yaptığı anlatılır. İşte bu konuşma İsa’nın dağda ki vaazı olarak bilinir. İsa burada birçok konuya değinmiştir. Bunlardan biri de duadır. İsa duayı öğretmeden önce dua ile ilgili dikkat etmeleri gereken konulara değindikten sonra şu duayı okumuştur. Bu dua Matta ve Luka’da geçmektedir. Luka’da geçen biraz daha kısadır.

1. *“Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Kötü olandan bizi kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir. Amin.” (Matta, 6/9-13)*

Luka’da bu dua şu şekilde geçmektedir. Dua etmesini isteyen öğrencilerine de nasıl dua etmeleri gerektiğini de öğretmektedir.

“İsa onlara, “Dua ederken şöyle söyleyin”dedi: “Baba, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Her gün bize gündelik ekmeğimizi ver. Günahlarımızı bağışla. Çünkü biz de bize karşı suç işleyen herkesi bağışlıyoruz. Ayartılmamıza izin verme.” (Luka, 11/2-4)

“Göklerdeki Babamız” ifadesi, hristiyanların Tanrı’ya olan sevgilerini ve aynı zamanda Tanrı’nın yetkisini kabul ettiklerini ifade eder. Ayrıca İsa Tanrı’ya evrende bir mekân belirlememekte onun yüceliğine dikkat çekmektedir.

²⁹⁵ Thomas Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, s.58.

“*Adın Kutsal kılınsın*” yani tüm dünya Tanrı’nın kutsallığını görsün ve O’nu kabul ederek O’nu yüceltsin. İsa, Tanrı’ya olan hayranlığını ve sevgisini Tanrı’nın adını yücelterek ifade etmiş ve duaya Tanrı’yı överek başlamıştır.

İsa’nın öğrettiği duada Tanrı’nın egemenliğinin yani Tanrı’nın mutlak hâkimiyetinin evreni, insanları ve tüm ulusları kapsadığına vurgu vardır. Özellikle Hristiyan inancına göre kurtarıcı olarak kabul edilen İsa’nın hristiyanlardan yeryüzünde egemenlik kurarak, doğruluk içinde hüküm süreceği gün için dua edilmesini ister. Tanrı’nın egemenliği galip gelmeli, gökyüzünde olduğu gibi yeryüzünde de Tanrı’nın istediği gibi olmalıdır. İsa, Tanrı’ya tam bir teslimiyet göstermektedir. Egemenlik gökyüzünde ve yeryüzünde Tanrı’ya ait ise dualarda bile O’na teslim olmak en doğru olanıdır. Çünkü Tanrı her şeyi en iyi bilendir. İsa Tanrı’nın isteğini ilk sırada belirttikten sonra “*bize günlük ekmeğimizi ver*” diyerek insanların ihtiyaçları içinde dua edilebileceğini göstermek istemiştir. Ayrıca İsa her açıdan insanın Tanrı’ya bağımlı olduğuna da dikkat çeker. En temel ihtiyaçlarda bile Tanrı’ya bağımlılığını dile getirmekte ve hristiyanlara Tanrı’ya ihtiyaçlarının olduğunu bildirmektedir. İsa duanın devamında affedilmeyi dilemekte ve şeytan tarafından ayartılmaktan veya kötülüklerden uzaklaşmak için Tanrı’dan yardım istenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yine Tanrı’nın gücüne ve egemenliğine vurgu yaparak duayı bitirir. Bu dua Rabbin duasıdır. Hristiyanlar için örnek bir duadır. Aynı zamanda hristiyanlara bir yol da sunmaktadır.

İsa’nın öğrettiği bu dua hem dünyevi hem dini içerikli bir duadır. Biz öznesi kullanılmış her hristiyanı kapsayan bir duadır. Hristiyan öğretisinin izlerini taşımaktadır. Bu duada Tanrı’nın egemenliği istenmekte, suçlarının bağışlanması dilenmekte ve günlük ihtiyaçların Tanrı tarafından karşılanması istenerek kötülüklerden uzak durulması talep edilmektedir.

Hristiyan inancında Baba olarak kabul edilen Tanrı’ya duaya başlarken Baba diyerek seslenilmiş ve adı yüceltilerek talepler bildirilmiştir. Bu duanın kabul edilip edilmeme gibi bir soruya cevap aranmamıştır. Çünkü bu dua her hangi bir durum ve olay karşısında yapılan bir dua olmayıp bizzat İsa tarafından hristiyanlara öğretilmiş bir duadır.

2. Matta, Markos ve Luka da Gestemani bahçesinde İsa’nın büyük bir sıkıntı içerisinde, yüreği kederli bir halde yere kapanarak dua ettiğinden bahsedilir. Bu dua şöyledir;

“Baba dedi, mümkünse bu kase benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil, senin istediğin olsun.”
(Matta,26/39) (Markos,14/35) (Luka,22/41-42)

Hatta Matta’da İsa ikinci duaya durduğunda şöyle devam etmiştir:

“Baba dedi, “Eğer ben içmeden bu kasenin uzaklaştırılması mümkün değilse, senin istediğin olsun.”(Matta,26/42)

Bu dua İsa tutuklanmadan önce Zeytin Dağı’nda yapılan duadır. Hristiyan inancına göre İsa sadece savunduğu fikirler uğrana kendini feda eden değil, tüm insanlığın günahlarının cezasını üstlenerek kurban olandır. Hristiyanlara göre İsa acı çekmektedir. Ayrıca hristiyanlar tarafından burada İsa’nın benden mümkünse bu kaseyi uzaklaştır diye istekte bulunduğu “kase” yoğun bir acının, sıkıntının ve Tanrı’nın öfkesinin simgesi olarak anlaşılır. Hristiyanlar tarafından burada, günahı bilmeyen İsa’nın tüm insanların günahlarını yüklenmesinden dolayı maruz kaldığı acıyı ifade ettiğine inanılır²⁹⁶. Yani Hristiyan inancına göre İsa Tanrı ile diyalog içerisinde Tanrı’nın planlarından kaçınmak için adeta yalvarırken aynı anda ilahi plana sessizce teslim olmaktadır²⁹⁷.

İsa’nın bu duası kendisi içindir. Yeni Ahit’e göre Tanrı’nın planı gerçekleşmeden İsa kasenin kendisinden uzaklaştırılmasını istemişse de sonrasında ilahi plana boyun eğmiş ve buna razı olmuştur. Bu dua kabul edilmemiş ve Hristiyan inancına göre İsa insanlığın günahlarından kurtulması için çarmıhta can vermiştir.

Yeni Ahit’te İsa’nın duaları en güç anlarında, davetini yaparken, mucizelerini gerçekleştirirken ve başkalarını kurtarmak için şeklinde de sınıflandırılmıştır²⁹⁸.

-En güç anlarında yaptığı dualar;

1.“Diz çöküp dua etti, Baba mümkünse bu kâseyi benden uzaklaştır.” (Luka, 22/41)

2.“Baba ruhumu senin ellerine teslim ediyorum.” (Luka,23/46)

-İsa davetini yaparken,

“İssiz yerler çekiliyor, dua ediyordu.” (Luka, 5/16 Luka, 11/1 Markos, 6/46)

-İsa Mucizelerini gerçekleştirirken;

²⁹⁶ Açıklamalı Kutsal Kitap, s.1428.

²⁹⁷ Karl Rahner, “Prayer”, *Encyclopedia of Theology*, Executive Editor, J. Cumming, London 1993, s.1269.

²⁹⁸ Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta İbadet*, s.17.

1. “İsa beş ekmeği ve iki balığı aldı gözlerini göğe dikerek şükran duasını yaptı.” (Markos,6/41)
2. “Baba beni işittiğin için şükrediyorum.” (Yuhanna, 11/41)

İsa başkalarını kurtarıken;

1. “Baba onları bağışla çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar.” (Luka, 23/34)
2. “Sen imanını yitirmeyesin diye dua ettim.” (Luka, 22/32)

3. “İsa bunları söyledikten sonra, gözlerini gökyüzüne kaldırıp şöyle dedi: “Baba, saat geldi. Oğlun’u yücelt ki, Oğul da seni yüceltsin. Çünkü sen O’na bütün insanlık üzerinde yetki verdin. Öyle ki, O’na verdiklerinin hepsine sonsuz yaşam versin. Sonsuz yaşam, tek gerçek Tanrı olan seni ve gönderdiğin İsa Mesih’i tanımlar. Yapmam için bana verdiğin işi tamamlamakla seni yeryüzünde yücelttim. Baba, dünya var olmadan önce ben senin yanındayken sahip olduğum yücelikle şimdi beni yanında yücelt. Dünyadan bana verdiğin insanlara senin adını açıkladım. Onlar senindiler, bana verdin ve senin sözüne uydular. Bana verdiğin her şeyin senden olduğunu şimdi biliyorlar. Çünkü bana ilettiğin sözleri onlara ilettim, onlar da kabul ettiler. Senden çıkıp geldiğimi gerçekten anladılar, beni senin gönderdiğine iman ettiler. Onlar için istekte bulunuyorum. Dünya için değil, bana verdiğin kimseler için istekte bulunuyorum. Çünkü onlar senindir. Benim olan her şey senindir, seninkiler de benimdir. Ben onlarda yüceltildim. Ben artık dünyada değilim, ama onlar dünyadalar. Ben sana geliyorum. Kutsal Baba, onları bana verdiğin kendi adınla koru ki, bizim gibi bir olsunlar. Kendileriyle birlikte olduğum sürece, bana verdiğin kendi adınla onları esirgeyip korudum. Kutsal Yazı yerine gelsin diye, mahva giden adamdan başka içlerinden hiçbiri mahvolmadı.”

“İşte şimdi sana geliyorum. Sevincimin onlarda tamamlanması için bunları ben dünyadayken söylüyorum. Ben onlara senin sözünü ilettim, dünya ise onlardan nefret etti. Çünkü ben dünyadan olmadığım gibi, onlar da dünyadan değiller. Onları dünyadan uzaklaştırmanı değil, kötü olandan korumanı istiyorum. Ben dünyadan olmadığım gibi, onlar da dünyadan değiller. Onları gerçekten kutsal kıl. Senin sözün gerçektir. Sen beni dünyaya gönderdiğin gibi, ben de onları dünyaya gönderdim. Onlar da gerçekten kutsal kılınınsınlar diye kendimi onların uğruna adıyorum. Yalnız onlar için değil, onların sözüyle bana iman edenler için de istekte bulunuyorum, hepsi bir olsunlar. Baba, senin bende olduğun ve benim sende olduğum gibi, onlar da bizde olsunlar. Dünya da beni senin gönderdiğine iman etsin. Bana verdiğin yüceliği onlara verdim. Öyle ki, bizim bir olduğumuz gibi bir olsunlar. Ben onlarda, sen bende olmak üzere tam bir birlik içinde bulunsunlar ki, dünya beni senin gönderdiğini, beni sevdiğin gibi onları da sevdiğini anlasın. Baba, bana verdiklerinin de bulunduğum yerde benimle birlikte olmalarını ve benim yüceliğimi, bana verdiğin yüceliği görmelerini istiyorum. Çünkü dünyanın kuruluşundan önce sen beni sevdin. Adil Baba, dünya seni tanımıyor, ama ben seni tanıyorum. Bunlar da beni senin gönderdiğini biliyorlar. Bana beslediğin sevgi onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim.” (Yuhanna,17/1-26)

Bu dua sadece Yuhanna’da geçmektedir. İsa’nın yakalanıp vali Pilatus’a teslim edilmeden önceki duasıdır. Bu dua Hristiyanlıkta Başkahnlik duası olarak bilinmektedir.

İncil’de geçen en uzun duadır. Hristiyan inancına göre İsa’nın saati geldiğinde yapmış olduğu bir duadır. Burada birinci duası insanlığa sonsuz yaşam sunarak hizmet etmek için (1-5); İkinci duası öğrencileri için (6-19); son duası da bütün hristiyanlar (20-26) içindir. Hristiyan inancına göre İsa dünyada görevini yaparak Tanrı’nın adını insanlara duyurmuştur. Hristiyan inancına göre Tanrı elçilerin her türlü ayartılmasına karşılık elçilerden oluşan birliği korumalıdır. Yani İsa görevlendirdiği elçilerine dua etmekte, birliğin bozulmaması için her türlü kötülükten korumasını istemektedir. İsa duasında dünyada Mesihi yansıtan bir yaşam sürmeleri için dua etmektedir. “Onları *gerçekle kutsal kıl*” derken yani onları Tanrı için bir tarafa ayırarak onları Tanrı tarafından kullanılabilir bir halk yap²⁹⁹ denildiğine inanılmaktadır. İsa kendini gerçekle ilgili hizmete adanmıştır, elçileri içinde aynı şekilde dua ederek onların da adanmalarını istemektedir.

İsa elçilerin dışındaki insanlar içinde dua etmektedir. Duası hristiyanlar içinde bir birlik duasıdır. Hristiyanlar Tanrı’nın ve Mesih’in karakterini sergilemede bir olsunlar diye dua etmektedir. Hristiyan düşüncesine göre bu durum dünyanın, Tanrı’nın O’nu göndermiş olduğuna iman etmesine neden olacağına inanılır³⁰⁰. İsa duasına, herkesin kendisine ve bu birliği sağlayan hristiyanlara inanmaları için devam etmektedir. Kendisine verilen yüceliği İsa, hristiyanlara da verdiğini bildirerek bu yüceliğin devamlı olduğunu anlatır. Hristiyanlar tarafından bu birlik yalnızca İsa’nın görevi ile değil, aynı zamanda Tanrı’nın insanlar ve Mesih için olan sevgisi ile ilişkili olduğu kabul edilir.³⁰¹ Diyebiliriz ki, İsa Tanrı’nın sevgisinin hristiyanlar tarafından da anlaşılmasını ve bilinmesi için dua eder. Çünkü Tanrı İsa’ya iman edenleri de sevmekte ve Tanrı’nın sevgisi onlarda da bulunmaktadır. Hristiyan inancına göre Tanrı’nın İsa’ya olan sevgisi daha dünya kurulmadan öncede vardı ve İsa bu sevgi sayesinde yüceltilmişti. İsa bu yüceliğin hristiyanlar tarafından da farkına varılması için dua etmektedir. Tanrı’nın İsa’ya beslediği bu sevgi, hristiyanlar içinde olmalı ve bu sayede hristiyanlar aracılığıyla Tanrı’nın adını bildirmeye devam edebilmelidir. Yani İsa, Tanrı’nın adını dünya devam ettikçe yaşatabilmek için sevginin hristiyanlarda da vücut bulmasına dua etmektedir.

İsa’nın bu duası hem bireysel hem de toplumsaldır. Kendisi için Tanrı katında yüceltilmek isterken insanlık için sonsuz yaşamı, kötü olandan uzaklaştırılmalarını, gerçekle

²⁹⁹ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2000, I/551.

³⁰⁰ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*, I/552.

³⁰¹ *Açıklamalı Kutsal Kitap*, s.1574.

kutsal olmalarını, kendisinin Tanrı tarafından gönderildiğine inanmalarını, inanan herkesin birlik içinde olmalarını, kendisine verilen yüceliğin insanlar tarafından bilinmesini istemektedir. Ayrıca İsa'nın bu duası dini içeriklidir.

Duasına teslim olmuş bir halde yücelik isteyerek başlamaktadır. İsteklerini dile getirerek duasını sürdürmektedir. Tanrı'nın adil olduğuna vurgu yaparak duasını bitirmektedir. Bu dua her Hristiyan için geçerliliğini korumakta olup Hristiyanların kabul etmekle mükellef oldukları şeylerdir.

2.2.2. Elçilerin Duası

İsa'nın tespit edebildiğimiz dualarından sonra Elçilerin işlerinde ve mektuplarda yer alan dualara yer verilecektir. Çünkü Hristiyanlık düşüncesinde havariler ve peygamberler İsa'nın otoritesini temsil etmektedir. Özellikle de erken dönem Hristiyan toplumda ve kilisede havariler İsa'dan sonra ve peygamberlerden önce bir konuma sahiptirler.

1. Elçilerin işlerinde İsa yeniden dirilip, elçilere görünerek tekrardan göğe çekilişi anlatıldıktan sonra Petrus, Yuhanna, Yakup, Andreas, Filipus, Tomas, Bartalmay, Matta, Alfay oğlu Yakup, Yurtsever Simun ve Yakup oğlu Yahuda ve İsa'nın annesi Meryem, öbür kadınlar ve İsa'nın kardeşleriyle tam bir birlik içinde sürekli dua ettikleri anlatılır. (Elçilerin İşleri, 1/13-14) Burada ne için dua ettikleri ve duanın içeriği hakkında bilgi yoktur.

2. Yeni Ahit'te Yahuda'nın İsa'yı ele verdiği, öldürülmesine sebep olduğu için onun cezası da Tanrı tarafından verilerek öldüğü anlatılır. Elçiler on bir kişi kalmıştır. İki kişi arasında kura çekilerek Yahuda'nın yerine geçecek ve elçilik vazifesini yapacaktır. Bu kura esnasında yaptıkları dua şudur;

“Sonra şöyle dua ettiler: “Ya Rab, sen herkesin yüreğini bilirsin. Yahuda'nın, ait olduğu yere gitmek için bıraktığı bu hizmeti ve elçilik görevini üstlenmek üzere bu iki kişiden hangisini seçtiğini göster bize.”(Elçilerin İşleri, 1/24-25)

Elçilerin duası, elçilik vazifesine uygun olan kişi içindir. Yüreğinde bu işi en iyi yerine getirebilme istek ve arzusu taşıyan kişinin seçilmesine dua edilmektedir. Çünkü karar Tanrı'nındır. Elçilere düşen ise bu kararın onlara kura yoluyla bildirilmesidir.

3. Yeni Ahit'te Yuhanna ve Petrus'un Yerus l m'de b şkahn tarafından tutukland ğı ve İsa'nın adının anılmaması şartıyla serbest bırakıldığı anlatılır. Yuhanna ve Petrus arkadaşlarının yanlarına döndüklerinde arkadaşlarının Şu duayı yaptıkları bildirilir;

“Arkadaşları bunu duyunca hep birlikte Tanrı'ya Şöyle seslendiler: “Ey Efendimiz! Yeri g   , denizi ve onların içindekilerin tümünü yaratan sensin. Kutsal Ruh aracılığıyla kulun atamız Davut'un a zından Şöyle dedin; “Uluslar neden hiddetlendi, halklar neden boş düzenler kurdu? Dünyanın kralları saf ba ladı, hükümdarlar birleşti, Rab'be ve Mesih'i'ne karşı. Gerçekten de Hirodes ile Pontius Pilatus, bu kentte İsrail halkı ve öteki uluslarla birlikte senin meshetti in kutsal kulun İsa'ya karşı bir araya geldiler. Senin kendi gücün ve iste inle önceden kararlaştırd ğın her Şeyi gerçekleştirdiler. Ve Şimdi ya Rab, onların savurdu u tehditlere bak! Senin sözünü tam bir yüreklilikle duyurmak için biz kullarına g c ver. Kutsal Kulun İsa'nın adıyla hastaları iyileştirmek için, belirtiler ve harikalar yapmak için elini uzat.” Duaları bitince toplandıkları yer sarsıldı. Hepsisi Kutsal Ruh'la doldular ve Tanrı'nın sözünü cesaretle duyurmaya devam ettiler.” (Elçilerin İşleri, 4/23-31)

Hristiyan inancına göre elçiler İsa'nın vazifesiyle vazifelendirilmişlerdir. Görevleri İsa'yı ve Tanrı'nın sözünü insanlığa duyurmaktır. Ancak o dönemde iktidarda bulunanlar buna müsade etmemekte, tehdide maruz kalarak görevlerini yapmaları engellenmektedir. Elçiler burada Tanrı'dan yardım istemekte ve tüm bu yaşananlara rağmen görevlerini yerine getirmek için cerasetlendirilmeleri konusunda dua etmektedirler. Bu yolda başarılı olmak İsa'nın yaptığı gibi hastaları iyileştirmek, harikalar göstermek Tanrı'dan yardım görmekle mümkündür. Yani yardıma ihtiyaçları vardır. Eğer Tanrı yardım ederse bu yolda başarılı olacaklarını bilmektedirler.

Bu dua elçilerin kendileri için yaptıkları bir duadır. Elçilik vazifelerini yerine getirmek için g c istemekte ve Tanrı'nın yardımını beklemektedirler.

Dualarına "Efendimiz" nidasıyla başlar, "Yaratan Tanrı" vurgusu yaparak yaşananları dile getirirler. İsteklerini bildirerek duayı bitirirler. Yeni Ahit'e göre bu dua Tanrı katında karşılık bulmuş ve yürekleri cesaretle dolan elçiler vazifelerini yerine getirmeye devam etmişlerdir (Elçilerin İşleri, 4/31). Bu duanın zikrediliş amacı, el ilikle görevlendirilen havarilerin dualarında görevlerini yerine yetirmek üzere olması onların bu yolda gösterdikleri samimiyetin anlaşılmasına vurgu yapılmış olabilir.

2.2.3. Pavlus'un Duası

Pavlus bugünkü bazı kiliselerin babası sayılan enerjik bir zattır. Tarsus'da bir Yahudi ailesinden doğmuş, putperest bir ailede yetişmiştir.  nce İsa düşmanlığı yaparken, İsa'nın

ölümünden sonra vizyonel bir aydınlanma ile İsa'nın risaletini kabul etmiş, yaptığı yorumlarla İsa'nın Tanrılığını savunarak Hristiyanlığa yeni bir yön vermiştir. İsa'nın ölümüyle Eski Ahit şeriatının kefareti olarak nesih edildiğini, kaldırıldığını savunmuş, kendini Hristiyanlığın merkezine getirebilmiştir³⁰².

1. Pavlus'un mektuplarını incelediğimizde, genellikle mektuplarına selam ve dua ile başlamaktadır. Buna bir örnek verecek olursak;

"...Tanrı'nın Roma'da bulunan, kutsal olmaya çağrılan bütün sevdiklerine, Babamız Tanrı'dan ve Rab İsa Mesih'ten size lütuf ve esenlik olsun." (Romalıların Mektup, 1/7)

Bu Pavlus'un mektuplarında kullandığı bir selamlama şeklidir. Pavlus Tanrı'dan lütuf ve esenlik dileyerek mektuplarına başlamıştır. Hristiyan düşüncesine göre bu lütuf günahlı insana sunulan hak edilmemiş iyilik iken, esenlik ise Tanrı tarafından insana sunulan iç huzurdur. Yani Pavlus'un mektuplarına, tüm hristiyanlar için Tanrı tarafından iyilik ve iç huzur temennisiyle başladığına inanılır³⁰³.

2. Pavlus'un dualarından biri de Roma'da bulunan hristiyanlarla bir araya gelmek ve onları görmek isteğidir.

"Oğlu'nun Müjdesi'ni yaymakta bütün varlığımla kulluk ettiğim Tanrı, sizi durmadan, her zaman dualarımda andığıma tanıktır. Tanrı'nın isteğiyle sonunda bir yol bulup yanınıza gelmek için dua ediyorum." (Romalıların Mektup, 1/9-10)

Pavlus dualarında Roma'daki hristiyanlar için de dua etmektedir. Yani bu dua toplumsal içeriklidir diyebiliriz. Burada Romalıların her zaman dua ettiğini belirtmektedir. Onların yanına gitmek için dua etmektedir.

3. Pavlus'un bir duası da şöyledir;

"Tanrı'nın zenginliği ne büyük, bilgeliği ve bilgisi ne derindir! O'nun yargıları ne denli akıllı ermez, yolları ne denli anlaşılmalıdır! Rabbin düşüncesini kim bilebildi? Ya da kim O'nun öğreticisi olabildi? Kim Tanrı'ya bir şey verdi ki, karşılığını O'ndan isteyebilsin? Her şeyin kaynağı O'dur; her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için var oldu. O'na sonsuza dek yücelik olsun! Amin." (Romalıların Mektup, 11/33-36)

Pavlus inandığı varlığa övgüler ve şükürler sunmaktadır. Bu dua Tanrı'ya övgüyü içerdiğinden dolayı dini içeriklidir. Tanrı'ya olan hayranlığını dile getirmektedir. Pavlus Tanrı'nın İsrail ve diğer uluslara karşı davranışlarındaki adaleti ve uyumu ayrıntılarıyla

³⁰² Ekrem Sarıkcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, 2011, s.267

³⁰³ Açıklamalı Kutsal Kitap, s.1651.

anlattıktan sonra Tanrı'ya övgüsünü sunmaktadır. Bilgeliği ve bilgisiyle İsraililerin ve öteki ulusların kurtuluşuna dair büyük tasarımı gerçekleştiren Tanrı övülmektedir³⁰⁴.

4. Pavlus'un Efesliler'e mektubunda hristiyanlar için yaptığı bir dua şudur;

“Bunun için, Rab İsa'ya iman ettiğinizi ve bütün kutsalları sevdiğinizi duyduğumdan beri ben de sizin için sürekli şükrediyor, sizi dualarımda hep anıyorum. Rabbimiz İsa Mesih'in Tanrısı, Yüce Baba, kendisini tanımanız için size bilgelik ve vahiy ruhunu versin diye dua ediyorum. O'nun çağrısından doğan umudu, kutsallara verdiği mirasın yüce zenginliğini ve iman eden bizler için etkin olan kudretinin aşkın büyüklüğünü anlamanız için, yüreklerinizin gözleri aydınlansın diye dua ediyorum. Bu kudret, Tanrı'nın, Mesih'i ölümden diriltirken ve göksel yerlerde sağında oturturken O'nda sergilediği üstün güçle aynı etkinliktedir. Tanrı O'nu bütün yönetimlerin, hükümlerinin, güç ve egemenliklerin, yalnız bu çağda değil, gelecek çağda da anılacak bütün adların çok üstüne çıkardı. Her şeyi ayakları altına sererek O'na bağımlı kıldı. O'nu her şeyin üzerinde baş olmak üzere kiliseye verdi. Kilise O'nun bedenidir, her yönden her şeyi dolduranın doluluğudur.” (Efesliler'e Mektup, 1/15-23)

Pavlus'un hristiyanlar için yaptığı bu dua toplumsal ve dini içeriklidir. Pavlus Efesliler'e ve onların şahsında sonradan hristiyan olan herkese dua etmektedir. Pavlus burada duasını Tanrı'ya yapmakta ve hristiyanlar için iki şey dilemektedir. Birincisi bilgelik, ikincisi ise vahiy ruhudur. Herhangi bir konudaki bilgelikten değil de Tanrı'yı tanımaya ulaştıracak bilgelikten bahsetmektedir. Bu bilgelik vahiyle elde edilen bilginin yaşamlarında doğru olarak kullanılması ile ilgilidir.

Pavlus duasına mutluluğunu şükürle ifade ederek başlamakta, duasını yaptıktan sonra Tanrı'nın kudretinin açıklamasını yapmakta, kilisenin Hristiyan inancında ne anlama geldiğine değinmektedir.

5. Pavlus'un Hristiyanları için yaptığı diğer bir duada şudur;

“Bunun için, yerde ve gökte her ailenin adını kendisinden aldığı Baba'nın önünde diz çökerim. Baba'nın kendi yüceliğinin zenginliği uyarınca Ruhu'yla sizi iç varlığınızda kudretle güçlendirmesini ve Mesih'in iman yoluyla yüreklerinizde yaşamasını dilerim. Öyleki, Tanrının bütün doluluğuyla dolmanız için, sevgide köklenmiş ve temellenmiş olarak bütün kutsallarla birlikte Mesih'in sevgisinin ne denli geniş ve uzun, yüksek ve derin olduğunu anlamaya, bilgiyi çok aşan bu sevgiyi kavramaya gücünüz yetsin. Tanrı, bizde etkin olan kudretiyle, dilediğimiz ya da düşündüğümüz her şeyden çok daha fazlasını yapabilecek güçtedir. Kilisede ve Mesih İsa'da bütün kuşaklar boyunca sonsuzlara dek O'na yücelik olsun! Amin.” (Efeslilere Mektup, 3/14-21)

Pavlus'un duası yine hristiyanlar içindir ve dini içerikli bir duadır. Hristiyanlar için ruhsal olarak güçlenmeyi dilemektedir. Yani olgun, anlayışlı ve sağlam bir hristiyan olabilmek için gerekli olan ruhsal gücü dilemektedir. Bu güç sayesinde iç varlığının

³⁰⁴ Açıklamalı Kutsal Kitap, Yeni Yaşam Yayınları, s.1674.

yenilenmesi ve gelişmesini istemektedir. Pavlus'a göre, ancak Mesih'le dolu bir yürek O'nun sevgisinin gücünü ve derinliğini anlayabilir. Burada genişlik; Hristiyan düşüncesine göre Yahudileri ve diğer uluslardan olanları kurtarıp kiliseye katan Tanrı'nın lütfunun genişliği şeklinde yorumlanırken, uzunluk ise, sonsuzluktan sonsuzluğa uzanması şeklinde yorumlanmıştır³⁰⁵.

Pavlus'un dua esnasında diz çöktüğünden bahsedilmektedir. Hristiyanlıkta dua esnasında diz çökme zorunluluğu yoktur. Yürürken, otururken ya da uzanırken de insan dua edebilir. Ancak Pavlus'un yaşadığı zamanda insanlar genellikle ayakta dua ederdi. Hristiyanlara göre burada diz çöktüğüne vurgu yapılmasının sebebi Pavlus'un Tanrı'ya duyduğu saygıyı, teslimiyet ve yalvarışa vurgu yapmak içindir. Pavlus bu duada da Tanrı'nın gücüne ve kudretine dikkat çekmekte ve duasını hamd ile bitirmektedir. Ona göre, O'nun yüceliği her yerde ve her şeyde olduğu gibi kilisede ve Mesih İsa'da da bulunmaktadır. Tanrı'nın yüceliği hep var olmaya devam edecektir.

6.Yeni Ahit'te Pavlus'a göre hristiyanların ruhsal savaş içerisinde olduğu bu nedenle ruhsal silahlarını kuşanmaları gerektiği anlatılır. Pavlus ancak böylelikle şeytanın hilelerine karşı konulabileceğine işaret eder. Bu ruhsal silahlardan biri de duadır;

"Her türlü dua ve yalvarışla, her zaman Ruh'un yönetiminde dua edin. Bu amaçla, bütün kutsallar için yalvarışta bulunarak tam bir adanmışlıkla uyanık durun. Ağzımı her açtığımda bana gerekli söz verilsin diye benim için de dua edin; öyle ki, Müjde'nin sırrını cesaretle bildirebileyim. Uğruna zincire vurulmuş durumda elçilik ettiğim Müjde'yi gerektiği gibi cesaretle duyurabilmem için dua edin." (Efesliler'e Mektup,6/18-20)

Burada nasıl dua edilmesinin cevabı vardır. Pavlus'a göre dua Ruh'un yönetiminde ve adanmışlık bilinciyle olmalıdır. Ayrıca kendisi içinde dua istemekte elçilik görevini hakkıyla yerine getirebilmek için dua talebinde bulunmaktadır.

7. Yeni Ahit'te Pavlus'un Filipililer'e mektuba başlarken şükran ve dua ile başladığı ve şu duayı yaptığı anlatılır;

"Sizi hatırladıkça Tanrıma şükrediyorum. İlk günden şimdiye dek Müjde'nin yayılmasındaki işbirliğinizden dolayı her duamda hepiniz için her zaman sevinçle dilekte bulunuyorum. Sizde iyi bir işe başlamış olan Tanrı'nın bunu Mesih İsa'nın gününe dek tamamlayacağına güvenim var. Hepiniz için böyle düşünmekte haklıyım. Her an yüreğimdeyiniz. İster zincire vurulmuş, ister Müjde'yi savunup doğrulamakta olayım, hepiniz benimle birlikte Tanrı'nın lütfuna ortaksınız. Hepinizi Mesih İsa'nın sevgisiyle nasıl özlediğime Tanrı tanıktır. Duam şu ki, sevginiz, bilgi ve her tür sezgiyle durmadan artsın. Öyle ki, üstün değerleri ayırt edebilesiniz ve

³⁰⁵ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2000, II/522.

böylece Tanrı'nın yüceltilip övülmesi için İsa Mesih aracılığıyla gelen doğruluk meyvesiyle dolarak Mesih'in gününde saf ve kusursuz olasınız." (Filipeliler'e Mektup, 1/3-11)

Pavlus'un bu duasıda hristiyanlar içindir ve dini içeriklidir. Pavlus'un duası İsa Mesih'e duyulan sevginin bilgiyle ve sezgiyle artması üzerinedir.

Pavlus mektubunda, Filipeliler'in İsa Mesih'in müjdesine gösterdiği ilgi ve bu yoldaki çalışmalarından duyduğu memnuniyeti dile getirerek Tanrı'ya şükretmektedir. Bu duasında Pavlus Filipeliler'in sadece müjdeyi kabul etmelerini değil bu yolda yürüttükleri hizmetten de memnun olduğunu dile getirmekte ve sonrasında duasını yapmaktadır.

8. Pavlus'un mektubu bu sefer Koloseliler'dir. Koloseliler'in Mesih'e imanı ve kutsallara olan sevgilerinden dolayı Pavlus yine şükretmektedir. Koloseliler'in kutsallara yani bütün imanlı kardeşlerine duyduğu sevgiyi takdir etmektedir. Müjdeyi işitip buna inanmaları Tanrı'nın onlar için bir lütfu olduğunu söyledikten sonra şu duayı yapar;

"Bunu işittiğimiz günden beri biz de sizler için dua etmekten, tam bir bilgelik ve ruhsal anlayışla Tanrı'nın isteğini bütünüyle bilmenizi sağlamasını dilemekten geri kalmadık. Rabbe yaraşır biçimde yaşamamız, O'nu her yönden hoşnut etmeniz, her iyi işte meyve vererek Tanrı'yı tanımakta ilerlemeniz için dua ediyoruz. Her şeye sevinçle katlanıp sabredebilmeniz için O'nun yüce gücüne dayanarak bütün kudretle güçlenmenizi diliyoruz. Bizi kutsalların ışıktaki mirasına ortak olmaya yeterli kılan Baba'ya şükretmeniz için dua ediyoruz. O bizi karanlığın hükümlerinden kurtarıp sevgili Oğlu'nun egemenliğine aktardı. O'nda kurtuluşa, günahlarımızın bağışına sahibiz." (Koloseliler'e Mektup, 1/9-14)

Burada dört ayrı konuda Koloseliler için dua edilmektedir. Duası dini içeriklidir. Yine burada bilgelikten bahsetmekte ve bilgelikle yani bilgiyi en iyi şekilde uygulayabilmek ve Tanrı'nın isteğine uygun olan ve olmayan şeyleri görerek Tanrı'nın hoşnut olacağı bir yaşantı içerisinde olmaları için dua etmektedir.

Pavlus burada niçin dua ettiğini de açıklamaktadır. Çünkü Tanrı'nın sözüne, görkemine veya yaşamına ortak eden Tanrı'ya şükretmek gerekir. Önceden karanlıkta olduklarını ve İsa Mesih sayesinde kutsalların ışığıyla aydınlandıklarını ve böylece oğlunun getirdiği egemenlik sayesinde kurtuluşa erdikleri için şükretmek gerektiğini anlatır. Duası bu şükürün dile getirilmesidir. Hristiyan inancına göre Mesih'in çarmıhta günahlı insanın yerine ölerek, günahlı insanın cezasını ödemesiyle kurtuluşu için şükretmek gerektiğini vurgulamaktadır.

9. Pavlus Koloseliler'e mektubunda öğütler vermektedir. Bu öğütlerden biri de dua üzerinedir.

“Kendinizi duaya verin. Duada uyanık kalın ve şükredin. Aynı zamanda bizim için de dua edin ki Tanrı, sözünü yaymamız ve uğruna hapsedildiğim Mesih sırrını açıklamamız için bize bir kapı açsın. Bu sırrı, gerektiği gibi açıklıkla bildirebilmem için dua edin.” (Koloseliler’e Mektup, 4/2-4)

Bir hristiyanın yapması gerektiği şeyleri anlatırken duaya da yer verir. Pavlus da bunu devamlı yaptığını söylemektedir. Ayrıca dualarında uyanık olmaları istenmektedir. Çünkü İsa da İncilde duayı öğretirken ayartılmamak için uyanık durarak dua edilmesi gerektiğine değinmiştir. Hristiyanlar buradaki uyanıklığı; yaptığın ve Tanrı’dan istediğin şeylerin farkında olma hali şeklinde yorumlamışlardır. Pavlus da dualarda İsa’nın yolunu takip etmekte ve uyanıklığa vurgu yapmaktadır. Vurgu yaptığı konulardan biri de dualarında şükranlarını dile getirmeleridir. Diğer bir isteği ise müjdeyi duyurabilmektir. Çünkü Pavlus bu uğurda her şeyi göze aldığını dillendirir. Özgürlüğünü bile bu uğurda feda etmiştir. Mesih’i herkese ve her ulusa duyurabilmesi için dua ile desteğe ihtiyacı olduğunu anlatır. Bu istek bize aslında şunu da göstermektedir. Duaların bir şeyleri değiştireceğine olan inanç insanları inandıkları varlığa yönlendirmekte ve taleplerini, sıkıntılarını dile getirmelerine sebep olmaktadır.

10. Pavlus Selaniklilere yazdığı mektubuna yine lutüf, esenlik ve Tanrı’ya şükür ile başlamış, dualarında onlara da yer verdiğinden bahsetmiştir. Pavlus Selanik’teki hristiyanların bu hal üzere kalışının haberini almasıyla sevincini dile getirmekte ve onlar için şu duayı yapmaktadır;

“Tanrımızın önünde sizden ötürü duyduğumuz tüm sevince karşılık Tanrıma sizin için yeterince nasıl şükredebiliriz? Sizinle yüz yüze görüşmek ve iman konusundaki eksiklerinizi tamamlamak için gece gündüz var gücümüzle dua ediyoruz. Babamız Tanrı’nın kendisi ve Rabbimiz İsa size kavuşmamız için yolumuzu açsın! Rab, birbirinize ve bütün insanlara olan sevginizi, bizim size olan sevgimiz ölçüsünde çoğaltıp artırsın! Öyle ki, Rabbimiz İsa tüm kutsallarıyla geldiğinde, Babamız Tanrı’nın önünde kutsallıkta kusursuz olmanız için yüreklerinizi pekiştirdi.” (1. Selanikliler’e Mektup, 3/10-13)

Pavlus, tekrar Selanik’e gidebilmek ve hristiyanlarla buluşmak için dua ettiğini anlatmaktadır. Çünkü iman konusunda onlara daha anlatacaklarını olduğunu vurgulamaktadır. Duasını hem Tanrı’ya hem de İsa’ya yapmaktadır. Hristiyan inancına göre bu kullanımda Mesih’in Tanrılığına ve Tanrı’daki birliğe işaret ettiğine inanılır³⁰⁶. Pavlus aralarındaki sevginin artmasını dilemektedir. Hristiyanlar burada geçen kutsallar kelimesinin genellikle hristiyanlar olabileceği gibi İsa Mesih’le birlikte dönecek olan ölmüş kutsallardan veya

³⁰⁶ WilliamMacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*, III/88.

meleklerden söz edilmekte olabileceği şeklinde de yorum yapmışlardır³⁰⁷. Pavlus Tanrı'nın huzurunda bu kutsallar gibi kutsallığa erişebilmeleri ve kusursuz bir hayat sürmeleri için dua etmektedir.

11.Pavlus Selanikliler'e yazdığı mektubunu bitirirken her zaman olduğu gibi *"Sürekli dua edin. Her durumda şükredin. Çünkü Tanrı'nın Mesih İsa'da sizin için istediği budur."*(1.Selanikliler'e Mektup, 5/17-18) diyerek hristiyanları duaya ve şükre çağırmakta, İsa'yı da bu konuda hristiyanlara canlı bir örnek olarak sunmaktadır.

Pavlus yine ikinci mektubunda Selanikli hristiyanlar ve onların sevgide ve imanda gösterdikleri sürekli gelişmeler için Tanrı'ya şükreder. Bu yolda çekilen acılar sayesinde Tanrı'nın egemenliğinde yerlerini alarak rahata kavuşacaklarını, inanmayanların ise cezalandırılarak acı çekeceklerine değindikten sonra yine Selanikliler için şu duayı yapar;

"İşte bu nedenle Tanrımız sizi çağrısına layık görsün, iyiliğe yönelik her dileğinizi, imana dayanan her uğraşınızı kendi gücüyle sonuçlandırsın diye sizin için her zaman dua ediyoruz. Öyle ki, Tanrımızın ve Rab İsa Mesih'in lütfuyla Rabbimiz İsa'nın adı sizde yüceltilsin, siz de O'nda yüceltilirsiniz."(2.Selanikliler'e Mektup, 1/11-12)

Pavlus yine dini içerikli bir dua yapmakta, Selaniklilerin Tanrı'nın çağrısına layık olabilmek, iyiliğe yönelik dileklerinin kabul edilmesi, Tanrı tarafından kabul görmeleri ve bu yolda göstermiş oldukları çabalarının karşılık bulması için dua etmektedir. Bunlar gerçekleşirse sonuç yüceltilmek olacaktır.

12. Pavlus Selanikliler'e olan mektubunu yine dua ederek bitirmektedir.

"Son olarak, kardeşler, Rabbin sözü aranızda olduğu gibi hızla yayılıp yüceltilsin diye bizim için dua edin. Ahlaksız, kötü insanlardan kurtulmamız için de dua edin. Çünkü herkes iman etmiş değildir. Ama Rab güveniliridir. O sizi pekiştirecek, kötü olandan koruyacaktır. Buyurduklarımızı yaptığınıza ve yapacağınıza dair Rabde size güveniyoruz. Rab yüreklerinizi Tanrı'nın sevgisine, Mesih'in sabrına yöneltsin."(2.Selanikliler'e Mektuplar, 3/1-5)

Pavlus'un duası yine hristiyanlar içindir ve dini içeriklidir. Rabbin sözünün yayılması ve yüceltilmesi ile Müjdeyi koruyanların korunması için hristiyanlardan dua beklemektedir. Bir diğer duası da ahlaksız ve kötü insanlardan kurtulmak içindir. Rabbe olan güveni onları kötü insanlardan ve şeytandan da koruyacağı umudunu taşımaktadır.

³⁰⁷ Açıklamalı Kutsal Kitap, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2010, Dipnottan alıntı, s.1772.

Pavlus duasına kendisi için dua isteyerek başlar. Duasını belirttiikten sonra duasına sevgi ile son verir. Tanrı'ya olan sevgileri Mesih gibi sabretmelerine vesile olmasını dileyerek duasını bitirir.

Pavlus'un dualarına genel olarak baktığımızda her bir mektubta yazdığı milletlere dua ettiğini görmekteyiz. Pavlus'un duaları ne bir sıkıntı anında yapılmış dualardır ne de acizliğin itirafıyla yapılan dualardır. Pavlus'un duaları bir günahıtan dolayı af dilemek veya bir tövbe de değildir. Pavlus'un duaları dünyalık bir başarı elde etmek içinde yapılmamıştır. Yazdığı mektuplarda belirli konulara değinirken dualara da yer verir ve dualarında hristiyan topluluklar için inandığı şeyler üzerinden temennilerde bulunur. Bu temennilerin hepsi dini içerikli olup İsa'nın müjdesiyle müjdelenerek kurtuluşa ermek, Mesih'in sevgisiyle dolmak gibi İsa Mesih'in öğretileri üzerinedir. Ayrıca kendisi de bu topluluklardan dualarını beklemektedir. Bu yolda yani Müjdeyi duyurabilmek için dualarıyla kendisine destek olunmasını istemektedir.

Pavlus'un dualarında Tanrı'yı öven, şükürün yapıldığı ifadelerde yer almaktadır. Özellikle farklı toplulukların imanı ile sevinirken ve bu hal üzere kaldıkları için şükürünü dile getirmektedir. Duanın kabul edilip edilmediği konusuna gelince Pavlus'un dualarında bu konuya bir cevap aramadık. Çünkü bir temenni niteliğinde olan duaların kabulunun karşılık bulup bulmadığı Kitab-ı Mukaddes'te yer almamaktadır.

2.2.4. Yakup'un Duası

Yeni Ahit'te geçen Yakup'un Mektupları'nın yazarının kimliği hakkında belirsizlik vardır. Yakup'un ismi hakkında farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre Mektubun yazarının Zebedi'nin oğlu ve Yuhanna'nın kardeşi olan Elçi Yakup'tur. Bir görüşe göre ise İsa'nın kardeşi ve Yerusallim'deki topluluğun önderi olan kişidir³⁰⁸.

Yakup mektubunda hristiyanlara dua tavsiyesinde bulunur.

"İçinizden biri sıkıntıda mı, dua etsin. Sevinçli mi, ilahi söylesin. İçinizden biri hasta mı, kilisenin ihtiyarlarını çağırtsın; Rabbin adıyla üzerine yağ sürüp onun için dua etsinler. İmanla edilen dua hastayı iyileştirecek ve Rab onu ayağa kaldıracaktır. Eğer hasta günah işlemişse, günahları bağışlanacaktır. Bu nedenle, şifa bulmak için günahlarınızı birbirinize itiraf edin ve birbiriniz için dua edin. Doğru kişinin yalvarışı çok güçlü ve etkilidir. İlyas da tıpkı bizim gibi insandı. Yağmur yağmaması için gayretle dua etti; üç yıl altı ay ülkeye yağmur yağmadı. Yeniden dua etti; gök yağmurunu, toprak da ürününü verdi." (Yakup'un Mektubu, 5/13-20)

³⁰⁸ William MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*, III/353.

Yakup'un kensini veya hristiyanlar için yaptığı bir dua yoktur. Ancak mektubun son konusu duadır. Rabbe her durumda dua edilmesi tavsiyesinde bulunur. Sıkıntılı anlarda yapılacak olanın dua olduğunu belirtir. Sevinçli zamanlarda ise insanın Rabbe şükretmesi gerektiğini bildirir. Yakup hristiyanlara yol göstermektedir. Hasta olan kişinin duayla birlikte yapması gereken ne ise onu yapması gerektiğine vurgu yapar. Aslında burada hem dua hem de eylem tavsiyesi vardır. Kişi dua ederken sorunlarının çaresini de aramalıdır. Yağ, o çağda en iyi bilinen ilaçlardan biri olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle yağ sürünsün derken sadece dua ile yetinmeden kişinin kendi üzerine düşeni yapıp çözüme ulaşması gerektiği vurgusu yapılmış olabilir. Bunu yaparken de hiç bir kuşkuya düşmeden Rabbe yönelmeli, sonucunu dua ederek beklemelidir. Başa gelen sıkıntılar günahlarının affına sebep olabileceğini bildirdikten sonra günahların itirafına değinir. Duada samimiyete vurgu yaparak Krallar I,17/1-19 da geçen İsrail'in kralı Ahav ile İlyas'ın olayına değinir. Ahav'ın zamanında Baal'a tapınılırdı. Bu durum Tanrı'yı öfkeliendirir ve ülkede kuraklık başlar. Bu kuraklık bu günahın bir sonucudur. İlyas'ın duası ile kuraklık başlamış İlyas'ın duası ile yeniden yağmur yağmış ve kuraklık bitmiştir. Buradan yola çıkarak Yakup doğru kişiye dikkat çeker. Doğru kişinin duası Tanrı için önemli olduğuna ve duanın kabulü samimiyet ve güven olduğu gibi doğru bir hayat yaşamak olduğuna da değinir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN PEYGAMBER DUALARI

Kur'an genel olarak ele aldığı konuları iç içe işlemiştir. Anlamsal içeriğin konusuna göre bir bölünmeye gitmemiştir. Yani Kur'an konularını ana bablara, fasıllara ve alt kısımlara ayırmamıştır³⁰⁹. Dualar da Kur'an'da tasnif edilmiş bir şekilde yer almamaktadır. Bu nedenle Kur'an'da “dua” diye bir bölüm yer almamaktadır. Bazen her hangi bir ibadetten veya sosyal bir olaydan bahsederken ya da bir peygamber kıssasında, satır aralarında bir duaya rastlayabiliyoruz. Bu da Kur'an'ın kendine has özelliğinden kaynaklanmaktadır³¹⁰. Kur'an'ın birçok yerinde ve satır aralarında dağınık halde bulunan dua örneklerinin var oluşu hayatın her alanında bizim duaya muhtaç olduğumuzu göstermektedir. Kur'an'daki bu duaların birbirinden farklı ve çeşitli olduğunu görmekteyiz. Kimi zaman duanın gerekliliğini ifade eden ibarelerle beraber duanın mahiyeti ve dua şeklinin nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verilirken, kimi zaman da yaşanmış bir olaydan veya yaşanması muhtemel olan bir durum karşısında inanan kişinin nasıl yardım talep etmesi gerektiği ile ilgili bir dua şekli ile karşılaşabiliyoruz. Allah'tan bağışlanma³¹¹, hidayet, O'nun yolunda yardım³¹², dünya ve ahiret mutluluğu³¹³, ilmin artırılması talebi³¹⁴, cahillikten³¹⁵, karşı cinsin tuzağından (Yunus 12/33), ahlaksızlıktan (Şuara 26/169), şeytanın³¹⁶, karanlığın, hasetçinin şerrinden (Felak 113/1-5) Allah'a sığınma ve cehennem ateşinden korunma³¹⁷ gibi istekler Kur'an'da geçen dualara örnektir.

Kur'an'da Adem, Nuh, İbrahim, Lut, Yakup, Yusuf, Eyup, Şuayb, Musa, Davut, Süleyman, Yunus, Zekeriya ve İsa gibi peygamberlerin dualarına yer verildiği gibi Melekler, İblis, Firavunun eşi, Havariler,³¹⁸ Musa'ya iman edenler (Yunus 10/85) ve iman edeceklerini vaad edenler (Araf 7/134), Ashab-ı Kehf (Kehf 18/14), Talut (Bakara 2/250), ve salih mü'minler (Şura 42/26), gökteki ve yerdeki her şeyin (Nur 24/41) duasına da yer verilmiştir.

³⁰⁹ Halil Çiçek, *Kur'an Nasıl Bir Kitaptır*, Beyan Yay. İstanbul 2007, s.43.

³¹⁰ Fevzi Zulaloğlu, *Kur'an'da Dua*, Ekin Yay. İstanbul 2005, s.59.

³¹¹ Bakara 2/286; Al-i İmran 3/16,147, 193-194; A'raf 7/151,155; İbrahim 14/41; Mü'mininun 23/109; Şuara 26/86; Kasas 28/16; Mü'min 40/7; Haşr 59/10; Mümtehine 60/5.

³¹² Fatiha 1/5-7; Bakara 2/128-129, 250; Furkan 25/74.

³¹³ Bakara 2/200-201; A'raf 7/156.

³¹⁴ Taha 20/114; Şuara 26/21,83.

³¹⁵ Bakara 2/67; Hud 11/47.

³¹⁶ Mü'mininun 23/97-98; Nas 114/1-6.

³¹⁷ Bakara 2/201; Al-i İmran 3/16, 191-192.

³¹⁸ Al-İmran 3/35; Maide5/111.

Ancak Kur'an'da Hz. Muhammed'in her hangi bir duası yer almamakla birlikte neler için dua etmesi gerektiğini anlatan ayetler de vardır.

Peygamber hayatlarının anlatılış nedenlerinden biri, onların yaşadıklarından dersler çıkarmaktır. Kur'an'da peygamber duaları, içerik açısından oldukça zengindir ve peygamberlerin yaşadıklarından hareketle inanan insanlara örnekler sunar. Bizler de duaları incelerken bunların niçin Kur'an'da anlatıldığına da cevap arayacağız. Peygamberler yaşadıkları olumsuzluklar karşısında her zaman Allah'a sığınarak dünya hayatını çekilir hale getirmeyi ümit etmişlerdir. Peygamberler hem yaşadıkları hayatın zorluklarını aşmaya çalışırken hem de peygamber olarak görevlerini yerine getirirken karşılaştıkları zorluklarla baş edebilmek için Allah'tan yardım istemişlerdir. Kimi peygamber yaptığı hatanın pişmanlığıyla Allah'a yönelirken, kimisi kavminin yanlışta ısrarı üzerine Allah'a yönelmektedir. Kimi peygamber kendisi ve soyu için önderlik isterken, kimisi acılarla ve hastalıkla boğuşmakta ve Allah'a sığınmaktadır. Kimi peygamber İnsanlarla iyi ilişkiler kurmak için; kimisi dine ve ahlaka ters düşen davranışların ortadan kalkması için yakarmaktadır. Kimi peygamber çocuk özlemiyle neslin devamını istemekte, kimisi de dünya hayatının daha düzenli ve daha müreffeh hale gelmesi için yalvarmaktadır. Bu duaları şimdi daha ayrıntılı bir şekilde göreceğiz.

3.1. Adem'in Duası

İslami kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle Ebü'l-beşer, Kur'an-ı Kerim'de (Al-i İmran 3/33) Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan safiyyullah unvanlarıyla da anılmaktadır³¹⁹.

Kur'an-ı Kerim'de Adem kıssası Bakara, Araf ve Taha surelerinde geçer. Adem yaratıldıktan sonra ona isimler öğretilir ve Adem'e secde etmeleri istenir. İblis hariç melekler Adem'e secde ederler. Sonra Allah Adem ve eşini cennete yerleştirir. Burada bol bol yemelerini ancak bir ağaca yaklaşmamalarını söyler. Yaklaşırlarsa zalimlerden olacağı bildirilir. Şeytan Adem'i ve eşini kandırır. O ağaçtan yerler ve Cennet'ten çıkarılırlar. İşte Adem bu esnada şu duayı yapar.

“Dediler: “Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz!” (A'raf 7/23)

³¹⁹ Süleyman Hayri Bolay, “Adem”, DİA, İstanbul 1998, I/358.

Burada Adem ve eşi bir hata yapmıştır. Bu hatanın farkındadırlar ve pişmandırlar. Allah'ın yasakladığı ağaca yaklaşmışlar ve şeytana kanmışlardır. Duada emre karşı gelmeyi itiraf ederek pişmanlık duymuşlar, nefislerini kötileyerek tövbe etmişlerdir. Bu dua Allah'tan af ve mağfiret dileme duasıdır ve bireysel içeriklidir. Yapılan yanlışlık nedeniyle duyulan pişmanlığın dillendirilerek Allah'ın af ve merhametine sığınma halidir.

Adem duasını yaparken hatayı zulüm olarak tanımlamakta ve Allah'ın merhametini dile getirerek bağışlanma istemektedir. Adem'in bu tövbesi kabul edilmiştir (Bakara,2/37). Bu duanın burada zikredilmesinin nedeni Adem'in şahsında anlatılan bu olay, dünya hayatında imtihana tabi tutulacak insanların yaşayacaklarına bir işaret olabilir. Yaratılan insan yeryüzünde Adem ve eşi gibi imtihana tabi tutulacaktır. Doğuştan cennetlik olan insan Allah'ın yasalarına ve kurallarına göre yaşamalıdır. Adem ile eşinin cennetlerinden olmamak için ağaca yaklaşmamaları gerektiği gibi insanın da ağaç gibi dokunmaması, kaçınması gereken şeyler vardır. Örneğin şirk, adam öldürme, faiz, zina, yalan, bozgunculuk yapma gibi. Yaklaşınca cennetinden olan Adem ve eşi tövbe edip pişman olmasalardı sonsuz yurtlarını, asıl vatanları kaybedebilirdi. Eğer insanlar da her yaklaştığı yasakda pişmanlık duyup da geri dönüşlerini yaşamazsa sonsuz yaşamda cennetini kaybedebilir. Bu duanın burada zikrediliş amacı, Allah'ın bu mesajı Adem ve tövbesi üzerinden tüm inananlara vermiş olabileceğidir.

3.2. Nuh'un Duası

Nuh, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde diğer peygamberlere oranla geniş bir şekilde tanıtılan ve "ülü'l-azm" olarak isimlendirilen beş büyük peygamberden biridir. Kur'an'da yirmi sekiz surede hakkında bilgi verilmiş ve kırk üç yerde ismen zikredilmiştir. Kur'an'ın yetmiş birinci suresi onun adını taşır ve baştan sona onun tevhid mücadelesini anlatır. Ancak Kur'an, Nuh'un hayatının sadece peygamber olarak görevlendirildikten sonraki safhasından bahsetmektedir³²⁰.

1. Kur'an-ı Kerim'de Nuh'un yıllarca kavmini hak yola davet ettiği ve kavminin Nuh'u sapıklıkla ve delilikle suçladıkları anlatılır. Atalarından da böyle şeyler işitmediklerini söyleyerek Nuh'a karşı çıktıkları, Nuh ise kavmini her ne olursa olsun tevhide çağırdığı onlardan gelen tepkilere, tehditlere, alay ve hakaretlere aldırış etmediğinden bahsedilir. İşte Nuh'un böyle durumlar içerisinde yaptığı dualar şunlardır;

³²⁰ Ömer Faruk Harman, "Nuh", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII/226.

“Ben yenik düştüm, yardım et!” (Kamer10)

“Rabbim, beni yalanlamalarına karşılık, bana yardım et! dedi.” (Mü’minun 23/26)

Nuh dualarında Rabbinden yardım talebinde bulunmaktadır. Kavminin yalanlamalarına karşılık onlardan gelecek tehlikelerden dolayı Rabbine sığınmaktadır.

2. Kur’an-ı Kerim’de kavmi, Nuh’a inanmadığı gibi bir grup inkârcı, halkını kendi tanrılarına tapmaya devam etmelerini söyledikleri ve halkı yanlış yönlendirerek birçoğunu saptırdıklarına değinilir. İşte böyle bir zamanda Nuh şu duayı yapmıştır;

“Böylece birçoğunu saptırdılar; Rabbim! Sen bu zalimlerin sadece şaşkınlığını artır.” (Nuh 71/24)

“Nuh dedi ki: "Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkârcı bırakma. Doğrusu Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; sadece ahlaksız ve çok inkârcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler.” (Nuh 71/26-27)

“Rabbim! Beni, anamı, babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları başıyla; zalimlerin de yalnız helakını artır.” (Nuh 71/28)

Nuh bu dualarında, kavminin inadına karşılık böyle dualarda bulunmuştur. Kavminin inkârcı tavrı karşısında yaptığı bir bedduadır. Ayrıca burada azgın kavmi için yukarıdaki bedduayı yaparken kendisi ve inananlar içinde kurtuluş istemektedir. Kendisi, ailesi ve inananlar için af dilemekte, hataları nedeniyle zalimlerle birlikte helaka uğramamak için dua etmektedir. Bu dualar bedduayı içerdiği gibi duayı da içermektedir. Hem bireysel içerikli hemde toplumsal içeriklidir.

Bu beddua Nuh’un, kavminin inkârda ısrarı ve doğruyu görmek istememeleri üzerine yaptığı bir bedduadır. Bu bedduaları ve duaları kabul edilmiştir. Mü’minun suresinin 27. ayetinde gemi yapılması emredilerek inkârcı kavim tufanla helak edilmiş, inananlar ise kurtarılmıştır. Bunların burada zikrediliş amacı; onların yeryüzünde kalmasının başkalarının inkârına sebep olması ve ahlaksızlığın, sapkınlığın ve fesadın yaygınlaşması anlamına geldiği için Nuh böyle bir bedduayı kaçınılmaz görmüştür. Çünkü Nuh’un gayretleri bir sonuç vermemiştir.

3. Kur’an-ı Kerim’de Nuh’un çaresizce uzun yıllar davette bulunduğu ancak çok az kişinin iman ettiği söylenir. Nuh’un gayretleri, çabaları boşunadır. Nuh tükenmiş bir şekilde Rabbine yönelerek şu duayı yapar;

“Nuh, Rabbim! Milletim beni yalanladı. Benimle onların arasında Sen hüküm ver. Beni ve beraberimdeki inananları kurtar dedi.” (Şuara 26/117-118)

Bu duası da hem bireysel hem de toplumsal içeriklidir. Bu duasında Nuh artık Rabbinden hüküm vermesini istemektedir. Kendisi ve inananlar için dua ederek bulundukları durumdan onları kurtarması için Rabbe yalvarmaktadır.

Nuh duasına niçin böyle bir dua yaptığına açıklık getirerek başlamakta ve aralarında hüküm vermek ve kendilerini de kurtarmak için duasını yapmaktadır. Bu duanın kabul edildiğini hem Mü'minin **Suresinin** 27. ayetinde hem de Şuara Suresinin 119. ayetinde görmekteyiz.

Nuh'a kavminin iman etmeyeceği ve artık kederlenmemesi gerektiği, Nuh'un yapması gerekenin bir gemi olduğu bildirilir. Nuh'un gemiyi Rabbinin gözetiminde yaptığı, inananlarla birlikte gemiye bindikleri ve Nuh ile inananlar için geminin kurtuluş olduğu anlatılır. Sonuçta Nuh'un duası kabul edilmiş ve hüküm verme günü geldiği belirtilmiştir.

4. Tufan Nuh ve beraberindekiler için bir kurtuluş, dünya için bir temizliktir. Kur'an-ı Kerim'de Nuh'un tufan başladığı sırada oğlunu gördüğü, gemiye davet ettiği, ancak oğlu kavminin inkârcılarından olduğu için daveti kabul etmediğinden bahsedilir. Nuh'un oğlu dalgalar arasında kaybolup gider. Nuh peygamberdir ama bir babadır da. Oğlunun kurtuluşunu istemektedir. Şimdiye kadar bütün duaları kabul edilmiştir ve bir duası da oğlu içindir;

“Nuh Rabbine seslendi: Rabbim! Oğlum benim ailemdendi. Doğrusu senin vaadin haktır. Sen hükmedenlerin en iyi hükmedenisin dedi.” (Hud 11/45)

Nuh'un bu duası ise kişiseldir ve oğlunun kurtuluşu içindir. Nuh'un inkârcı oğlu için yaptığı duadır. Tufandan kurtulması, helak olmaması için dua etmiştir.

Duasına başlarken bir baba olarak evladına duyduğu sevgiyle Rabbine dönmüş ve ailesinden olduğunu dile getirmiş ve sonrasında duasını yapmıştır. Ancak bu dua kabul edilmemiştir. Allah onun aileden sayılamayacağını, bilmediği bir şeyi kendisinden istememesini gerektiğini Hud Suresi 46. ayette bildirmiştir. Bunun üzerine Nuh'un pişmanlığını dile getirdiği dua şöyledir;

“Rabbim! Bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen kaybedenlerden olurum, dedi.” (Hud 11/47)

Bu dua Nuh'un kendisi için yaptığı bir duadır. Bireysel içeriklidir. Nuh evladını kaybeden bir babanın acısıyla hatalı davranarak bu durumu sorgulamış olduğunu kabul ederek

duasını yaptığı vurgulanır. Bu bir pişmanlık ve af duasıdır. Yaptığı hatadan dolayı tövbe etmektedir. Rabbinden gelen uyarı ile hatasını anlayarak pişmanlığını dile getirmektedir.

Nuh duasına Rabbine sığınarak başlar. Rabbin merhametine vurgu yapar ve Adem gibi o da affedilmezse kaybedenlerden, ziyana uğrayanlardan olacağını dile getirerek tövbe eder. Bu duanın kabulü konusunda bir bilgi yoktur, ancak Hud Suresi'nin 48. ayetinde gemiden selametle indikleri anlatılır. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki Nuh'un af dileği de diğer duaları gibi kabul edilmiştir.

5. Allah tarafından Nuh'un tufan sırasında yapmasını istediği bir duada şudur;

“Rabbim, beni mübarek bir yere indir, sen indirenlerin en hayırlısısın.” (Mü'minun 23/29)

Artık kavmiyle yaşadıklarının sonuna gelindiği anlatılarak tufanın koptuğu, inkârda direnenlerin helak edildiği anlatılır. Tevhid üzere kalanların gemide güvenle yol aldıkları vurgulanır. Ama bu geminin durması, yeni yaşam için geride kalanlara yeni bir hayat sunması gerekir. Eski hayatlarını geride bırakarak, yola koyulur, yeni hayatlarına doğru yelken açarlar. Dalgaların içerisinde bilinmeze doğru yol alırken Nuh'dan bu duanın yapılması istenir. Güvenli, toprakları bereketli, daha önceki yaşamlarına göre her açıdan daha rahat edecekleri ve özgürce yaşayabilecekleri bir yer için dua etmesi istenir. Çünkü Rab her zaman Nuh'a kapılar açmıştır ve onları bir yere konduracaksa nereye konduracağını en iyi bilendir. Rabbine bu konuda teslim olarak bu duayı yapar.

Nuh'un genel olarak dualarına baktığımız zaman hem toplumsal hem de bireysel içerikli olduğunu görürüz. Peygamber olarak yaptığı tebliğin karşılık görmemesi sonucu kendi adına, inananlar adına ve inkârcı toplum için duaları bulunmaktadır.

Duaları yaşadıkları neticesinde dile getirilmiştir. *“Rabbim”* diyerek dualarına başlamış ve isteğini söylemiştir. Yukarıda değindiğimiz gibi bir duasının dışında duaları kabul edilmiş ancak oğlu için yaptığı dua karşılık bulmadığı gibi af dilemesine de sebep olmuştur. Bu duaların zikrediliş amacı Şuara 121 ve Mü'minun 30'da belirtildiği gibi büyük derslerin ve ibretlerin alınacağı bu kıssada peygamberlik görevini yerine getirirken karşılaştığı sorunlar neticesinde yılmadan mücadelesine devam eden peygamberin artık elinden bir şey gelmediği anda Allah'a yönelerek gerisini ona havale ettiği vurgusu olabilir. Ayrıca oğlu meselesinde peygamberlerin bile duygularına yenik düşebileceği ve bunun sonucunda istenmedik durumların ortaya çıkabileceği olabilir. Her yapılan dua Allah katında makbul olmayabilir. Makbul olmayacak duada bile af dilemek gerekir. Ayrıca kişinin evladı bile olsa eğer kendi

inanç ailesinden değilse onun kurtuluşu için dua etmek Allah katında kabul edilebilecek bir dua değildir, vurgusu olabilir.

3.3. İbrahim'in Duası

İbrahim, Kur'an-ı Kerim'de kendisinden en çok söz edilen ülü'l-azm peygamberlerden biridir³²¹. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'in 14. suresi de İbrahim'in adıyla anılmaktadır. Kur'an-ı Kerim İbrahim'den bahsederken onu "...tek başına bir ümmet" olarak bize anlatmaktadır (Nahl 16/120). Yine onun "başkaları için gamlanıp ah eden ince yürekli, yumuşak bir insan kısaca, tam bir evvah olduğuna" dikkatimizi çekmektedir (Tevbe 9/114).

Kur'an-ı Kerim'de İbrahim'in birçok duasından bahsedilmektedir.

1. Kur'an-ı Kerim'de İbrahim'in putperest kavmiyle yıllarca mücadele ettiği, diğer peygamberler gibi yalanlandığı, kınandığı hatta ateşe atılıp yakılmak istendiği anlatılır. İşte böyle bir zamanda o, Allah'a sığınarak şöyle dua etmiştir;

"...Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır. Ey Rabbimiz! Bizi, inkâr edenlerin zulmüne uğratma. Bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." (Mümtehine 60/4-5)

İbrahim'in duası kendisi ve inananlar içindir. Biz öznesini kullandığı için yaptığı dua hem bireysel hem de toplumsal diyebiliriz. İnkârcılardan gelecek olan düşmanlığa karşı Allah'tan yardım istemektedir. İbrahim inkârcı toplumlar için sınama konusu olmamayı dilemektedir. Bu dünya hayatında inkâr edenlerin imtihan sebebi iman edenler olmamalı veya iman edenler için imtihanın konusu inkârcılar olmamalı diyerek Allah'tan af dileğinde de bulunmaktadır.

İbrahim, iman ettiği Rabbine tam bir teslimiyet içerisinde duaya başlamakta, güvenilecek, yönelecek tek ve yegâne varlığın Allah olduğunu bildirerek, dönüşün de O'na olacağını vurguladıktan sonra duasını yapmaktadır. Çünkü güçlü olanda, hakim olan da yalnız Allah'tır. Bu duanın kabulü konusunda bir şeyler anlatılmamakla birlikte Kur'an'ın İbrahim ile ilgili ayetlerinin genelinden şunu anlıyoruz ki bu dua Allah katında cevap bulmuş ve İbrahim'e inkârcı kavme karşı yardım edilmiştir. Burada bu duanın zikrediliş amacı Tevhid mücadelesinde İbrahim'in de Nuh ve diğer peygamberler gibi sıkıntılara ve tehditlere maruz kaldığı ve Allah'a yönelerek ondan yardım talebinde bulunduğuudur. Her sıkıntı anında Allah'a yöneliş, sonrakiler için en güzel örnek olarak zikredilmiştir.

³²¹ Ömer Faruk Harman, "İbrahim", *DİA*, İstanbul 2000, XXI/269.

2. Kur'an-ı Kerim'de İbrahim babasını ve milletini gerçek olan Allah'a imana çağırmakta, putların gerçek Tanrı olamayacağını kavmine anlattığından bahsedilmektedir. İbrahim Rabbini kendisini yaratan, hidayete erdiren, yediren-içeren, hastalıklara şifa veren, öldüren, hayat veren ve kıyamet gününde günahları bağışlayan olarak tanıttıktan sonra şöyle bir duada bulunmuştur;

“Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşet ve beni salih kimseler arasına kat. Sonra gelecekler arasında beni doğrulukla anılanlardan kıl. Beni Naim cennetinin varislerinden eyle. Babamı da bağışla. Çünkü o, gerçekten yolunu şaşıranlardandır. (Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.” (Şuara 26/83-89)

İbrahim hem bu dünyası için hem de öbür dünyası için dua etmektedir. Duasında hikmet, salih kimseler arasında olmak ve gelecekte de doğruların arasında anılmak ister. Hikmete kavuşmasa milleti gibi doğruyu görmeyebilir, onların yaptığı yanlışla düşebilir hatta bu yanlışta ısrar edebilir. İnsan sosyal ve kültürel varlıkların egemen olduğu bir ortamda varlığını sürdürür. Bulunduğu toplum insanı şekillendirir. İbrahim'in bulunduğu ortam da sapkın bir ortamdır. İşte İbrahim böyle bir ortamda iyilerle, salihlerle birlikte olmayı ve iyilerle anılmayı istemektedir. İbrahim hep sonrası içinde dua etmiştir. Kendi zamanında salihlerle birlikte olmanın yanında yok olup gittiğinde ve asırlar geçse bile, sonra gelen nesiller içinde iyilerden anılmayı da talep eder. İbrahim'in burada geçen bir duası da ahiretle ilgilidir. Naim cennetini talep etmektedir. Bu nedenle diyebiliriz ki İbrahim'in duası dini içerikli bir duadır da.

İbrahim babasının affı içinde dua etmiştir. Babası, İbrahim'in tebliğini kabul etmemiştir. Oda bir evlat merhametiyle babası için dua ederek bağışlanma dilemiştir. Fakat sonraları, onun için dua etmemesi gerektiğini anlamıştır. Babasının bir Allah düşmanı olduğunu ifade eden Tevbe Suresi 114. ayetinde belirtildiği gibi küfrün affedilmeyeceğine dair vahyin gelmesi ile dua etmeyi bırakmıştır. Burada İbrahim vasıtasıyla kimler için dua edilmemesi gerektiğide anlaşılmaktadır.

İbrahim hikmet isteyerek duaya başlar. Burada geçen hikmet; derin bilgi, doğru hüküm verme ve kavrama yeteneği olarak tanımlanmaktadır. İbrahim duasında hikmeti isteyerek iyilerin arasına girilebileceği, en güzel şekilde anılabileceği, cennetlere varis olunabileceği ve hesap gününde de rezil de olunmayacağı üzerinde durarak duasına devam eder. Yeniden dirilecek günde hiç bir şeyin insana faydası olmayacaktır. Ne mal ne de evladın bir yararı yoktur. Kurtaracak olan selim bir kalptir. İbrahim işte duasında buna değinerek

hesabını veremeyecek amellerle oraya gitmemeyi ve rezil olmamayı isteyerek duasını bitirmektedir. Nimetleri sonsuz olan Cennet de ancak böyle kazanılır. Duası kabul olmuştur. Bütün dinlerin ortak atasıdır ve ulusların babasıdır.

3. Kur'an-ı Kerim'de batıl inançlarına karşı İbrahim'in yönelttiği eleştiriler karşısında inançlarını savunamayan, haklı cevaplar bulamayan putperestlerin, İbrahimi ortadan kaldırmak istedikleri; ancak bir mucize gerçekleştiği ve Allah'ın onu yanmaktan koruduğu anlatılır. Artık halkını putperestlikten vazgeçiremeyeceğini anlayan İbrahim, *"Ben Rabbime gidiyorum, O bana yol gösterecektir."* (Saffat 37/99) ifadesiyle yurdunu terk eder. İşte İbrahim bu esnada şu duayı yapar;

"Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla, diye yalvardı." (Saffat 37/100)

İbrahim'in duası burada bireyseldir ve Allah'tan isteği bir salih evlattır. İbrahim şu ana kadar gerçekten bitip tükenmez bir yalnızlık içindedir. Akrabalık, arkadaşlık ve tanışıklık bağlarını geride bırakmaktadır. Hayatının geri kalan kısmında alıştığı her şeyi, üzerinde büyüdüğü toprağı, o toprak üstünde yaşayan ve kendisini ateşe atan kavmi ile yol ayrımına geldiği o toprağa kendisini bağlayan her şeyi geride bırakır. Kendisine gittiğini açıkladığı Rabbine yönelir. O'ndan imanlı bir nesil ister. Dünya hayatında yalnızlığını giderecek, kendisine destek olacak iyi bir evlat dilemek için O'na yönelir.

Bu duası karşılık bulmuş Saffat Suresi 101. ayette duasının kabul edildiği, akıllı ve iyi huylu bir erkek çocuğu bağışlandığı bildirilmiştir.

4. Kur'an-ı Kerim'de İbrahim'in bir takım emirlerle denendiği anlatılır. Allah tarafından imtihan olarak İbrahim'e bir takım emirler ve buyruklar verilmiştir. İbrahim bu kelimeleri yani kendisine yöneltilen emirleri eksiksiz yerine getirince Allah ona, insanlara önder yapılacağını haber verir. Bunun üzerine İbrahim de kendi soyundan gelenler içinden de önderler yetişmesi yönünde dilekte bulunmuştur. Bu duası şöyledir;

"Rabbi İbrahim'i bir takım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti. Allah, "seni insanlara önder kılacağım" demişti. O, "soyumdan da" deyince, "zalimler benim ahdime erişemez" buyurmuştu." (Bakara 2/124)

İbrahim'in duasından biri de kendisinden sonra gelecek soyu için olmuştur. İbrahim kendisine verilen önderlik vasfının soyuyla devam etmesi için dua etmiştir. Ancak Allah İbrahim'e bunun olamayacağını söylemiştir. Çünkü üstünlüğün biyolojik sebeplere, kan bağına değil, dini ve ahlaki liyakate bağlı olduğunu bildirmiştir.

5. Allah Kur'an'da Kâbe'nin kuruluş amacını anlatır. Burası insanların bir araya gelerek, Allah'ın evini ziyaret etmeleri ve ibadet etmeleri içindir. Bu nedenle Kâbe ve çevresi temiz tutulmalıdır. İşte İbrahim'in bu yer ve buraya gelenler için bir duası vardır;

“İbrahim: "Rabbim! Burasını emin bir şehir kıl, halkından, Allah'a ve ahiret gününe inananları ürünlerle rızıklandır" demişti. Allah da: "İnkâr edeni de az bir müddet geçindirir, sonra da onu ateşin azabına uğramak zorunda bırakırım, ne kötü sonuç" buyurmuştu.” (Bakara, 2/126)

Allah'ın evinin bulunduğu yer yani Mekke için dua etmektedir. Duası toplumsal ve çağlar üstüdür. Burasının tüm inananlar için güvenli, emniyetli bir şehir olmasını istemektedir. Gelenler emniyet içerisinde ibadetlerini yapmalı ve rızkını düşünmemelidir. Oraya gelenler sadece Rabbine kulluk etmelidir. Ordaki tüm nimetlerin sebebi belkide İbrahim'in bu duasının neticesidir.

6. İbrahim ve oğlu İsmail Kâbe'nin temellerini yükseltirken yaptıkları dua şöyledir;

“Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor, "Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" diyorlardı. Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın. Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.” (Bakara 2/127-129)

İbrahim ve oğlu Kâbe'yi inşa ederken bu amellerinin Allah katında makbul olması için dua etmektedir. Bu nedenle bu dua bireyseldir. Yaptıkları bir işin Allah katında makbul olması için dua etmektedirler. Çünkü ya ameller makbul sayılarak Allah katında değerli kabul edilir ya da kabul görmeyerek reddedilir. Allah katında makbul olmayan amel ise boşuna yapılmıştır ve geçersiz bir ameldir. Bu nedenle İbrahim bu amelin boşa gitmemesini ve Allah katında değerli kabul edilmesini diler. İbrahim duanın devamında kendileri ve soyu için Allah'a teslimiyet içerisinde olmak ister. Bu duası hem kendisi için hem de kendisinden sonra gelecek nesil içindir. Bu nedenle bireysel ve toplumsal içerikli bir duadır diyebiliriz. İbrahim eğer teslimiyet ifadesini ibadetlerinde bulacaksa bu konuda yardım ister ve ibadet yollarının kendilerine gösterilmesini ister. Ayrıca gelecek nesil içinde peygamber talebinde bulunur. Bu nedenle bu dua dini içerikli bir duadır. İbrahim, peygamberliğin ne demek olduğunu en iyi bilendir. Bilir ki insanoğlu bazen yolunu şaşırır, yanlış düşer, kötülük yapabilir ve kendisini yaratanı unutabilir. Zulüm artabilir ve gerçeği göremeyebilir. İşte İbrahim sadece kendi devrinin insanlarını düşünmemiştir. Çünkü insan, her dönemde bir peygambere, bir kılavuza ihtiyaç duyabilir. Tüm insanlık için dua ederek insanları kılavuzsuz, öndersiz bırakmaması

için dua etmiştir. İbrahim burada bir peygamber tanımı da yapmıştır. Peygamber Rabbinden aldıklarını insanlara okuyan, kitabı ve hikmeti öğreten ve kötülükten uzaklaştıran kişi demektir. Her zaman da insanlığın böyle birine ihtiyacı vardır.

İbrahim bu duasının sonunda da iman ettiği Allah'ın bir esmasını zikrederek duasını bitirmiştir. Allah işitendir, her şeyi bilen ve tövbeleri kabul edendir. Allah merhamet sahibidir. Güçlü ve hâkim olandır.

7. İbrahim Suresi'nde aynı dua tekrarlanırken, o yalvarışında da şu ilavelerle duasını zenginleştirmiştir;

“Hani İbrahim demişti ki: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut. Rabbim! Çünkü o putlar insanlardan birçoğunu saptırdılar. Artık kim bana uyarırsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin. Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kabe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler. Rabbimiz! Şüphesiz sen, gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir. Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle. Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla.” (İbrahim 14/35-41)

İbrahim'in yaptığı bu dua bireysel, toplumsal, dünyevi ve dini birçok duayı içinde barındırmaktadır. Ayrıca İbrahim yine bu duasında da Mekke şehrine dua ederek başlar. Bilir ki, bir şehir ne kadar güvenli olursa o kadar yaşamak kolaydır. Güvenli bir şehir ibadetlerin de rahat yapıldığı yer demektir. Can güvenliğinin olmadığı bir yerde dini ve dünyevi görevler yerine getirilemez. Belki de güvenli bir şehir isteği putlardan arındırılmış bir şehirdir. Putların olmadığı, onlara değil de yalnız Allah'a tapınıldığı bir şehir. İbrahim duasına devam ederken hem kendinin hem de çocuklarının bilerek veya bilmeyerek Allah'a ortak koşmaktan kendilerini korumasını dilemiştir. Çünkü insan inkâra düşme tehlikesiyle yüz yüzedir. İyilik de kötülük de insan fitratında vardır. İbrahim bu şirk vasıtalarından korunan müminleri kendi dininin mensuplarından ve kurtuluşa erenlerden saymıştır. Kendisine karşı gelip isyan edenler hakkında ise *“Sen çok bağışlayan, pek esirgeyensin”* diyerek onları Allah'ın af ve bağışına bırakmıştır. Bu durum İbrahim'in şefkat ve merhametine de işaret etmektedir.

İbrahim ailesinden Hacer ve İsmail'i tarıma elverişli olmayan, çorak bir vadiye yerleştirmiştir. İbrahim, ekinsiz bir vadiye yerleştirdiği çocuklarının ve kendisinin namaz ibadetini, bulundukları beldede bolluk ve bereket içerisinde hakkıyla yerine getirebilmelerini

nasip etmesini dilemiştir. İbrahim Allah’a yerde ve gökte olan hiç bir şeyin gizli kalmayacağını söyledikten sonra yaşlılık döneminde baba olduğu için hamdetmektir. İbrahim duygularımızı dillendirmesek de bu Allah’a gizli kalmaz diyerek verilen iki evlat için hamdetmektedir. Bazen açıkca isteyip bazende söyleyemediği evlat arzusunu karşılıksız bırakmadığı için şükretmektedir. Allah duaları kabul edendir ve yaptığı her duasına bir karşılık bulmuştur. İbrahim bir yandan da yine kendisi ve soyundan gelecekler için kulluğunun daim olması için Rabbinin yardımını istemektedir. Namaz bu kulluğun en güzel ifade şeklidir ve namaz gibi her salih amelin akabinde onun kabul olunması dilenmelidir. Zira bu davranış, bir taraftan kulluk bilincini yenilerken, diğer taraftan bireyin Allah ile kurduğu ilişkiyi tazeleyerek, inanan insanın şuur gelişimine önemli katkılarda bulunmaktadır. İbrahim Peygamber, hem çaba gösterdiği bir amelin (Kâbe’nin inşası, namaz v.s.) hem de yaptığı duaların, Allah’tan kabulü için temennide bulunmuştur. Yine duasını Allah’ın iki esmasını dile getirerek bitirmiştir.

İbrahim’in dualarına genel olarak baktığımızda kendisi ve sonradan gelecek nesiller içindir. Dualarında bu dünyaya ait talepler olduğu gibi ahirete ait talepler de vardır. Dualarının bireysel ve toplumsal; dini, dünyevi, ekonomik birçok yönü bulunmaktadır.

İbrahim’in duaları müşriklerden kurtulma, salihlerden olma, doğruların arasında anılma, kendi soyundan önderlik yapacak kişilerin çıkması, salih bir evlada sahip olma, Mekke’nin inananlar için güvenli bir belde haline gelmesi ve bereketli olması, insanların buralarda bol rızıklar içinde olması, putlardan arındırılmış ve tövde eden bir toplum, gelecek nesiller için peygamber gibi çeşit çeşit talepleri barındırır.

İbrahim’in dualarının kimisi dünyalık gibi görünse de ahirette Naim Cennetine ulaşmanın yoludur. Salihlerden olma, doğruların arasında anılma, arınmış bir kalp gibi dualar dünyalık bir talepten öte bu dünyada nasıl ahiret kazanılının cevabı gibidir. Ayrıca bu dualar bir müslüman kimliği oluşturma üzerinedir. Bu nedenle İbrahim, Allah’tan istekte bulunurken bir müslümanda bulunması gereken özellikler için dua etmiştir.

İbrahim dualarında inançlı insanın kimliğini çizerken inançlı bir toplumu da arzular. Putlardan arındırılmış, İbadetlerini yerine getiren ve tövbe eden, Allah’a teslim olmuş bir ümmet. Bu dualar için dini açıdan yapılmış dualar da diyebiliriz. Mekke için bolluk, bereket ve bol rızık isterken duası ekonomiktir de.

İbrahim genelde dualarına “*Rabbim*” edasıyla başlamış sonrasında taleplerini dillendirmiştir. Kimi dualarını da Allah’ın esmasına vurgu yaparak bitirmiştir.

İbrahim'in dualarının bazıları kabul edilmiştir. Salih evlat isteği İsmail ve İshak'la karşılık bulmuştur. Salihlerin arasında anılma isteği kutsal kitaplarda hayatı anlatılarak ölümsüzleştirilmiştir. Bütün dinlerin kabul ettiği bir peygamber ve insanlığın ortak atasıdır. Mekke ve Kâbe için içten ve samimiyetle yaptığı dualar karşılık bulmuş yüzyıllar geçmiş olmasına rağmen Mekke ve Kâbe tüm inananlar için dinin merkezi ve kalbi olmuştur. Mekke toplumuna bir peygamberin görevlendirilmesi İbrahim'in duasıdır. İbrahim'in duaları sadece kendi hayatını düzene sokmamış milletlerin ve toplumların şekillenmesinde en önemli rolü oynamıştır.

3.4. Lut'un Duası

Kur'an-ı Kerim'de yirmi yedi yerde ismen zikredilen Lut'un İbrahim'in tebliğini kabul ettiği (Ankebut 29/26), onunla birlikte bereketli ülkeye ulaştırıldığı (Enbiya 21/71), peygamberlerden olduğu (Saffat 37/133), diğer peygamberler gibi âlemlere üstün kılındığı (Ena'm 6/36) ona hüküm ve ilim verildiği, salihlerden olduğu ve ilahi rahmete kabul edildiği (Enbiya 21/74-75) bildirilmektedir³²².

1. Kur'an-ı Kerim'de Lut'un, kavmine gönderilmiş bir elçi olduğu anlatılır. Lut kavminden ücret bile istemediğini, Allah'a karşı gelmekten sakınmaları gerektiğini bildirir. Lut o zamana kadar hiç bir kavmin yapmadığı çirkin ve ahlaksız ilişkilere (eşcinsellik) şahit olmuş, birçok defa kavmini uyararak bu aşağılık işten vazgeçmelerini söylemiştir. Lut'u kovmakla tehdit ettiklerinde o, şu duayı yapar;

"Lut şöyle dedi: Şüphesiz ben sizin yaptığınız bu çirkin işe kızınlardanım. Ey Rabbim! Beni ve ailemi onların yaptıkları çirkin işten kurtar." (Şuara 26/168-169)

Lut'un duası kendisi ve ailesi içindir. Toplumda var olan ahlaksızlıktan korunmak için dua etmektedir. Lut ısrarla ahlaksızca davrandıklarını yüzlerine haykırmakta, bu edepsizlik yüzünden helak olacaklarını bildirmektedir. Tabi ki bu durum kavminin hoşuna gitmemektedir ve Lut'un söylediklerinden rahatsızlık duymaktadırlar. Lut kavminin içine düşmüş olduğu bu kokuşmuşluktan kendisini ve ailesini kurtarması için Allah'a yalvarmaktadır. Onlardan ve yaptıklarından kurtulmak istemekte ve Rabbine dayanarak O'ndan yardım istemektedir.

2. Kur'an-ı Kerim'de Lut'un, kavmini yaptıkları ahlaksızlık nedeniyle uyardığından

³²² Ömer Faruk Harman, "Lut", *DİA*, İstanbul 2003, XXVII/228.

bahsedilir. Ancak Lut'un kavmi ondan söylediği azabı getirmelerini istemiş, ahlaksızlıklarına devam etmişlerdir. İşte böyle bir anda Lut'un yaptığı bir başka dua şudur;

“Lut: Rabbim! Bozgunculara karşı bana yardım et, dedi.” (Ankebut 29/30).

Lut, Nuh ve İbrahim gibi o da sapkınlara karşı Allah'tan yardım istemektedir. Duası bozgunculara karşıdır. Lut elinden hiçbir şeyin gelmediği, uyarılarının ve çabalarının boşuna olduğunu anlayınca bu duayı yapmıştır. Bu bozguncu milletten kurtuluş istemekten başka çare kalmamıştır ve Allah onu ve ailesini kurtararak dualarını kabul etmiştir. Lut'un duaları kavminin ahlaksızlıklarına karşı onlardan gelebilecek tehlikelerden dolayı Allah'tan yardım istemek olmuştur. Her iki duası da yardım ve bulundukları durumdan kurtuluş duasıdır.

Lut'un her iki duasına baktığımızda azgın topluma karşı yapılmış bir duadır. Hem bireysel hemde toplumsaldır. Kendileri için yardım isterken onlar için helak istemektedir. Bu nedenle bedduayı da içermektedir.

Lut dualarını yaşadıkları olaylar karşısında yapmış, sıkıntılarını dile getirmiştir. İbrahim Suresi 32. ayet ve Şuara Suresi 170-171 ayetlerinde Lut'un ve ailesinin kurtarıldığı anlatılarak duasının kabul edildiği bildirilmiştir.

Lut, Nuh ve İbrahim gibi tevhid mücadelesinde bir sonuca ulaşamayınca Allah'a yönelmiş ve onlardan kurtulmak için duasını yapmıştır. Aslında dualar o toplumlar için bir hüküm verme anının geldiğinin de işaretidir. Peygamberler her ne kadar iyilik isteseler de eğer toplumun kendisi bunu fark edemeyip yanı sıra ısrar ederse Allah istenen yardımları boşa çevirmeyerek o toplum hakkındaki hükmünü verir. Belki de Rad Suresi'nin 11. ayetini peygamberlerin mücadeleleri ve dualarıyla okuyup anlamak gerekir. Yani toplumların yaşam tarzı peygamberlerin dualarının sebepleridir. Sonuç ise Allah'ın hükmü her yerde ve her çağda değişmez aynıdır.

3.5. Yakup'un Duası

Kur'an-ı Kerim'de Yakup'dan hem bu isimle hem de İsrail diye bahsedilmektedir. Yakup adı on surede on altı defa geçer. Kuran'da diğer peygamberler gibi Yakup'a da vahiy geldiği ve onun nebi olduğu bildirilmektedir³²³. Dedesi İbrahim ve babası İshak gibi Yakup da güçlü bir iradeye, keskin bir zekâyâ sahiptir; kendisi ve zürriyeti seçkin ve hayırlı insanlardır

³²³ Nisa 4/163; Meryem 19/49.

(Sad 38/45-46); onlar dürüst ve erdemli (Enbiya21/72), muhsin (En'am 6/84), salih (Enbiya 21/72), muhlis (Sad 38/45-46) kullardır³²⁴.

Yakup'un duaları şöyledir:

1. Kur'anda Yusuf'un Yakup'un oğlu olduğu bildirilir. Yakup'un Yusuf'a olan sevgisi diğer kardeşlerinin kıskançlığına sebep olmuştur. Bu kıskançlık duygusu o kadar büyür ki sonunda onu öldürmeye karar verirler. Ancak öldürmekten vazgeçerek kuyuya atarlar ve orda bırakarak babalarının yanına gelip onun öldüğünü söylerler. Yakup çok sevdiği oğlunu kaybetmiştir. Bu durum Yakup'u derinden etkilemiş, yıllarca evlat hasretiyle acı çekmiştir. Hatta bu uğurda gözlerini kaybetmiştir. Yakup'un oğulları, kardeşlerinin ölüm haberini verdiklerinde şöyle demiştir;

"Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır."
(Yusuf 12/18)

"Yakup, Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim. Ben Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim, dedi." (Yusuf 12/86)

Yakup'un duası bireyseldir. Yaşadığı acıya karşı sabır istemekte, dayanma gücü talep etmektedir. Yakup böyle bir durumda ancak Allah'tan yardım isteneceğini ve bu acıya katlanabilmek için güzel bir sabrın gerektiğini söyler. Bir babanın başına gelebilecek en büyük musibetle sınanmış, buna rağmen acısını ve ızdırabını dillendirmemiş, bu durumdan şikâyet etmemiş, sadece halini Allah'a arz ederek tevekkülü elden bırakmamıştır. Çünkü Yakup güvenilmesi, dayanılması gereken tek varlığın Allah olduğuna inanır. İşte bu inancı Yakup'u ümitvar kılmıştır. Yakup'un oğluna kavuştuğu Yusuf Suresi'nde anlatılmaktadır.

Yakup'un bu duasında Fatiha'da yer alan yardımın sadece Allah'tan istenilmesi ayetinin Yakup'un hayatına nasıl yansıdığını ve bunu duasında dile getirdiğini görmekteyiz. Bu duanın burada zikrediliş amacı, dünyada meydana gelebilecek acı ve sıkıntılara karşı takınılacak tavır ve tutum Yakup'un hayatıyla bize aktarılmış olabilir. En acılı hallerde bile Allah'tan ümidini kesmeden sadece O'na yönelerek yapılan duaların karşılık bulduğuna ve kayıp bir çocuğun hayatını nasıl şekillendirdiğine en güzel örnektir.

3.6. Yusuf'un Duası

Kur'an-ı Kerim'de kıssaları anlatılan peygamberler arasında, hayatı bir sure içerisinde ayrıntılarıyla muhataplara aktarılan bir peygamberdir. Kur'an-ı Kerim'de Yusuf adı yirmi beşi

³²⁴ Ömer Faruk Harman, "Yakup", *DİA*, İstanbul 2013, XLIII/275.

Yusuf suresinde, ikisi diğer surelerde³²⁵ olmak üzere yirmi yedi defa geçmektedir.

Kur'an'da Yusuf kıssası kıssaların en güzeli olarak (Yusuf 12/3) anlatılmaktadır. Yusuf, karşılaştığı her türlü sıkıntıya karşı tevekküllü davranmıştır. Allah'a teslimiyeti ve sadakatiyle sağlam bir imanın tüm alametlerini göstermiştir. Yusuf hayatı inişler ve çıkışlarla doludur. Bu anlarda yaptığı dualar şunlardır;

1. Kur'an'da Yusuf Suresi'nde Yusuf'un kıssası anlatılır. Yusuf hayatta birçok sıkıntıya maruz kaldığı, küçük yaşta kardeşlerinin kıskançlıkları nedeniyle ölümle burun buruna geldiği yuvasından ve babasından uzaklaştırılarak kuyuya atıldığı bildirilir. Hür olarak dünyaya gelen Yusuf, köle olarak satılmıştır. Satıldığı evin hanımının ahlaksız teklifiyle karşılaşmıştır.

"Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi." (Yusuf12/23)

Yusuf'un bu duası bir zorluk karşısında yaptığı bir duadır. Böyle bir anda Allah'a sığınarak yardımını talep etmiştir. Duası bu nedenle bireyseldir. Yusuf'u Allah'ın her zaman ve her durumda zorluklardan kurtardığı bilinciyle hareket ederek Rabbine olan ihtiyacını dile getirmiştir. Zalimlerden olmamak için O'na sığınmıştır.

2. Kur'an-ı Kerim'de Yusuf'un, kadının teklifini kabul etmemesi halinde zindana atılmakla tehdit edildiğinden bahsedilir. İşte böyle bir durumda o, Allah'a yönelerek şöyle bir duada bulunmuştur;

"Yusuf, Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum, dedi." (Yusuf12/33)

Yusuf yine burada kendisi için dua etmekte ve insanlardan gelebilecek kötülüğe karşı bir çıkış yola istemektedir. Yusuf kadınların ona olan yaklaşımından ve tekliflerinden bunalarak böyle bir duada bulunmuştur. Her zaman iffetli olarak hayat sürmüş, çirkin bir işe bulaşmamıştır ve bulaşmamak içinde kurtuluşun onların tehdit ettiği zindanla olacağını düşünerek talepte bulunmuştur. Amacı kadınların tuzaklarından kurtulmaktır ve bunun için Allah'a yönelmiştir.

Yusuf'un duasının kabul edildiği Yusuf suresi 34. ayette bildirilmiştir. Yusuf, kadınların tuzaklarından kurtarılmış ve zindana atılmıştır. Yusuf'un, günaha düşmenin ve

³²⁵ En'am 6/84; Mü'min 40/34.

Allah’a asi olmanın en büyük felaket olduğu şuuruyla nefsin kötülüklerine, arzu ve isteklerine uymaktansa zindana atılmayı göze alarak yapmış olduğu bu dua onun samimiyetinin de göstergesidir. Bazen özgürlüklerin onurlu bir yaşam için feda edilebileceği Yusuf’un duasıyla bize örnek olarak sunulmuştur.

3. Kur’an’da Yusuf’un zindana atıldığı, orada uzun yıllar kaldıktan sonra kralın rüyasını yorumladığı için çıkarıldığı ve kralın güvenini kazandığı, kendisine ülkenin maliyesinin sorumluluğu verildiği bildirilir. Mısır’da kıtlık baş gösterir, kardeşleri Kenan İli’nden erzak için Mısır’a gelirler. Yusuf kardeşlerini tanır ve bazı olaylar yaşandıktan sonra kendisini tanıtır. Artık Yusuf babasına kavuşmuştur, Yakup da oğluna... Yusuf yaşananlar için şu şekilde şükretmektedir;

“Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat.” (Yusuf12/101)

Bu dua hem şükürü barındırmakta hem de bir istek dile getirilmektedir. Yusuf bu duasında yaşadıklarından dolayı şükretmektedir. Dileği müslüman olarak canının alınması ve iyilerin arasında anılmasıdır. Dünyada her zaman yardım görmüş olan Yusuf, ahirette de tek yardım edenin Allah olduğunu dile getirir. Ahirette Allah’ın yardımını ancak O’na teslim olmakla mümkündür. Bu nedenle ölüm gelip onu buluncaya kadar O’na teslim olanlardan olması için dua etmektedir. Bilir ki ahirette kurtuluş salihlerin arasına katılmakla olur. Bu nedenle Yusuf’un bu duası ahiretle ilgilidir ve bireyseldir.

Yusuf Rabbi tarafından verilen servete, iktidara ve olayları yorumlama ilmine hamdeder ve *“Ey gökleri ve yeri yaratan!”* diyerek duasına başlar ve duasını yapar. Bu duanın kabulü hakkında Kur’an’da bir bilgi yoktur ancak rüyası bu duanın cevabı olabilir.

Yusuf hayatında çok şeyler yaşamıştır. Kuyudan köleliğe, kölelikten zindana, zindandan vezirliğe kadar ulaşmıştır. Belki de zindan duası bile Yusuf için bir imtihan vesile olmuş, samimiyeti orada unutulurken sınanmıştır. Yine İnşirah Suresi’ndeki her zorlukla beraber kolaylık vardır ayeti onun yaşamında yerini bulmuş ve birçok zorluğun, sıkıntının ardından gelen kolaylıklar onun yaşamıyla herkese örnek olmuştur.

3.7. Eyup’un Duası

Kur’an-ı Kerim’de Eyup’dan dört yerde bahsedilerek vahiy gönderildiği (Nisa 4/163), onun hidayete erdirildiği (En’am 6/84) bildirilmektedir. Ayrıca Kur’an’da sabırlı güzel bir kul, her işinde Allah’ın emrini ve rızasını gözetken bir kul (Sad 38/44), olduğu anlatılır.

1. Kur'an'da Eyup'un hastalığına değinilir. Ancak ayrıntıya girmez. Eyup'un duası bu hastalıktan kurtulmak içindir. Duası şöyledir;

“Eyup'u da hatırla. Hani o Rabbine, Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisin, diye niyaz etmişti.” (Enbiya 21/83)

Eyup'un duası kişiseldir. Başına gelen hastalıktan dolayı dua etmektedir. Dayanılmaz derde ve sıkıntıya maruz kaldığını anlatarak halinden şikâyet etmeden Allah'a durumunu arz etmiştir. Rabbin merhametine ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. En sıkıntılı anında O'na yönelmiş, O'na sığınmış ve ondan yardım istemiştir. Tek yardım edecek olanda Allah'tır.

2. Kur'an-ı Kerim'de Eyup'un yakalandığı hastalığın yanısıra bir de şeytanın olumsuz telkini ile karşı karşıya kaldığına değinilir. Ancak Eyup bu sıkıntısını samimi olarak Allah'a açmış ve O'ndan yardım dileyerek O'na şöyle dua etmiştir;

“(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyup'u da an. Hani o, Rabbine, Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu, diye seslenmişti.” (Sad 38/4)

Eyup burda da başına gelen sıkıntıyı dillendirmekte hastalıkla mücadele ederken yaşamış olduğu acıların etkisiyle Şeytan'ın kendisine verdiği vesveseye dikkat çekmektedir. Acıların etkisiyle kendisine gelen olumsuz düşünceler içinde Rabbine sığınmaktadır. Bu duası da bireyseldir ve bir sıkıntının giderilmesini Allah'tan istenmektedir. Hastalıkla birlikte gelen olumsuz düşüncelerinden dolayı kendisinin belkide affedilmesini beklemekte bu düşüncelerden dolayı rahatsızlık duymaktadır.

Eyup'un duasının kabul edilmiş olduğu Sad suresinin 42. ayetinde anlatılmıştır. Hatta eski yaşamından daha iyi bir yaşama kavuşturulmuş olduğu da bildirilmiştir. Duanın zikrediliş amacı, Eyup'un hayatı bu konuda sıkıntı yaşayanlar için bir örnek olabilir. Takıntığı tavır, sabır ve dua Eyup'un selamete çıkmasına vesile olmuştur.

3.8. Şuayb'ın Duası

Şuayb, Medyen ve Eyke halkına peygamber olarak gönderilmiştir (Araf 7/85). Şuayb da, her peygamber gibi kavmini yumuşak bir dille tevhide davet eder, onlara adaletli davranıp zulüm ve haksızlıktan vazgeçmelerini söyler. Şuayb'ın bu mücadelesinden Kur'an-ı Kerim'de, A'raf, Hud, Şuara surelerinde bahsedilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Şuayb'ın dönemin en yaygın günah işleme biçimi olan ekonomik soyguna karşı yılmadan mücadele ettiği, ancak az kişinin ona inandığı bildirilir. Şuayb da diğer peygamberler gibi halkının tepkisini çekmiş, tehdit edilmiştir. Şuayb'a ya bizim

dinimizi kabul edersiniz ya da burayı terk edersiniz denilmiştir. Şuayb böyle bir şeyin mümkün olamayacağını ve ancak Allah'ın emri doğrultusunda hareket edeceğini bildirdikten sonra şu duayı yapar;

“Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra eğer ona dönersek mutlaka Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah'ın dilemesi olmadıkça sizin dininize dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimiz her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. Biz yalnız Allah'a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında gerçeğe hükmet. Çünkü sen hükmedenlerin en hayırlısısın.” (Araf7/89)

Şuayb peygamberde Nuh, İbrahim ve Lut gibi kavmine karşı yardım istemektedir. Duası hem bireysel hem de toplumsaldır. Aslında bu dua bedduayı da içinde barındırmaktadır. Allah'ın adaletine sığınarak hüküm vermesini istemektedir. Çünkü kavmi Şuayb'a ve beraberindekilere iki seçenek sunmuştur. Ya onların dinlerini kabul edecekler ya da şehirlerini terk edecekler. Şuayb da bu tutum karşısında hemen Rabbine sığınır ve onlar hakkında hüküm vermesini ister. Şuayb elinden geleni yapmış, doğruya çağırmış ancak bu onların sadece kızgınlığını ve gafletini artırmıştır. Öyleyse onların kötülüklerinden sığınmak zamanıdır. Sığınılacak ve yardım istenilecek tek varlık Allah'tır. Şuayb Rabbine yönelir, kavmi onlar hakkında hüküm vermeden Allah'ın onlar hakkında hüküm vermesini ister.

Duasına Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını ve her şeyin sonucunun Allah'a bırakılmasına vurgu yaparak başlar. Sonrasında duasını yaparak hükmü de Allah'a bırakır. Şuayb'ın duası Araf suresinin 91. ayetinde kabul edildiği bildirilir. Allah Şuayb ve beraberindekileri kurtarıken, inanmayan toplumu helak eder. İnkârda ısrar eden bir toplumun sonu Şuayb'ın duasında yerini bulur. Bu duanın zikrediliş amacı, Rad suresi 41. ayeti Şuayb peygamberin hayatı ve duasının nasıl hayata geçtiğinin en güzel örneği olabilir. Ayrıca hak yolda verilen mücadele Şuayb peygamberin hayatında örnek olarak sunulmakta ve duasıyla bu yolda Allah'ın hükmünün değişmezliği ifade edilmektedir.

3.9. Musa'nın Duası

Musa hem Yahudilik ve Hristiyanlığa hem de İslam'a göre büyük bir peygamber ve İsrailoğulları'nı Firavunun zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Musa Kur'an-ı Kerim'de adı en çok geçen peygamberdir. Kur'an'da otuz dört surede 136 yerde zikredilmektedir. Musa, Kur'an'da şu özellikleriyle anılır: o hem resul hem nebidir, ihlâs sahibidir (Meryem 9/5). Allah'ın risaletleriyle ve sözleriyle insanlar arasında seçkin kılınmıştır (Araf 7/144). Allah'a, fısıldaşan kimse kadar yaklaşma şerefine nail olmuştur (Meryem 19/52). Allah tarafından seçilmiştir (Taha 20/13). Allah tarafından ona sevgi

verilmiştir ve O'nun nezaretinde yetiştirilmiştir (Taha 20/39). Allah onu kendisine elçi seçmiştir (Taha 20/41). O güvenilir ve şerefli bir elçidir (Duhan 44/17-18). Allah katında şerefli biridir (Ahzab 33/69). Güçlü ve güvenilirdir (Kasas 28/26). Mümin kullardandır (Saffat 37/121-122)³²⁶.

Musa'nın Kur'an'da birçok duasına yer verilmiştir. Dualarından en fazla bahsedilen peygamber Musa'dır. Bu dualar şunlardır.

1. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın bir kipti ile israiloğullarından bir kişinin kavga ettiğini gördüğü anlatılır. İsrailoğullarından olan kişi Musa'dan yardım ister. Musa Kiptili olan adama bir yumruk atar ve adam ölür. Musa yaptığı işe pişmandır, bunun bir şeytan işi olduğunu söyler ve şu duayı yapar;

“Musa, Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmettim. Beni affet dedi. Allah da onu affetti. Şüphesiz o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”(Kasas28/16)

Musa'nın bu duası bireyseldir. Musa, bir adamın ölümüne sebep olmuştur. Musa adamın ölümüyle pişmanlık duymuş ve kendine zulmettiğini söylemiştir. Allah'tan af dilemektedir. Allah'ın affına ve merhametine sığınarak duasını yapar. Bu duanın kabul edildiği bildirilmiştir.

2. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın şehirde korku içerisinde dolaştığı ve bir adamı öldürdüğü anlatılır. Artık şehrin ileri gelenleri tarafından cezalandırılacaktır. Bunun üzerine Mısır'ı terk ederek Medyen'e doğru yol alır. Bu arada şu duayı yapar;

“...Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar, dedi.”(Kasas 28/21)

Musa'nın bu duası yine kendisi içindir. Allah'ın yardımına sığınır ve kendisine bir zarar gelmemesi için dua eder. Çünkü bir adam öldürdüğü ortaya çıkmıştır ve Musa'yı öldürme kararı alınmıştır. Bu nedenle Allah'dan yardım isteyerek, O'nun himayesini ve gözetimini bekleyerek, korkulu ortamdan kaçıp O'na sığınmak, güven ve kurtuluşu onun katından ummaktadır. Tek başına, yapayalnızdır. Allah'a güvenmekten, onun yardımını ve yol göstericiliğini istemekten başka hiçbir şeye sahip değildir. Bu nedenle bu durumdan kurtaracak olanın sadece Allah olduğunu bilmekte ve zalimler topluluğunun eline düşmemesi için yardım istemektedir.

³²⁶ Ömer Faruk Harman, “Musa”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXI/212.

3. Musa artık Medyen'e doğru yol almakta zalimlerin elinden kurtulmaya çalışmaktadır. Böyle bir durumda iken şu duayı yapar;

"...Umarım Rabbim beni doğru yola iletir, dedi." (Kassas28/22)

Musa zalimlerin elinden kurtulmak için yol alırken yine Rabbine yönelmiş, O'na dayanmış ve kurtuluş için dua etmiştir. Duası kendisi içindir ve bilmediği bir yol üzerinde yol alırken doğru yola talip olduğunu dillendirmektedir. Hayatını Mısır'da bırakarak yeni bir başlangıç yapmak için yola koyulmuştur. Ne ile karşılaşacağını bilmeden zalimlerin elinden kurtulmaya bakmaktadır. Çıktığı bu yolda umudunu kaybetmeden bu kaçışın kendisi için hayırlı olmasını temenni etmektedir. Bunun içinde Rabbine yönelerek kendisi için bu yolun, aldığı bu kararın hayırlı olmasını ister.

4. Musa Medyen'e ulaşmıştır. Hayvanlarını sulamaya çalışan iki kadına yardım etmiş ve sonra şöyle bir duada bulunmuştur;

"...Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım, dedi." (Kassas 28/24)

Musa'nın bu duası da kendisi içindir. Yaşadıklarının neticesinde Allah'tan gelecek iyilikleri ummakta ve bunu dillendirmektedir. Musa yapayalnızdır. Her şeyi geride bırakmış bilmediği bir hayata doğru yol almıştır. Tüm yaşamı değişmiştir. Şimdi ne yapacaktır. Nereye gidecek, nasıl bir hayat yaşayacak veya nereden başlayacaktır? Onu neler bekliyordur ve nelerle karşılaşacaktır? Bu duygularla yine Rabbine yönelerek O'ndan gelecek her iyiliğe, her hayra muhtaç olduğunu söyler. Bir çıkış yolu göstermesi için Allah'a sığınır ve Allah'tan kendisi için hayırlı kapılar açmasını ister. Allah da Musa'nın bu duasını kabul ederek Şuayb'ın yanına yerleştirir. Musa burada sekiz yıl kalarak Şuayb'ın kızlarından biriyle de evlilik yapar. Musa'nın kimsesiz çıktığı yolda bir aileye kavuştuğu bildirilir. Allah ona hayırlı kapılar açarak duasını kabul etmiştir.

5. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın kayınpederinin yanından ayrılarak Mısır'a doğru yol aldığı ve bu yolculuk esnasında Allah onunla Tur Dağı'nda konuştuğu anlatılır. Allah, Musa'ya Firavuna mucizelerle gitmesini ve kendini Allah'ın peygamberi olarak takdim etmesini, sonra onu ve ileri gelenleri âlemlerin Rabbi olan Allah'a ibadet ve itaate çağırmasını söyler³²⁷. Bu emri aldıktan sonra Musa'nın şöyle bir duası vardır;

"Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Çünkü ben, onların beni yalanlamalarından korkuyorum." (Kasas 28/3)

³²⁷ Taha 20/24; Şuara 26/10.

Bu bağlamda yapmış olduğu bir duası da şudur;

“Musa dedi ki: Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden birini yardımcı yap. Kardeşim Harun'u Onunla gücümü artır. Onu işime ortak et. Seni çok tespih edelim diye. Seni çok zikrederim diye. Çünkü sen bizi hakkıyla görmektesin.” (Taha 20 /25-35)

Başka bir surede bu dua şu şekilde geçmektedir;

“Musa şöyle dedi: Ey Rabbim! Muhakkak ki ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğsüm daralır. Akıcı konuşamam. Onun için, Harun'a da peygamberlik ver (ve onu bana yardımcı yap). Bir de onlara karşı ben suçlu durumundayım. Bu yüzden onların beni öldürmelerinden korkarım.” (Şuara 26/12-14)

Bunları üç farklı surede Musa'nın peygamberlik görevini alırken yaptığı dualardır. Bu dualar yine bireyseldir. Kendisi için bir yardımcı istemektedir. Firavun gibi zalim ve zorba bir hükümdara gitmesi istenmiştir. Onun azgınlaştığı, yaptıklarının hiç de doğru olmadığını söylenmesi görevi verilmiştir. Musa kendisine inanmayacaklarını hatta yalancılıkla suçlayabileceklerini söyleyerek kardeşi Harun'un kendisine hem şahit hem de yardımcı kılınmasını ister. Musa'ya inanmazlarsa Harun Musa'nın söylediklerinin doğruluğu hakkında şahitlik yapar ve bu yolda ona destek olur. Hem Musa bir adamın ölümüne sebep olmuştur. Zaten bu durum Musa'yı onların gözünde suçlu yapmıştır. Musa bu yolda desteğe, yardıma ihtiyacı olduğunu dile getirir. Musa görevi üstlenirken göğsünün daraldığını, sıkıntı hissettiğini, bu nedenle gönlüne rahatlık ve ferahlık verilmesini ister. Çünkü Musa'nın işi zordur. Firavunun karşısına çıkmak ve ona doğruları anlatmak kolay bir şey değildir. Gönlüne ferahlık verilirse işini yapmakta kolaylaşır. Gönlünü ferahlatmakta, işini kolaylaştırmakta ancak Allah'ın istemesi ile olur. İş kolaylaşırsa başarıya ulaşabilir. Yoksa Musa bir kul olarak bu durumun üstesinden gelebilir mi? Ancak Allah'ın desteğiyle bu mümkündür. Çünkü onun güçleri sınırlı, bilgisi yetersiz; buna karşılık aşmak zorunda olduğu yol uzun, zahmetli ve sürprizlerle doludur.

Yine Musa ısrarla kardeşini istemekte ve bunun için dua etmektedir. Çünkü onun dili kendisinden daha düzgün ve açıktır. Rabbinden kendi dilinin de düğümünü çözmesini ve insanların sözlerini kolayca anlamalarını ister. Bu görev ancak kendini anlaşılır ve güzel bir şekilde ifade etmekle yapılır. Öyleyse bu yolda onlara tesir edebilmek için hem anlaşılır olmayı, hem de Harun'la desteklenmeyi istemektedir. Gücünü Harun'la pekiştirmesini ve onunla birlikte görevlendirildiği bu işte daima Allah'ı noksanlıklardan tenzih etmeyi, Rabbinin adını çokca anmayı ve Rabbiyle sıkı ilişki kurmayı istemektedir. Musa, peygamber olarak görevlendirilmiştir ama öncesinde kuldur. Kulluğunu en iyi şekilde yerine getirebilmek

içinde yine Rabbine muhtaçtır. Rabbi her şeyi görendir. Durumunu, zayıflığını, yetersizliğini ve Rabbinin yardımına muhtaç olduğunu dile getirmektedir.

Görüldüğü gibi, Musa, Allah'a içinde bulunduğu durumunu ve bütün ihtiyaçlarını dile getirir, zayıflığını açıkça belirtir, Rabbinden yardım, destek, kolaylık ve sıkı ilgi ister. Zayıf ve yetersiz bir halde huzurundadır. Ona seslenir ve kendisi ile konuşur.

Bu duanın Taha Suresi'nin 26. ayetinde kabul edildiği bildirilir. İsteddiği Musa'ya verildiği ve Harun'un onunla desteklendiği anlatılır. Buradan şunu anlıyoruz ki insan sosyal bir varlıktır ve her zaman bir başkasına da ihtiyaç duyar. Peygamber bile olursa böyle kutlu bir davada başkalarının yardımına, desteğine ihtiyaç duyulabilir. Musa da bunu dile getirerek insanın bu yönüne dikkat çekmiş, toplumsal dayanışmanın önemine vurgu yapmıştır.

6. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın görevi üstlendiği ve Harunla da güçlendirildiği bildirilir. Firavunun yanına gitmeden önce hissettiklerini Allah'a açmışlar ve şu duayı yapmışlardır;

“Musa ve Harun şöyle dediler: Ey Rabbimiz! Şüphesiz biz, onun bize karşı aşırı davranmasından yahut azmasından korkuyoruz. Allah şöyle dedi: Korkmayın, çünkü ben sizinle beraberim. İştirim ve görürüm.” (Taha 20/45-46)

Musa aldığı görevin ardından Firavunun yapabileceği kötülük ve düşmanlıktan Allah'a sığınmış ve kendisini koruması için yalvarmıştır.

Yine kendisi ve kardeşi için Allah da kulunu cevapsız bırakmayarak onlarla beraber olduğunu bildirmiştir. Peygamber bile olsa yapacağı işten dolayı korkuya kapılabildiği ama ümitsizliğe düşmeden halini, hissettiklerini Allah'a aktardığını görmekteyiz. Böyle anlarda samimiyetle yapılan yönelişlerin Allah tarafından karşılıksız kalmayacağı mesajı verilmiş olabilir.

7. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın, Firavunun huzurunda olduğu ve Firavunun yanında da yandaşları bulunduğu anlatılır. Musa Allah'ın ayetlerini bildirir. Firavunun yanında bulunanlar, İsrail kavmi için uygulanan hüküm yine uygulanmalı, erkek çocuklarını öldürüp kızlarını sağ bırakılmalıdır derler (Mümin 40/25). Ancak Firavun hemen oracıkta Musa'yı öldürmeyi teklif eder. Çünkü o, İnsanların dinlerini değiştirebilir veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarabilir. Burada Musa'nın duası şudur;

“Musa da, Ben hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım, dedi.” (Mü'min40/27)

Musa tebliğini yaparken Firavunla yaşadıklarının neticesinde yine Allah'a yönelerek kendisi için dua eder. Kibir insanı körleştirmiştir. Belki kibri bıraksalar hem Allah'a hem de ölümden sonra dirilmeye inanacaklar ama zenginlikleri onları büyüklük taslamalarına sebep olmuş, Musa'yı ölümle tehdit etmişlerdir.

Musa'nın bu duası kabul edilmiş hatta Mümin bir adamla davası desteklenerek orada Firavun tarafından dile getirilen ölüm cezası uygulanmamıştır. Musa işini, durumunu büyüklük taslayan herkesin üstünde bir yüceliğe sahip olan, büyüklük taslayanlardan kaçarak kendisine sığınanları korumaya gücü yeten Allah'a havale etmiştir. Kendisine inanıp güvenerek doğru yolda azimle ilerleyenlere yardım edeceğinden emin bir şekilde Allah'a sığınarak onlardan gelebilecek tehlikeleri Allah'a sunarak duasıyla insanlığa örnek olmuştur.

8. Kur'an-ı Kerim'de Musa ve Harun'un Firavuna yine giderek onu hakka davet ettikleri anlatılır. Elçilik vazifelerini yerine getirirler. Firavun bu daveti kabul etmediği gibi Musa'yı sihirbazlıkla itham eder. Musa onun gözünde bir sihirbazdır ve dersini vermek gerektiği düşüncesiyle kendi sihirbazlarını çağırarak onunla mücadele etmelerini emreder. Sihirbazlar sihirlerini sergiledikten sonra Musa da mucizelerini gösterir. Bütün bu gelişmelere rağmen Firavun ve yandaşlarından korkan kavmi arasındaki bir grup genç dışında hiç kimse Musa'ya inanmaz. Bu bir grup inanana Musa yalnız Allah'a dayanıp güvenmelerini telkin eder. Bunun üzerine inananlarda zalimlerden Allah'a sığınarak duada bulunurlar (Yunus 10/85-86). Musa da, Firavun ve yandaşlarının batılda ısrarı üzerine şu duayı yapar;

“Musa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Gerçekten sen Firavun'a ve onun ileri gelenlerine dünya hayatında nice zinet ve mallar verdin. Ey Rabbimiz, yolundan saptırsınlar diye mi? Ey Rabbimiz, sen onların mallarını silip süpür ve kalplerine darlık ver, çünkü onlar elem dolu azabı görünceye kadar iman etmezler.” (Yunus 10/88)

Musa burada Firavun ve beraberindekilere beddua etmektedir ve bu toplumsal içeriklidir. Azgın bir kralın ve tebasının yok oluşu istenmektedir. Musa, Firavun ve çevresindekilerin batılda ısrar edeceklerine kanaat getirip onlardan ümidini keserek duaya yönelmiştir. Musada Nuh peygamber gibi elinden geleni yapmıştır. Onlardan artık bir hayır gelmeyeceğini düşünerek böyle bir duada bulunmuştur. Aslında zalimler için bunu isterken, inananlar için de dua etmiştir. Zalimler olduğu müddetçe iman edenler rahat edemeyecektir. Saltanatları ve ihtişamı zalimlerin istedikleri gibi hareket etmelerine sebep olmakta ve güçsüzler üzerinde tahakküm oluşturmaktadır. Ayrıca güçlerini insanları saptırmak için kullanmaktadırlar. Oysa bu kadar servet ve nimet bunun için mi verilmiştir? Bu zenginliği verene nankörlük ettikleri gibi, bir de Allah'la mücadeleye girişmektedirler. Öyleyse böyle bir

saltanatın var olmasındansa olmaması daha hayırlıdır. Bu nedenle onlara verilen bu ihtişamlı yaşamın ellerinden alınmasını istemektedir.

Bu duanın kabulü Yunus 89. ayette bildirilmiştir. Allah Musa'nın bu duasını kabul etmiş, Firavunu ve ordusunu yok etmiştir. Nuh Peygamber gibi Musa da onların sapkınlıklarının bitmesini istemiştir. Bu dua ile ihtişamlı yaşam ve servetin azgınlıkları artırdığına dikkat çekilmekte ve düşmanın alt edilmesinin bir yolunun da maddi yönden çöküntüye uğratılması olduğu mesajıda verilmektedir.

9. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın İsrailileri alarak Mısır'dan çıktığı ve onları özgürlüklerine kavuşturduğu bildirilir. Rabbinin çağrısı üzerine Harun'u kavminin başına bırakarak Sina Dağı'na çıkar ve Rabbinden gelecek emirleri bekler. İşte Tur Dağı'nda beklerken şöyle bir duası vardır;

"...Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım, dedi." (Araf 7/143)

Allah, Musa'nın bu isteğine şöyle karşılık verir;

"Allah da, Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin, dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca, seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim, dedi. (Allah) Ey Musa! Vahiylerim ve konuşmamla seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Öyleyse sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol, dedi". (Araf 7/143-144)

Burada Musa'nın hem duası hem de tövbesi yer almaktadır. Musa Rabbiyle aracısız perde arkasından konuşunca (Meryem 19/52) Allah'ı görmek istemiştir. Belki de bu konuşmanın heyecanı veya insanda Tanrı'yı görme düşüncesinin baskın gelmesiyle, her zaman onunla olan, ona peygamberliği lütfeden, her sıkıntı anında daima yardım eden ve en güzel kapılar açan Rabbinin görmek ister ve bunun için dua eder.

Musa'nın ettiği dua kabul edilmemiş ve Allah'ı görememiştir. Hatta Allah'ın tecelli ettiği dağın bile buna dayanamayarak paramparça olduğu ve Musa'nın da dayanamayarak olayın dehşetiyle bayıldığı bildirilir. Bu nedenle Musa hemen oracıkta tövbe etmiş ve müslümanların ilkiyim diyerek iman ikrarında bulunmuştur.

Musa af dilerken, Allah'ın gözle görülebilecek, duyularla kavranabilecek bir varlık olmaktan münezzeh ve yüce olduğuna vurgu yapar. Bu tövbe kabul edilmiş şükredenlerden olması söylenmiştir.

Buradan şunu anlıyoruz ki insan onu görebilecek şekilde yaratılmamıştır ve insan Allah'a iman edecekse O'nu görmeden iman etmelidir. Musa'nın bu duası, insanın böyle bir isteğinin olmasının normal olduğunu göstermektedir. Asıl sınavda bu isteğin cevap bulmadığında insanın göstereceği tavır ve inançtır.

10. Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın Allah'tan talimat almak üzere kırk günlüğüne Tur Dağı'na çıktığı zaman, kavmi onun yokluğundan istifade ederek bir heykel yaptığı ve ona tapınmaya başladığı anlatılır. Musa kızgın ve üzgün bir halde kavmine döner ve yaptıkları işin çok kötü bir iş olduğunu söyler. Elindeki levhaları yere atarak bu durumdan sorumlu tuttuğu kardeşinin yakasına yapışır. Harun elinden geleni yaptığı halde kendisini dinlemediklerini ifade eder. Harun, kendisini zalim kavim ile bir tutmamasını ve düşmanlarının üzerlerine güleceği bir davranış sergilememesini Musa'ya söyler. İşte Musa'nın burada şöyle bir duası bulunur;

“(Musa), Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi kendi rahmetine sok. Sen merhametlilerin en merhametlisin, dedi.” (Araf 7/151)

Musa hem kardeşi hemde kendisi için af dilemektedir. Bu dua bireyseldir. Musa af dilemiştir ancak bu affın ne için olduğu belirtilmemiştir. Bu dilek öfke ile gelip levhaları yere attığı için mi, yoksa kavminin buzağıya tapmasına hem kendisinin hem de kardeşinin engel olamadığı için mi ya da çok sinirlenip, kardeşi Harun'u bu durumdan sorumlu tuttuğu için mi olduğu belli değildir. Musa kavmini Firavunun elinden kurtarmak için çok mücadele vermiştir. Onları hem yaşama özgürlüğüne kavuşturmuş, hem de doğru yola ileterek, tek olan Allah inancıyla buluşturmuştur. Ama yanlarından ayrılır ayrılmaz kavmi altın bir buzağıyı kendilerine ilah edinmiştir. Musa kendisinin ve kardeşinin bu duruma engel olamadığından, görevini yerine getiremediğinden endişelenmiş af dileyerek Allah'ın rahmetine sığınmış olabilir. Hangi sebeple olursa olsun, kavminde bir sapkınlık başlamış ve kendisi de bu topluma gönderilmiş bir peygamberdir. Toplumun başına gelebilecek gazaptan dolayı Rabbinin merhametine sığınmış olabilir. Çünkü bir sonraki ayet buzağıyı ilah edinenlerin alçaltılacağını bildirmektedir. (Araf 7/152)

11. Kur'an-ı Kerim'de Musa Rabbinin huzuruna yetmiş kişiyle çıktığı anlatılır. Çünkü kavmi büyük bir günah işlemiş ve Allah'a yaptıkları buzağıyı ortak koşmuşlardır. İşte bu günahlarından tövbe etmek için yetmiş kişiyle Tur Dağı'na çıkar. Ancak onları bir deprem yakalayır. Bunun üzerine Musa şöyle dua etmiştir;

“... Musa, Ey Rabbim! Dileseydin onları da beni de bundan önce helak ederdin. Şimdi içimizden bir takım beyinsizlerin işledikleri günah sebebiyle bizi helak mi edeceksin? Bu sırf senin bir imtihanındır. Onunla dilediğin kimseyi saptırırsın, dilediğini de doğruya iletirsin. Sen bizim velimizsin. Artık bizi bağışla ve bize acı. Sen bağışlayanların en hayırlısıdır, dedi Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik.” (Araf 7/155-156)

Yine Musa burada af dilemektedir. Ancak bu af dileğini toplumu adına yapmaktadır. Musa kavmiyle Mısır’dan çıktığından beri kavminin olumsuzluklarıyla karşılaşmıştır. Bir seferinde de Allah’ı görmek istemişlerdir³²⁸ ve yıldırımla cezalandırılmışlardır. Bu seferde depremlerle sarsılmışlardır. Bunun üzerine Musa yapılan hatalardan dolayı helak edilmemek için dua etmektedir. Çünkü toplumda yapılan bazı büyük hatalar herkesin cezalandırılmasına sebep olabilir (Enfal 8/25). Milletler imtihana tabi tutulurlar ve bunun sonucunda ya saparlar ya da doğru yolu bulurlar. Musa yapılan bunca yanlış karşısında Rabbinin azabına maruz kalmaktan korkmuş ve kendilerine acıyıp doğru yola iletmesini istemiştir. Hem kendi adına hem de kavmi adına bağışlanma dilemektedir. Yani duası hem bireysel hem de toplumsal içeriklidir. Ayrıca ahirette iyiliği istediği içinde dini içeriklidir.

Musa duasını yaparken Allah’ın veli olduğunu bildirir. Duasında da Allah’ın daha öncede affettiğine değinir. Veli olan Allah da hem zararı giderir hem de faydayı temin eder. Duasını rahmeti her şeyi kuşatan Allah’tan bu dünyada da ahirette de iyilik isteyerek bitirir.

12. Kur’an-ı Kerim’de Musa ve kavminin Filistin yakınlarına bir yere geldiği anlatılır. Allah, Filistin’i kendilerine vermiş ve burayı fethetmelerini emretmiştir. İsrailoğulları ise orada zorbaların bulunduğunu ve onlar orada bulunduğu sürece Filistin’e asla girmeyeceklerini söylerler. Musa’nın Rabbiyle giderek savaşmasını da sözlerine eklerler. Musa’nın bunun üzerine şöyle bir duası vardır;

“Musa, Ey Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebilirim. Artık bizimle, o yoldan çıkmışların arasını ayır, dedi.” (Maide 5/25)

Musa’nın duası toplumsal içeriklidir. Şuayb peygamber gibi artık halkıyla arasında hüküm verilmesini istemektedir. Musa halkına; Allah’ın İsrail kavmini Firavunun tebaası olarak bulundukları Mısır’daki kölelik hayatından kurtardığını, hürriyetlerine kavuşturduğunu ve bağımsızlıklarını kazandırdığını, itibarlarını yükselttiğini hatırlatır. Allah, dünyada hiç kimseye vermediği nimetleri onlara vermiş; içlerinden peygamberler ve yöneticiler çıkarmış, Mısır’dan çıkışlarında denizi yarıp onları Kızıldeniz’den geçirmiş, düşmanlarını yok etmiştir.

³²⁸ Bakara 2/55; Nisa 4/153.

Yani Allah her zaman kendisinin ve kavminin yanında olmuştur. Bunun devam edebilmesi için atalarının topraklarına girmeleri gerektiği bildirilir. Ancak kavmi Musa'yı yarı yolda bırakmıştır, alay edercesine sen ve Rabbin gidin girin demeleriyle yolculuğun sonuna gelinmiştir. Büyük gayretlerinin uzun yolculuğunun ve kavminden gördüğü kötülükten sapıklıklara ve döneklilere karşı gösterdiği sabrın sonunda bu duayı yapar. Musa onlarla kapısına kadar geldiği halde, mukaddes topraklardan geri dönmek zorunda kalınmıştır. Allah'ın İsrail halkı ile yaptığı anlaşma bozulmuş ve bu kadar dolaşıp durmalarının sonunda elde ettiği bir hiçten ibaret olmuştur. Bunun üzerine Musa Allah'a yönelerek derdini anlatırcasına ³²⁹ kavmi ile kendi arasında hüküm verilmesini ister. Bu nedenle bu bir bedduadır. Bu kadar sapıklık ve inadin, inkârın bir karşılığı olmalı ve kavmiyle kendisi arasında bir hüküm verilmelidir. Bu nedenle Rabbine döner halini anlatır.

Musa'nın bu duası kabul edilmiştir. Hüküm Allah tarafından verilmiştir. Kırk yıl yerleri yurtları olmadan çölde dolaşma cezasına uğramışlardır. Belkide Musa'nın bu duası ve bunun karşılığında verilen ceza ile yurt kurmanın, vatan edinmenin ne demek olduğu öğretilmek istenmiş olabilir.

13. Kur'an-ı Kerim'de Allah Musa'nın kavmine toplumda işlenen bir cinayet sebebiyle kurban kesmelerini emrettiği bildirilir. Musa bu emri kavmine bildirdiğinde onlar, peygamberleri ile alay etmeye başlar. Rabbine dua etmesini ve bu sığırın nasıl olması gerektiği gibi sorular sormasını söyleyerek ilahi vahyi bir kez daha alay konusu ederler. Kavminin bu tavrı üzerine Musa'nın şöyle bu duası vardır;

"...Musa, kendini bilmez cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım, demişti." (Bakara 2/67)

Yine Musa'nın bu duası kavminin alaycı tavrından dolayı yaptığı bireysel bir duadır. Allah'ın sığır kesme emrini kavmine bildirince *"bizimle eğleniyor musun"* sorusuyla karşılaşmış ve bunun üzerine bu cevabı vermiştir. Musa'nın bu alaylı tavır karşısında yaptığı Allah'a sığınmaktır.

Aslında Musa böyle davranarak onlara Allah'ın emrine itiraz edilmemesi gerektiği mesajını verirken Allah karşısında takınılması gerekli tavrı da anlatmaya çalışır. Bu tavır Allah karşısında edebi bilmeyen cahillerin tavrıdır. Öyleyse onların arasına dâhil olmamak gerekir.

Musa'nın dualarına genel olarak baktığımız zaman her türlü duayı içinde

³²⁹ Seyyid Kutup, *Fi-zılal-il Kur'an*, (Çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu), Dünya Yayıncılık, İstanbul 2003, III/229.

barındırmaktadır. Hem bireysel hem toplumsal dualar yer almaktadır. 13 duasıyla Kur'an'da en fazla duası zikredilen peygamberdir. Musa peygamberin yaşamı anlatılırken yaptığı dualara da yer verilmiştir. Musa'yı tövbe ederken, zalimler topluluğuna karşı yardım isterken, zalimler topluluğundan kaçıp doğru yola talip olurken, en sıkıntılı zamanında Allah'tan gelecek her türlü hayrı dilerken, peygamberlikle görevlendirildiğinde yanına bir yardımcı isterken, Firavuna tebliğde bulunurken karşılaştığı, zorluklar esnasında dua ve beddua ederken ve kendi kavmiyle Filistin topraklarına doğru yol alırken kavmiyle yaşadığı sorunlar esnasında dualar ve beddualar ederken görmekteyiz.

Musa dualarına “*Rabbim*” nidasıyla başlar ve sıkıntısını dile getirerek duasını yapar. Musa'nın bir adamın ölümüne sebep olduktan sonra af dilemesinden büyük hataların ardından samimiyetle gelen pişmanlıkların Allah katında cevapsız kalmayacağını anlıyoruz. Bundan sonra Musa'nın düşmanlarından kaçarken doğru yolu talep etmesi yaptığı bir hatadan geri dönüşün en önemli göstergesidir. Doğru yola talip olan Musa'nın duasındaki samimiyet belki de peygamberliğe uzanan yolda yaşayacağı kolaylıklara ve iyiliklere vesile olmuştur. Afla gelen doğru yol isteği ve hayra muhtaç olma durumu insanın her şart ve anında talip olması gereken durumlardır. Musa'nın yaşadıkları neticesinde yapılan dualar insanlık için daima Allah'tan talep etmeleri gereken dualardır.

3.10. Davut'un Duası

Davut İsrailoğullarına hükümdar olan, kendisine mülk ve hikmetin (Bakara 2/252) verildiği kral peygamberlerdendir. Kendisine özel bir ilim ve fazilet bahşedilen, fasih bir konuşmaya ve çok güzel bir sese sahip kılınan, dağlar ve kuşlar sabah akşam onunla tesbih yapan ve demiri elleriyle yumuşatma kabiliyeti verilen bir peygamberdir³³⁰.

1. Hikmet, güç, kudret ve dünya saltanatlarının en güçlüsüne sahip olan bir peygamberdir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de Davut'a Zebur verildiği bildirilmektedir (Nisa 4/163). Davut'un duası da kendisine verilen bu nimetler içindir.

“Andolsun! Biz Davud’a ve Süleyman’a ilim verdik. Onlar, Hamd, bizi mü’min kullarının birçoğundan üstün kılan Allah’a mahsustur, dediler.” (Neml 27/15)

Davut burada Allah'a hamdetmektedir. Bu dua şükür duasıdır. Yani hakikat bilgisi (ilim), sahip oldukları şeylerin sadece Allah'ın bir lütfu olduğu konusundaki bilgileri demektir. Yani eşyayı tasarruf hususunda kendilerine verilen hakların, Allah'ın iradesine tam

³³⁰ Sad 38/18, 19-20; Sebe 34/10; Neml 27/15.

uygun bir şekilde kullanılmasının gerektiği konusundaki bilgidir. Çünkü kendilerine ilim verilen kimseler, bu hak ve yetkilerin doğru veya yanlış kullanılmasından dolayı bunların gerçek sahibi (maliki) Allah huzurunda hesaba çekilecektir. İşte bu, bunun şuurunda olanlardaki ilim demektir³³¹. Hâkimiyet, servet, güç ve büyüklük sadece Allah'ın istediği şekilde kullanılmalıdır. Çünkü bunlar Allah'ın bir lütfudur. Bu makamda olacak daha başka inanan kulları da vardır. Ancak bu durum, onlardaki herhangi bir özelliklerinden dolayı değildir, aksine sadece Allah onlara vermiştir. Bu mülk üzerine idareci olarak seçilen Davut ve Süleyman bu nedenle Allah'a hamd ederler. Bilirler ki bu makamı onlara bahşeden bizzat Allah'ın kendisidir.

2. Kur'an-ı Kerim'de Davut Allah tarafından iki davacı örneği ile uyarılır. Bu olay şu şekilde anlatılır. İki kişi Davut'un yanına girmeyi başarmıştır. Aralarında bir olay olmuştur. Bunun çözümü için Davut'un karar vermesini isterler. Fazla koyunu olan kişi diğerinin koyununa göz dikerek onu da almak ister. Bir koyunu olan itiraz edince bu olay devrin hükümdarı olan Davut'a götürülür ve karar vermesi istenir (Sad 38/21-24). Gelenler gerçekte yaşamış mıdır veya bu olay gerçek hayatta olmuş mudur bilinmez ancak bilinen bir şey var ki bu olay Davut'un tövbe etmesine ve af dilemesine sebep olur. Davut bu olayla uyarıldığını anlar ve hemen şu şekilde tövbe eder;

"...Davut bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi." (Sad 38/24)

Bu bağışlanma duasıdır. Davut bir peygamber ve hükümdardır. Hükümdar olması nedeniyle güçlüdür. Belkide bu gücünün etkisiyle hata yapmış Allah'ın onaylamayacağı bir düşünceyle hareket etmiş, gücünü, hükümlanlığını hiçte adil olmayan bir şekilde kullanmış olabilir. Bu olayla uyarıldığını anlayarak hemen Rabbine yönelmiş ve af dilemiştir. Bazı müfessirlere göre ise Davut davanın aslını araştırmadan acele hüküm vermiş ve bundan dolayı af dilemiştir. Sonuçta bir dava ve bunun akabinde gelen bir de tövbe vardır. Davut bir şeyler yaşamış ve Rabbi tarafından uyarılmıştır. İster gücünün etkisiyle yaptığı bir davranış olsun ister davada karar verirken acele etmiş olsun Davut'un iki davacı ile uyarıldığı kesindir. Bunun sebebini bilen de yalnızca kendi ve Rabbidir.

Davut'un bağışlanma dilerken secdeye kapandığı belirtilir. Tövbesinin kabul edildiği Sad suresi 25. ayette bildirilmiştir. Allah Davut'un tövbesini kabul ederek adaletle

³³¹ Ebu'l-A'la Mevdudi, *Tefhim'ulKur'an Kur'anın Anlamı ve Tefsiri*, (Çev. Muhammed Han Kayani, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, İstanbul 1996, IV/96.

hükmetmesini, nefesine uymamasını bildirir. Çünkü kendisi bir halifedir. Halife ise adaletli davranan ve adaleti kendi çıkarları doğrultusunda değil de yönettiği halkın çıkarlarını gözeterek yerine getiren kişidir. Davut'un affı Allah katında karşılık bulmuş ve Davut affedilmiştir.

Davut'un dualarına baktığımız zaman duaları bireyseldir. Bir duasında şükrünü dile getirirken bir duasında yapılan yanlışın affedilme isteği vardır. Dualarının zikrediliş amacı, zenginlik ve hükümlanlık karşısında Davut'un tavrını örnek göstermek olabilir. Onun şükrü ve affedilme isteği hem bize hem de onun konumunda olanlara bir örnektir. Ayrıca adaletli yönetimin nasıl olacağı iki davalı üzerinden anlatılmış olabilir. Peygamber olan bir hükümdarın af dileğinin burada zikredilişinin bir diğer nedeni de, her ne konumda ve zenginlikte olursa olsun eğer inanıyorsa affedilmeye muhtaçtır mesajı verilmiş olabilir.

3.11. Süleyman'ın Duası

Süleyman Davut'un oğludur. Babası gibi hükümdarlık görevini peygamberliğiyle beraber sürdürmüştür. Süleyman'ın ismi Kur'an'da on altı yerde geçmektedir. Babası Davut gibi üstün kılındığı, şükreden, salih, hâkim, anlayışlı bir kul olduğu bildirilmekte, keskin zekâsı, engin bilgisi ve hikmetiyle karmaşık meseleleri kolayca çözüme kavuşturma yeteneğinden söz edilmektedir³³². Allah diğer peygamberler gibi Süleyman'a da vahiyde bulunmuş ve onu da diğerleri gibi doğru yola iletmıştır³³³. Kur'an, Süleyman'ın güzel bir kul olduğunu, daima Allah'a yöneldiğini, Allah katında büyük değeri ve güzel yeri bulunduğunu belirtmektedir³³⁴ (Sad 38/30, 40).

1. Kur'an-ı Kerim'de Süleyman'ın ordusunun cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluştuğu anlatılır. Bir gün bu ordusu ile birlikte karınca vadisinden geçer. Süleyman vadiye yaklaştığında bir karıncanın *“Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki, Süleyman ve orduları farkında olmadan sizi ezmesinler.”* demesini işitir. Bu söz hoşuna gider ve tebessüm ederek gönlünü kendisine bu nimeti veren Rabbine çevirir. Burada yaptığı dua şudur;

“Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!” (Neml 27/19)

³³² Enbiya 21/78-79; Neml 27/15,16,19,20,27,34,40; Sad 38/30.

³³³ Nisa 4/163; En'am 6/84.

³³⁴ Ömer Faruk Harman, “Süleyman”, *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII/59.

Süleyman da babası Davut gibi verilen nimetlere şükretmektedir. Bu bir şükür duasıdır. Süleyman'a Allah tarafından nimetler verilmiştir. Bu öyle bir nimettir ki, hem büyük bir güç ve iktidara sahip, hem de birçok üstün yeteneğe sahiptir. Süleyman'a verilen bu üstün yetenekler arasında cinleri yönetmek ve hayvanlarla konuşmak da vardır (Neml 27/16). Allah'a karşı bu nimetlerden dolayı şükretmesi gerektiğini dile getirir. Nimeti verene şükretmek ve nankörlük etmemek konusunda yardım ister. Nefsine hâkim olmak ve bu kadar ihtişamın içinde şıarmadan, haksızlık yapmadan ve yanlışlıklara sapmadan yol alabilmek ister. Süleyman Peygamber verilen nimetlere şükürün ancak güzel işlerle, Allah'ın razı olacağı işlerle mümkün olacağını dile getirir. Yapılan güzel davranışlar ve salih işler, verilen saltanat ve mülkün şükür göstergesidir, şükürün amele yansıyan halidir ve bu konuda yardım ister. Bu nedenle Süleyman Peygamber kul olabilme konusunda Rabbine dua eder. Ayrıca salihler arasında olmak ve onların arasında kalabilmek de diğer duasıdır. Öyleyse onlarla anılmak Süleyman'ın duasıdır. Yani yaptığı dua hem bireysel hem de dini içeriklidir. Süleyman Peygamber de İbrahim ve Yusuf Peygamber gibi salihlerin arasına katılmak için dua etmektedir.

Süleyman Peygamber babasına ve annesine verilen nimete vurgu yaparak şükürünü ifade eder. Sonrasında duasını yapar. Süleyman'ın sahip olduğu saltanatla her şey yapılabilir. İyilikler de, hayırlar da veya kötülükler ve zulümde. Burada Süleyman elinde var olan gücün farkındadır ve duasıyla güç ahlakını bize öğretir. Bu gücün nasıl kullanılması gerektiğini de bize duasında istedikleriyle anlatır.

2. Kur'an-ı Kerim'de Süleyman daha önceden Sebe Melikesi Belkıs'a bir mektup yolladığı ve bu mektupta onu tevhide çağırdığı anlatılır. Süleyman, kendisine gelmeden önce peygamberliğine ve saltanattaki gücünün Allah'a dayandığına delil olması için Belkıs'ın tahtını yanına getirtmek ister³³⁵. Kendisine kitaptan ilim verilmiş olan bir kişi Belkıs'ın tahtını Süleyman gözünü açıp kapatıncaya kadar getireceğini söyler. Süleyman tahtın yanında olduğunu görünce şükretmek için aşağıdaki duasını dile getirir;

“Bu, şükür mü, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni denemek için, Rabbimin bana bir lütfudur. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir.”(Neml 27/40)

³³⁵ İmâdüddin Ebu'l Fida İsmail b. Kesîr, *Tefsiru'l Kur'ani'l- Azim* (Trc. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 1990, III/376.

Süleyman yine şükür duası yapmaktadır. Birinci duası ile bu duası aynı içeriktedir. Süleyman kulluk bilincinin idraki içerisinde. Verilen nimetlerden dolayı şükredilmesi gerektiğine vurgu yapar ve bu konuda da Allah'tan yardım ister. Verilen nimetler de bir imtihan sebebidir. İnsan ya şımarır nankörlük eder ya da nimeti verene şükreder. Süleyman ona verilen saltanatın Allah tarafından verildiğinin farkındadır ve nankörlüğe düşmemek için Allah'a sığınır. Güç ve iktidarın ihtişamından ve cazibesinden, kendisini korumanın tek yolunun da bu olduğunu bilir. Süleyman yapılan şükre Allah'ın ihtiyacı olmadığını; nankörlük yapılarak da Allah'a zarar verilemeyeceğini dile getirir. O'nun hâkimiyeti yarattıklarının tanınmasına veya inkârına bağlıdır değildir. Şükre asıl ihtiyacı olan insanın kendisidir.

Süleyman Peygamber birinci duasında şükreden bir kul olmak için dua etmiştir. Belki de Süleyman Peygamber'in böyle bir cümle kurması ilk duasında şükreden kul olma isteğinden dolayı olabilir. Yani Süleyman'ın ilk duası onun sınanmasına sebep olmuş olabilir. O da bunun üzerine yaşadıklarının sonucunda böyle bir cümle kurmuş olabilir.

3. Kur'an-ı Kerim'in ifadesi ile Süleyman bir hata işler. Bu hata sonucunda Allah onu imtihan etmek için tahtının üstüne bir ceset bırakır. Hatasını anlayan Süleyman tövbe ederek Allah'a yönelip aşağıdaki şu duayı yapar;

“Süleyman, Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye layık olmayacak bir mülk (hükümranlık) bahşet! Şüphesiz sen çok bahşedicisin! dedi.” (Sad 38/35)

Süleyman'ın yaptığı hatanın ne olduğu Kur'an'da bildirilmez. Bu bir tövbe ve af dileme duası olduğu gibi dünyalık bir isteğide içinde barındırır. Yani hem bireysel içerikli hem de dünyevi bir duadır. Süleyman bir hata yapmış ve Allah, bu hatasından dolayı onu uyarmıştır. Hatasının farkına varan Süleyman bağışlanma dileyerek, Rabbine yönelmiştir. Süleyman çok güçlü bir peygamberdir. Saltanatı, onu güçlü kılmaktadır ama onunda zayıf olduğu anlar vardır. Öyleyse Süleyman da her zaman Rabbine muhtaçtır ve onun yardımına ihtiyacı duymuştur. Tövbenin ardından ise kimseye nasip olmamış bir mülkü Allah'tan ister. Bu dua ile o, belli bir özelliği olan ve kendisinden sonra gelecek olan tüm iktidarlardan farklı bir hâkimiyet ister. Bu hâkimiyetin belirlenmiş bir karakteri vardır. İnsanların tanımadığı, görmediği, alışmadığı bir hâkimiyettir bu³³⁶ veya bu saltanatın kendisi ile birlikte son bulmasını, nesiller boyunca devam etmemesini Allah'a dua ederek talep eder³³⁷.

³³⁶ Seyyid Kutup, *Fi-zılal-il Kur'an*, (Çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu), VIII/547.

³³⁷ Mevdudi, *Tefhim'ul Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, V/76.

Diğer peygamberlerde olduğu gibi Süleyman peygamber de “*Rabbim*” nidasıyla başlar dualarına ve isteklerini bildirir. Süleyman’a verilenlerin Allah tarafından bağış olduğu bildirilerek talebi Sad Suresi’nin 38. ve 39. ayetlerde kabul edildiği bildirilmiştir. Hem bağışlanmış hem de istediği mülke kavuşturulmuştur.

Genel olarak baktığımız zaman duaları hem bireysel hem dünyevi hem de dini içeriklidir. Süleyman Peygamber dualarında müslüman bir kimlik çizmiştir. Müslümanlar şükreder, salih ameller işler ve salihler arasında olurlar. Bu nedenle diyebiliriz ki bu duaları dini içeriklidir. Bu duaların burada zikrediliş amacı da bu kimliğe vurgu yapmak için olabilir. Ayrıca babası gibi dualarında şükretmeyi dilemiş ve şükürünü ifade etmiştir. Yani hayatlarındaki ihtişam dualarında şükürle yerini bulmuştur.

3.12. Yunus’un Duası

Yunus, kâfir, zalim, nüfusu yüz bini aşkın Ninova şehri halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Kendisi de Ninovalıdır³³⁸. Kur’an’da geçen onuncu sure bu isimle anılır. Yunus hakkında Kur’an’da Yunus³³⁹, Zünnun (Enbiya 21/87) ve “Sahibü’l-hut” (Kalem 68/48) diye bahsedilir; kendisine vahiy indiği (Nisa 4/163) doğru yola sevk edilenlerden, âlemlere üstün kılınanlardan (En’am 6/86), salihlerden (Kalem 68/50) ve peygamberlerden olduğu bildirilir³⁴⁰.

Rivayete göre Yunus öfke içerisinde ve kavmine kızmıştır. Çünkü kavmini tevhide çağırır. Fakat kavmi Yunus Peygamber’i dinlememekte ısrar eder. Buna kızan Yunus öfkeyle Allah’ın kendisine verdiği elçilik görevini yarıda bırakarak kavminin yanından ayrılır, yurdunu terk ederek gemiye biner. Yunus gemiyi kendisi için bir kurtuluş sayar ve sıkıntıya uğramadan yol alacağını düşünürken, gemide kura çekilir ve bu kura kendisine çıkar. Artık Yunus peygamber denizde dalgaların arasındadır. Karanlıklar içerisinde yapayalnız kalakalmıştır. Hiç kimsenin bilemeyeceği, kesinlikle bulunamayacağı bir yerdedir. Rabbiyle baş başadır. Yunus kimden uzaklaşıyordu? Kavminden mi, yoksa Rabbinin verdiği elçilik görevinden mi yoksa kavminin başına gelebilecek olan helaktan mı? Hangi duygularla yola çıktığını en iyi bilen yine Rabbidir ve onu karanlıklar içerisinde kısıkvrak yakalar. Yunus çaresizdir ya unutulup yok olacak ya da kendini Rabbine bağışlatarak kurtulacaktır. İşte korkuyla ve pişmanlıkla şu duayı yapar;

³³⁸İsmail Lütfü Çakan ve N. Mehmet Solmaz, *Kur’an-ı Kerim’e göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, İstanbul 2014, s.221.

³³⁹ Nisa 4/163; En’am 6/86; Yunus 10/98; Saffat 37/139.

³⁴⁰ Ömer Faruk Harman, “Yunus”, *DİA*, İstanbul 2013, XLIII/598.

“...Derken karanlıklar içinde, Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum, diye dua etti.” (Enbiya 21/87)

Yunus’un duası bireyseldir. İçinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmak için dua eder. Kurtuluşu ancak affedilmekle mümkün olacaktır. Bu nedenle bir af duasıdır da. Yunus öfkeyle hareket etmenin bedelini çok ağır ödemiştir. Karanlıklar içerisinde sıkışıp kalmıştır. Oysa bir elçi davetin sorumluluğunu yüklenirken zorluklara katlanmalı, yalanlamalara karşı sabırlı olmalıdır. Davetinde kararlı olmalı, ümidini kaybetmeden, yılgınlığa düşmeden görevini ısrarla yerine getirmelidir. Artık öfkenin yerinde korku ve ümit vardır. Allah’ı tesbih eder, O’ndan bağışlamasını diler ve kendisinin hatalı olduğunu söyler. Sabretmemiş, karamsarlığa düşerek yanlış bir karar almış, sorumluluğunun gereklerini yapmayarak kendine zulmetmiştir. Burada olması da bunun sonucudur.

Yunus duasına sadece Rabbinin noksanlıklardan münezze olacağını dile getirerek, herkeste kusurların, noksanlıkların ve hataların olabileceğini söyleyerek başlar. Öyleyse insan olmanın verdiği duygularla hareket ettiğini ve hata yaptığını itiraf eder. Hatayı bağışlayacak olan Allah’tır, onu bu durumdan kurtaracak olanda Allah’tır. Çünkü O’dan başka ilah yoktur. Allah, Yunus’un duasını Enbiya Suresi 88. ayetinde kabul ettiğini bildirir. O’na bir şans daha verir. Yunus kavminin yanına döner ve vazifesini yapmaya kaldığı yerden devam eder. Aslında burada bir istek dile getirilmemiştir. Sadece başına gelenin kendi hatası olduğunu söylemiştir. Kendi noksanlığına vurgu yaparken Allah’ın noksansız olduğuna dikkat çekmiştir. Burada bu duanın zikrediliş amacı da bu olabilir. Yani insanın başına gelenler bazen kişinin vermiş olduğu kararlar nedeniyle olabilir. İşte böyle anlarda kişi kendine dönmeli ve hatasını kabul ederek bir çıkış için Allah’a yönelmelidir.

3.13. Zekeriya’nın Duası

Kur’an-ı Kerim’de adı altı yerde geçen Zekeriya, duası kabul edilen, hayırlı işlere koşan (Enbiya 21/90) namaz kılan (Al-i İmran 3/39) Meryem’i himaye eden (Al-i İmran 3/37) bir kişi ve Allah’ın kulu olarak (Meryem 19/2) anlatılmaktadır ³⁴¹. İsa’nın müjdecisi olan Yahya’nın babası Zekeriya, Filistin bölgesinde yaşamış salih bir kimsedir. Nitekim Zekeriya Kur’an’da Yahya, İsa, İlyas ile birlikte dürüst ve erdemli kişiler arasında zikredilir (En’am 6/85).

Kur’an-ı Kerim’de Zekeriya’nın Meryem’in himayesini üzerine aldığı ve Meryem’in korunmasını üstlendikten sonra mabedde ona tahsis ettiği dua odasına (mihrab) her girişinde

³⁴¹ Mahmut Aydın, “Zekeriya”, *DİA*, İstanbul 2010, XLIV/210-211.

onun yanında yiyecek bulduğu anlatılır. Meryem’e bunlar nereden diye sorduğunda Allah’ın katındandır cevabını alır. Bunun üzerine Allah’ın bu engin ihsanı ve kullarına olan rahmeti karşısında kendi duygu ve isteğini şu duayla belirtir;

“Orada Zekeriya Rabbine dua etti: Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin, dedi.” (Al-i İmran 3/38)

Yine başka bir ayette de duası şu şekilde geçmektedir;

“Zekeriya’yı da hatırla. Hani o, Rabbine, Rabbim! Beni tek başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısı, diye dua etmişti.” (Enbiya 21/89)

Bir başka ayette Zekeriya’nın, Allah’a ihtiyarlık çağına geldiğini söyleyip ileride kavminin haktan sapmasından korktuğu için kendisine, hem kavmini saptan koruyacak hem de Yakup’un mirasına sahip çıkacak bir yardımcı bahşetmesini niyaz eder;

“O şöyle demişti: Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. Sana yaptığım dualarda (cevapsız bırakılarak) hiç mahrum olmadım. Gerçek şu ki ben, benden sonra gelecek akrabalarım (ın isyankâr olmaların)dan korkuyorum. Karım ise kısırdır. Bana kendi tarafından; bana ve Yakub hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaştırmış bir kimse kıl!” (Meryem 19/4-6)

Zekeriya’nın duası hem kendisi için hem de sonradan gelecekler içindir. Yaşı geçmiş bir ihtiyar Zekeriya ve gençliğinde çocuğu olmamış kısır karısı... Allah’ın bol rızık verdiği ve salih bir kız olan Meryem’i gördüğünde, nesil sahibi olma konusunda kalbinde fitri bir arzuyla Rabbine yönelir niyaza geçer ve kendisine temiz bir nesil bağışlanmasını diler. Zekeriya da herkes gibidir ve çocuk özlemini dile getirir. Yıllarca bir evladı olmamış, babalık duygusunu tatmamıştır. Bu zamanlarında ona destek olacak, yalnız bırakmayacak, elinden tutacak bir çocuk ister. Tabiat kanunlarının, doğanın ve fitratın ötesinde bir şey istediğinin farkındadır. Yinede bu güne kadar yaptığı dualar karşılık bulmuş, Rab isteklerini kabul etmiştir. Zekeriya yaşlılık dönemlerinde yalnız kalmak istemez. Kendisinin yolundan gidecek, görevini üstlenecek yani Yakup hanedanına varis olacak, peygamberliği, manevi kültürü ve ilahi vahyi elde edecek, onlara sahip olacak ve onları sürdürecektir bir nesil, bir evlat ister³⁴². Öyle bir çocuk ki Allah’ın hoşnut olacağı, beğeneceği ve razı olacağı bir ahlak ile donatılmış bir çocuk. Böyle olursa ancak Zekeriya’nın bırakacağı yolda yüreyebilir, onun manevi yükünü yüklenebilir.

Zekeriya tüm peygamberler gibi dualarına “Rabbim” nidasıyla başlamış içinde bulunduğu durumu anlattıktan sonra duasını yapmıştır. Allah bu içten, samimi yapılan duayı

³⁴² Bayraktar Bayraklı, *Yeni Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2013, XII/80.

karşılıksız bırakmadığını ve efendi, iffetli ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdelendiğini Al-i İmran suresi 39. ayette bildirir. Zekariya'nın duası, Allah için hiçbir şey imkânsız değildir mesajını da içerir. Samimiyetle ve şüphe duymadan yapılan duaların karşılık bulacağı Zekeriya örneğinde bize aktarılır.

3.14. İsa'nın Duası

İsa Kur'an-ı Kerim'de İsa İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir.

On beş surede doksan üç ayette ismi veya bir sıfatı ile zikredilmekte, ağırlıklı olarak Al-i İmran, Maide ve Meryem surelerinde doğumunun müjdelenmesi, dünyaya gelişi, tebliği, mucizeleri, dünyevi hayatının sonu ve Allah katına yükseltilişiyle ilgili olarak bilgi verilmektedir³⁴³. Kur'an'a göre Allah, İsa'ya kitap vermiş ve onu mübarek kılmıştır³⁴⁴. O İsrailoğulları'na gönderilen bir peygamberdir³⁴⁵. Bir olan Allah'a kulluğa çağırılmış (Maide 5/117), Tevrat'ı tasdik etmiş, bazı hususlarda onu neshetmiş³⁴⁶, kavmine namazı ve zekâtı emretmiştir (Meryem 19/31).

Kur'an-ı Kerim'de Havarilerin, Allah'a iman edip teslim olmalarına rağmen, İsa'dan, Allah'ın onlara gökten bir sofrayı indirmesini istedikleri anlatılır. İsa onlara; "*İman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkunuz*" diyerek cevap verir. Ancak havariler ondan yiyerek kalplerinin doyuma ulaşmasını, doğru söylediğini bilmek istediklerini ve onu gözleriyle görerek şahitler olmak istediklerini söylerler (Maide 5/112-113). Bunun üzerine İsa şöyle dua eder;

"Meryem oğlu İsa, Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısıdır, dedi." (Maide 5/114)

İsa'nın duası toplumsaldır. Hem oradakiler hem de sonraki nesil için duasını yapmaktadır. İsa Allah'ın izniyle birçok mucize gerçekleştirmiştir. Çamurdan yaptığı kuşa üfleyince derhal kuş olması, körü ve cüzamhlıyı iyileştirmesi ve ölüleri diriltmesi (Maide 5/110) gibi. Bir grup bu mucizeleri gördükleri halde yine de bu büyüden başka bir şey değildir diyerek inkâra gitmiştir. Mucizeler bile bu insanların inanmalarına sebep olmamıştır. Ancak

³⁴³ Ömer Faruk Harman, "İsa", *DİA*, İstanbul 2000, XXII/472.

³⁴⁴ Maide 5/75; Meryem 19/30-31.

³⁴⁵ Al-i İmran 3/49; Nisa 4/171.

³⁴⁶ Al-i İmran 3/50; Maide 5/46.

bir grupta vardır ki bunlar da İsa'nın peygamberliğine inanarak Allah'a teslim olduklarını söylemişlerdir. Ama yinede mucizelere tanık olmak, buna şahitlik yapmak ve teslim oldukları Tanrı'nın göndereceği sofradan hem kalben, hem bedenen doyuma ulaşmak isterler. Bunun üzerine İsa, havarileri için Rabbine yönelir. Rızık verenlerin en hayırlısına dönerek, havariler ve sonrakiler için sofraya isteginde bulunur. Bu öyle bir sofraya olmalı ki gönüller, ruhlar onunla şenlenmeli, neşelenmeli orası bayram yerine dönmeli ve havariler burada tanık olduklarını etraflarına yayarak Allah yolunda İsa'ya yardım etmeli. Zaten Allah'ın her nimeti insanlık için bir işaret ya da mucize değil midir? İsa, havarilerin buna tanık olmalarını isterken, sonrakilerin de kendilerine gönderilen her nimetin, her rızıkın Allah tarafından olduğunu bilecek bir inanca sahip olmaları için dua etmektedir.

Duasına “*Rabbim*” nidasıyla başlar. Duasını yapar. Duanın kabul edilip edilmemesi konusunda açık bir ifade yoktur. Bu nedenle kimilerine göre kabul edilmiştir, kimilerine göre edilmemiştir. Bu duanın burada zikrediliş amacı bu olabilir. İsa burada vahye atıfta bulunmuş olabilir. Yani şunu diyebiliriz ki Allah'ın vahyi zaten inananlar için bir gök sofrasıdır. Kim beslenmek için bu gök sofrasına yönelirse onun hem bugünü hem de geleceği bayram olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM'DE KARŞILIĞI OLAN PEYGAMBER DUALARININ BİRBİRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Nuh Peygamber

Nuh Peygamber'in Eski Ahit'te/Tanah'ta bir duası geçerken Kur'an-ı Kerim'de beş duası yer almaktadır. Eski Ahit'te/Tanah'ta geçen hem bir dua hem bir bedduadır. Kur'an-ı Kerim'de ise duaları ve bedduaları vardır. Belki de tek benzerlik budur diyebiliriz. Ancak ettiği duanın ve bedduanın içeriği tamamen farklıdır. Eski Ahit'te/Tanah'ta Nuh, duasını da bedduasını da oğulları ve onların soyuna yaparken Kur'an-ı Kerim'de ise duasını inanan kişilere, kendisine ve oğluna yapmaktadır. Bedduası ise inkâr eden toplumdur. Şunu diyebiliriz ki, Nuh'un Eski Ahit/Tanah ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan duaları arasında bir benzerlik olmasa da her iki kitapta da bedduasına değinilmiştir. Ancak bu beddua Eki Ahit'te/Tanah'ta oğluna iken, Kur'an'da ise halkınadır.

4.2. İbrahim Peygamber

İbrahim peygamber'in Eski Ahit'te/Tanah'ta iki, Kur'an-ı Kerim'de yedi duasına yer verilmiştir. Eski Ahit'te/Tanah'ta İbrahim Peygamber'in oğlu İsmail'e ve Sodom halkına dua ettiğini görürüz. Oysa Kur'an-ı Kerim'de İbrahim Peygamber'in duaları çeşit çeşittir. Duaları kapsayıcıdır. Dini, dünyevi, ekonomik birçok duayı içinde barındırmaktadır. Kendisi için dualarını yaparken sonraki nesiller içinde duaları olmuştur.

Eski Ahit'te/Tanah'ta İbrahim peygamber, Tanrı'nın İsmail ile antlaşmasını sürdürmesini istemektedir. Kur'an-ı Kerim'de ise soyundan önderler çıkmasını talep etmektedir. İbrahim Peygamber Kur'an-ı Kerim'de geçen başka duasında bir peygamber talebinde bulunmaktadır. Belki de bir peygamber isteği soyundan önderler isteği ile aynıdır. Şunu diyebiliriz ki her iki kutsal kitapta da soyu için dua etmiştir. Ancak bu duaların içerikleri farklıdır. Eski Ahit'te/Tanah'ta İbrahim Peygamber Sodom halkı için dua ederken Kur'an-ı Kerim'de Mekke ve çevresi için dua etmektedir. Duası Sodom halkının helaktan kurtuluşu iken Mekke ve çevresi için bolluk berekettir. Yani içerikleri de tamamen farklıdır. Kur'an-ı Kerim'de geçen diğer duaların hiçbirisi Eski Ahit'te/Tanah'ta yer almaz. Yalnızca her iki kutsal kitapta bir evlat isteğine yer verilmiştir.

4.3. Yakup Peygamber

Eski Ahit'te/Tanah'ta ve Kur'an-ı Kerim'de Yakup'un duasına yer verilmiştir. Yakup'un Eski Ahit'teki/Tanah'ta duası Esav'dan korunmak içindir, yani kendisi için yapılan bir duadır. Kur'an-ı Kerim'de ise bu dua Yakup'un kendisi için değil kaybettiği oğlu içindir. Allah'tan güzel bir sabır dilemektedir.

4.4. Musa Peygamber

Musa Eski Ahit'te/Tanah'ta Davut'tan sonra, Kur'an-ı Kerim'de ise en fazla duasının zikredildiği peygamberdir. Eski Ahit'te/Tanah'ta on, Kur'an-ı Kerim'de ise on iki duası bulunmaktadır. Eski Ahit'te/Tanah'ta yer alan Musa'nın duaları nasıl çeşitlilik arz ediyorsa Kur'an'da yer alan duaları da çeşitlilik arz etmektedir. Hayatının çeşitli anlarına serpiştirilmiş dualar karşımıza çıkmaktadır ve hayatını dualarıyla, yakarışlarıyla birlikte okumak mümkün olmaktadır. Dualarında afdilemek ve yardım istemek gibi benzerlikler olduğu gibi, duayı yaptıkları olay örgüsünde farklılık vardır.

Kur'an'da duası Musa'nın bir Kıptinin ölümüne sebep olmasıyla başlar. Mısır'dan çıkarken, Medyen'e doğru yol alırken kendisi için yardım talepleri yer alır. Peygamberlikle görevlendirildiğinde yaptığı dualarla devam eder. Ancak Eski Ahit'te/Tanah'ta Mısır'dan halkını çıkarırken bu tür dualarına rastlamadık. Eski Ahit'te/Tanah'ta Musa'nın duaları Firavunun elinden kurtuluş ile başlar. Kurtuluş ezgisini okuyarak bu durumu cümleleriyle de kutlar, şükran duygularını dile getirir. Kur'an da ise Firavunun elinden kurtulduktan sonra Sina'da bir duası vardır ki oda Allah'ı görme arzusu ve peşinden gelen affedilme isteğidir.

Eski Ahit'te/Tanah'ta ve Kur'an-ı Kerim'de Musa'nın Sina Dağı'ndan (Tevrat'ta karşılığı Horevdir) inişinde puta taptığını gören kavmine yaptığı dua farklıdır. Eski Ahit'te/Tanah'ta halkı adına af dilemektedir. Halkına karşı öfkelenmemesi için yalvarmaktadır. Ancak Kur'an-ı Kerim'de ise Musa kendisi ve kardeşi Harun için af dilemekte ve Rabbinin merhametine sığınmaktadır. Ayrıca Sina Dağı'na ikinci kez tövbe etmek için çıktıklarında helak edilmemek için halkı adına bağışlanma dilemekte, hem bu dünyada hem de öbür dünyada iyilik talebinde bulunmaktadır. Eski Ahit'te/Tanah'ta ise ikinci kez Sina (Horev) Dağı'na çıktığında yaptığı duasında Tanrı'nın onlarla birlikte gitmesini, günahlarını bağışlamasını ister ve halkını kendi mirası olarak benimsemesi için dua eder.

Eski Ahit'te /Tanah'ta kavminin Musa ile yol alırken halkının yakınmaları sonucu yaptığı dualar Kur'an-ı Kerim'de yer almamaktadır. Eski Ahit'te/Tanah'ta ve Kur'an-ı Kerim'de Filistin topraklarına (Kenan İline) yaklaştıklarında yaşadıkları olaylar neticesinde halkı için yaptığı dua yer alır. Eski Ahit'te/Tanah'ta bu dua Kenan iline girmek istemeyen halkının bağışlanması içindir. Kur'an-ı Kerim'de ise bu topraklara girmek istemeyen halkı adına af dilemez. Onlarla kendi arasını ayırmasını yani artık hüküm vermesini ister. Her iki kutsal kitapta da ceza aynıdır, kırk yıl çölde cezalandırılmışlardır.

Eski Ahit'te/Tanah'ta yer alan Musa'nın Filistin'i görme arzusu, kavminin boyları için yaptığı dualar ve lanetlemeler Kur'an-ı Kerim'de yer almamaktadır.

4.5. Davut Peygamber

Eski Ahit'te/Tanah'ta duasına, şükrüne, Tanrı'ya övgüsüne en çok yer verilen Davut'tur. Kur'an-ı Kerim'de ise bir yerde hamdine rastlanır, bir yerde de affedilme isteği yer alır. Şunu söyleyebiliriz ki; Davut gerek Eski Ahit'te/Tanah'ta olsun gerekse Kur'an-ı Kerim'de olsun şükreden bir kul olarak karşımıza çıkmaktadır. Şükür ve hamd ifadeleri Eski Ahit'te/Tanah'ta bolca yer alırken Kur'an-ı Kerim'de ise bir yerde yer almıştır.

4.6. Süleyman Peygamber

Süleyman'ın Eski Ahit'te/Tanah'ta iki, Kur'an'da üç duasına yer verilmiştir. Bu dualarında bir saltanat ve mülke sahip olduğu anlatılmaktadır. Süleyman, mutlak güç ve saltanatın tamamen Allah'a ait olduğunu bildirir. Yani tam bir kulluk bilincinin idraki içindedir. İşte Eski Ahit'te/Tanah'ta bu saltanatın devamı için dua ederken, Kur'an'da kimseye nasip olmamış bir mülk için dua etmektedir. Sahip olduğu bu mülkün şükrünü yerine getirebilmek için de Allah'tan yardım istemektedir. Hem Eski Ahit'te/Tanah'ta hem de Kur'an'da O'nun kurallarına göre yaşamak ve buyruklarına uymaktan söz edilmekte, doğru yolda yürümek istenmektedir. Eski Ahit'te Süleyman bunu halkı için isterken, Kur'an'da Süleyman'ın bizzat kendi için istediği anlatılmaktadır.

Eski Ahit'te/Tanah'ta Tapınak yapıldıktan sonra yaptığı dua Kur'an'da yer almamaktadır. Ayrıca Kur'an'da bir af dileği vardır. Süleyman'ın bu affedilme isteği Eski Ahit'te/Tanah'ta geçmemektedir.

4.7. Eyup Peygamber

Eyup'un Eski Ahit'te/Tanah'ta bir, Kur'an-ı Kerim'de ise iki duası yer alır. Eski Ahit'te/Tanah'ta bir tövbesi vardır, yaşadıklarını sorgulamış ve bunun neticesinde ise tövbe etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ise hastalıktan dolayı Allah'ın merhametine sığındığı anlatılır. Ayrıca kendisine Şeytan'ın azap ve yorgunluk verdiğine değinilir. Yani duaları arasında hiçbir benzerlik yoktur.

4.8. Yunus Peygamber

Yunus'un duası Eski Ahit'te/Tanah'ta iki, Kur'an-ı Kerim'de bir yerde geçer. Yunus her iki kitapta da başına gelen felaketten dolayı yardım istemektedir. Ancak, kullandığı kelimeler, kurduğu cümleler farklılık arz etmektedir. Eski Ahit'te/Tanah'ta başına gelen felaketi anlatır, durumunu Tanrı'ya arz eder ve yardım istediğinde yardımına cevap verdiği dillendirilir. Kur'an-ı Kerim'de ise yaşadığı felaketin neticesinde hatalı olduğunu söyleyerek af diler ve pişmanlığını dile getirir.

4.9. İsa Peygamber

Yeni Ahit'te peygamber dualarını incelediğimizde İsa'nın dua üzerine birçok tavsiyesine rastlamaktayız. Kur'an olsun, Eski Ahit/Tanah'ta olsun peygamberlerin bizzat dualarına yer verirken, Yeni Ahit'te bizzat İsa tarafından duanın önemini anlatan, nasıl olması gerektiğini bildiren ifadeler yer alır.

Yeni Ahit'te İsa'nın dua ettiği vakitler sabah-akşam gibi anlatılırken, hem Kur'an'da hem de Eski Ahit'te/Tanah'ta peygamberlerin dua zamanları hakkında bilgiye rastlanmaz. Ancak duaların hangi olaylar sonucunda yapıldığı bellidir.

İsa'nın Yuhanna'da geçen çok uzun bir duası vardır. Bu dua "Başkahinlik Duası" olarak adlandırılır. Bu duada İsa hem elçileri için hem de kendilerine inananlar için dua eder. Bu duada sonsuz yaşamla elde edilecek yüceliğe değinilir.

Kur'an-ı Kerim'de ise İsa'nın bir duasına yer verilir. Havarilerinin isteği üzerine Allah'tan sofrta talebinde bulunur. Yeni Ahit'te ise öğrencilerinin bir dua öğretmesi isteği üzerine Rabbin Duası adıyla anılan duayı öğretir. Şunu diyebiliriz ki; İsa'nın Kur'an'daki sofranın (maidenin) Yeni Ahit'teki karşılığı bir ekmek ve iki balıkla beş bin kişinin doyurulmasıdır. Havariler Kur'an'da özellikle bir sofrta talebinde bulunurken, Yeni Ahit'te bir dua öğretmesi talebi yer alır.

SONUÇ

Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim yer alan peygamber dualarını incelediğimizde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamda duanın çok önemli bir yeri olduğunu gördük. Zira Tanrı'ya yönelerek yapılan isteklerin, yakarışların doğuştan gelen bir ihtiyaç olduğu kabul edilmektedir. Her üç dinde de dua tanımları benzerlik göstermekte yalvarma, yakarma, Tanrı'yla iletişime geçerek halini arz etme, içini dökme, derdini aktarma gibi manalara gelmektedir.

Dua Yahudilikte Yahve'ye yapılırken, Hristiyanlıkta Tanrı'ya, İsaya, Meryem'e ve Azizlere, İslamiyette ise Allah'a yapılır. Dua her üç dine göre Tanrı inancının tezahürüdür ve samimi ve ısrarla, içten gelerek yapılması duanın en önemli ilkeleridir.

Her üç dinde duanın yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Yahudilikte insanın her zaman sığınak olan Tanrı'ya içini dökmesi gerektiğine inanılırken, Hristiyanlıkta ısrarla yapılan duaların cevapsız kalmayacağına, İslamiyette ise duanın insanı Tanrı katında değerli kılacağına inanılır.

Her üç dinde de duanın insanı ruhi çıkmazlardan ve sıkıntılardan kurtardığı düşünülür. Ayrıca dualar arınmanın, bir isteğe ulaşmanın, bir özlemi gidermenin, bir şikâyeti dillendirmenin, bir acıyı gidermenin yoludur. Bu nedenle her üç dinde de duaların amaçları da benzerlikler gösterir ve kişiler hedeflerine ulaşmak için inandığı varlığa halini arzeder.

Her üç dinde de dua her durumda ve her zaman yapılır. İnsan ayakta, otururken, uzanırken bile duasını dile getirir. Duada elleri açarak, birbirine kenetleyerek, sallanarak duasını gerçekleştirebilir. Buradan hareketle özellikle bazı dua metinlerinin sonunda "âmin" ifadesine yer verilir. İslamiyette ve Hristiyanlıkta dua sonunda "*kabul olsun*" manasında âmin ifadesi de kullanılır.

Her üç dinde de dualar övgüyü, hamdi, şükürü, isteği, affı, tövbeyi içinde barındırmaktadır. Peygamber dualarını incelediğimizde birçok dua tespit ettik.

Peygamberler en güzel dua örneklerini yaşadıklarının sonucunda yapmışlardır. Bütün peygamberler dualarını yaparken güven ve bağlılıkla Tanrı'ya yönelmişler ve O'nun sevgisine ve merhametine devamlı vurgu yapmışlardır. Bir sorunla karşılaştıklarında hemen O'na yönelmişler, yaşadıklarını anlatmışlar ve tam bir teslimiyetle işin sonucunu O'na

bırakmışlardır. Genellikle dualarına Allah'ı överek ve şükür duygularını dillendirerek başlamışlardır. Bu örnekleri de en çok Kitab-ı Mukaddes'te geçen dualarda görmekteyiz.

Eski Ahit'te/Tanah'ta Nuh'un, İbrahim'in, İshak'ın, Yakup'un, Musa'nın, Debora'nın, Davut'un, Süleyma'nın, İlyas'ın, Eyup'un, Yeşu'un, Yeşaya'nın, Yeremya'nın, Daniel'in, Yoel'in, Yunus'un, Mika'nın ve Habakkuk'un dualarının bulunduğunu gördük.

Bu dualar için şunları söyleyebiliriz. Peygamberler dualarına başlarken Tanrı'ya övgü dolu cümleler kullanmışlardır. Örneğin İshak, *“Her şeye gücü yeten Tanrı...”* der. Musa *“Var mı senin gibisi ilahlar arasında, ya Rab? Senin gibi kutsallıkta görkemli, heybetiyle övgüye değer...”* der. Debora *“İsrail'in Tanrısı Rabbi ilahilerle öveceğim...”* diyerek duasına başlar. Bu birçok peygamberde böyle devam eder.

Peygamberleri teker teker ele alacak olursak; Nuh'u oğluna lanet okurken buluruz. İbrahim'in duası oğlu İsmail ve Sodom halkının yok olmaktan kurtuluşu içindir. İshak duasını Yakup için yapmaktadır. Bir duasında Yakup'a bolluk-bereket dilerken, bir duasında Yakup'un vadedilen topraklara sahip olması diler. Yani İshak kendi halkının geleceğinin Yakup'la olmasını dilemektedir. Şunu diyebiliriz; İster İbrahim olsun, ister İshak olsun çocuklarının gelecekleri için dua etmişlerdir. İstekleri, halkının geleceğinin bu çocuklarla devam etmesidir. İbrahim bunu İsmail için yaparken, İshak bunu Yakup için dilemiştir. Yakup ise duasını kendisi için yapar. Rabbine kardeşinden korunmak için sığınır.

Musa'nın duaları çeşit çeşittir. Yaptığı dualar hayatının hikâyesidir. Mısır'dan çıkarken, Kenan iline doğru yol alırken halkın şikâyetleri ve sıkıntıları sonucunda ettiği yardım talepleri; Buzağıyı kendilerine Tanrı edinmeleri ve Kenan iline gitmek için çıktıkları yolda Musa'yı ve Harun'u yalnız bırakan halkı için affedilme yakarışları. Musa'nın dualarında tüm örneklerle rastlarız. Musa'nın Firavunun elinden kurtulduğu için dillendirdiği ezgi Tanrı'ya yapılan en güzel övgüdür. Ayrıca yaptığı lanetlemeler, kutsamalar Musa'nın dualarında yerini alır. Bu duaların kimi cevap bulmuş, kimi ise karşılıksız kalmıştır.

Yeşu'nun da, Debora'nın da, Davut'un da tüm duası halkı içindir. Yeşu yenilgiye uğrayan halkının yeniden zafer kazanmasını ister. Debora halkı için barış ve esenlik diler.

Davut'un dualarının birçoğunun içeriği Tanrı'ya olan şükür ve övgülerden ibarettir. Bu nedenle Davut'un dualarının çoğu övgüyle başlar. Dualarını tek Tanrı'ya ve İsrail'in yani halkının Tanrı'sına seslenerek yapar. Dualarında atası İbrahim'le ve İshak'la yaptığı

antlaşmaya değinir ve toprak vurgusu yapar. Tanrı'ya ısrarla şükrünü yapar, O'nun daima övülmeye layık bir varlık olduğunu dile getirir, yaşadıklarını şiirsel bir dille ifade ederken hem kendisine hem halkına verilenlerin tamamıyla Tanrı sayesinde olduğunu anlatır. Davut kendisine bahşedilen saltanatın her daim farkındadır ve bu nedenle daima bir şükür halindedir. Vaat edilen topraklar onun eliyle gerçekleşmiş ve Tanrı için yapılacak mabedin hazırlığı onunla başlamıştır. İşte bunlar gerçekleşirken yaptığı dualar da bunlarla alakalıdır. Davut atalarıyla yapılan antlaşmanın kendi soyuyla gerçekleşmesini isterken, bir taraftan da dağınık halde bulunan İsrail halkının bir araya gelmesi ve kutsal topraklarda Tanrı için yapılacak olan mabedin yine kendi soyu tarafından inşa edilmesini istemektedir.

Süleyman'ın duası sezgi dolu bir yürek içindir. Çünkü kendisi seçilmiş bir halka kral olmuştur. Ancak böyle bir halkı en iyi şekilde yönetmek sezgi dolu bir yürekle mümkündür. Bir duası da tapınak ve oraya yönelerek yapılan duaların kabulü içindir. Süleyman, mabedi açarken bütün gelecek kuşakları duasına dâhil eder.

İlyas'ın, Yeşaya'nın, Yeremya'nın, Daniel'in, Yoel'in, Mika'nın ve Habakkuk'un dualarında halkın affedilmesi yer alır. Çünkü halk putlara tapmaya başlamıştır ve peygamberlerinin sözlerini de dinlememektedirler. Halk doğru yolu bulmalı ve Tanrı'ya dönüş yapmalıdır. Hatta Yeşaya bir duasında yanlış inanca saparak, putlara tapındıkları için halkının bağışlanmamasını ister. Ayrıca Yeşaya'nın dualarında günahları yüzünden cezaya uğratılan halk vurgusu da vardır. Bu nedenle hem halkı adına af dilemekte, hem de yardım istemektedir. Yeşaya'nın bir duası da, sapkınlıkta ısrar eden halkın cezalandırılması üzerinedir.

Yeremya ise duasını (beddua) halkını sürgüne götüren Babil için yapmaktadır. Asıl Tanrı'nın öfkesi Babil'in üzerine olmalıdır. Çünkü kendi halkı olan İsrail halkı Babil yüzünden dağılıp gitmiş, toprakları ise viraneye dönmüştür. Ayrıca Yeremya acılarını kendi acısı yaptığı kavminin kurtuluşu için de dua eder. Mika diğerleri gibi halkı adına af dilerken, İsrail halkına vaat edilen sözün yerine gelmesini ister.

Eyup'un yaptığı dua bağışlanma duasıdır. Başına gelenleri sorgularken Tanrı'yı yargılayan ifadeler kullanması sonucunda tövbe eder.

Yunus ise kendisi için dua etmektedir. Görevini yapmayan Yunus kendini karanlıkların içinde bulunca cezalandırıldığını anlar ve kurtulmak için dua eder.

Mezmurlar kısmını incelediğimizde bu bölümün birçoğunun dualar, yakarışlar, bağışlanma çağrılıyla dolu olduğunu gördük. Mezmurlar bölümünde Davut'un her türlü yakarışına yer verilmiştir. Davut tüm içtenliği ve samimiyetiyle yakarışlarını yapmıştır. Mezmurlar'da Tanrı bir yaratıcı ve kurtarıcıdır. Böyle bir Tanrı'ya olan sonsuz güveniyle dualarını gerçekleştirmiştir. Davut'un Tanrı'ya olan güveni her zaman cevap bulmuş ve Davut'un duyduğu memnuniyet dualarında şükre ve övgüye dönüşmüştür. Bazen düşmanlarından dolayı Tanrı'dan yardım ister, düşmanlarına lanet okur, bazen de günahlarından ötürü yaşadığı hüznü ve pişmanlığı dile getirerek af dileğinde bulunur. Bazen ona ve halkına verilenlerden dolayı Tanrı'ya övgü dolu cümleler kurarak şükrünü yapar, bazen de Tanrı'nın yolunda olmak ve O'nun kurallarına göre yaşamak için dualarda bulunur.

Yeni Ahit'te peygamber dualarını incelediğimizde İsa'nın dua üzerine birçok tavsiyesine rastlamaktayız. Yeni Ahit'te bizzat İsa tarafından duanın önemini anlatan, nasıl olması gerektiğini bildiren ifadeler yer alır.

Yeni Ahit'te İsa'nın elçilerinin duaları oldukça yer tutmaktadır. Özellikle Pavlus'un yazdığı mektupların her birinde duaya yer verilmektedir. Her bir duası da farklılık arz etmektedir. Örneğin, Efesliler için Mesih'in hristiyanların yüreklerinde yaşaması temennisinde bulunurken, Filipeliler için Mesih'in gününde kurtuluşa ermeleri için dua eder.

Pavlus'un duaları Hristiyan inanç sisteminin anlaşılmasını sağlayacak veya hakkında bilgi verecek en iyi kaynaklar olabilir.

Yakup'un mektubunda yaptıkları bir dua içeriğine rastlamadık. Ancak Yakup mektubunda hristiyanlara dua etmelerini söyler.

Kur'an'daki dualara baktığımızda ise Adem'in, Nuh'un, İbrahim'in, Lut'un, Yakup'un, Yusuf'un, Eyup'un, Şuayb'ın, Musa'nın, Davut'un, Süleyman'ın, Yunus'un, Zekeriya'nın ve İsa'nın dualarının bulunduğunu gördük.

Nuh'un duası peygamberlik yaparken halkıyla yaşadıkları üzerinedir. Tebliğde bulunurken halkıyla olan mücadelesi esnasında yaşadıklarını, sıkıntılarını anlatır. Halkın inkârı ve alayı karşısında hep Tanrı'dan yardım ister. Nuh'un Kur'an'da geçen bir de bedduası vardır. Halkının cezalandırılmasını ister. Onların yanlıştta ısrar etmeye devam etmesi sonucunda da onların yok oluşlarının insanlık için daha hayırlı olacağını düşünmüş ve dualarını bu doğrultuda yapmıştır. Nuh'u bir de oğlunu kurtarmaya çalışırken yaptığı duayla görürüz. Bu dua onun kendisi için af dilemesine neden olmuştur.

İbrahim'in dualarının genelinde ise, eşini ve oğlunu yerleştirdiği Mekke ve etrafı için dua ettiği görülmektedir. İnanan insanların rızıklarının verilmesi, Allah rızası için yapılan işlerin kabul edilmesi, babasının bağışlanmasını istemesi, kendisinin ve oğullarının putlara tapmaktan korunması, kendisine verilen çocuktan dolayı Allah'a şükür, zürriyetinde namaz kılan insanların bulunması, ahirete yönelik bağışlanma ve Cennet'e girmek istemesi, hikmete nail olma, iyilerle olma ve sonraki nesiller arasında iyilikle anılma isteği gibi birçok konuda duası olmuştur.

Lut'un duası kavminin ahlaksızlıklarından korunmak ve bunlardan dolayı yardım istemek için olmuştur. Yakup'un duası ise yitip giden evladı içindir. Yusuf'un duası, Allah'ın hoşlanmadığı bir davranışa sürüklenmekten kurtulmak içindir. Ayrıca Yusuf, Süleyman ve Davut gibi verilen servet, ilim, hikmet, zenginlik için şükretmektedir. Allah'a teslim olan kullardan olması için dua etmektedirler.

Davut'un duası Kur'an'da verilene şükür üzerinedir. Süleyman da babası gibi verilene şükretmekte ve dualarını bunun üzerine yapmaktadır. Ayrıca bir de af dileği yer almaktadır.

Kur'an'da Eyup duasını hastalıktan kurtulmak için yapar ve hastalığı için Rabbinin merhametine sığınır. Şuayb'ın duası ise kavminin tehlikelerinden korunmak içindir.

Kur'an'da duaları en çok yer alan peygamber Musa'dır. Musa'nın duaları da çeşitlilik arz etmekte, hayatının her aşamasında dualarla anılmaktadır. Musa'nın dualarında hem affedilme isteği, hem peygamberlikle görevlendirilirken kendisine bir yardımcı isteği, hem de Firavun'a karşı yardımını Tanrı'dan esirgememesi talebi yer almaktadır. Musa kavmini Mısır'dan çıkardığı dönemde ise kavmiyle mücadelesi başlar. Kavminin yaptıkları hatalar nedeniyle Musa cezaya uğramamak için yakarışlarda bulunur ve af diler. Musa'yı iki yerde tövbe ederken görürüz. Birincisi bir Kıptinin ölümüne neden olması, ikincisi ise Allah'ı görmek istemesi üzerinedir. Ayrıca Firavunun cezalandırılması gerektiğini anlatan bir bedduası da vardır. Kur'an'da Yunus peygamber başına gelenlerden kurtulmak için dua etmektedir. Zekeriya salih evlat için dua ederken, İsa bir mucizeyi gerçekleştirmek için dua eder.

Eski Ahit'te/Tanah'ta dualarda genelde toprak vurgusu vardır. Dualar ve yakarışlar, halkların refahı, kurtuluşu, affedilmeleri üzerine yapılırken Yeruşalim'e dönüş ümidi de dualarda yer alır. Yeni Ahit'te örneğin Pavlus'un duaları yalvarış, yakarıştan öte mektup yazdıkları farklı topluluklar için bir temenni niteliğindedir. Kur'an'da ise dualar genelde peygamberlerin başına gelen olaylar örüntüsünde yaşadıkları sıkıntılar neticesinde dile

getirdikleri yakarışlardır. Yani Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de zikredilen aynı peygamberlerin duaları birbirine benzememektedir. Buna rağmen peygamberler insan olmanın gereği dualarını hayatlarında kendileri için bir çıkış yolu kabul ederek inandıkları varlığa yönelmişlerdir. Belkide tek benzer yön bu durumdur. Yani dua metinleri ve dua sebepleri farklı farklıdır.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki, kutsal kitapları incelerken gördük ki, incelediğimiz dinlerde dua önemli bir yer tutmaktadır. Hem ibadet olarak hem de yalvarma ve yakarma olarak insanların ihtiyaçları neticesinde yaptığı dualar peygamberlerin hayatlarında da yer almıştır. Önceden değindiğimiz gibi dualar insanların yaşam hikâyelerinin özeti gibidir ve yaşadıklarının neticesinde yakarışları, istekleri yer alır. Onlarda çaresiz kaldıklarında, bir amaca ulaşmak istediklerinde, bir hatanın ardından pişmanlık duyduklarında veya kulluğun gereği Tanrı'ya şükür duygularını ifade etmek istediklerinde inandıkları Tanrı'ya yönelerek hallerini arz etmiş, dualarını dillendirmişlerdir. Peygamberlerin de düşleri olmuş ve bunların üzerinde isteklerde bulunmuşlardır. Tanrı'ya olan güvenlerini dualarda ortaya koymuşlardır. Bu nedenle peygamberleri anlamaya ve onları örnek almaya çalışanlar için dualar yol göstericidir. Yani peygamberlerin hayatları, duaya ihtiyaç duyan insanlık için yani bizler için örnek olmuştur. İnsan olmanın verdiği duygularla hareket ederek insanın duaya olan ihtiyacını bizlere yaşadıklarıyla ve neticesinde yaptıkları dualarıyla bir kez daha kanıtlamışlardır. Hayatlarını kutsal kitaplarda ölümsüzleştirdikleri gibi dualarını da ölümsüzleştirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Abrahams, Israel. "Prayer (InTheBible)". *Encyclopaedia of Judaica*, XVI.
- Açıklamalı Kutsal Kitap (2010). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Adam, Baki (2002). *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul: Pınar Yayınevi.
- Adam, Baki (2007). *Yahudilik, Yaşayan Dünya Dinleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Adelman, Penina; Feldman, Ali; Reinhartz, Shulamit (2008). *Yahudilikte Ergenliğe Geçerken*. İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Altıntaş, Yusuf (2001). *Yahudilikte Kavram ve Değerler*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın.
- Altıntaş, Halil (2012). *Dua'yı Anlamak*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Argyle, Michael (2006). "İbadet ve Dua". (Çev. Mustafa Koç), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXI, /2, Kayseri.
- Aydın, Fuat (2004). *Yahudilik*. İstanbul: İnsan Yayınları Kılavuz Kitaplar.
- Aydın, Mahmut (2007). "Hristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Aydın, Mahmut (2010). "Zekeriya". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XLIV, İstanbul.
- Aydın, Mehmet (1998). "Hristiyanlık (Kutsal Metinler, Hristiyan İnançları, Mabed ve İbadet)". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XVII, İstanbul.
- Baykan, Erdal (2009). *Dua Üzerine Din Felsefesi Okumaları*. İstanbul: Bilge Adam Yayınları.
- Bayraklı, Bayraktar (2013). *Yeni Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. I-XXI, İstanbul: Bayraklı Yayınları.
- Bebek, Adil (1998). *Din ve Düşünce Açısından Dua*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Berkan, İzzet&Yosi (Çeviren) (2006). *Gerçeğe Yolculuk Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilenler*. İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Besalel, Yusuf (I-II ciltler 2001, III. cilt 2002). *Yahudilik Ansiklopedisi* I-II-III. İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Besalel, Yusuf (2000). *Yahudi Tarihi*. İstanbul: Üniversal Yayınevi.
- Blech, Benjamin (2004). *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*. (Çev. Estreya Seval Vali), İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Blech, Benjamin (2003). *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*. (Çev. Estreya Seval Vali), İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Bolay, Süleyman Hayri (1998). "Adem". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, I, İstanbul.
- Bucaille, Maurice (2001). *Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*. (Çev. Mehmet Ali Sönmez), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi.
- Bulut, Halil İbrahim (2005). "Mucize". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXX, İstanbul.

- Carrel, Alexis (tarihsiz). *Dua, İlim-Ahlak-İman*. (Derleyen: M.Rahmi Balaban), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Carrel, Alexis (1967). *Dua*. (Çeviren: M.Alper Yüçetürk), İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Certel, Hüseyin (2003). *Din Psikolojisi*. Ankara: Andaç Yayınları.
- Cilacı, Osman (1982). *İlahi Dinlerde Dua*. Konya: Arı Basımevi.
- Cilacı, Osman (1994). “Dua”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, IX, İstanbul.
- Çağrı, Mustafa (2002). “Kur’an-ı Kerim’in Muhtevası”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXVI, İstanbul.
- Çakan, İsmail Lütfü; Solmaz, N. Mehmet (2014). *Kur’an-ı Kerim’e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Çiçek, Halil (2007). *Kur’an Nasıl bir Kitaptır*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Ebu’l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed İbn Manzur (Tarihsiz). *Lisânü’l-Arab*. Beyrut: Dâru’s-Sadr.
- Ebu’l Hamid Muhammed b. Muhammed el Gazalî (2006). *Dua Ve Zikirler*. (Tercüme: Ahmed EROL), İstanbul: Ataç Yayınları.
- Ebu’l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Ragıp el-İsfahânî, *Müfredât Kur’ân Kavramları sözlüğü*. (Çev. Yusuf Türker), I.Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Erbaş, Ali (2003). *Hristiyanlıkta İbadet*. İstanbul: Ayıığı Kitapları.
- Eroğlu, Ali (2002). *Kur’an Tarihi ve Kur’an ilimleri Üzerine*. Erzurum: Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi.
- Firestone, Reuven (2004). *Yahudiliği Anlamak İbrahim’in Çocukları*. (Çev. Çağlayan Erendag, Levent Kartal) İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Gözeler, Esra (2005). Sami Dini Geleneğinde Salat, Savm ve Zekat Kavramlarının Semantik İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gündüz, Sinasi (1998). “Dua”. *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Gündüz, Sinasi (2008). *Hristiyanlık*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Güngör, Tahsin (2002). “Kur’an-ı Kerim’in Mahiyeti”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXVI, İstanbul
- Gürkan, Salime Leyla (2005). “Mucize”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXX, İstanbul
- Gürkan, Salime Leyla (2008). *Yahudilik*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Hâkim Ebû Abdüllah En-Nisâbü’rî (Tarihsiz). *El-Müstedrek Ale’s Sahihayn*. Halep: Mektebe Matbaatü’l-İslamiyye.
- Harman, Ömer Faruk (1998). “Ahdi Atik”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, I, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (1998). “Ahd-i Cedid”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, I, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2000). “İbrahim”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXI, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2000). “İsa”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXII, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2003). “Lut”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXVII, İstanbul.

- Harman, Ömer Faruk (2006). “Musa”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXI, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2007). “Nuh”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXIII İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2013). “Yakup”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XLIII, İstanbul.
- Harman, Ömer Faruk (2013). “Yunus”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XLIII, İstanbul.
- Has, Kenan (2005). Yeni Ahit’teki Peygamberlikle İlgili Kavramlar Üzerine Bir İnceleme. *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl, 9, say, 23, Erzurum - (Bahar).
- Hasanov, Eldar (2014). Yahudilikte Peygamberlik ve ve Peygamberler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Sayı:4, İstanbul.
- Horozcu, Ümit (2010). Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Hökelekli, Hayati (1996). *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İkbal, Muhammed (1984). *İslam’da Dini Tefekkürün Yeniden Tesekkülü*. (Çev. Ahmet Asrar), İstanbul: Bir Yayınları.
- İmadüddin Ebu’l Fida İsmail b. Kesir (1990). *Tefsiru’l Kur’ani’l- Azim* (Trc. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İzutsu, Toshihiko (Tarihsiz). *Kur’an’da Allah ve İnsan*. (Çev. Süleyman Ateş), İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Kar, Sait (2007). Farklı Dinlerin Gerçeklik İddaları Açısından İbadet Anlayışlarının Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*. (Çev. Dominik Pamir) Bkz; https://www.meryemana.net/katolik_kilisesi
- Kaufmann, Francine; Eisenberg, Josy (1987). Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik.(Çev. Mehmet Aydın), *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, XXIX, Ankara.
- Kohler, Kaufmann (2010). *Jewish Teology*. TheMacmillanco, Newyork
- Kılavuz, A.Saim (2012). *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş, Nübüvvet Bahisleri*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Kulakçıoğlu, İsmail (2012). *Tövbe: Kurtuluşa Kavuşmak Ve Daha Temiz Bir Yaşama Sahip Olmak İçin Bir Eylem*, <http://www.bursakilisesi.com/public/dosyalar/ekitap/tovbe.pdf>
- Kutluay, Yaşar (2001). *İslam ve Yahudi Mezhepleri*. İstanbul: Anka Yayınevi.
- Kutsal Kitap (2009). (Tevrat, Zebur, İncil), İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Kutup, Seyyid (2003). *Fizilal’il Kur’an*. (Çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu) I-X, İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Küçük, Abdurrahman (1999). “İbadet (İslam Öncesi Dinlerde İbadet)”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XIX, İstanbul.
- Levin, Michael (2006). *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*. (Çev. Estreya Seval Vali), İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Andrew, Louht (2005). “Prayer”. *Encyclopedia of Chiristian Theology*, (Ed. Jean-YvesLacoste), I, New York: Routledge.

- MacDonald, William (2004-2005). *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*. I-II, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- MacDonald, William (2000). *Kutsal Kitap Yorumu Yeni Antlaşma Serisi*. I-II-III, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Mevdudi, Ebu'l Ala (1996). *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*. (Muhammed Han Kayani, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), I-VI, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Marinier, Pierre (1991). *Dua*. (Çev. Sadık Kılıç), İzmir: Nil Yayınları.
- Michel, Thomas (1992). *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*. İstanbul: Ohan Basımevi.
- Mukatil b. Süleyman (2004). *Kur'an Terimleri Sözlüğü*. (Tercüme: M. Beşir Eryarsoy), II, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Örs, Hayrullah (2000). *Musa ve Yahudilik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özen, Adem (2001). *Yahudilikte İbadet*. İstanbul: Ayışığı Yayınları.
- Özkan, Ali Rafet (2003). *Dinlerde Kurban Kültü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pazarlı, Osman (1989). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Parladır, Selahattin (1994). "İslam'da Dua". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, IX, İstanbul.
- Peker, Hüseyin (2003). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Polat, Kemal (2008). *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem (2011). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Schimmel, Annamarie (1999). *Dinler Tarihine Giriş*. İstanbul: Kırkambar Yayınevi.
- Sinanoğlu, Mustafa (1999). "İbadet (Etimoloji ve Tanım)". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XIX, İstanbul.
- Sinanoğlu, Mustafa (1995). *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sinanoğlu, Mustafa (2007). "Nübüvvet". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXIII, İstanbul.
- Soysaldı, Mehmet (1999). *Kur'an'da Dua*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Spence, Lewis, "Prayer" (Jewish). *Encyclopedia of Religion and Ethics*, X.
- Şeriati, Ali (2006). *Dua*. (Çev. Mustafa Saruhan), İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları.
- Tantavi, Mahmud Seyyid (1993). *Ed- Dua*. Mısır: Daru'l-Gad al-Arabî.
- Taşdelen, Emine (2010). *Yahudilikte Nübüvvet*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Taşdoğan, Ahmet (2018). *Kur'an-ı Kerim'de Peygamberler İçin Kullanılan İfadelerin Analizi*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Tümer, Günay- Küçük, Abdurrahman (2002). *Dinler Tarihi*. Ankara: Ocak Yayınevi.
- Topaloğlu, Bekir (2012). "Tövbe". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XLI, İstanbul.

- Uğur, Hakan (2008). Eski Ahit'teki Dua Kavramının Kur'an'daki Salat kavramıyla ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I-VIII, S.2.
- Uğur, Hakan (2008). Kur'an'ın Tasdik Ettiği Tevrat'taki Konular. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
- Watt, Montgomery (1991). *Günümüzde İslam ve Hristiyanlık*. (Çev. Turan Koç), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Wiggermann, Karl-Frederich (2005). "Prayer". *Encyclopedia Christianity*, Grand Rapids, Michian/Campridge U.K., Boston, IV.
- Yaşaroğlu, M. Kamil (2006). "Namaz". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul.
- Yavuz, Yusuf Şevki (2007). "Peygamberlik". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXIV, İstanbul.
- Yılmaz, İlknur (2013). Yahudilik'te Dua. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Zulaloğlu, Fevzi (2005). *Kur'an'da Dua*. İstanbul: Ekin Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ÇETKİN, Farah Tuba
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum, 04.06.1974
Telefon :
Fax :
email : farahtuba@hotmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yüksek Lisans		
Lisans	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	09.07.2002
Lise	Erzurum Lisesi	18.06.1992

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
16 Yıl	Lapseki Anadolu İmam Hatip Lisesi	Öğretmen

Yabancı Dil

.....

Yayınlar..

.....